

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ Δ. Φ.
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩ ΚΟΛΛΕΓΙΩ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Φειδωλάκης

Φειδωλάκης

ΙΣΤΟΡΙΑ

1939
ΠΑΠ
ΙΣΤ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

Φειδωλάκης

ΟΕΣΒ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΚΙΛΛΙΝΟΣ

754-509 π.χ.

509-31 π.χ.

31-4/5 π.χ.

Αυγουστίνος

Αυγουστίνος

ΕΚΚΑΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΞΑΠΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΑΤΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Εἰσαγωγή.

Εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον μας ἐμάθομεν, ὅτι οἱ ἔνδο-
ξοι πρόγονοί μας ἠνωμένοι ὅλοι ὡσάν εἷς ἄνθρωπος, ὑπερή-
σπισαν μὲ ἀξιόλομον ἀνδρείαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν
καὶ ἐδημιούργησαν τὸν ὠραιότερον πολιτισμὸν τοῦ κόσμου.
Ἐμάθομεν ἐπίσης πόσον καταστρεπτικὰ διὰ τὰς ἑλληνικὰς
πολιτείας ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ διχασμοῦ καὶ τῶν πο-
λέμων, τοὺς ὁποίους ἔκαμνον ἢ μία πόλις ἐναντίον τῆς ἄλλης.

Ἡ ἐξασθένεισις ὁμῶς τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἀπὸ τοὺς
φθοροποιούς πολέμους εἶχεν, ὅπως εἶδομεν, καὶ ἓν καλόν· ὅτι
δηλαδὴ ἡ Ἑλλάς ἠνώθη εἰς ἓν κράτος ὑπὸ τὸν Μακεδόνα βα-
σιλέα Φίλιππον. Ὑπὸ τὸν ἔνδοξον δὲ τούτου διάδοχον, τὸν
Ἀλέξανδρον, ἡ πατρίς μας ἠνωμένη εἰς ἓν ἰσχυρὸν βασίλειον
ἐμεγαλοῦργησε καὶ ἐπέτυχεν δύο μεγάλα πράγματα:

Ἐπεξέτεινε τὴν δύναμίν της εἰς τὰ πέρατα τῆς Ἀνατολῆς
καὶ ἐσκόρπισεν εἰς τὰς ἀχανεῖς της ἐκτάσεις τὸ λαμπρὸν φῶς
τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Εἰς τὸ νέον μας βιβλίον θὰ μάθωμεν, πῶς μετὰ τοὺς ἐν-
δόξους ἐκείνους χρόνους ὁ διχασμὸς καὶ πάλιν, ὡσάν κακὸς
δαίμων τῆς φυλῆς μας, εἰσέδυσεν εἰς τὴν μεγάλην κληρονο-
μίαν τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου Μακεδόνα στρατηλάτου καὶ ἐξησθέ-
νησεν αὐτήν. Θὰ μάθωμεν ἐπίσης, πῶς ἡ μεγάλη αὐτοκρατο-

ΒΟΝΑΚΑ

ρία, τὴν ὁποῖαν ἄφηνεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὅταν ἀπέθνησκε, δὲν ἠμπόρεσε νὰ διατηρηθῆ καὶ ἦτο πειρωμένον ἀργότερον νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν κατακτητικὴν δομὴν ἑνὸς ἰσχυροῦ κράτους, τῆς Ρώμης, ἣ ὁποία ἐγένε κοσμοκράτειρα.

Τοῦτο ὅμως εἶχε καὶ τὸ ἐξῆς σπουδαῖον καλόν· ὅτι δηλαδὴ οἱ νέοι κατακτηταὶ ἐγνώρισαν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, ἠγάπησαν αὐτὸν καὶ τὸν διέδωσαν κατόπιν εἰς ὄλους τοὺς καθυστερημένους λαοὺς τῆς Δύσεως, τοὺς ὁποίους διὰ τοῦ ζήφους τῶν κατέκτησαν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιουργήθη μία μεγάλη κοσμοκρατορία τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἣ ὁποία ἦνωσεν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν. Τὰ πολῦτιμα ἀγαθὰ τῆς ἐξακολουθοῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀπολαύουν μέχρι σήμερον.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ. Η ΡΟΖΕΤΤΗ ΣΤΗΛΗ

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὅπως ἐμάθομεν, εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῶν δώδεκα ἐτῶν ἐγένε κύριος τῆς Ἀνατολῆς μέχρι τῶν συνόρων τῆς Ἰνδικῆς. Ὅπως δὲ μᾶς λέγει ὁ Πλούταρχος, εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἵδρυσεν εἰς τὸ ἀχανές κράτος τοῦ περισσοτέρας τῶν ἑβδομήκοντα πόλεων, πολλαὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔφερον τὸ ὄνομά του.

Εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς κατώκησαν Ἕλληνες ἀπὸ τὸν στρατὸν του, ὅσοι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ παρακολουθοῦν τὰς ἐκστρατείας του, καθὼς καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὡς ἔμποροι ἢ ὡς ἄποικοι.

Αἱ νέα ἑλληνικαὶ πόλεις εἰς τὰς κατακτηθείσας χώρας ὑπῆρξαν πολὺ σημαντικαὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀπεράντου κράτους καὶ διὰ τὴν πρόσδον τοῦ ἐμπορίου. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἦτο, ὅτι οἱ Ἕλληνες κάτοικοι αὐτῶν, μετὰ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον ἐπολιτεύοντο, μετὰ τὴν τέχνην, μετὰ τὴν ὁποῖαν ἐγνώριζον νὰ κατασκευάζουν τοὺς ναοὺς τῶν, τὰ γυμνάσιά τῶν, τὰ θεατρά τῶν καὶ τὰς οἰκίας τῶν, καθὼς καὶ μετὰ τὰς ἄλλας ὡραίας συνηθείας τῶν, ἐσκόρπισαν εἰς τὴν ἀπέραντον Ἀνατολὴν μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν.

Ἐπίσης διέδιδον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τότε εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀσίας ὠμιλεῖτο ὁμοία γλῶσσα ἀπὸ ὄλους τοὺς Ἑλληνας, ἐνῶ, ὅπως γνωρίζομεν, εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ὠμιλοῦντο διάφοροι διάλεκτοι. Τὴν κοινὴν ταύτην γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀσίας ὀνομάζομεν κοινὴν. Εἰς αὐτὴν μετεφράσθη καὶ ἡ Ἁγία Γραφή.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οἱ διάδοχοί του ἐξηκολούθησαν, ὅπως θὰ ἴδωμεν, νὰ κτίζουν νέας πόλεις καὶ νὰ τοποθετοῦν εἰς τὴν διοίκησιν Ἑλληνας καὶ Μακεδόνας διοικητάς. Πολλαὶ τότε πόλεις εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἔγιναν σπουδαῖα κέντρα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἠνώθη τόσον ἡ Δύσις μετὰ τὴν Ἀνατολήν. Ἀπὸ τὴν Σικελίαν καὶ τὴν κάτω Ἰταλίαν μέχρι τῶν περάτων τῆς Ἀσίας ἤκουεν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐταξίδευε, νὰ ὀμιλεῖται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ἐπέλεπε δὲ οἰκοδομήματα μετὰ ρυθμὸν ἑλληνικόν, ἔργα ἑλληνικῆς τέχνης, καθὼς καὶ ἑλληνικὰς συνθηεῖας. Διὰ τοῦτο τὴν πόλιν ἐκείνην, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὴν ὀνομάζομεν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν.

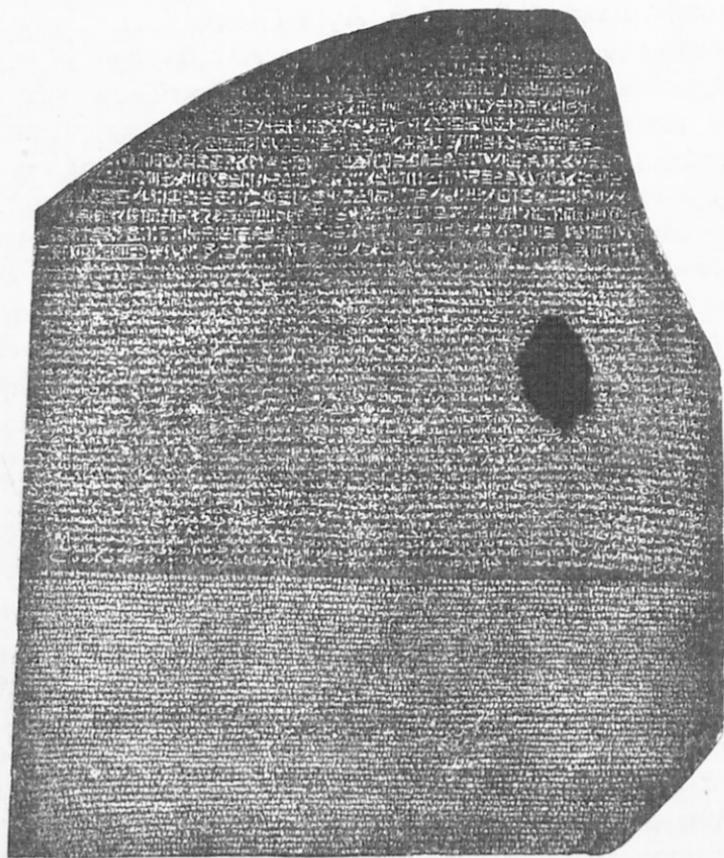
Ἡ εἰκὼν εἰς τὴν σελ. 8 εἶναι ἐν πολὺ σπουδαῖον εὔρημα, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη τυχαίως ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν **Ροζέττην**, πόλιν τῆς Αἰγύπτου πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νείλου, τὸ 1799.

Εἶναι μία λιθίνη στήλη, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποῖαν εἶναι χαραγμένα γράμματα μετὰ τὴν γραφὴν τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ἱερογλυφικά. Εἰς τὸ κάτω μέρος εἶναι ἑλληνικὰ γράμματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναγινώσκομεν τὰ ἴδια, ὅσα γράφουν καὶ τὰ ἱερογλυφικά.

Ἀναγράφονται δὲ ἐπάνω εἰς τὴν στήλην αὐτὴν τιμαί, τὰς ὁποίας προσφέρουν Αἰγύπτιοι ἱερεῖς εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς Πτολεμαίους βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸ 195 π. Χ.

Ἡ στήλη αὐτή, ἡ ὁποία ὀνομάζεται **Ροζέττη στήλη**, ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα, διότι μανθάνομεν, ὅτι εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐχρησιμοποιεῖτο τότε εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐκτὸς τῆς ἐντοπίας. Ἀλλὰ καὶ δι' ἓνα ἄλλον λόγον οἱ σοφοὶ κατῴρθωσαν, μετὰ τὴν παραβολὴν τῶν ἑλληνικῶν λέ-

ξεων πρὸς τὰ ἱερογλυφικά, νὰ ἀνακαλύψουν τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀρχαίας γραφῆς, ἡ ὁποία παρέμενεν ἕως τότε (1822)

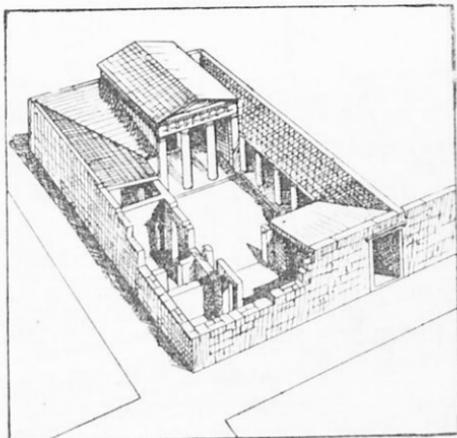
Ἡ Ροζέττη στήλη.

ἄγνωστος. Τοιοῦτοτρόπως βλέπομεν, ὅτι ἡ αὐτοκρατορία τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ διήρκεσε καὶ μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.)

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ. Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΙΗΝΗ

Αί ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἰδρύνοντο εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, δὲν ἦσαν ἐλεύθεραι καὶ ἀνεξάρτητοι, ὅπως εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ἢ ὅπως ἦσαν ἄλλοτε αἱ ἀποικίαι. Ἐτακτοποιοῦν βέβαια μόναι τὰ ἰδικὰ τῶν ζητήματα, ἀλλ' ἀπετέλουν ἓν μέρος τοῦ βασιλείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκον. Εἶχον πολὺ μεγαλυτέραν ἔκτασιν ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ πληθυσμὸς τῶν ἦτο ἀνάμεικτος Συνήθως οἱ Ἑλληγες καὶ οἱ Μακεδόνες, οἱ ὁποῖοι ἐπήγαινον εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία εἶχε τὴν διοίκησιν εἰς τὰς νέας αὐτὰς πόλεις. Οἱ ἄλλοι κάτοικοι ἦσαν χωρικοὶ ἐντόπιοι ἢ ἔμποροι, οἱ ὁποῖοι ἄφηνον τὰ χωρία τῶν, εἰς τὰ ὁποῖα πρὶν ἔζων καὶ ἐπήγαινον νὰ ζήσουν εἰς τὰς νέας πόλεις.

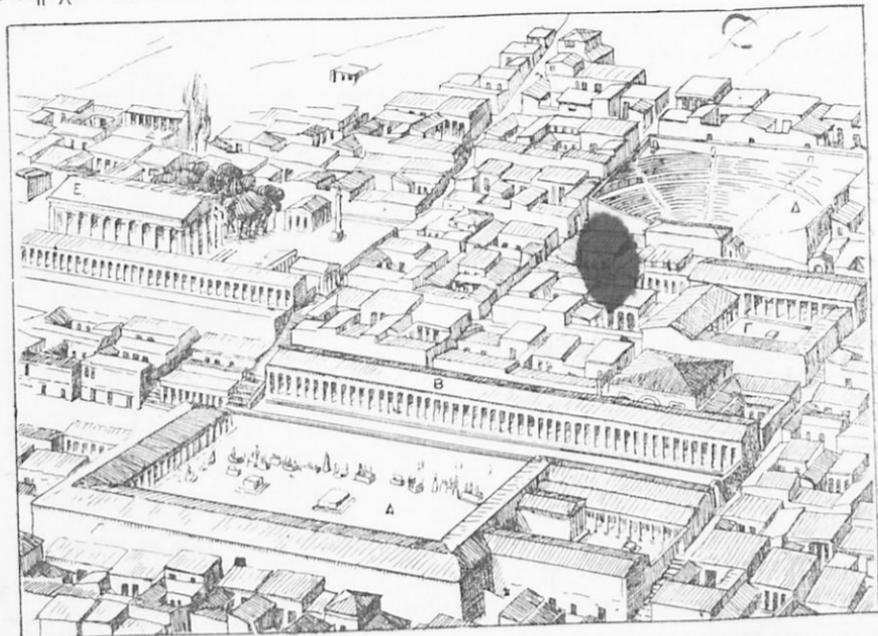
Οἰκία ἐν Πριήνῃ (Ἀναπαύσασταις).

Αὗται διέφερον ἀπὸ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνισίν τῶν. Εἶχον δηλαδὴ πλατεῖς καὶ καλοστρωμένους δρόμους, ἐφωτίζοντο δὲ καὶ κατὰ τὴν νύκτα. Καλὸν καὶ ἀφθονον ὕδωρ διωχετεύετο εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ μέρη καὶ δημόσια λουτρά ὑπῆρχον πρὸς χρῆσιν τῶν κατοίκων. Τὴν πόλιν ἐκόσμουσαν πρὸς τοῦτοις θέατρα καὶ δημόσιοι ὠραῖοι ἀνθόκηποι.

Ἀπὸ μίαν πόλιν, ἡ ὁποία ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὀλόκληρος, μανθάνομεν ἀκριβῶς πῶς κατεσκευάζοντο καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις εἰς τὴν ἐξελληνισθεῖσαν Ἀνατολήν.

Αὕτη ὀνομάζεται Πριήνη καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν. Ἦτο μίαν μικρὰ πόλιν 4000 περίπου κατοί-

κων. Εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς πόλεως εὐρίσκετο ἡ Ἀκρόπολις καὶ ὀλίγον δεξιὰ αὐτῆς κτιστὸν ὑδραγωγεῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸ ὕδωρ τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν πόλιν. Μία εὐθεῖα ὁδὸς ὠδήγει εἰς τὴν ἀγορὰν (εἰκ, Α), ἡ ὁποία περιεβάλλετο ἀπὸ ὠραίας σειρὰς κίωνων, ὅπισθεν τῶν ὁποίων εὐρίσκοντο καταστήματα. Εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τῆς ἀγορᾶς (Β) ἦτο στοά, ὅπου συνηθροίζοντο οἱ πολῖται, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκεῖ ὑπῆρχον καὶ τὰ διαμερίσματα, ὅπου ἔμενον οἱ ἄρχοντες.

Ἡ ἀρχαία Πριήνη (Ἀναπαράστασις).

Τὸ γυμνάσιον, ὅπου ἐγυμνάζοντο οἱ νέοι, δεικνύει τὸ Γ. Εἰς τὸ σημεῖον Δ ὑπῆρχε τὸ θέατρον τῆς πόλεως· ἐκεῖ δὲ ὅπου σημειοῦται τὸ Ε, ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς. Ἀκόμη διατηροῦνται οἱ λουτρῶνες καὶ μία κεφαλὴ λέοντος, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ὁποίου ἐξήρχετο τὸ ὕδωρ. Ἐπάνω ἀπὸ τὰ καθίσματα τοῦ σταδίου ὑπῆρχε σειρὰ ὠραίων κίωνων διὰ τὸν περίπατον τῶν θεατῶν, οἱ ὅποιοι ἀπήλαυον τὴν ὠραίαν θέαν τῆς θαλάσσης ἀπὸ τὸ μέρος αὐτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ. Η ΕΝ ΙΨΩΙ ΜΑΧΗ

Μετά τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἠκολούθησεν ἐποχὴ πολέμων, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν οἱ στρατηγοὶ του, ποῖος θὰ διαδεχθῆ αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ ἀπεράντου κράτους, τὸ ὁποῖον ἀφήκεν εἰς αὐτούς.

Κατ' ἀρχὰς ἀπορροχαιότερος ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς, ὁ **Περδίκκας**, προσετίθει νὰ διοικήσῃ αὐτό. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ δὲν ἀνεγνώριζον τὴν ἀρχὴν του, ὁ Περδίκκας διεμοίρασεν εἰς αὐτούς τὴν διοίκησιν τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους.

Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου (321 π.Χ.) ὁ Ἄντιγονος, ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους στρατηγοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου, μὲ μεγάλην πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἰκανότητα, ἠθέλησε νὰ γίνῃ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ὀλοκλήρου τοῦ κράτους. Οἱ ἄλλοι ὅμως στρατηγοὶ, οἱ ὁποῖοι διώκουν τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐλέγοντο βασιλεῖς, ὅπως ὁ **Κάσσανδρος** εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ **Λυσίμαχος** εἰς τὴν Θράκην, ὁ **Σέλευκος** εἰς τὴν Συρίαν καὶ ὁ **Πτολεμαῖος** εἰς τὴν Αἴγυπτον, συνεμάχησαν ἐναντίον του.

Εἰς μίαν δὲ μάχην, ἣ ὁποία ἐγένετο εἰς τὴν Ἰψὸν τῆς Φρυγίας, ὁ Ἄντιγονος ἐνίκηθη καὶ ἐφονεύθη. Τοιοῦ- 301 π.Χ. ττρόπως ἡ προσπάθεια τοῦ σπουδαίου ἐκείνου στρατηγοῦ, νὰ ἐνώσῃ ὅλον τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ μίαν διοίκησιν, ἐναυάγησε μὲ τὸν θάνατόν του.

Οἱ νικηταὶ στρατηγοὶ μετὰ τὴν μάχην ἐμοίρασαν μεταξὺ τῶν ὀριστικῶς τὸ κράτος εἰς μικρότερα βασίλεια, περὶ τῶν ὁποίων θὰ μάθωμεν κατωτέρω.

⊕ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ

Τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν εἰς τὴν Συρίαν ἦτο τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ τὰ κράτη τῶν Διαδόχων. Ὑστερον δὲ ἀπὸ τὴν μάχην εἰς τὸ **Κύρου πεδῖον** (281 π. Χ.), κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκηθη καὶ ἐφονεύθη ὁ Λυσίμαχος καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία προσετέθη εἰς αὐτό, τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν. Τὰ ὄρια τοῦ ἐφθانون ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ἰράν.

Ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν δὲ καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν κατοίκων τοῦ ἡμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι τοῦτο διεδέχθη τὸ Περσικὸν κράτος.

Πρῶτος βασιλεὺς τοῦ κράτους τῆς Συρίας ὑπῆρξεν ὁ **Σέλευκος ὁ Α΄**, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε συνετός καὶ ὁ σπουδαιότερος 306 π.Χ. ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Οἱ διάδοχοί του ὀνομάζονται **Σελευκίδαι**. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ κράτος τῆς Συρίας ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν **Βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν**.

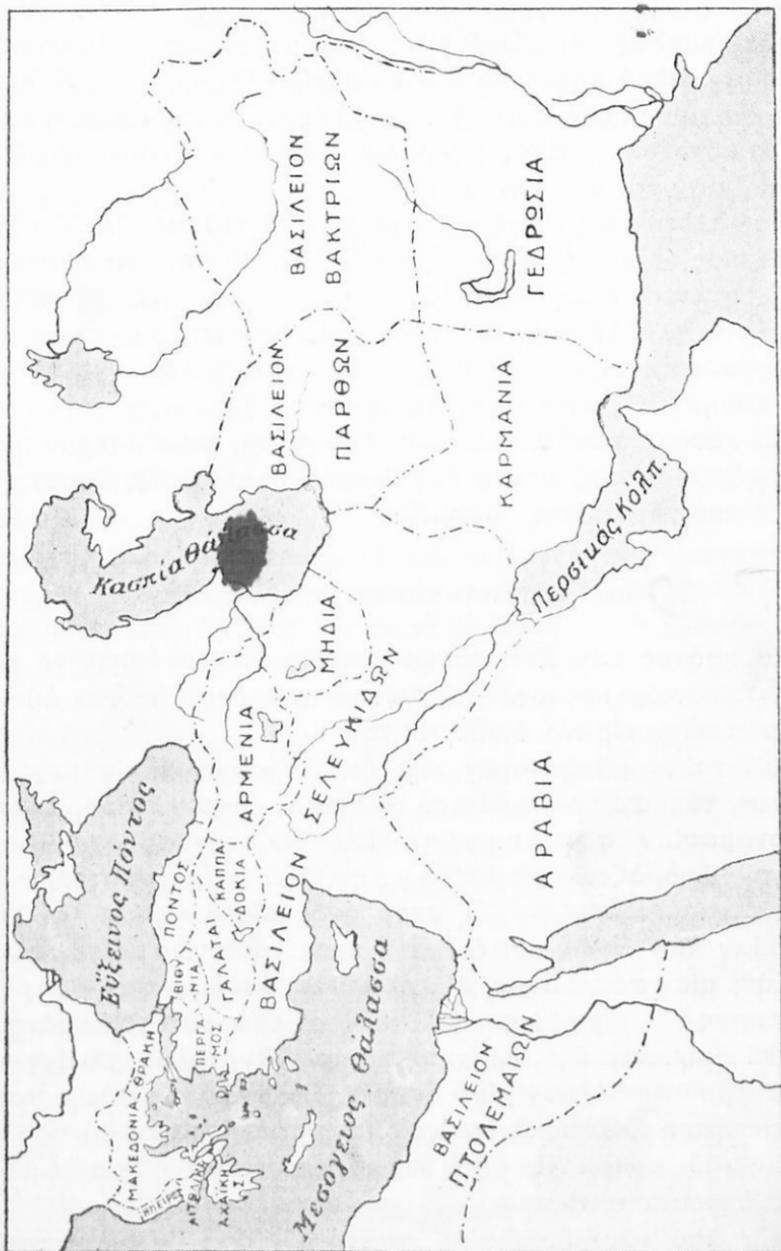
Ὁ βασιλεὺς οὗτος μὲ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν σωφροσύνην τοῦ κατάρθωσε νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ἀλλοφύλων λαῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν κάτοικοι τοῦ βασιλείου του. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐξηπλώθη εἰς τὸ κράτος τῆς Συρίας μέχρι τῆς Ἰνδικῆς πρὸς ἀνατολὰς καὶ μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης πρὸς βορρᾶν.

Ἡ Ἀντιόχεια ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου
(Ἀπὸ ἀρχαίων νόμισμα).

Ὁ Σέλευκος μετέθεσε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τοῦ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς μίαν νέαν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ἔκτισε πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ὀρόντου. Εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν ἔδωσε τὸ ὄνομα **Ἀντιόχεια**, πρὸς τιμὴν τοῦ ἀγαπημένου του υἱοῦ **Ἀντιόχου**.

Ἡ Ἀντιόχεια ὑπῆρξε πόλις μεγάλη καὶ πλουσία. Εὕρισκετο δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν μεγάλης ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ἐφθανε μέχρι τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς

Χάρτης τῶν βασιλείων τῶν Διαδόχων.

Περσίας. Λιμὴν τῆς εὐτυχοῦς αὐτῆς πόλεως ἦτο ἡ **Σελεύκεια** εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀρόντου, πλησίον εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Πολὺ σπουδαία πόλις ὑπῆρξεν ἐπίσης ἄλλη **Σελεύκεια**, εἰς τὸν Τίγριν ποταμόν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἔφθασε τοὺς 600.000 κατοίκους. Ἐκεῖ συνητῶντο ὁδοί, αἱ ὁποῖαι ἤρχιζον ἀπὸ τὸ Ἰράν καὶ ἀπὸ τὴν Δύσιν.

Τὸν Σέλευκον διεδέχθη ὁ υἱὸς του **Ἀντίοχος**. Ἄλλ' οὔτε ὁ Σέλευκος οὔτε καὶ οἱ διάδοχοί του κατῶρθωσαν νὰ διατηρή-
 280 π.Χ. σουν ὅλας τὰς ἀσιατικὰς κτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ ἑλληνικὸς ὁμῶς πολιτισμὸς παρέμει-
 νεν εἰς αὐτάς. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Ἰνδῶν δει-
 κνύει πόσῃ ἐπίδρασιν εἶχεν οὗτος ἐκεῖ.

Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἔμεινε τὸ μεγαλύτερον καὶ ἰσχυρότερον ἀπὸ τὰ κράτη τῶν Διαδόχων μέχρι τῆς ὑποταγῆς του εἰς τοὺς Ρωμαίους (64 π.Χ.).

ΠΩΣ ΗΤΟ ὉΡΓΑΝΩΜΕΝΟΝ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν, ἐπειδὴ ἐκληρονόμησε τὸ παλαιὸν Περσικὸν κράτος, ἦτο φυσικὸν νὰ ἔχη κάποιαν ὁμοί-
 τητα μὲ ἐκεῖνο εἰς τὴν διοίκησίν του.

Διὰ τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι ἦτο διηρημένον εἰς μεγάλα
 τμήματα, τὰς σατραπείας, αἱ ὁποῖαι ἔφερον ἐπισήμως καὶ
 τὴν ὀνομασίαν στρατηγία. Εἰς ἐκάστην σατραπείαν ὁ
 διοικητὴς ὠνομάζετο στρατηγός. Οὗτος εἶχε πολιτικὴν καὶ
 στρατιωτικὴν ἐξουσίαν. Ὁ στρατηγὸς εἶχεν ἐπίσης καὶ τὴν
 ἐποπτεῖαν τῶν ναῶν καὶ ἐλέγετο πρὸς τοῦτοις ἀρχιερεῦς.

Κάθε μίαν σατραπείαν οἱ Σελευκίδαι ὑποδιήρσαν εἰς τρεῖς
 ἢ τέσσαρας ἐπαρχίας. Ὅλαι δὲ αἱ ἐπαρχίαι τοῦ κράτους
 ἦσαν ἑβδομήκοντα δύο. Αἱ ἐπαρχίαι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Εὐφρά-
 του ποταμοῦ ἀπετέλουν μίαν ἑνώσιν. Τῆς ἐνώσεως αὐτῆς πρω-
 τεύουσα ἦτο ἡ Σελεύκεια ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ.

Εἰς κάθε σατραπείαν ἦτο διωρισμένος καὶ ὁ οἰκονόμος
 διὰ τὰ δημόσια ἔσοδα.

Μία ἀπὸ τὰς σπουδαίας πρωτευούσας τῶν σατραπειῶν

ἦσαν καὶ αἱ **Σάρδεις** τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ ὑπῆρχε τὸ βασιλικὸν θησαυροφυλάκιον, καθὼς καὶ τὸ κεντρικὸν ἀρχεῖον τοῦ κράτους, ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ δημόσια ἔγγραφα. Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ ἐλέγετο βιβλιοφύλαξ.

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ Η ΠΕΡΙΦΗΜΟΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

Οἱ Σελευκίδαι ἐμιμήθησαν τὸν Μ. Ἀλέξανδρον περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους βασιλεῖς εἰς τὸ νὰ κτίζουν νέας πόλεις. Ὁ Σέλευκος ἵδρυσεν πρὸς βορρᾶν τῆς Συρίας, καθὼς καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ πολλὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἔφερον ὀνόματα ἐλληνικῶν πόλεων, ὅπως **Ἐδεσσα, Χαλκίς** κ.ἄ.

Πολλαὶ ἦσαν αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον κτισθῆ εἰς τὴν Συρίαν. Εἰς αὐτὰς κατῴκουν Ἕλληνες ἄποικοι, οἱ ὁποῖοι ὠμίλουν τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἔκτιζον τὰς οἰκίας καὶ τὰ δημόσια τῶν οἰκοδομήματα μὲ τὰ σχέδια, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν καλοὶ ἔμποροι, ἔκαμαν μεγάλας προόδους εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ἀπὸ τὰς Ἰνδίας τὰ καραβάνια ἔφερον διὰ τῶν μεγάλων ὁδῶν φάρμακα, ἀδάμαντας καὶ ἄλλους πολυτίμους λίθους, καθὼς καὶ βάμβακα καὶ πιπέρι. Ἐπίσης ἔφερον μεταξωτὰ ὑφάσματα ἀπὸ τὴν Κίνα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἴδει ὁ Νέαρχος εἰς τὰς Ἰνδίας. Τὰ πολυτίμα αὐτὰ ἐμπορεύματα οἱ ἔμποροι ἐπώλουν εἰς τὴν Δύσιν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον, ὅτι ἀκούομεν διὰ πλουσίας καὶ πολὺ μεγάλας πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦκμασαν εἰς τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν.

Ἀπὸ ὅλας ὁμως τὰς πόλεις ὑπερεῖχε διὰ τὴν πολυτέλειάν της ἡ πρωτεύουσα **Ἀντιόχεια**, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν εἶχεν ἡμισυ ἑκατομμύριον κατοίκων! Ἡ πόλις αὕτη εἶχε τέσσαρας συνοικισμοὺς ἢ πόλεις· διὰ τοῦτο δὲ ὠνομάσθη καὶ τετραπόλις. Κάθε συνοικισμὸς περιεβάλλετο ἀπὸ τεῖχος. Ὅλα δὲ τὰ τεῖχη συνεδέοντο μὲ ἓν κοινὸν τεῖχος.

Ἡ κυρία ὁδὸς τῆς πόλεως εἶχε μῆκος 30 σταδίων. Ἀπὸ τὸ ἓν δὲ καὶ τὸ ἄλλο μέρος αὐτῆς ὑπῆρχον καταστήματα. Τόσον

μεγάλη ἦτο ἢ λαμπρά αὐτὴ πρωτεύουσα μὲ τὰ ὠραῖα τῆς κτίρια, τὰ ὁποῖα ἔλαμπον ἀπὸ τὸν ὠραῖον λίθον καὶ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἦσαν στολισμένα.

Λαμπραὶ ἦσαν ἐπίσης αἱ στοαὶ καὶ οἱ ναοὶ τῆς μὲ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς κίονας καὶ τὰ ὠραῖα ἀγάλματα.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἦσαν Ἀθηναῖοι, Μακεδόνες, Κρήτες καὶ Κύπριοι. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι κάτοικοι ἀπὸ διάφορα ἔθνη συνηθροίσθησαν εἰς τὴν ἔνδοξον ἐκείνην πόλιν. Οἱ κάτοικοι ὁμῶς τῶν πόλεων τούτων, ἐπειδὴ ἔζων πλησίον εἰς παλαιὰς ἀσιατικὰς πόλεις, ἔλαβον καὶ αὐτοὶ τὰς συνηθείας καὶ τὰς ιδέας τῶν γειτόνων λαῶν. Διὰ τοῦτο ἠγάπησαν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πολυτέλειαν καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ἀνέπτυξαν καθαρὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν.

Σέλευκος ὁ Νικάτωρ

(Ἀπὸ ἀρχαῖον τετραδράχμιον νόμισμα).

Ὑστερον ἀπὸ αἰῶνας, τὸν 7ον αἰῶνα μετὰ Χριστόν, οἱ Ἀραβες, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς Ἀνατολῆς, ἔμαθον πολλὰ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπίσης οἱ Ἀραβες σοφοὶ ἐμελέτησαν τὸν Ἀριστοτέλην. Μὲ τὰς κατακτήσεις των δὲ μέχρι τῆς Ἰσπανίας ἔγιναν οἱ φορεῖς εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης τῶν διδασκαλιῶν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ φιλοσόφου.

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟΝ

Ὁ ἰδρυτὴς τοῦ βασιλείου τῆς Αἰγύπτου, τὸ ὁποῖον εἶχε τὸσον ἔνδοξον ἰστορίαν, εἶναι ὁ **Πτολεμαῖος**, ὁ υἱὸς τοῦ **283 π.Χ.** Λάγου. Οὗτος κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἑορδαίαν τῆς Μακεδονίας (σημερινὰ Καϊλάρια) καὶ ὑπῆρξεν εἰς ἀπὸ τοὺς ἰκανωτέρους στρατηγούς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ὁ Πτολεμαῖος ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου βασιλέως κατέλαβε τὴν Αἴγυπτον· ἐπωνομάσθη δὲ **Σωτήρ**.

Οὗτος προσέθεσεν ἀργότερον εἰς τὸ βασίλειόν του τὴν

Παλαιστίνη, την Κάτω Συρίαν και την νήσον Κύπρον. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως τούτου καὶ τῶν διαδόχων του, τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου ὑπῆρξε πολὺ εὐτυχισμένον μέχρι τῆς ὑποταγῆς του εἰς τοὺς Ῥωμαίους (30 π.Χ.).

“Ὅπως γνωρίζομεν, ἡ Αἴγυπτος ἦτο χώρα πλουσία καὶ εἶχεν ἀφθονίαν σίτου. Ὑπολογίζουσι, ὅτι κατ’ ἔτος ἡ παραγωγή του ἔφθανε περισσότερον ἀπὸ δύο ἑκατομμύρια ὀκάδας. Τὸ ἐμπόριον δὲ ἦτο πολὺ προωδευμένον. Τὰ ἀλεξανδρινὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἔπλεον διὰ μέσου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ ἔφθανον μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Ἄφθονος δὲ ποσότης σίτου ἐστέλλετο καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Εἶναι λοιπὸν εὐκόλον νὰ ἐννοήσωμεν πόσον μέγας ἦτο ὁ πλοῦτος τῆς περιφήμου αὐτῆς χώρας κατὰ τὴν λαμπρὰν διοίκησιν τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῶν διαδόχων του. Οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ὠνομάζοντο **Πτολεμαῖοι ἢ Λαγίδαι**. Διὰ τοῦτο δὲ τὸ βασίλειον τοῦτο λέγεται καὶ **βασίλειον τῶν Πτολεμαίων ἢ Λαγιδῶν**.

Οἱ Πτολεμαῖοι διὰ νὰ προστατεύουν καὶ νὰ αὐξάνουν τὸ κολοσσιαῖον ἐμπόριον τοῦ βασιλείου των, ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἰσχυρὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις.

Εἰς 200.000 ἔφθασεν ὁ πεζικὸς στρατὸς τῶν Πτολεμαίων, ὅπως μανθάνομεν· 40.000 ἦσαν οἱ ἵππεις, 300 οἱ ἐλέφαντες, 2.000 τὰ ἄρματα καὶ 3.500 τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ πολεμικὰ πλοῖα, ἐκτὸς τῶν 800 θαλαμηγῶν, πολλὰ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἦσαν πολυτελέσταται. ~~Κι~~

~~Π~~ ΠΟΙΑ ΗΤΟ Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

Διὰ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους οἱ Πτολεμαῖοι διετήρησαν τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῦν οἱ βασιλεῖς Φαραῶ. Ἡ Αἴγυπτος δηλαδὴ ἦτο διηρημένη εἰς τεσσαράκοντα περίπου νομούς. Εἰς κάθε νομὸν διοικητῆς ἦτο ὁ στρατηγός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἓν σῶμα χωροφυλάκων. Οὗτοι εἶχον τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Νεῖλου ποταμοῦ καὶ τῶν ἐμπορικῶν ὁδῶν εἰς τὰς ἐρήμους, ἀπὸ ὅπου διήρχοντο ἔμποροι. Μὲ τὸν στρατηγὸν ἦσαν ἐπίσης εἰς δικαστῆς, ὁ ἐπιστάτης, εἰς ἐπί

κεφαλῆς τῶν χωροφυλάκων, ὁ ἐπιστάτης τῶν φυλάκων καὶ ὁ βασιλικὸς γραμματεὺς.

Κάθε νομὸς ὑποδιηρεῖτο εἰς τοὺς τόπους. Εἰς κάθε τόπον διοικητὴς ἦτο ὁ τοπάρχης. Κάθε τόπος ἀπετελεῖτο ἀπὸ χωρία, τὰς κώμας, ἢ κάθε μία ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶχε τὸν κωμάρχην, τοὺς γραμματεῖς καὶ τὴν χωροφυλακὴν της.

Διὰ τὰ οἰκονομικὰ ἦσαν οἱ οἰκονόμοι, οἱ ὁποῖοι εἰσέπραττον τοὺς φόρους, ὁ σιτολόγος διὰ τὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα παρήγοντο, ὁ βασιλικὸς τραπεζίτης, διὰ νὰ συλλέγῃ τὰ χρήματα καὶ ἐπιθεωρηταί, οἱ ἐπιμεληταί.

Ὅλοι οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἀνώτεροι διοικηταὶ τοῦ στρατοῦ ἦσαν Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα.

Ἐπὲρ ἄνω ὅλων τῶν ἀξιωματῶν ἴστατο ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἐλατρεύετο ὡς θεός, ὅπως καὶ οἱ παλαιοὶ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, καθὼς γνωρίζομεν. Αὐτὸς ἔδιδεν εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοὺς νόμους, τὴν πολιτείαν, συμφώνως μὲ τοὺς ὁποίους αὐταὶ ἐπολιτεύοντο.

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Μεταξὺ τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν περίφημοι διὰ τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων των, διὰ τὸν πλοῦτον των, διὰ τὸ ἐμπόριόν των, διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸν πολιτισμὸν των, ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Πτολεμαίων ὑπῆρξεν ἡ σπουδαιότερα.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔγινε πολὺ μεγάλη ἐμπορικὴ πόλις καὶ εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀνήρχετο ὁ πληθυσμὸς τῶν κατοίκων της. Τὸ 60 π.Χ. ὁ πληθυσμὸς της ἔφθανε τὸ ἥμισυ ἐκατομμύριον κατοίκων! Ἕλληνες, Αἰγύπτιοι καὶ Ἰουδαῖοι εἶχον συρρεύσει εἰς τὴν εὐδαίμονα πόλιν. Μεγάλαι καὶ πλατεῖαι ὁδοὶ διεσταυροῦντο μέσα εἰς αὐτὴν, ὠρατοὶ δὲ ἀνθόκηποι καὶ μεγαλοπρεπῆ κτίρια τὴν ἐστόλιζον.

Τὸ σπουδαιότερον ὁμως μέρος τῆς πόλεως ἦτο ὁ τεράστιος λιμὴν της. Ἐκεῖ ἔφθانون πλοῖα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὰς βρετανικὰς νήσους ἦτο δυνατόν νὰ ἴδῃ κα-

νείς τότε νά φθάνουν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας πλοῖα μὲ φορτίον ἀπὸ κασίτερον. Ἐπίσης ἔφθανον ἐκεῖ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο ἀπὸ τοὺς λιμένας τῆς Κίνας μὲ φορτίον ἀπὸ μέταξαν. Ἄλλα πάλιν ἔφθανον ἀπὸ τὰς Ἰνδίας μὲ φορτίον ἀπὸ

Σχέδιον πόλεως Ἀλεξανδρείας (Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους).

βάμβακα, ἀπὸ πολυτίμους λίθους καὶ ἀπὸ μπαχαρικά. Εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ὑπῆρχον τότε καὶ σπουδαῖαι τράπεζαι, διὰ νά διευκολύνουν τοὺς ἐμπόρους. Μεγάλῃ πράγματι ἦτο τότε ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν περίφημον πρωτεύουσαν τῶν Πτολεμαίων. Ἀμύθητος ὁ πλοῦτος τῆς.

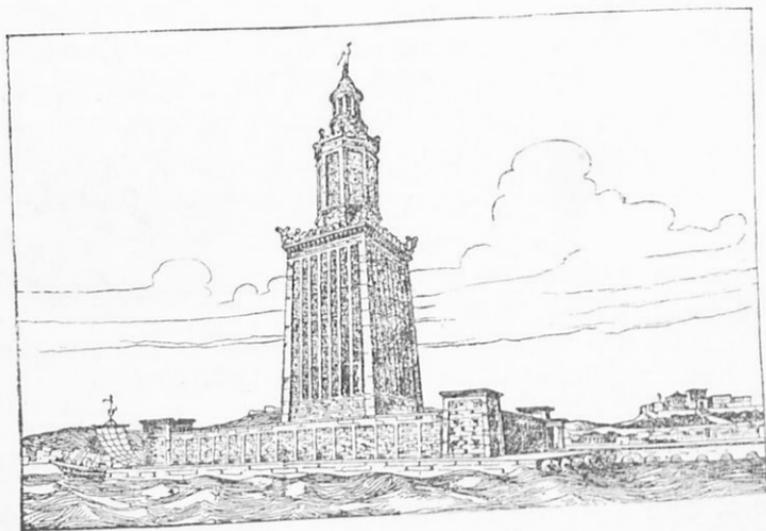

Ο ΠΕΡΙΦΗΜΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΦΑΡΟΣ

Μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν οἱ ναῦται, οἱ ὁποῖοι ἔπλεον πρὸς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἔβλεπον ἐν ζωηρὸν φῶς, τὸ ὁποῖον ἠκτινοβόλει ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἑνὸς πολὺ ὑψηλοῦ πύργου, τοῦ περισσότερον ὑψηλοῦ ἀπὸ ὅσους εἶχον κατασκευασθῆ κατὰ τὴν

λαμπράν ἐκείνην ἐποχὴν. Ὁ πύργος αὐτὸς ἦτο κατεσκευασμένος ἐπάνω εἰς μίαν μικρὰν νῆσον, ἣ ὀνομαζέτο ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἐκαλεῖτο **Φάρος**. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὁ πύργος οὗτος ὠνομάσθη **Φάρος**, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Δώδεκα ἔτη ἐχρειάσθη ὁ περίφημος τεχνίτης **Σώστρατος** νὰ οἰκοδομήσῃ τὸν πελώριον αὐτὸν πύργον, ὅπου ἔκαμε αἰώνιον τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἐπιγραφὴν, τὴν ὁποίαν ἐχάραξε: « *Σώστρατος κνίδιος Δεξιφάνους θεοῖς σωτήρσιν ὑπὲρ τῶν πλωιζομένων* ».

Ὁ Ἀλεξανδρινὸς Φάρος.

Ὁ πύργος οὗτος μὲ τοὺς πολλοὺς τοῦ ὀρόφου τόσοι πολὺ ἐθαυμάσθη διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὠραιότητά του, ὥστε συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν Ἑπτὰ Θαυμάτων τοῦ κόσμου. Ἦτο κατεσκευασμένος ἀπὸ λευκὸν λίθον ἐπάνω εἰς ἀπότομον βράχον καὶ εἶχεν ὕψος, ὅπως λέγουν, 300 πήχεων. Τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἔρριπτεν ὁ φανός, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν, ἐφαίνετο πολὺ μακρὰν εἰς τοὺς πλείοντας τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον ἔπλεεν εἰς

τόν λαμπρόν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας, ἦτο δυνατόν ὁ ἔμπορος νὰ βλέπη ἀπό πολὺ μακράν, πέραν ἀπὸ τὸν πανύψηλον φάρον, τὴν ὠραίαν καὶ πολυάνθρωπον πόλιν τῶν Πτολεμαίων βασιλέων καὶ τὸν ἰσχυρόν στόλον τῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἠγκυροβολημένα εἰς τὸν λιμένα τῆς.

†. ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΚΑΙ Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Μεταξὺ τῶν μεγαλοπρεπῶν δημοσίων κτιρίων τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅπως ἦσαν τὰ γυμνάσια, τὰ λουτρά, τὰ στάδια, αἱ στοαὶ διὰ τὰς δημοσίας συγκεντρώσεις, αἱ ἀγοραὶ καὶ ἄλλα, ἐξεῖχον δύο σπουδαῖα οἰκοδομήματα· ταῦτα ἦσαν τὸ Μουσεῖον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας.

Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ
(Ἀπὸ τετραδραχμιον νόμισμα).

Τὸ Μουσεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ πολλὰ οἰκοδομήματα, ἀφιερωμένα εἰς τὰς Μούσας. Θὰ ἦτο δυνατόν σήμερον νὰ τὸ ὀνομάσωμεν Πανεπιστήμιον. Ἐκεῖ συνηθοῦζοντο οἱ φιλόσοφοι, οἱ ἐπιστήμονες καὶ οἱ σπουδασταὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη· ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν, τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἀπὸ αὐτὰς ἀκόμη τὰς Ἰνδίας. Λέγουν, ὅτι μίαν φορὰν συνηθοῦσθησαν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν 14.000 σπουδασταί!

Πλησίον τοῦ Μουσείου ὑπῆρχον βοτανικὸς καὶ ζωολογικὸς κήπος, καθὼς καὶ ἰδιαίτερα διαμερίσματα δι' ἀνατομικὰς καὶ ἀστρονομικὰς μελέτας. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἀπὸ ὅλα τὰ οἰκοδομήματα ἦτο ἡ περίφημος Βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ ὁποία λέγουν, ὅτι εἶχε πλέον τῶν 500.000 χειρογράφων ἀπὸ πάπυρον. Οἱ βασιλεῖς Πτολεμαῖοι ἤθελον νὰ ἔχουν εἰς τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην τῶν ἀντίγραφον ὅλων τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον.

† 2. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Εἰς τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔλαμψε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὡσάν μετέωρον τὸ μικρὸν βασίλειον τῆς Περγάμου. Ἡ Πέργαμος ἦτο πόλις ἐκ φύσεως πολὺ ὀχυρά· δι' ἓν δὲ διάστημα ἀνήκεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Θράκης **Λυσίμαχον**, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκλέξει αὐτήν, διὰ νὰ τοποθετήσῃ ἐκεῖ τοὺς θησαυροὺς του. Φύλακα αὐτῆς εἶχε διορίσει τὸν φρούραρχον **Φιλέταιρον** ἀπὸ τὴν Βιθυνίαν. Οὗτος εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτο πιστὸς εἰς τὸν βασιλέα Λυσίμαχον. Ἄλλ' ὅταν τὰ

281 π.Χ. πράγματα ἐφαίνοντο εὐνοϊκὰ διὰ τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Σέλευκον, ἀπέστη ἀπὸ τὸν Λυσίμαχον καὶ ἐπήγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Σελεύκου· ἔθεσε δὲ εἰς τὴν διάθεσίν του τοὺς θησαυροὺς τῆς Περγάμου. Ὁ Σέλευκος διώρισε τὸν Φιλέταιρον διοικητὴν τῆς Περγάμου καὶ ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν φύλαξιν τοῦ θησαυροῦ.

Ὁ βασιλεὺς
τῆς Περγάμου **Φιλέταιρος**
(Ἀπὸ τετραδραχμῶν νόμισμα).

Ἐπὶ δεκασοκτῶ ἔτη ὁ Φιλέταιρος ἐξηκολούθει νὰ εἶναι διοικητὴς καὶ προσεπάθει νὰ ἔχῃ τὴν φιλίαν τῶν Σελευκιδῶν. Συγχρόνως δὲ μὲ τὸν πλοῦτον του κατῶρθωνε νὰ ἔχῃ τὴν φιλίαν τῶν γειτονικῶν πόλεων καὶ νὰ διοργανώσῃ μισθοφορικὸν στρατόν.

Ὁ διάδοχός του **Εὐμένης** ἐπέξετεινε τὴν ἀρχὴν του εἰς τὰ γειτονικὰ χωρία, τὰ ὁποῖα εὕρισκοντο γύρω. Ἐνίκησε δὲ εἰς τὰς Σάρδεις τὸν **Ἀντίοχον Α'** τῆς Συρίας καὶ ἐξησφάλισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ κράτους του ἀπὸ τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν.

Τὸ κράτος τῆς Περγάμου ἀπέκτησε τὴν μεγαλυτέραν του δύναμιν καὶ δόξαν ἐπὶ τοῦ **Ἀπτάλου Α'**. Οὗτος ἔλαβε καὶ τὸν

241 - 197 π.Χ. τίτλον τοῦ βασιλέως μετὰ τοὺς νικηφόρους ἀγῶνας του ἐναντίον ἑνὸς βαρβάρου λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπέδραμε κατὰ τὸν 3ον αἰῶνα π.Χ. ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος,

ὅπως θὰ μάθωμεν, καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ βάρβαρος αὐτὸς λαὸς ἦσαν οἱ **Γαλάται**, οἱ ὁποῖοι ἐνίκηθησαν ἀπὸ τὸν Ἄτταλον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς μίαν ἐπορχίαν, τὴν **Γαλατίαν**.

Ἡ ἔνδοξος αὐτῆ νίκη ὑπῆρξε τὸ ἡρωικώτερον κατόρθωμα ἀπὸ ὅλα, ὅσα μανθάνομεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου βασιλείου. Διὰ τοῦτο τὰ ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν ἐκεῖ, ἐνθυμίζουσι κάτι ἀπὸ τὰ ἡρωικά ἐκεῖνα κατορθώματα.

Τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου δὲν ἔπαυσε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων βασιλέων του νὰ εἶναι ἰσχυρὸν καὶ πλούσιον, μέχρις οὗτου ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους (129 π. Χ.).

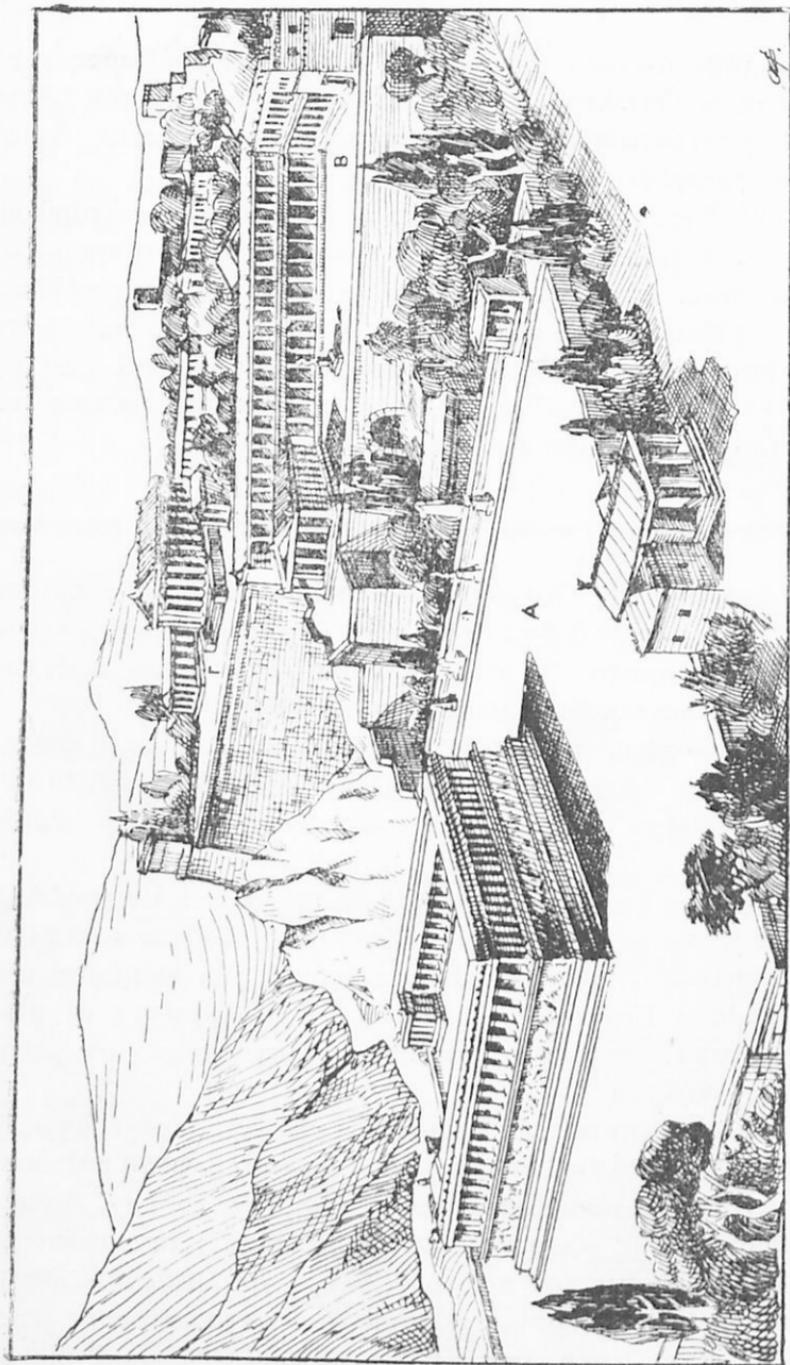
19. ΤΑ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΗ ΚΤΙΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου ἐφιλοτιμήθησαν νὰ στολίσουν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου τῶν με λαμπρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲ τούτων συνηγωνίζετο τὰ μεγάλα οἰκοδομήματα τῶν Ἀθηνῶν.

Αἱ ἀνασκαφαί, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἀπὸ Γερμανοὺς ἀρχαιολόγους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Περγάμου καὶ κάτω ἀπὸ αὐτὴν, ἀπεκάλυψαν ἀγορὰν, θέατρον, γυμνάσιον καὶ ὠραίας κιονοστοιχίας.

Σπουδαῖος ἦτο ὁ κολοσσιαῖος βωμὸς ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀφιερωμένος εἰς τὸν Δία Σωτήρα. Τοῦτον κατεσκεύασεν ὁ βασιλεὺς **Εὐμένης ὁ Β΄** εἰς μνήμην τῆς νίκης του κατὰ τῶν βαρβάρων Γαλατῶν. Ὁ βωμὸς ἦτο στολισμένος με πλούσια ἀνάγλυφα, τὰ ὁποῖα παρίστανον γιγαντομαχίαν μεταξὺ θεῶν καὶ γιγάντων.

Ἡ εἰκὼν εἰς τὴν σελ. 24 παριστάνει τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπως ἦτο κατὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐποχὴν. Τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ ὠραῖα κτίρια εἶναι οἰκοδομημένα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ σχηματίζουσι τρεῖς ἐξώστας· τὸν χαμηλότερον, τὸν μέσον καὶ τὸν ὑψηλότερον. Εἰς τὸν πρῶτον (βλέπε γράμμα Α), ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ περισσότερον εὐρύς, εἶναι ὁ μεγαλοπρεπῆς βωμὸς τοῦ Διός. Ἐχει τρεῖς ὠραίας κιονοστοιχίας ἰωνικοῦ ρυθμοῦ.

Ἀκρόπολις τῆς Περγᾶμου (Ἀναπαύσταισις).

κάτω από τὰς ὁποίας διακρίνομεν τὴν ζωφόρον μετὰ τὰς παραστάσεις τῆς γιγαντομαχίας. Εἰς τὸ μέσον (Β) εὐρίσκεται τὸ ἱερόν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὴν μεγάλην σειρὰν τῶν κιονοστοιχιῶν ὑπῆρχεν ἡ περίφημος Βιβλιοθήκη. Εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος (Γ) εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Τραϊανοῦ.

✠ Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ. ΑΙ ΠΕΡΓΑΜΗΝΑΙ

Ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὑπῆρχε καὶ ἡ περίφημος βιβλιοθήκη τῆς Περγάμου, ἡ ὁποία εἶχε 200.000 βιβλία. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἢ χειρόγραφα, ἐγράφοντο προηγουμένως ἐπάνω εἰς πάπυρον. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ἐξαγωγή τοῦ παπύρου ἀπηγορεύθη ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, διὰ τοῦτο οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου ἀντικατέστησαν τὸν πάπυρον μετὰ ἄλλην ὕλην, τὴν περγαμηνήν.

Αὕτη ἦτο δέρμα ζώου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀφαιροῦσαν τὰς τρίχας καὶ κατόπιν τὸ κατεργάζοντο κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἡμπορῆ κανεὶς νὰ γράφῃ ἐπάνω εἰς αὐτό. Ἡ ὕλη αὕτη ὠνομάσθη περγαμηνὴ ἢ περγαμηνὸς χάρτης, ἀπὸ τὴν πόλιν Πέργαμον, ὅπου πρώτην φορὰν ἐφευρέθη.

✠ Οἱ ἀνατολικώτεροι λαοὶ τῶν κτησεῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

Οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο ἀκόμη ἀνατολικώτερον ἀπὸ τὰ βασίλεια τῶν Διαδόχων, ἀπετέλεσαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος ἰδιαίτερα κράτη. Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν τὸ βασίλειον τῆς Βακτριανῆς καὶ τῶν Πάρθων. Οἱ Πάρθοι ἦσαν λαὸς Ἰρανικὸς καὶ ἡμιβάρβαρος, διὰ τὸν ὁποῖον ὀλίγα πράγματα γνωρίζομεν εἰς παλαιότερους χρόνους.

Τὸ βασίλειον τῶν Πάρθων ἔγινε βραδύτερον σπουδαῖον καὶ ἰσχυρόν κράτος, ὑπῆρξε δὲ ἰσχυρὸς ἀντίπαλος τῆς Ρώμης, ὅταν κατέκτησεν αὕτη τὴν Ἀσίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

16. Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΒΙΟΣ

Οί άνθρωποι τῶν μικρῶν πόλεων καί κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἠσχολοῦντο μὲ τὴν γεωργίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κυρίως ἐκέρδιζον τὰ μέσα διὰ τὴν ζωὴν των. Ἄλλὰ παρήγον καὶ ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα μὲ τὰ πλοῖα των ἐπώλουν εἰς ἄλλας χώρας. Ἡ δὲ κοινωνικὴ ζωὴ των ἦτο κανονικὴ. Οἱ ἄρχοντες ἐξελέγοντο μὲ τὴν ψῆφον τῶν πολιτῶν.

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξελέγετο διὰ μίαν θέσιν ἀνωτέραν εἰς τὴν πολιτείαν, πολλὰς φορὰς ἐθυσίαζε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του χάριν τῶν πολιτῶν.

Οἱ πολῖται ἐξ ἄλλου πρὸς ἀνταμοιβὴν ἀπήλλασσον αὐτὸν ἀπὸ ὠρισμένας ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας εἶχε κάθε πολίτης. Ἐδίδον εἰς αὐτὸν τιμητικὴν θέσιν εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑορτάς· τὸ δὲ ἄγαλμά του ἐστήνετο εἰς τὴν στοάν.

Οἱ πολῖται ἦσαν φιλόπονοι, ἔξυπνοι, ἠθικοὶ καὶ εὐχαριστημένοι πολὺ ἀπὸ τὴν ζωὴν των. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις οἱ ἄνθρωποι ἠσχολοῦντο μὲ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἐκεῖ ἔβλεπε κανεὶς μεγάλα καὶ λαμπρὰ δημόσια κτίρια, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχον εἰς τὰς μικρὰς πόλεις. Ὑπῆρχεν εἰς αὐτὰς ἡ τάξις τῶν πολὺ πλουσίων ἀνθρώπων καὶ ἡ τάξις τῶν πτωχῶν, ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἡ πολυπληθεστέρα. Οἱ πλούσιοι εἶχον ὠραίας ἰδιωτικὰς κατοικίας.

Οἱ ἄνθρωποι τότε εἶχον περισσοτέρας γνώσεις περὶ ὑγιεινῆς, διὰ τοῦτο δὲ ἐφρόντιζον, ὥστε αἱ πόλεις, τὰς ὁποίας ἐκτικίζον, νὰ ἐφοδιάζωνται μὲ ἄφθονον ὕδωρ. Τὸ ὕδωρ συνήθως

ἤρχετο ἀπὸ ὕψηλά μέρη καὶ μὲ μεγάλους ὑπογείους σωλῆνας διωχετεύετο καθαρὸν εἰς τὴν πόλιν. Ἐκεῖ μὲ μικροτέρους σωλῆνας διεμοιράζετο ἄφθονον εἰς κάθε οἰκίαν. Διὰ τὰς πολὺ μεγάλας πόλεις ὑπῆρχον μεγάλα ὑπόγεια ὑδραγωγεῖα κατεσκευασμένα μὲ λίθον καὶ τσιμέντον.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἡ δημοσία υἰγεία, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον. Ὁ Ἀριστοτέλης δὲ μᾶς ὀμιλεῖ περὶ μιᾶς ἀρχῆς, ἡ ὁποία ἐφρόντιζε διὰ τὴν υἰγείαν τῆς πόλεως. Τὰ ἀπορρίμματα δὲν ἀφήνοντο, ὅπως ἄλλοτε, εἰς τοὺς δρόμους, ἵνα παρασύρῃ αὐτὰ ἡ βροχὴ, ἀλλ' ἐρρίπτοντο μέσα εἰς λάκκους, οἱ ὁποῖοι ἠνοίγοντο διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Εἰς τὴν Πριήνην οἱ ἀρχαιολόγοι εὔρον, ὅτι τὰ διάφορα κατασκευάσματα, τὰ ὁποῖα εἶχον κάμει τότε οἱ ἄνθρωποι διὰ τὴν υἰγείαν τῆς πόλεως, ὀμοιάζουν πολὺ μὲ τὰ σημερινά.

17. Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

Ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ ἦτο περισσότερον προωδευμένη κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν. Οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ τῶρα δὲν ἀπασχολοῦνται πολὺ, ὅπως ἄλλοτε, μὲ τὰ πολιτικὰ πράγματα, ζοῦν περισσότερον μὲ τὰς οἰκογενεῖας τῶν εἰς ὠραίας οἰκίας. Αὗται εἶχον τὴν ἰδίαν διαίρεσιν μὲ τὰς οἰκίας, τὰς ὁποίας εἶδομεν εἰς τὸ προηγούμενον βιβλίον, ἀλλ' ἦσαν μὲ περισσοτέραν τέχνην κατεσκευασμένα καὶ καλύτερον κοσμημένα. Οἱ τοῖχοι τῶν συχνὰ εἶχον μαρμαροκονίαμα καὶ ἐκοσμοῦντο μὲ ὠραίας ζωγραφίας. Τὸ δὲ δάπεδον εἰς τὰς πλουσίας οἰκίας παρουσίαζεν ὠραίας παραστάσεις μὲ μωσαϊκά. Τὰ δωμάτια εἶναι πολὺ εὐρύχωρα καὶ μερικὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς δωμάτια ὑποδοχῆς. Ὑπάρχουν δὲ καὶ δωμάτια ἰδιαίτερα, διὰ νὰ λούωνται τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, οἱ λουτρῶνες.

Αἱ οἰκίαι τῶν πλουσίων ὀμοιάζουν πολὺ μὲ τὰ ἀνάκτορα. Ἐχουν δύο αὐλάς, αἱ ὁποῖαι περιβάλλονται μὲ κίονας, ἐνῶ τὸ δάπεδόν τῶν εἶναι ἐστρωμένον μὲ τσιμέντον. Κρῆναι δὲ μὲ κρυστάλλινον ὕδωρ, διάφορα ἄνθη καὶ ἀγάλματα, συμπλη-

ρώνουν την ωραιότητα τῶν μεγαλοπρεπῶν αὐτῶν περιστύλων αὐλῶν.

Εἰς τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν, τὴν πρὸς τὸ βάθος, (βλέπε εἰκόνα σελ. 9), συγκεντρώνονται τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας διὰ τὰς διαφόρους ἐργασίας των. Ἐκεῖ περίπου εὐρίσκονται τὰ δωμάτια καὶ τῶν ὑπηρετριῶν, αἱ ὁποῖαι γνέθουν, ὑφαίνουν, ἀλέθουν τὸν σῖτον καὶ παρασκευάζουν ἄρτον.

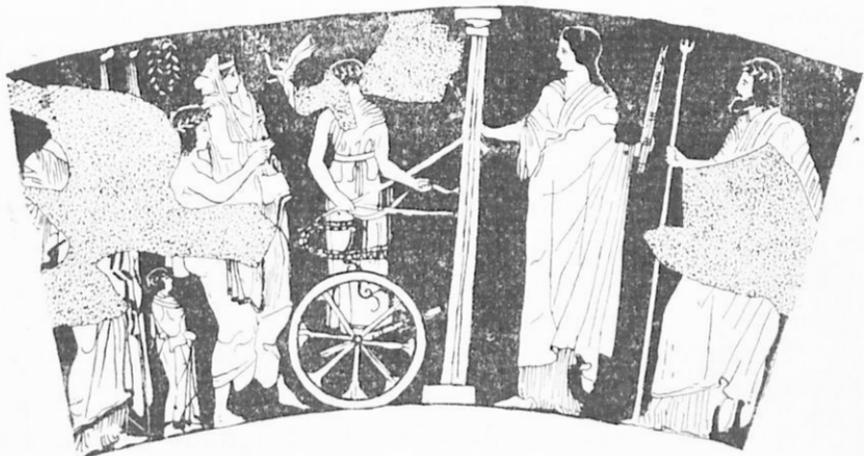
Τὰ ἐπιπλα τῆς οἰκίας ἦσαν ἀπὸ χαλκόν, ἐλεφαντοστοῦν καὶ ἀπὸ πολῦτιμα ξύλα, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη.

18. Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Αἱ γυναῖκες κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶναι περισσότερον προωδευμέναι παρὰ εἰς τὰς προηγουμένας ἐποχάς. Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν αἱ γυναῖκες ἔχουν ἀτομικὰς περιουσίας, μὲ τὰς ὁποίας πολλὰς φορὰς ἰδρύουν κοινωφελῆ ἰδρύματα διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν νέων καὶ διὰ θρησκευτικοὺς σκοποὺς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνονται αὗται περισσότερον ἀνεξάρτητοι. Μεγάλην ἀξίαν ἀπέκτησαν αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι προήρχοντο ἀπὸ βασιλικὰς αὐλὰς. Αἱ περισσότεραι δὲ ἀπὸ αὐτὰς κατήγοντο ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Αἱ πριγκίπισσαι πολλὰς φορὰς ὑπεστήριζον ἀνθρώπους πεπαιδευμένους καὶ ποιητάς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξυμνοῦντο. Αἱ γυναῖκες ἐπίσης κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀσκούνται μὲ διαφόρους σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰ κοινὰ γεύματα κατὰ τὰς ἑορτάς.

Πρὸς τούτοις λαμβάνουν τὴν ἀπαραίτητον μόρφωσιν καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ὅπως σήμερον, καὶ τότε ἐδίδοτο μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν μουσικὴν μόρφωσιν τῶν νεανίδων. Αἱ νεάνιδες ἐλάμβανον μέρος μαζὶ μὲ τοὺς νέους εἰς χοροὺς κατὰ τὰς ἑορτάς. Ἀκούομεν δέ, ὅτι ἐφοίτων μαζὶ καὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Αἱ συζητήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμνον οἱ φιλόσοφοι, καθὼς καὶ οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι τῶν ρητόρων περὶ γάμου καὶ οἰκογενειακῆς εὐτυχίας, φανερόντων πόσον σπουδαία ἦτο ἡ θέσις τῆς γυναικὸς κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους.

Τὰ ἔθιμα, τὰ ὁποῖα συνήθιζον οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸν γάμον, φανερῶνουν τὴν θρησκευτικότητα καὶ τὴν οἰκογενειακὴν ἱερότητα, τὴν ὁποῖαν εἶχεν οὗτος. Μία παράστασις ἐπάνω εἰς ἓν ἀττικὸν ἀγγεῖον, τὴν γαμήλιον λουτροφόρον, εἰκονίζει πολὺ ὠραίαν σκηνήν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ νύμφη ὀδηγεῖται ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ εἰς τὴν οἰκίαν του.

Ἐποδοχὴ νύμφης ὑπὸ τῶν γονέων τοῦ γαμβροῦ.

Ἡ νύμφη ὀδηγεῖται ἐπάνω εἰς ἄμαξαν ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ. Οἱ κίονες φανερῶνουν τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ὅπου οἱ γονεῖς ἀναμένουν τὸ εὐτυχεὲς ζεῦγος.

19. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐνδιαφέρονται πολὺ διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν νέων. Πολλοὶ πλούσιοι δίδουν μεγάλα ποσὰ καὶ ἀφήνουν σημαντικὰ κληροδοτήματα διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Αἱ κυβερνήσεις μέσα εἰς τὰς πόλεις, καθὼς καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν μικροτέρων πόλεων καὶ τῶν χωρίων, ἔχουν ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν των τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων. Ὡστε τὰ σχολεῖα δὲν εἶναι, ὅπως εἰς παλαιότερους χρόνους, ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις.

Πολίτης πλούσιος τῆς Μιλήτου, ὅπως μανθάνομεν ἀπὸ

μίαν επιγραφήν, ἔδωσε τὸ 200 περίπου π.Χ. δέκα τάλαντα ἀργύρου, ἀπὸ τοὺς τόκους τῶν ὁποίων ὥρισε νὰ συντηρῶνται τέσσαρα σχολεῖα καὶ νὰ πληρῶνωνται τέσσαρες διδάσκαλοι τῆς γυμναστικῆς. Ἐν μέρος ἀπὸ τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα ἦτο διατεθειμένον διὰ θρησκευτικὰς πομπὰς καὶ θυσίας, εἰς τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ λαμβάνουν μέρος οἱ νέοι τῆς πόλεως.

Ἄλλος γενναιόδωρος πολίτης ἀπὸ τὴν νῆσον Τέων ἐκληροδότησε 30.000 δραχμάς, διὰ νὰ πληρῶνωνται ἀπὸ τοὺς τόκους τρεῖς διδάσκαλοι κατώτεροι, δύο γυμνασταί, εἷς διδάσκαλος διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς κιθάρας καὶ δύο διδάσκαλοι τῶν στρατιωτικῶν ἀσκήσεων.

Οἱ παῖδες ἐμάνθανον εἰς τὰ σχολεῖα ἀνάγνωσιν, καλλιγραφίαν, ὠδικήν, κιθάραν, μουσικὰ σημεῖα διὰ φωνητικὴν καὶ ἐνόργανον μουσικὴν, ἰχνογραφίαν καὶ ἀπαγγελίαν ἀποσπασμάτων τραγικῶν ποιητῶν. Ἐπίσης μαθηματικὰ καὶ γενικὰ μαθήματα, τὴν πολυμαθίαν.

Οἱ διδάσκαλοι ἐξελέγοντο δι' ἕν ἔτος, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ὑπάλληλοι τοῦ κράτους. Τὸ 159 π.Χ. ὁ δῆμος τῶν Δελφῶν ἔκαμεν ἕκκλησιν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Ἄτταλον Β' δι' οἰκονομικὴν βοήθειαν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν παιδίων του. Ἡ μεγαλειότης του ἐδῶρησε τότε 18.000 δραχμάς διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Εἰς τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους οἱ νέοι ἐσπούδαζον καὶ ἀνώτερα μαθήματα, ὅπως φιλοσοφίαν καὶ ἄλλας ἐπιστήμας. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι οἱ νέοι ἐλάμβανον τότε, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, πανεπιστημιακὴν μόρφωσιν.

20. Η ΕΦΗΒΕΙΑ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον οἱ νέοι εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα καὶ τὰς ἀνωτέρας σχολάς, ὑπῆρχε καὶ μία ὀργάνωσις, εἰς τὴν ὁποίαν μετεῖχον ὅλοι οἱ ἔφηβοι νέοι, οἱ ἔχοντες ἡλικίαν 18-20 ἐτῶν. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη, ἡ ὁποία φέρει τὸ ὄνομα Ἐφηβεία, εἰς παλαιότερους χρόνους ἐσημαίνειν ὑποχρεωτικὴν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν. Εἰς τοὺς ἑλλη-

νιστικούς όμως χρόνους έπαυσε να είναι υποχρεωτική και έλαβε μεγαλύτεραν πρόοδον. Οί έφηβοι ένεγράφοντο εις την όργάνωσιν αύτην δι' έν έτος και ήσυχολοούντο με τά άθλητικά και άλλα μαθήματα, τά όποια μορφώνουν την ψυχήν. Δηλαδή προητοιμάζοντο δια την στρατιωτικήν των θητείαν, την ύπηρεσίαν προς την πατρίδα.

Τήν γενικήν διοίκησιν της Έφηβείας ειχεν ό κοσμητής, ό όποίος εξέλέγετο δι' έν έτος. Ούτος ειχεν όλην την ευθύνην και έδιδε λόγον των πράξεών του εις τό τέλος του έτους ένώπιον ένός συμβουλίου της πόλεως. Οί διδάσκαλοι διωρίζοντο από την πόλιν και έδίδασκον τους έφήβους σωματικήν άγωγήν και άθλητικά. Άλλ' οί έφηβοι υπεχρεούντο να παρακολουθούν τάς ρητορικές και φιλοσοφικές σχολάς καθ' όλον τό έτος της έφηβείας των.

Οί έφηβοι έζων ως πραγματικοί σύντροφοι και εφρόντιζον οί ίδιοι δια την όργάνωσιν των. Έξέλεγον ως βαθμοφόρους των τους περισσότερον ίκανους μεταξύ των, άνέθετον δέ εις αύτους διάφορα καθήκοντα. Οί βαθμοί της Έφηβείας ήσαν άρχων, πολέμαρχος, θεσμοθέτης και άλλοι.

Τό σύστημα αυτό της Έφηβείας έπεκράτησεν εις κάθε κοινότητα της Ελλάδος, της Μικράς Ασίας, της Συρίας, εις την Άλεξάνδρειαν και εις άλλας πόλεις.

Περίφημον υπήρξε τό μέγαρον της Έφηβείας εις τάς Άθήνας, τό Πτολεμαίον, τό όποϊον ίδρυσεν ό Πτολεμαίος Β' τον 3ον π.Χ. αιώνα. Ήτο τό αρχαιότερον κέντρον και, όπως θά έλέγομεν σήμερα, τό έπιτελεϊον της Έφηβείας. Τό κτίριον αυτό ειχεν ιδιαίτερα διαμερίσματα, όπου ήσκούντο οί έφηβοι εις τά άθλητικά· ειχεν επίσης βιβλιοθήκην και μεγάλην αίθουσαν δια διαλέξεις.

Οί έφηβοι διεκρίνοντο δια την μεγάλην πειθαρχίαν, την όποϊαν ειχον προς τους άνωτέρους των και δια την κοσμιότητα των έξω εις την πολιτείαν. Ήμποροϋμεν λοιπόν να ειπώμεν, ότι ή σημερινή όργάνωσις των νέων εις την χώραν μας και εις άλλας χώρας της Ευρώπης είναι κληρονομία από τό ένδοxon παρελθόν της πατρίδος μας.

21. ΤΙΜΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ. Η ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Οί άρχαίτοι "Ελληνες, όπως και ήμείς σήμερα, έτίμων πολύ τούς νεκρούς των. Είς τούς χρόνους, κατά τούς όποιους έζη ό "Όμηρος, μανθάνομεν, ότι οί "Ελληνες έκαιον τούς νεκρούς των και έμάζευον τήν τέφραν. 'Αργότερον ήλθε και πάλιν ή πολύ παλαιά συνήθεια, νά μη καίουν τούς νεκρούς. 'Η συνήθεια αύτη διετηρήθη και είς τούς ύστερον χρόνους.

Τά λείψανα εκείνων, οί όποίοι έπιπτον είς τήν μάχην, τά έμάζευον και τά έθαπτον είς τό πάτριον έδαφος. 'Εάν όμως συνέβαινε νά μη εύρεθούν τά κορμιά των παλικαριών, τότε ίδρυον κενοτάφιον διά τόν άγνωστον στρατιώτην.

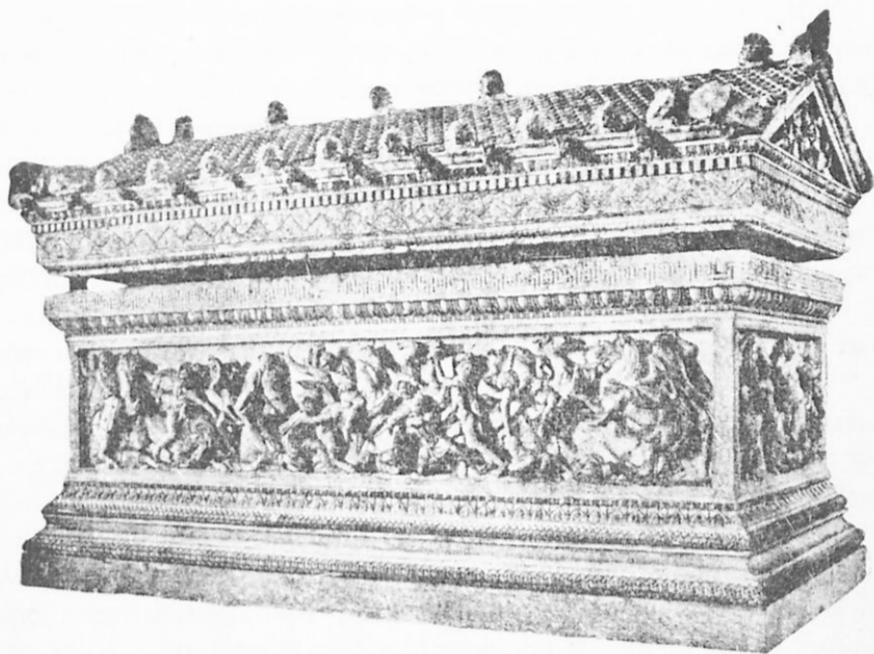
Τό σώμα των άποθανόντων έξετίθετο επάνω είς κλίνην, άφοϋ προηγουμένως έγίνοντο ίεροτελεστία. Τοϋτο έλέγετο προθεσις. Γυναίκες δέ πληρωνόμεναι εκλαιον τόν νεκρόν. Στέφανοι, ταινίαι και στάμνοι μέ έλαιον, αί λήκυθοι, προσεφέροντο από τούς φίλους. Κατά τήν εκφοράν συνώδευον τόν νεκρόν ήχοι αύλων και άλλα πένθιμα άσματα. Οί συγγενείς και άλλοι γνωστοί μέ μαϋρα φορέματα ήκολούθουν τήν εκφοράν. 'Ο νεκρός έθάπτετο εμπρός από τήν πόλιν είς τά πλάγια των όδών. 'Ο δέ τάφος εκτίζετο από λίθους ή, όπως είς τήν Μικράν 'Ασίαν, έλαξεύετο επάνω είς τούς βράχους.

'Από τās αρχάς τής έλληνιστικής περιόδου τά μνημεία ήσαν περισσότερο απλά και πολύ ώραία στολισμένα. "Εν άπ' αυτά είναι και ή λεγομένη σαρκοφάγος τοϋ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου, ή όποία εύρέθη είς τήν Σιδώνα και εύρίσκεται σήμερα είς τήν Κωνσταντινούπολιν. Τό μνημείον τοϋτο (βλέπε εικόνα σελ. 33), έχει σχήμα ναοϋ και σαρωτήν στέγην. Φέρει τό όνομα τοϋ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου και είς μίαν από τās μακράς πλευράς της εικονίζεται ή μάχη είς τήν 'Ισόν. Διά τοϋτο υπέθεσαν οί αρχαιολόγοι, ότι ή λάρναξ αύτη είχε κατασκευασθή, διά νά δεχθῆ τό σώμα τοϋ μεγάλου κατακτητοϋ.

Αί άλλαι πλευραί παριστοϋν μάχας και κυνήγια. "Ολαι αί εικόνες είναι πολύ ζωντανά. Είς μίαν εικόνα ό 'Αλέξαν-

δρος φορεῖ εἰς τὴν κεφαλὴν δέρμα λεοντοκεφαλῆς, ὡς ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐπιτίθεται ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ἔφιππος. Μὲ τὸ δόρυ του δὲ εἶναι ἕτοιμος νὰ πλήξῃ Πέρσῃν στρατηγόν, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸ πλήγμα.

Αἱ σαρκοφάγοι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἔχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης.

Ἡ σαρκοφάγος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

22. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Οἱ Ἕλληνες, ὅπως εἶπομεν, ἦλθον εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ πολλοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς λόγῳ τοῦ ἐμπορίου των μὲ τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἴδρυσαν ἐκεῖ. Μαζὶ δὲ μὲ ἄλλα πράγματα, ἔμαθον πρὸς τούτοις ἀπὸ τῶν νέων λαοῦν νέας θρησκευτικὰς ἰδέας, εἰς τὰς ὁποίας ἐπίστευσαν. Τοιοῦτοτρόπως παρέλαβον εἰς τὴν θρησκείαν των καὶ ξένους θεοὺς καὶ θεάς. Εἰς τὴν Αἰ-

γυπτον οί Ἕλληνες ἐλάτρευον μαζί μὲ τοὺς θεοὺς των καὶ τοὺς ἐντοπίους θεοὺς, τὸν **Σάραπιν** καὶ τὴν θεὰν Ἰσιν. Ἡ λατρεία τῶν νέων θεῶν ἤλθε καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου αἱ ἀνασκαφαὶ ἔφερον εἰς φῶς ἰδιαιτέρους ναοὺς πρὸς τιμὴν των.

23. Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Οἱ φιλόσοφοι ἐξηκολούθουν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ πῶς ὁ κόσμος ἔγινε καὶ πῶς προῆλθεν ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Μερικοὶ φιλόσοφοι ἔλεγον, ὅτι τὸ σύμπαν, ὁ κόσμος, εἶναι μία μεγάλη μηχανή, ἡ ὁποία κινεῖται σύμφωνα μὲ ὠρισμένους νόμους. Δὲν ἐπίστευον δέ, ὅπως πρὶν, ὅτι κυβερνᾶται ἀπὸ τὸν Δία, τὸν Ποσειδῶνα καὶ ἀπὸ ἄλλους θεοὺς. Περισσότερον ὅμως τώρα ἀπασχολεῖ τοὺς φιλοσόφους τὸ πρόβλημα τῆς πραγματικῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου: Πῶς ὁ ἄνθρωπος θὰ γίνῃ εὐτυχής; Τρεῖς φιλοσοφικαὶ σχολαὶ ἀπήντησαν κατὰ διάφορον τρόπον εἰς τὸ πρόβλημα αὐτό.

Ἡ μία ἦτο ἡ σχολὴ τῶν κυνικῶν, ἡ ὁποία εἶχεν ὡς ἀρχηγὸν τὸν **Διογένην**. Οὗτος ἔλεγεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ ζῆ σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν του· ἐφόρει δὲ πολὺ πενιχρὸν ἔνδυμα καὶ εἶχε τὴν κατοικίαν του μέσα εἰς ἓνα πίθον.

Ἡ ἄλλη φιλοσοφικὴ σχολὴ ἦτο ἡ τῶν ἐπικουρείων, οἱ ὁποῖοι εὕρισκον τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἱκανοποιῇ τὸ πνεῦμα καὶ ὄχι τὸ σῶμα του. Διὰ τοῦτο ἐκήρυττον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὰς θλίψεις.

Τῆς τρίτης σχολῆς ἰδρυτῆς ἦτο ὁ **Ζήνων**, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκεν εἰς τὴν Ποικίλῃν Στοάν, τὴν εὕρισκομένην εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τοῦτο οἱ μαθηταὶ τῆς σχολῆς αὐτῆς ἐλέγοντο **στωικοί**. Οὗτοι ἔλεγον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζῆ σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φαίνεται λογικὸν καὶ φυσικόν. Κάθε φυσικὸν πρᾶγμα εἶναι λογικὸν καὶ καλόν. Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ λυπῆται δι' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι εἶναι κακόν. Ὁ θάνατος, παραδείγματος χάριν, ἂν καὶ

φαίνεται, ὅτι εἶναι κακὸν πρᾶγμα, ἐν τούτοις δὲν εἶναι κακόν, διότι εἶναι φυσικὸν καὶ ὡς τοιοῦτον εἶναι πραγματικῶς καλόν. Οἱ στωικοὶ ἐπρέσβευον ἓνα θεὸν καὶ ἐκήρυττον τὴν ἰσότητά τῶν ἀνθρώπων.

24. Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ. ΟΙ ΣΟΦΟΙ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ὑπῆρξε κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους τὸ σπουδαιότερον κέντρον, ὅπου ἐκαλλιουργήθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστήμαι. Εἰς τὸ περίφημον Μουσεῖον τῆς εἶχον συγκεντρωθῆ οἱ σοφώτεροι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἡσχολοῦντο μὲ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας. Οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ὑπεστήριζον πολὺ τὴν ὡραίαν αὐτὴν προσπάθειαν τῶν σοφῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐπλήρωνον εἰς αὐτοὺς μισθὸν ἀπὸ τὸ βασιλικὸν ταμεῖον. Πρόεδρος τοῦ Μουσείου ἦτο εἰς ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος διωρίζετο ἀπὸ τὸν βασιλέα καὶ εἶχε τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ κτιρίου.

Οἱ ἐπιστήμονες ἔζων ὅλοι μαζὶ μέσα εἰς τὸ Μουσεῖον. Τὸ κύριον ἔργον τῶν ἦτο νὰ μελετοῦν καὶ νὰ κάμνουν διαφόρους ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις. Ἄλλ' ἔκαμνον καὶ δημοσίας διδασκαλίας. Εἰς μίαν μεγάλην αἴθουσαν ἐλάμβανον τὸ φαγητόν των καὶ εἰς ὠρισμένα διαμερίσματα, τὰ ὁποῖα ὠρίζοντο ἀπὸ τὸν ἱερέα, εἰργάζοντο. Διὰ τὴν ἀνάπαυσίν των εἰς τὰς ὥρας, κατὰ τὰς ὁποίας διέκοπτον τὰς ἐργασίας των, ὑπῆρχε θαυμάσιος κήπος μὲ καθίσματα καὶ εὐχαρίστους περιπάτους. Τὸ Μουσεῖον ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν, ὅπως εἶπομεν, ἀπὸ τὰς θεὰς Μούσας, αἱ ὁποῖαι ἐπροστάτεον τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Σπουδαῖοι ἐπιστήμονες γραμματικοὶ ὑπῆρξαν ὁ **Ζηνόδοτος** καὶ ὁ **Ἀρίσταρχος**. Οὗτοι ἐμελέτησαν τὰ διάφορα χειρόγραφα, ἔκαμαν σύγκρισιν μεταξύ των, διώρθωσαν πολλὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον μέσα εἰς αὐτά, καὶ ἀφήρσαν λέξεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν γνήσιαι, ἀλλ' εἶχον προστεθῆ εἰς τὰ χειρόγραφα ἀπὸ ἄλλους.

Ὁ Ζηνόδοτος, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ πρῶτος βιβλιοθηκάρχος τῆς

Βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας, εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξέ-
285-260 π.Χ. δωσε τὸν Ὅμηρον. Ὁ Ἀρίσταρχος ἀπὸ τὴν
 Σαμοθράκην ἐμελέτησε περισσότερο ἀπὸ τοὺς
 ἄλλους τὰ ἀρχαῖα μας συγγράμματα καὶ ἔκαμε πολλὰς
 διορθώσεις. Αὐτὸς ἔκαμε καὶ τὴν Γραμματικὴν.

Ἄλλοι σοφοὶ ἔκαμαν μεταφράσεις σπουδαίων ἔργων. Μία
 ἀπὸ αὐτὰς ἦτο καὶ ἡ μετάφρασις ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν γλῶσσαν
 τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς (Παλαιᾶς Διαθήκης), ἡ ὁποία λέγεται
 μετάφρασις τῶν ἑβδομήκοντα.

25. Η ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ

Διὰ τὴν πρόοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἔπρεπε νὰ καλ-
 λιεργηθοῦν προηγουμένως τὰ μαθηματικά. Τοῦτο ἔπραξεν
300 π.Χ. ὁ Εὐκλείδης, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ περιφημότερος
 μαθηματικὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πτολεμαίου Α΄.

Τὸ κυριώτερον ἔργον του, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Στοι-
 χεῖα, εἶναι ἐργασία ἐπάνω εἰς τὴν γεωμετρίαν. Τὸ βιβλίον αὐτὸ
 εἶναι τόσο πολῦτιμον, τόσο σαφές καὶ λογικόν, ὥστε οἱ νεώ-
 τεροι ἐπιστήμονες μαθηματικοὶ ὕστερον ἀπὸ τόσοὺς αἰῶνας
 πολὺ ὀλίγα προσέθεσαν εἰς αὐτό.

Ἡ γεωμετρία, τὴν ὁποίαν σπουδάζουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὰ
 σχολεῖα ὄλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου, εἶναι αὕτη ἡ εὐκλεί-
 δειος γεωμετρία.

Ὁ Εὐκλείδης ἠρωτήθη κάποτε ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖον, ἐὰν
 κανεὶς ἤμπορῇ νὰ μάθῃ τὴν γεωμετρίαν μὲ εὐκολώτερον τρό-
 πον, παρὰ νὰ σπουδάσῃ αὐτὴν εἰς τὸ βιβλίον του. Τότε ἐκεῖ-
 νος ἀπήντησεν: « Δὲν ὑπάρχει βασιλικὴ λεωφόρος, ἡ ὁποία νὰ ὀδηγῇ
 εἰς τὴν γεωμετρίαν ».

26. Η ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ Ο ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ

Σπουδαῖος μαθηματικὸς ὑπῆρξεν ἐπίσης ὁ Ἀρχιμήδης ἀπὸ
 τὰς Συρακούσας, ὁ ὁποῖος ἐσπούδασε καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάν-
287-212 π.Χ. δρειαν. Ἔκαμε σπουδαίας ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρε
 σπουδαίας μηχανάς. Αὐτὸς ἀνεκάλυψε καὶ τὴν
 δύναμιν τοῦ μοχλοῦ. « Δός μοι πᾶ στῶ, ἔλεγε, καὶ τὰν γᾶν κινήσω ».

“Όταν οί Ρωμαῖοι ἐπολιόρκουν τὴν πατρίδα του, ὁ Ἄρχιμήδης τὴν ὑπερήσπισε μὲ τὰς σπουδαίας καὶ καταστρεπτικὰς μηχανάς, τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψε καὶ μὲ τὰς ὁποίας ἠμπόδιζε τοὺς ἐχθροὺς νὰ πλησιάσουν εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως. Τοιοῦτοτρόπως ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ τρία ἔτη. Λέγουν ἐπίσης, ὅτι κατεσκεύασεν ἓνα μέγαν φακόν, μὲ τὸν ὁποῖον ἔκαιε τὰ ρωμαϊκὰ πλοῖα.

“Όταν ἐκυριεύθησαν αἱ Συρακοῦσαι καὶ ἡ πόλις ἐλεληταίτο, εἷς ἀγροῖκος στρατιώτης εὔρε τὸν Ἄρχιμήδην εἰς ἓν μέρος νὰ ἀσχολῆται μὲ διάφορα σχέδια καὶ νὰ χαράσσει ἐπάνω εἰς ἄμμον σχήματα.

Μόλις ἀντελήφθη τὸν στρατιώτην νὰ ὀρμᾷ ἐπάνω του, ὁ Ἄρχιμήδης ἐφώνησε: « *Μὴ μου τοὺς κύκλους τάραττε* ». Ἄλλ’ ὁ ἄξεστος στρατιώτης τὸν ἐφόνευσεν.

27. Αἱ Προοδοὶ τῆς Γεωγραφίας. Ὁ Εἰρατοσθένης

Οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον ἀνέπτυξαν περισσότερον τὰς γνώσεις των διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῆς Γῆς, παρὰ εἰς προηγουμένας ἐποχάς. Μὲ τὰ ταξίδια, τὰ ὁποῖα ἔκαμνον οἱ παλαιότεροι Ἕλληνες ἄποικοι εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν περιηγήσεων τοῦ Ἡροδότου καὶ τῆς Ἀναβάσεως τῶν Μυρίων, οἱ ἄνθρωποι εἶχον πλουτήσει τὰς γεωγραφικὰς των γνώσεις. Ἄλλ’ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ὁ πλοῦς τοῦ Νεάρχου ἀνέπτυξαν περισσότερον τὴν γεωγραφίαν.

Πρῶτος Ἕλλην ἐπιστήμων γεωγράφος ὑπῆρξεν ὁ **Εἰρατοσθένης** ἀπὸ τὴν Κυρήνην τῆς Ἀφρικῆς, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη ὡς βιβλιοθηκᾶριος εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας. **275 - 195 π.Χ.** Ἐκεῖ ἐσπούδασεν τὸν οὐρανὸν ἀπὸ ἓν παρατηρητήριον, τὸ ὁποῖον εἶχε γίνεῖ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα ὁμοίου παρατηρητηρίου εἰς τὴν ἀρχαίαν Βαβυλῶνα. Τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅσα κατῶρθωσεν ὁ σπουδαῖος αὐτὸς ἐπιστήμων εἶναι, ὅτι ὑπελόγησε τὴν περιφέρειαν τῆς Γῆς. Ἐγραψεν ἐπίσης ἱστορίαν τῆς γεωγραφίας ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τῶν ἡμερῶν

του και έσχεδιάσε χάρτην τοῦ Κόσμου. Ἐγραψε δέ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν πλέη πάντοτε πρὸς δυσμάς, ἀφοῦ περάσῃ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, θὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ἰνδίας.

28. ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ, ΖΩΟΛΟΓΙΑ, ΒΟΤΑΝΙΚΗ

Ὁ Ἀρίσταρχος ἀπὸ τὴν Σάμον εἶναι ὁ σπουδαιότερος ἀστρονόμος ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀρχαίους. Αὐτὸς ἀνεκάλυψεν, ὅτι ὁ Ἥλιος εἶναι πολλὰς φορὰς μεγαλύτερος ἀπὸ τὴν Γῆν. Τοῦτο ἔκαμεν αὐτὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι **280 π.Χ.**
« ἡ γῆ κάθε χρόνον στρέφεται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ διαγράφει μίαν περιφέρειαν κύκλου. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κύκλου αὐτοῦ στέκεται ὁ ἥλιος ἀκίνητος ».

Ἐπίσης ἀνεκάλυψεν, ὅτι ἡ Γῆ εἶναι σφαιροειδῆς καὶ στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της.

Ἄλλος σπουδαῖος ἀστρονόμος, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα, ὑπῆρξεν ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Αὐτὸς ἔγραψε πολλὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο οἱ σπουδασταὶ εἰς τὰς σχολὰς τῆς Ἀλεξανδρείας. Εἶχε τόσῃν φήμην ὁ σοφὸς ἐκεῖνος, ὥστε οἱ Ἀραβες μετέφραζον τὰ ἔργα του εἰς τὴν γλῶσσαν των.

Αἱ βοτανικαὶ καὶ ζωολογικαὶ γνώσεις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶχον ἀναπτυχθῆ πολὺ. Σπουδαῖοι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθησαν τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν του, ἔκαμαν σοβαρὰς μελέτας ἐπάνω εἰς διάφορα ζῶα καὶ φυτὰ, τὰ ὁποῖα ἔβλεπον εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἐκεῖνας χώρας καὶ τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄγνωστα εἰς αὐτοὺς.

Σπουδαῖος ὑπῆρξεν ὁ Ἀνδροσθένης ἀπὸ τὴν Θάσον, τὸν ὁποῖον ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διώρισε τριήραρχον τοῦ στόλου. Οὗτος διέπλευσε τὸν μέγαν ποταμὸν Ὑδάσπην. Ὁ Ἀνδροσθένης ἠκολούθησεν ἐπίσης τὸν Νεάρχον εἰς τὸ ταξιδίον του ἀπὸ τὰς Ἰνδίας μέχρι τοῦ Εὐφράτου.

Τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 324 π.Χ. ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ δύο ἄλλους, τὸν Ἰέρωνα καὶ τὸν Ἀρχίαν, νὰ ἐξερευνήσουν τὴν ἀραβικὴν παραλίαν. Τὸ ταξίδιον αὐτὸ ἐπλούτησε τότε

πολύ τὰς γεωγραφικὰς καὶ βοτανικὰς γνώσεις τῶν ἀνθρώπων.

Ἐνομαστὰ εἶναι ἐπίσης τὰ συγγράμματα τοῦ Ἄριστοτέλους καὶ τοῦ μαθητοῦ του Θεοφράστου, τὰ ὁποῖα παρέχουν πολλὰς γνώσεις περὶ ζώων καὶ φυτῶν.

29. ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ. Ο ΙΕΡΟΦΙΛΟΣ

Ἡ πρόοδος τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης ἀρχίζει ἀπὸ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ., ὅταν ὁ πρῶτος ἱατρός, ὁ Ἴπποκράτης ἀπὸ τὴν νῆσον Κῶν, ἤρχισε νὰ σπουδάζῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰς διαφόρους ἀσθενείας του. Διὰ τοῦτο ὁ Ἴπποκράτης ὠνομάσθη πατὴρ τῆς ἱατρικῆς. Ἄλλ' ἡ ἱατρικὴ ἔλαβε πολὺ μεγάλην πρόοδον κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους.

Εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ὑπῆρχε σχολὴ ἱατρικὴ, ὅπου οἱ σπουδασταὶ ἐμελέτων τὴν ἀνατομίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖ ὑπῆρχον ἀνθρωπολογικοὶ χάρται καὶ ἄλλα προπλάσματα διὰ τὴν σπουδὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Ἐπίσης ὑπῆρχε καὶ χημικὸν ἐργαστήριον, ὅπου εἶς ἀπὸ τοὺς Πτολεμαίους εἰργάζετο ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Οὗτος, ἐπειδὴ κατείχετο ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ θανάτου, ἐζήτηε νὰ εὕρῃ τὸ μέσον, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἀπέφευγεν αὐτόν.

Πολὺ σπουδαῖος ἐπιστήμων εἰς τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἔγινεν ὁ Ἱεροφίλος, ὁ ὁποῖος ἀνεκάλυψεν, ὅτι ὁ ἐγκέφαλος εἶναι ἡ ἕδρα τῆς νοήσεως καὶ ὅτι τὰ νεῦρα, τὰ ὁποῖα διακλαδίζονται ἀπὸ αὐτόν καὶ τὸν νωτιαῖον μυελόν, εἶναι τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων μεταδίδεται ἡ αἴσθησις καὶ ἡ θέλησις. Ὁ ἱατρός αὐτός ἐσπούδασεν ἐπίσης τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀνεκάλυψε τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος. Πρὸς τούτοις καθώρισε καὶ τὴν δίαιταν κατὰ τὰς ἀσθενείας καὶ ἀνεκάλυψε τὴν θεραπευτικὴν ιδιότητα ὠρισμένων βοτάνων. Ἔλεγε δέ, ὅτι αὐτὰ εἶναι « ἡ χεὶρ τοῦ θεοῦ κατὰ τὰς ἀσθενείας ».

30. Ο ΘΕΟΚΡΙΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας ἤκμασε τότε καὶ ἡ ποίησις. Ὁ Θεόκριτος, ὁ ὁποῖος ἐζῆσεν εἰς τὴν Ἀλε-

ξάνδρειαν, ὑπῆρξε περίφημος διὰ τὰ ποιήματά του. Ταῦτα ὀνομάζονται Εἰδύλλια καὶ περιγράφουν μὲ τόσην ὠραιότητα τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιμενικὴν ζωὴν, ὥστε οἱ ἄνθρωποι τότε ἠγάπων νὰ τὰ μελετοῦν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο βιβλίον. Ἐν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ ἑξῆς:

.....

*Ἔσσεῖς ἀπὸ τῆ θεῖα γενιὰ κοιλάδες καὶ ποτάμια,
 ἂν κάποτε τραγοῦδησα καὶ εἶπα γλυκὸ τραγοῦδι,
 παρακαλῶ σας, βόσχετε μὲ προθυμίᾳ τ' ἀγνιά μου·
 καὶ ἂν ἔζηθῃ ὁ Δάφνης ἀπὸ δῶ φέροντας τίς γελιάδες,
 τὴν ἴδια πάλι προθυμίᾳ δεῖξετε καὶ σ' ἐκεῖνον.*

(Μετάφρασις Ἰωάννου Πολέμη.)

Εἷς Αἰγύπτιος ἱερεὺς, ὁ **Μανέθων**, ἔγραψεν ἱστορικὸν βιβλίον, τὰ Αἰγυπτιακὰ χρονικά, ἐνῶ σπουδαῖος ἱστορικός, ὁ **Βηρωσός**, ἔγραψεν Ἱστορίαν τῶν Χαλδαίων.

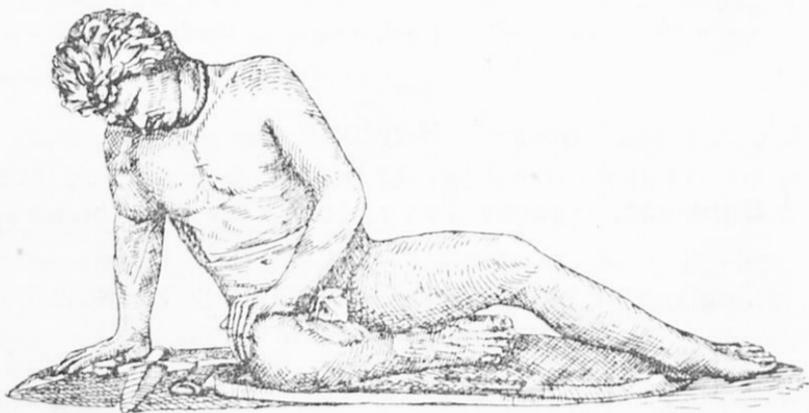
31. Η ΤΕΧΝΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ Ο ΑΠΟΘΗΣΚΩΝ ΓΑΛΑΤΗΣ

Οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου βασιλεῖς ἐπροστάτευσαν ἐπίσης πολὺ τὰς τέχνας. Ἐκάλεσαν τοὺς καλύτερους καλλιτέχνας, οἱ ὅποιοι ἐκόσμησαν μὲ ὠραῖα ἀγάλματα τὰ ἀνάκτορά των, τὰς στοὰς τῆς πόλεως καὶ τὰ θέατρά των. Μὲ τὸν μέγαλον πλοῦτον των ἐφρόντισαν νὰ δώσουν εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης, τὰ ὅποια κατεσκευάζοντο, ὅλην τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης των.

Εἷς τὴν Πέργαμον, ἡ ὁποία, ὅπως ἐμάθομεν, ἔγινε περίφημος διὰ τοὺς νικηφόρους ἀγῶνας τῆς ἐναντίον τῶν Γαλατῶν, εὐρέθησαν ἀγάλματα, τὰ ὅποια δεικνύουν πόσον ἔνδοξοι ὑπῆρξαν οἱ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου. Ἐκτὸς τῆς Γιγαντομαχίας, τὴν ὁποίαν εἶδομεν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Διὸς καὶ ἡ ὁποία συμβολίζει τοὺς ἀγῶνας αὐτούς, ἔχομεν καὶ δύο σπουδαῖα ἀγάλματα.

Τὸ ἐν παριστᾷ ἓνα Γαλάτην στρατιώτην, ὁ ὁποῖος ἀπο-

θνήσκει ἀπὸ τὰς πληγὰς του. Τὸ ἰσχυρόν του σῶμα, ἡ πυκνὴ κεφαλὴ, τὸ πρόσωπον μὲ τὸν μύστακα καὶ τὸν ἐξυρισμένον πώγωνα φανερώνουν τὸν ἀληθινὸν πολεμιστήν. Πολὺ ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ στάσις του. Προσπαθεῖ δηλαδὴ νὰ στηριχθῆ μὲ κόπον εἰς τὸ ἔδαφος, ἐνῶ εἶναι φανερὰ ἡ ἔκφρασις τοῦ πόνου εἰς τὸ πρόσωπόν του. Κάτω εὐρίσκεται ἡ ἀσπίς καὶ ἡ κυρτωμένη του σάλπιγξ. Γύρω δὲ ἀπὸ τὸν λαιμόν του εἶναι μία ἄλυσις. Ἡ ὄλη του στάσις φανερώνει, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἤδη πλησίον.

Ὁ ἀποθνήσκων Γαλάτης.

Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ εἶναι μαρμάρινον ἀντίγραφον παλαιότερου, τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευασθῆ ἀπὸ χαλκόν. Εὐρίσκεται δὲ εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ρώμης, εἰς τὸ Καπιτώλιον.

Οἱ τεχνῖται, οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν εἰς τὴν Πέργαμον, ἦσαν ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας.

32. Ο ΚΟΛΟΣΣΟΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ. Ο ΛΑΟΚΩΝ

Ἡ νῆσος Ρόδος ὑπῆρξεν ἐπίσης ἐν πολὺ σπουδαῖον κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν. Περίφημος ἦτο διὰ τὴν ρητορικὴν τῆς σχολῆν καὶ τὸν ναυτικόν της κώδικα.

Ὁ Λαοκῶν καὶ τὰ τέκνα του.

Ὁ κόσμος ἐθαύμαζε τότε ἐν κολοσσιαῖον ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἐκεῖ· ἐθεωρεῖτο δὲ καὶ τοῦτο ἐν ἀπὸ τὰ Ἑπτὰ Θαύματα τοῦ κόσμου. Τοῦτο ἦτο ὁ περίφημος κολοσσοῦς τῆς Ρόδου. Τὸ ἄγαλμα ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεόν Ἡλίον καὶ εἶχεν ὕψος 31 περίπου μέτρα. Τεχνίτης αὐτοῦ ἦτο ὁ μαθητὴς τοῦ Λυσίππου **Χάρης**. Διὰ τὴν στερεώσιν καλὰ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ὁ τεχνίτης ἐθεσεν ἐντὸς τοῦ μεγάλου ὀγκολίθου. Δυστυχῶς, ἂν καὶ ἦτο τόσο καλὰ στερεωμένον, κατέπεσεν ἀπὸ σεισμόν καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας εἰς τὴν θέσιν αὐτῆν. Τὸ 657 μ.Χ. ἐτεμαχίσθη καὶ ἐπωλήθη ὡς χαλκός, διὰ τοῦτο δὲ πολὺ ὀλίγα γνωρίζομεν διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν στάσιν του.

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον φανερώνει εἰς ποῖον βαθμὸν ἔφθασεν ἡ τέχνη εἰς τὴν Ρόδον, εἶναι τὸ σύμπλεγμα τοῦ **Λαοκόωντος**. Τεχνίτης αὐτοῦ εἶναι ὁ **Ἀγήσανδρος** καὶ οἱ δύο υἱοὶ του.

Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ παριστάνεται ὁ ἱερεὺς Λαοκόων μαζί με τοὺς δύο υἱοὺς του νὰ ἀποθνήσκουν ἀπὸ δύο δράκοντας. Τὰ θηρία ἔχουν περιτυλίξει τὰ σώματά των καὶ ἀρχίζουν τὸ φονικὸν των ἔργον. Ὁ μικρότερος υἱὸς φαίνεται ν' ἀποθνήσκει ἀπὸ τὰ δῆγματα τοῦ ἐνὸς ὄφεος, ἐνῶ ὁ ἄλλος δὲν ἔχει ἀκόμη πληγωθῆ καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὰς φοβερὰς σπείρας. Στρέφει τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν πατέρα με τρόμον. Ὁ καλλιτέχνης, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ δυστυχοῦς πατρὸς μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἀγωνίαν καὶ τὸν πόνον, τὸν ὁποῖον αἰσθάνεται ὁ ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος ἐτιμωρήθη τόσο πικρῶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Νομίζει κανεὶς, ὅτι ἀκούει τοὺς ἀναστεναγμοὺς, οἱ ὁποῖοι ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν του στόμα.

33. Η ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

Εἰς τὴν Ρόδον λέγουν, ὅτι κατεσκευάσθη καὶ ἐν ὥραϊον ἄγαλμα, ἡ **Νίκη** τῆς **Σαμοθράκης**. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἀφιερώσεν ὁ **Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς**, περὶ τοῦ ὁποῖου θὰ μάθωμεν κατωτέρω, εἰς μνήμην τῆς μεγάλης νίκης του εἰς τὴν

Κύπρον (306 π.Χ.). Τὸ ἄγαλμα ἦτο τοποθετημένον ἐπάνω εἰς ἕνα βραχώδες ὕψωμα τῆς νήσου. Ἐκκεῖ μετεφέρθη εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου εἰς τοὺς Παρισίους, ὅπου καὶ εὐρίσκεται σήμερον.

Ἐκ τῆς ἀγάλας λείπουν ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ χεῖρες. Ἐκ κάποιον νόμισμα ὅμως, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἰδίαν εἰκόνα, ἡμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν θέσιν τοῦ ἀγάλματος. Ἡ θεὰ, τὴν ὁποῖαν παριστάνει τὸ ἄγαλμα, ἴσταται εἰς τὴν πρῶραν πλοίου, τὰ πτερὰ τῆς εἶναι ἀνοιγμένα καὶ μὲ τὴν μίαν χεῖρα κρατεῖ σάλπιγγα εἰς τὰ χεῖλη τῆς. Τὸ φόρεμά τῆς προσκολλᾶται ἐπάνω τῆς εἰς θαυμασίας πτυχᾶς ἀπὸ τὸν ἄνεμον, ὁ ὁποῖος προσβάλλει τὴν πρῶραν, ἐνῶ συγχρόνως πρὸς τὰ κάτω σύρεται τοῦτο κατὰ γῆς καὶ αὐξάνει τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ὄλου σχήματος.

Ἐν γένει τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ἔργον παρουσιάζει ὀρμὴν καὶ ὑπερῆφάνειαν.

Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Οί πατριῶται ἀρχηγοὶ τῶν ἀντιμακεδονικῶν κομμάτων εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐδιδάχθησαν νὰ εἶναι συνετοὶ ἀπὸ τὴν αὐστηροτάτην τιμωρίαν τῶν Θηβαίων. Οὗτοι ἐξηκολούθουν νὰ ἐργάζωνται δραστηρίως διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πόλεων των καὶ ἐζήτουν πάντοτε τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ ἐπαναστατήσουν κατὰ τῶν Μακεδόνων.

Μετὰ τὴν ἔνδοξον νίκην τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἴσσον, οἱ Σπαρτιᾶται μαζί με ἄλλους Πελοποννησίους ἐδοκίμασαν νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἐπανεστάτησαν. Ἄλλ' ἢ προσπάθειά των ἐκείνη κατεπνίγη ἀπὸ τὸν ἀντιβασιλέα Ἀντίπατρον. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἠναγκάσθησαν νὰ δώσουν εἰς αὐτὸν ὀμήρους σπουδαίους πολίτας Σπαρτιάτας καὶ νὰ στείλουν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον πρεσβείαν, διὰ νὰ ζητήσουν συγχώρησιν.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως ἐμάθομεν καὶ ἀνωτέρω, ἔζησαν ἡσυχῶς ἀπὸ τὸν καιρὸν ἀκόμη, κατὰ τὸν ὅποιον ἔγινεν ἡ μάχη εἰς τὴν Χαιρώνειαν. Τοῦτο ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναπτύξουν πολὺ τὰς οἰκονομικὰς των προσόδους καὶ νὰ ζοῦν εὐτυχεῖς. Ἀρχῶν τότε τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ὁ ρήτωρ Λυκούργος, ὁ

330 π.Χ. ὅποιος διήθυνε μετὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὰ οἰκονομικὰ τῆς πόλεως. Τότε ἐπερατώθη καὶ τὸ λαμπρὸν θέατρον τοῦ Διονύσου κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν.

Ὅταν ὁμως ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν ἄλλην Ἑλ-

λάδα ή είδησις, ότι ο Μακεδών βασιλεύς απέθανε, τότε όλοι οι άλλοι Έλληνες έκινήθησαν εις άποστασίαν από τους Μακεδόννας. Οί 'Αθηναίοι και οι Αίτωλοι έγιναν οι άρχηγοί της επαναστατικής αυτής κινήσεως.

Ό Δημοσθένης, ο όποιος όλίγον προηγουμένως είχεν έξορισθη, επέστρεψε και πάλιν εις την γενέτειραν πόλιν. Είργασθη δέ και αυτός μαζί με τους άλλους άρχηγούς του αντιμακεδονικού κόμματος, δια να πείση τους 'Αθηναίους να κηρύξουν τον πόλεμον έναντίον του 'Αντιπάτρου. Οί σπουδαιότεροι άπ' αυτούς ήσαν ο ρήτωρ 'Υπερείδης και ο νεαρός στρατηγός Λεωσθένης, ο όποιος έξώθει τα πράγματα.

Μάτην συνεβούλευε τους 'Αθηναίους τότε ο γηραιός στρατηγός Φωκίων, να ένθυμηθοϋν την συμφοραν των Θηβών και να μη κάμουν τον πόλεμον.

Οί 'Αθηναίοι τέλος απέδέχθησαν το ψήφισμα των ρητόρων, το όποιον υπέβαλον οϋτοι εις την 'Εκκλησίαν· ότι δηλαδή *ο δήμος των 'Αθηναίων ανέλάμβανε να φροντίση δια την κοινήν των 'Ελλήνων έλευθερίαν και να έλευθερώση τας πόλεις, αι όποιαί έφρουροϋντο από τους Μακεδόννας.* 'Εκήρυξαν λοιπόν τον πόλεμον έναντίον των Μακεδόνων.

~~Φ.~~ Ο ΛΑΜΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

Ό πόλεμος αυτός των 'Ελλήνων έλαβε το όνομα Λαμιακός πόλεμος, διότι εις την άρχήν ο 'Αντίπατρος ένικήθη από τον έλληνικόν στρατόν και άπεκλείσθη εις την **323-321 π.Χ.** Λαμίαν. Στρατηγός του έλληνικού στρατεύματος, το όποιον άνήρχετο περίπου εις 30.000 άνδρας, ήτο ο γενναίος Λεωσθένης. Οϋτος κατά την πολιορκίαν εις μίαν προσβολήν κατά της πόλεως έκτυπήθη εις την κεφαλήν και έφονεύθη. Οί Έλληνες τότε έχασαν τον καλύτερον στρατηγόν, ο όποιος ήτο και ή ψυχή του συμμαχικού στρατού.

Εις βοήθειαν του 'Αντιπάτρου έσπευσαν ισχυραί στρατιωτικάι δυνάμεις από την Μικράν 'Ασίαν. Εις μίαν δέ μάχην, ή όποία έγινεν εις την Κρανώννα της Θεσσαλίας, ο έλληνικός

στρατός ἐνίκηθη ἀπὸ τὸν μακεδονικὸν στρατὸν, ὁ ὁποῖος ἀνήρ-
322 π.Χ. χετο εἰς 50.000 ἄνδρας. Ἡ νίκη αὐτὴ συνέπεσε τὴν
 ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποῖαν πρὸ δέκα ἕξ ἐτῶν οἱ
 Ἕλληνες εἶχον νικηθῆ εἰς τὴν Χαιρώνειαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου.
 Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπίσης ἐνίκηθη δύο φορές πλησίον τοῦ
 Μαλιακοῦ κόλπου ἀπὸ τὰ μακεδονικὰ πλοῖα.

Οἱ ὄροι, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλεν ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τὸ τέ-
 λος τοῦ πολέμου, ἦσαν πολὺ βαρεῖς διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Μα-
 κεδονικὴ φρουρὰ κατέλαβε τὴν Μουνηχίαν, τὸ δὲ δημοκρατικὸν
 πολίτευμα κατελύθη. Ἀντὶ τούτου ἐγκατεστάθη ὀλιγαρχικὸν πο-
 λίτευμα, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐλάμβανον μέρος οἱ πολῖται ἐκεῖνοι, οἱ
 ἀποῖτοι εἶχον περιουσίαν ἄνω τῶν 2.000 δραχμῶν. Μόνον 9.000
 πολῖται εὐρέθησαν τότε νὰ ἔχουν τὴν περιουσίαν αὐτὴν καὶ ἐπο-
 μένως καὶ τὸ δικαίωμα νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν νέαν πολιτείαν.

Ἀλλὰ μετὰ τῶν τόσων πικρῶν διὰ τοὺς Ἀθηναίους ὀ-
 ρων ἦτο καὶ ἡ παράδοσις τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἀντιμακεδονικοῦ
 κόμματος, μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Δημοσθένης. Οὗτος
 ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν
Καλαυριά, τὸν σημερινὸν Πόρον. Ἐπειδὴ δὲ κατεδιώκετο
 καὶ ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῆ, κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσει-
 δῶνος. Ἐκεῖ ἔπιε δηλητήριον καὶ ἀπέθανε.

Ὁ Δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἀργότερον ἀνήγειρε χαλκοῦν ἀν-
 δριάντα εἰς μνήμην τοῦ πατριώτου ἐκείνου ρήτορος. Εἰς τὴν
 βάσιν δὲ αὐτοῦ ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα :

« *Εἶπερ ἴσῃν ὀμίην γνώμη Δημόσθενες εἶχες,
 οὔποι' ἄν Ἑλλήνων ἦρξεν Ἄρης Μακεδῶν* ».

Δηλαδή: ἐάν ἡ δύναμις τοῦ σώματός σου, Δημοσθένη,
 ἦτο ὅση καὶ τοῦ νοῦ σου, ποτὲ δὲν θὰ ἐγίνετο κύριος τῆς Ἑλ-
 λάδος ὁ Μακεδὼν στρατηλάτης. †

35 ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Μετὰ τὴν μάχην εἰς τὴν Ἰψὸν ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἑλλάς
 ἀπετέλεσαν ἰδιαίτερον βασίλειον μὲ ἡγεμόνα τὸν **Κάσσαν**.

δρον. Οὗτος ἴδρυσε πλησίον τῆς ἀρχαίας Θέρμης καί εἰς τὸν
 μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου μίαν σπουδαίαν πό- 315 π.Χ.
 λιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωσε τὸ ὄνομα **Θεσσαλονίκη**
 πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Θεσσαλονίκης, ἀδελφῆς τοῦ Μεγά-
 λου Ἀλεξάνδρου. Ἐπίσης ἀνοικοδόμησε τὰς Θήβας, αἱ ὁποῖαι
 εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰς δὲ τὴν
 Χαλκιδικὴν, εἰς τὸν λαιμὸν τῆς χερσονήσου Παλλήνης, ἀκριβῶς
 ἐκεῖ ὅπου ἔκειτο ἄλλοτε ἡ Ποτίδαια, ἴδρυσε τὴν πόλιν **Κασ-
 σάνδρειαν**. Εἰς τὴν νέαν πόλιν συνηθροίσθησαν πρόσφυγες
 Ὀλύνθιοι ἀπὸ διάφορα πλησίον μέρη.

Αὐτὸς καὶ οἱ διάδοχοί του ἐφρόντιζον νὰ ἔχουν ὑπὸ
 τὴν ἐξουσίαν των ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, αἱ ὁποῖαι
 πάντοτε ἐζήτουν νὰ ἀποκτήσουν τὴν
 ἀνεξαρτησίαν των.

Ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς βασι-
 λεῖς τῆς Μακεδονίας μετὰ τὸν Κάσ-
 σανδρον ἦτο ὁ **Δημήτριος ὁ Πολιορ-
 κητής**, υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἐκείνου,
 ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη, ὅπως εἶδομεν, εἰς
 τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην.

Δημήτριος
 ὁ Πολιορκητής.

Ὁ Δημήτριος ὑπῆρξε πολὺ σπου-
 दाῖος καὶ δραστήριος στρατηγός. Ἡ
 ὡραία μορφή του καὶ τὸ θάρρος του
 εἰς τοὺς κινδύνους ἔκαμνον αὐτὸν νὰ
 φαίνεται σχεδὸν ὅμοιος πρὸς τὸν Μέ-
 γαν Ἀλέξανδρον. Διὰ τὰς μεγάλας του
 δὲ στρατιωτικὰς ἀρετὰς καὶ διὰ τὰς
 σπουδαίας μηχανάς, τὰς ὁποίας εὔρισκε κατὰ τὰς πολιορ-
 κίας, ὠνομάσθη Πολιορκητής. Ὁ βασιλεὺς αὐτὸς μετὰ τὰς
 πολεμικὰς του ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν ἐπὶ πολλὰ
 ἔτη (294-285 π.Χ.), ἐκράτησε τὸν κόσμον εἰς διαρκῆ ἀνη-
 συχίαν.

Ἐστερον ἀπὸ τὸν Δημήτριον βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας
 ἔγινεν ὁ υἱὸς του Ἀντίγονος ὁ **Γονατᾶς**, συνετός, μετριο-
 παθῆς καὶ ἐπίμονος βασιλεὺς. Τότε ἡ Θράκη, τῆς ὁποίας ὁ

βασιλεύς, ὅπως ἐμάθομεν, εἶχεν ἀποθάνει, ἠνώθη μὲ τὴν Μακεδονίαν εἰς ἓν βασιλείον.

Οἱ διάδοχοί του ὠνομάσθησαν ἀπὸ αὐτὸν **Ἀντιγονίδαι** καὶ εἶναι οἱ τελευταῖοι βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας. Δὲν ὑπῆρξαν ὁμῶς καλοὶ βασιλεῖς. Ἦσαν πολὺ φιλόδοξοι καὶ ἡ μόνη των προσπάθεια ἦτο, πῶς νὰ κρατηθοῦν εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον μὲ κάθε τρόπον. Ἐβασίλευσαν δὲ μέχρι τοῦ **221-168 π. Χ.** ἔτους 168 π. Χ. Οἱ δύο τελευταῖοι Μακεδόνες βασιλεῖς ἦσαν ὁ **Φίλιππος ὁ Ε΄** καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ **Περσεύς**.

97. ΟΙ ΓΑΛΑΤΑΙ ΕΙΣΒΑΛΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἐνῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν οἱ φιλόδοξοι μονάρχαι ἐπολέμουν μεταξύ των, ἀπροσδόκητος ἐχθρὸς εἰσέβαλεν **279 π. Χ.** εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Οἱ βάρβαροι αὐτοὶ ἐπιδρομεῖς ἐλέγοντο **Κέλται**, οἱ δὲ Ἕλληνες ὠνόμαζον αὐτοὺς **Γαλάτας**. Οὗτοι περιπλανώμενοι εἶχον φθάσει, ὅταν ἀκόμη ἔζη ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, μέχρι τοῦ κάτω μέρους τοῦ Δουνάβевος ποταμοῦ. Κατόπιν δὲ εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην, ὅταν πλέον εἶχεν ἀποθάνει ὁ Λυσίμαχος καὶ ἡ Θράκη ἦτο ἠνωμένη μὲ τὴν Μακεδονίαν.

Ἀπὸ ἐκεῖ λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες ἔφθασαν διὰ μέσου τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας μέχρι τοῦ μαντείου **278 π. Χ.** τῶν Δελφῶν. Εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπεκράτησε τότε μεγάλη ἀναρχία. Ὅλοι ὁμῶς οἱ Ἕλληνες ἠνώθησαν καὶ τοὺς ἐνίκησαν, ὥστε δὲν ἠδυνήθησαν οἱ βάρβαροι νὰ λεηλατήσουν τὸ μαντεῖον. Τέλος ἠναγκάσθησαν οὗτοι νὰ ὀπισθοχωρήσουν πρὸς βορρᾶν πάλιν.

Εἰς τὴν Θράκην, εἰς τὴν κόλιν **Λυσιμάχειαν**, ἔπαθον τρομερὰν ἦτταν ἀπὸ τὸν Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξησφάλισε τὴν βασιλείαν του. **277 π. Χ.** Οἱ Ἕλληνες ἀργότερον ἐώρταζον εἰς τοὺς Δελφοὺς, εἰς μνήμην τῆς νίκης των κατὰ τῶν βαρβάρων ἐκείνων, τὰ **Σωτήρια**.

Οἱ Γαλάται κατόπιν ἐπήγαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἐνικήθησαν, ὅπως εἶδομεν, ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγᾶμου.

38. ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ, Ο ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀντίγονον, δύο ἄλλοι σπουδαῖοι ἄνδρες παρουσιάζονται κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς χρόνους. Οὗτοι συνέλαβον εἰς τὸν νοῦν τῶν μεγάλα σχέδια διὰ τὰς χώρας τῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν ἡγεμόνες. Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν Ἀγαθοκλῆς, ὁ δὲ ἄλλος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου Πύρρος.

Ὁ Ἀγαθοκλῆς, υἱὸς ἐνὸς κεραμέως, κατώρθωσε μὲ τὴν διπλωματικὴν του ἰκανότητα καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά του νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν. Οἱ Συρακούσιοι 316-289 π.Χ. ἐσπαράσσοντο ἀπὸ στάσεις, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο νὰ ἐκθρονισθῇ ὁ μισητὸς τύραννος, ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν. Ὁ Ἀγαθοκλῆς τότε κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν πτωχοτέρων πολιτῶν καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν. Ἐπέτυχε δὲ μὲ τὴν δραστηριότητά του νὰ ἀνορθώσῃ τὰ οἰκονομικὰ τῆς πόλεως, νὰ αὐξήσῃ τὸ ναυτικὸν καὶ νὰ γεμίσῃ τὰ ἀποθήκας μὲ ὄπλα.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν του εἰς ὅλην τὴν Σικελίαν καὶ εἰς μερικὰς πόλεις τῆς νοτίου Ἰταλίας. Πρὸς τούτοις δὲ ἐπολέμησε μὲ πολὺν μέγαν θάρρος ἐναντίον τῆς Καρχηδόνας, πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ Συρακούσιοι εἶχον πατροπαράδοτον ἔχθραν.

Ὁ τύραννος αὐτὸς τῶν Συρακουσῶν ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, ὅπως καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐβόηθησε δὲ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῶν Λουκανῶν. Τὸ σχέδιον τοῦ Ἀγαθοκλέους ἦτο νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του ὅλον τὸν ἑλληνισμόν τῆς Δύσεως. Ἦλθε δὲ καὶ εἰς συνεννοήσεις διὰ μίαν συμμαχίαν μὲ τοὺς Μακεδόνας. Ἐφάνη δηλαδὴ

τότε, ότι οί "Έλληνες τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσεως εἶχον ὀργανωθῆ πολὺ καλά, ὥστε νὰ ἤμποροῦν νὰ διατηρήσουν τὰ κράτη των. Ὁ Ἀγαθοκλῆς δὲν ἐπρόφθασε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ μεγάλα του σχέδια, διότι ἀπέθανε τὸ 289 π.Χ.

39. ΠΥΡΡΟΣ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Εἰς τοὺς χρόνους, εἰς τοὺς ὁποίους εὕρισκόμεθα, ἡ Ἑπειρος ἦτο ἰσχυρὸν βασιλεῖον. Τὴν δύναμίν της καί τὴν δόξαν της ὀφείλει εἰς ἓνα σπουδαῖον βασιλέα, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησε τότε. Οὗτος ἦτο ὁ Πύρρος, υἱὸς τοῦ Αἰακίδου, βασιλέως τῆς Ἑπείρου.

Ὁ Πύρρος, δέκα ἑπτὰ περίπου ἐτῶν, ἔζησε πλησίον τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει τὴν ἀδελφήν

Πύρρος (Ἐπὶ ἀρχαίου νομίσματος).

του ὡς σύζυγον. Ἀπὸ τὸν Δημήτριον ἐδιδάχθη τὴν πολεμικὴν τέχνην καί ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Ἰψῶ μάχην ὑπὸ τὰς διαταγὰς του.

Ὁ Πύρρος εἶχεν ἔλθει εἰς σχέσεις καί μετὰ τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖον τὸν Σωτήρα, ὁ ὁποῖος ἐξετίμησεν αὐτὸν πολὺ καί τὸν ἐβοήθησε μετὰ στρατὸν καί χρήματα νὰ καταλάβῃ τὸν βασιλικὸν θρόνον τῆς Ἑπείρου.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας του ὁ Πύρρος ἔκαμε μακροὺς πολέμους καί ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του πρὸς δυσμὰς, ὅπου κατέλαβε ἀκόμη καί τὴν Κέρκυραν, ἐνῶ πρὸς ἀνατολὰς ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ κράτος τῶν Μακεδόνων μερικὰς χώρας,

αί ὁποῖαι ἀνήκον προηγουμένως εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἡπείρου.

Ἡ Ἡπειρος ἦτο τότε εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς, ἐνῶ ἡ Μακεδονία εἶχε χάσει πλέον τὴν προτέραν τῆς δύναμιν.

Ὁ βασιλεὺς Πύρρος ἦτο εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους ὁ περισσότερο τολμηρὸς καὶ ἀγαθὸς στρατηγὸς ἀπὸ ὄλους τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν τότε. Ἀπὸ τοὺς σκληροὺς χρόνους τῆς νεότητός του εἶχεν ἀποκτήσει τὴν συνήθειαν νὰ ὑποχρεῶνῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς ἀγαπᾷ. Ἡσθάνετο δὲ τὴν ἀνάγκην νὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοῦτο ἀπέκτησε σπουδαίους φίλους.

Περίφημος φίλος τοῦ Πύρρου καὶ σύμβουλός του ὑπῆρξεν ὁ Θεσσαλὸς **Κινέας**, συνετὸς καὶ μετριοπαθὴς ἄνθρωπος. Ἡ ρητορικὴ τέχνη τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου παρωμοιάζετο μὲ τὴν τέχνην τοῦ Δημοσθένους.

Οἱ Ἡπειρῶται ἐλάτρευον τὸν λαμπρὸν βασιλέα των καὶ τὸν ὠνόμασαν **Ἄετον** διὰ τὰ πολεμικά του κατορθώματα.

Ὁ Πύρρος ἦτο εὐγενὴς καὶ εὐαίσθητος· εἶχε δὲ τὸ πλεονέκτημα νὰ ὀμιλῇ ὠραῖα, διότι εἶχε μορφωθῆ μὲ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Τὴν πρωτεύουσάν του **Ἀμβρακίαν** ἐκόσμησε μὲ ὠραῖα ἔργα τέχνης

Ο ΠΥΡΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑΝ

Ὁ Πύρρος ἦτο ἐπίσης πολὺ φιλόδοξος καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔμενε ποτὲ ἡσυχος. Ὁ Πλούταρχος μᾶς λέγει, ὅτι πάντοτε ἐλπίδας ἀπὸ ἐλπίδων ἐκόλυεν. Μεγάλα σχέδια συνελάμβανεν ὁ ἀνήσυχος καὶ ἄστατος νοῦς του. Ἦθελε νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὄρια τοῦ βασιλείου του μακρὰν καὶ νὰ κάμῃ τὴν Ἡπειρον ἡγεμονίδα τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ φιλοδοξία του τὸν ἔκαμε νὰ δεχθῆ εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων τῆς σπουδαίας ἀποικίας **Τάραντος** εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν. Οἱ Ταραντῖνοι, 280 π. Χ. ὅπως θὰ ἴδωμεν, εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Ρωμαίους καὶ ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ περιφήμου στρατηλάτου τῆς Ἡπείρου.

Ὁ Πύρρος μὲ στρατὸν 25.000 ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἄριστα ἡσκημένοι, καὶ μὲ πολλοὺς ἐλέφαντας, ἐπῆγεν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ ἐνίκησεν εἰς δύο μάχας τὸν ἄριστον στρατὸν τῶν Ρωμαίων.

Αἱ δύο αὐταὶ νικηφόροι μάχαι, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Πύρρος ἔχασε πολὺ μέρος τοῦ στρατεύματός του, ἔχουν πολὺ μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἱστορίαν, διότι διὰ πρώτην φοράν τότε τὸ νέον καὶ ἰσχυρὸν κράτος τῶν Ρωμαίων ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

Κατόπιν ὁ Πύρρος προσεκλήθη ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ ἐπορεύθη ἐκεῖ μὲ τὸν στρατὸν του. Αἱ Συρακοῦσαι καὶ ἄλλαι πόλεις ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μὲ πολὺν ἐνθουσιασμόν.

Τὸ ὄνειρον τοῦ Πύρρου ἦτο νὰ γίνῃ κύριος ὅλων τῶν Ἑλλήνων τῆς Δύσεως. Εἰς μίαν ὁμως πόλιν τῆς κάτω Ἰταλίας ὁ Πύρρος ἐνίκηθη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Τότε
275 π.Χ. προσεπάθησε νὰ κάμῃ εἰρήνην μὲ αὐτούς. Ἔστειλε λοιπὸν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὸν Κινέαν εἰς τὴν Ρώμην. Περὶ τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ συμβούλου του συνήθιζεν ὁ Πύρρος νὰ λέγῃ, ὅτι ὁ Κινέας διὰ τοῦ λόγου εἶχε κερδίσει περισσοτέρας μάχας, ἀπὸ ὅσας αὐτὸς μὲ τὸ ξίφος του.

Ὁ Κινέας παρουσιάσθη ἐνώπιον τῆς συγκλήτου καὶ προσεπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς Ρωμαίους συγκλητικοὺς νὰ κάμουν εἰρήνην μὲ τὸν Πύρρον. Ἄλλ' ὁ γέρον συγκλητικὸς **Ἄππιος Κλαύδιος** ἀπέρριψε τὰς προτάσεις αὐτοῦ καὶ εἶπεν, ὅτι *οἱ Ρωμαῖοι ποτε δὲν θὰ κάμουν εἰρήνην μὲ τὸν Πύρρον. ἐφ' ὅσον αὐτὸς εὐρίσκειται εἰς τὴν χώραν των.*

Ὁ Κινέας ἐπέστρεψε καὶ εἶπεν εἰς τὸν Πύρρον ὅσα ἡ σύγκλητος παρήγγειλεν. Ὄταν δὲ ἠρωτήθη ἀπὸ τὸν βασιλέα, ποίαν ἐντύπωσιν ἔκαμαν εἰς αὐτὸν οἱ Ρωμαῖοι συγκλητικοί, ὁ Κινέας εἶπεν, ὅτι *ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος εἶναι βουλὴ βασιλέων.*

Ὁ Πύρρος ἀφοῦ εἶδεν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλλῃ τὸν ἰσχυρὸν στρατὸν τῶν Ρωμαίων, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἥπειρον.

41. Ο ΠΥΡΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ὁ Πύρρος δὲν ἔμεινεν ἡσυχος εἰς τὸ βασιλείον του, ἀλλ' ἔδοκίμασε νὰ γίνῃ κύριος τῆς Μακεδονίας. Ἐξεστράτευσε λοιπὸν ἐναντίον της. Κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Πύρρου 272 π.Χ. ἀντεπεξῆλθεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος. Τότε ὁ Πύρρος ἐλεηλάτησε πολὺ μέρος τῆς Μακεδονίας.

Κατόπιν ἐβάδισεν ἐναντίον τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Σπάρτην. Ἡ ἥρωικὴ αὐτὴ πόλις, μολονότι τότε εἶχε περιβληθῆ με τείχη, ἐφαίνετο ὅτι ἐκινδύνευε νὰ κυριευθῆ ὑπὸ τοῦ Πύρρου.

Εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν ἔσωσε τὴν Σπάρτην ὁ ἥρωισμὸς τῶν γυναικῶν της. Αἱ Σπαρτιάτιδες ἔμαθον, ὅτι ἡ γερουσία συνεδρίαζε τὴν νύκτα καὶ ἐσκέπτετο νὰ στείλῃ τὰ παιδιά καὶ αὐτὰς εἰς τὴν Κρήτην, διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Καμμία πλέον ἐλπίς σωτηρίας δὲν ἐφαίνετο διὰ τὴν Σπάρτην.

Τότε αἱ γυναῖκες ἔδειξαν ἥρωικὸν θάρρος καὶ εἶπον εἰς τοὺς ἄνδρας των, ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸν καὶ δίκαιον νὰ ζήσουν ἐκεῖναι καὶ νὰ χαθῆ ἡ Σπάρτη. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἀγαπητὴν των πόλιν με κάθε θυσίαν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν μαζί με τοὺς ἄνδρας των ἐπολέμησαν με γενναιότητα καὶ ἔδειξαν, ὅτι δὲν ἦσαν μόνον γενναῖαι με λόγους.

Τὰ γενναῖα στρατεύματα τοῦ Πύρρου δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀνθέξουν εἰς τὴν ἥρωικὴν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων τῆς Σπάρτης, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ ἐνίκηθησαν. Ἡ Σπάρτη ἔσωσε καὶ τότε τὴν παλαιάν της δόξαν, χάρις εἰς τὰς ἡρώιδας γυναικας της, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαῖαι εἰς τὸν ἀγῶνα ἔγιναν ἡ Χιλωνίς καὶ ἡ Ἀρχιδάμεια.

Ἀπὸ τὴν Σπάρτην, κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὁ Πύρρος ἐπορεύθη ἐναντίον τοῦ Ἄργους. Μεγάλῃ μάχῃ ἔγινεν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως. Οἱ Ἄργεῖοι ἐπολέμησαν με γενναιότητα ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Πύρρου, τὰ ὅποια εἰσώρμησαν ἀπὸ τὴν νύκτα εἰς τὴν πόλιν.

Στρατιώτης Ἀργεῖος μάχεται πρὸς τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα. Ἡ στιγμή εἶναι κρίσιμος. Τέλος ὁ βασιλεὺς πληγώνεται θανασίμως ἀπὸ μίαν κεραμίδα, ἡ ὁποία ρίπτεται ἀπὸ τὴν στέγην οἰκίας ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ μαχομένου πρὸς αὐτὸν στρατιώτου, καὶ ἀποθνήσκει.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πύρρου, ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος ἔγινε καὶ πάλιν κύριος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔλαβε καὶ ἄλλας κτήσεις, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν ὁ Πύρρος.

42. Ο ΧΡΕΜΩΝΙΔΕΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Πύρρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔγινεν εἰς τὰς Ἀθήνας πόλεμος ἀπελευθερωτικὸς ἀπὸ τὸ κράτος τῆς Μακεδονίας. Ὁ πόλεμος αὐτὸς 266 - 262 π.Χ. διήρκεσε τέσσαρα ἔτη καὶ ὠνομάσθη Χρεμωνίδειος διὰ τὸν ἐξῆς λόγον.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχεν, ὅπως γνωρίζομεν, ἡ σχολὴ τῶν στωικῶν φιλοσόφων. Οἱ μαθηταὶ αὐτῆς δὲν ἠσχολοῦντο μόνον μὲ ἀφηρημένας φιλοσοφικὰς θεωρίας καὶ δὲν ἐπεδίωκον νὰ ἀποκοτῶν μόνον γνώσεις. Ἐπίστευον, ὅτι αἱ γνώσεις εἶναι μέσον διὰ τὴν εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, ὅταν κάμνη τὸ καλόν.

Τοιοιουτρόπως εἰς τὰς Ἀθήνας ἐδημιουργήθη μία τάξις νέων ἐναρέτων καὶ εὐγενῶν. Εἷς ἀπὸ αὐτούς, ὁ Χρεμωνίδης, ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν Πτολεμαῖον τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀνέλαβε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν δυναστείαν.

Τὸ θάρρος τῶν Ἀθηνῶν ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλαι πόλεις, ὅπως ἡ Σπάρτη, ἡ Ἠλεία καὶ ἡ Ἀχαΐα. Τότε, ὅπως καὶ ἄλλοτε, αἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὴν Σπάρτην ἠνώθησαν εἰς κοινὸν ἀγῶνα.

Ὁ Ἀντίγονος ὅμως ἐνίκησε τὸν πελοποννησιακὸν στρατὸν πλησίον τῆς Κορίνθου καὶ κατόπιν μακρᾶς πολιορκίας ἐκυρίευσεν τὰς Ἀθήνας. Ὁ Χρεμωνίδης κατέφυγεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον.

Τοιουτοτρόπως έτελείωσεν ό εύγενής αύτός άγών ύπέρ τής έλευθερίας. Ό βασιλεύς Άντίγονος, μολονότι κατά τά τελευταία έτη τής βασιλείας του (άπέθανε τό 239 π. Χ.) εύρίσκετο σχεδόν πάντοτε είς πόλεμον, έν τούτοις, καθ' όν χρόνον ούτος έβασίλευεν, ή Μακεδονία ήτο μέγα και ήνωμένον βασίλειον, τόσον, όσον δέν ήτο άλλοτε, άφ' ότου άπέθανεν ό Μέγας Άλέξανδρος.

Ή κυριαρχία του όμως επί τής Έλλάδος δέν ήμπόρεσε νά έξασφαλισθῆ. Διά ποίον λόγον, θά ίδωμεν κατωτέρω.

43. ΑΙ ΔΥΟ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οί κάτοικοι τής κυρίως Έλλάδος ποτέ άλλοτε δέν είχον ένωθῆ μεταξύ των τόσον, όσον κατά τήν έποχήν εκείνην. Περισσότερον τότε από κάθε άλλην φοράν ένόησαν, ότι μόνον ή ένωσίς των ήτο δυνατόν νά έξασφαλίση είς αύτούς τήν έλευθερίαν, τήν όποίαν είχον χάσει και τόσον ήγάπων. Ήτο όμως δυστυχώς πολύ άργά πλέον.

Μανθάνομεν λοιπόν, ότι πολλαί πόλεις είς τήν Έλλάδα ήνώθησαν μεταξύ των και άπετέλεσαν ένα σύνδεσμον, ό όποίος ώνομάσθη συμπολιτεία. Τάς πόλεις, αί όποίαι άπετέλουν τήν συμπολιτείαν, ήνωνε στενωῶς έν πατριωτικόν αίσθημα' νά έλευθερωθοῦν από τήν μακεδονικήν διοίκησιν, τήν όποίαν έμίσουν πολύ.

Δύο συμπολιτεΐαι ύπήρξαν τότε είς τήν Έλλάδα, ή Αίτωλική και ή Άχαϊκή. Τήν πρώτην έκαμαν αί πόλεις πρὸς βορράν του Κορινθιακού κόλπου, τήν δέ άλλην αί πόλεις τής Πελοποννήσου. Αί Άθηναί και ή Σπάρτη δέν έλαβον μέρος είς τάς δύο αύτάς ένώσεις τῶν πόλεων.

Οί Μακεδόνες βασιλεΐς, οί όποίοι, όπως είπομεν, προσεπάθουν πάντοτε νά έχουν υπό τήν διοίκησιν του κράτους των τήν Έλλάδα, συνήνησαν τότε μεγάλας δυσκολίας από τάς δύο αύτάς συμπολιτεΐας.

44. ΑΙΤΩΛΙΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ

Εἰς πολὺ παλαιοὺς ἀκόμη χρόνους εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην περιοχὴν τῆς Αἰτωλίας μανθάνομεν, ὅτι οἱ ὄρειοὶ ἐκεῖ λαοὶ εἶχον κάμει ἕνα σύνδεσμον, διὰ τὸ νὰ προστατεύωνται ἀπὸ ἐχθροὺς καὶ νὰ κάμνουν ἐπιδρομὰς πρὸς λεηλασίαν. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐθεώρουν αὐτοὺς ὡς ἀπολιτίστους.

Ἡ ἔνωσις αὐτῆ τῶν Αἰτωλῶν ἀπέκτησε μεγάλην σημοσίαν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν. Τότε ἡ Αἰτωλικὴ 279 π.Χ. συμπολιτεία προσέφερε πολὺ σπουδαίαν βοήθειαν εἰς τὴν κατανίκησιν τῶν βαρβάρων ἐκείνων ἐπιδρομέων, μάλιστα δὲ ὅταν ἠπείλησαν οὗτοι τοὺς Δελφοὺς. Ὅλοι οἱ πολῖται τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας ἦσαν μέλη τῆς συνελεύσεως, ἡ ὁποία ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας.

Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος ἐλέγετο στρατηγός. Οὗτος ἦτο ὁ πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τῆς συμπολιτείας. Ἡ ἐξουσία του διήρκει ἐπὶ ἕν ἔτος. Ἡ συνέλευσις ἦτο τὸ κυρίαρχον σῶμα τῆς συμπολιτείας καὶ ἀπεφάσιζε διὰ τὸν πόλεμον καὶ διὰ τὴν εἰρήνην. Συνήρχετο δὲ κανονικῶς δύο φορές τὸ ἔτος. Ἐκτὸς τοῦ στρατηγοῦ ἐξελέγετο εἰς ἵππαρχος, εἰς ταμίης, εἰς γραμματεὺς καὶ ἕν συμβούλιον, οἱ ἀπόκληροί. Αἱ πόλεις τῆς συμπολιτείας εἶχον τὰ ἴδια μέτρα, τὰ ἴδια σταθμὰ καὶ τὸ ἴδιον νόμισμα. Κέντρον τῆς συμπολιτείας ἔγιναν οἱ Δελφοί. Μέλη δὲ αὐτῆς ὄλαι αἱ πόλεις τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὸν Μαλιακὸν κόλπον μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελῷου ποταμοῦ.

45. ΑΧΑΪΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ

Πολὺ σπουδαιότερος ὑπῆρξεν ὁ σύνδεσμος τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Εἰς τὴν ἀρχὴν 281 - 146 π.Χ. τέσσαρες πόλεις ἠνώθησαν μεταξύ των. Ὅλιγον κατ' ὀλίγον ἔγιναν δέκα, ἀργότερον δὲ μέλη τῆς συμπολιτείας ἔγιναν αἱ περισσότεραι πόλεις τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία εἶχε τὸ καλύτερον πολίτευμα. Ἐκάστη πόλις τῆς συμπολιτείας ἦτο ἴση πρὸς τὰς ἄλλας καὶ ἀνεξάρτητος. Εἶχε τὴν κυβέρνησίν της καὶ ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντάς της. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ ἡ κυβέρνησις ὅλης τῆς συμπολιτείας. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓνα στρατηγόν, ἐν συμβούλιον ἀπὸ δέκα πρόσωπα, τοὺς δημουργοὺς, οἱ ὅποιοι εἶχον διοικητικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἀπὸ μίαν βουλήν ἢ σύγκλητον, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ 120 πρόσωπα. Ἡ βουλή εἶχεν ὡς ἔργον νὰ παρασκευάζῃ ζητήματα διὰ τὴν συνέλευσιν καὶ ἐφρόντιζε διὰ τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις. Τέλος ὑπῆρχε μία συνέλευσις ὄλων τῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἡλικίαν 30 ἐτῶν καὶ ἄνω. Εἰς τὴν συνέλευσιν αὐτὴν ὁ πολίτης τῆς κάθε πόλεως εἶχε ψῆφον. Ἐπίσης ἐξελέγετο εἰς ἵππαρχος, ὅπως εἰς τὴν Αἰτωλικὴν συμπολιτείαν καὶ εἰς ναύαρχος.

46. ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ
ΑΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΠΟΙΜΗΝ

Τὴν μεγαλυτέραν τῆς πρόοδον ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία χρεωστεῖ εἰς δύο στρατηγούς της, τὸν Ἄρατον καὶ τὸν Φιλοποίμενα. Ὁ Ἄρατος ἦτο ἀπὸ τὴν Σικυῶνα. Τὸ 271-213 π.Χ. ἔτος δὲ 251 π.Χ. ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν τύραννον Νικοκλέα καὶ ἦνωσεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Μετὰ τὴν γενναίαν αὐτὴν πράξιν εἰσηλθεν ὡς ἀπλοῦς ἵππεὺς εἰς τὸν στρατὸν τῆς συμπολιτείας. Ἡ συνέλευσις ὅμως ἐξέλεξε αὐτὸν πολλὰς φορὰς στρατηγόν. Ὡς στρατηγὸς ἠλευθέρωσε τὴν Κόρινθον ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν φρουράν καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὴν συμπολιτείαν. Ἐπίσης ἐπεξέτεινε τὴν δύναμιν τῆς συμπολιτείας εἰς πολλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ Ἄρατος ἦτο συνετὸς ἀνὴρ καὶ διπλωμάτης, εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ λόγου καὶ ἦτο ἰκανὸς στρατηγὸς εἰς τὰς μάχας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν. Δι' ἐν δὲ διάστημα ἐφάνη, ὅτι θὰ ἠλευθέρωνεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν. Ἦτο χρημάτων ἀνώτερος καὶ πολλὰς φορὰς δὲν ἐδίστασε νὰ

θυσιάση τὴν περιουσίαν τοῦ ὀλόκληρον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος.

Ὁ Φιλοποίμην ἦτο ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολιν ἀπὸ μικρᾶς δὲ ἡλικίας ἐνδιεφέρετο πολὺ διὰ τὰ στρατιωτικά. Μὲ τὴν με
 252 - 183 π.Χ. λήτην τῶν στρατιωτικῶν βιβλίων τῆς ἐποχῆς
 του καὶ μὲ τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμνεν, ἀπέκτησεν εὐφυΐαν μεγάλην καὶ σωματικὴν δύναμιν. Πολὺ ἐνωρὶς ὁ Φιλοποίμην ἔδειξεν, ὅτι εἶχε μεγάλα στρατιωτικά προτερήματα καὶ πολὺ ταχέως ἔγινε σπουδαῖος στρατιωτικός.

Οἱ πολῖται τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ἐξετίμησαν τὰς ἀρετὰς του καὶ τὸν ἐξέλεξαν ἵππαρχον. Τότε ἤρυν ὁ Φιλοποίμην τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ διοργανώσῃ λαμπρὰ τὸ ἱππικὸν τῆς συμπολιτείας, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς παρακμὴν, καθὼς καὶ τὸν πεζικὸν στρατὸν κατὰ τρόπον καλύτερον. Ἦσκησε δηλαδὴ τὸν στρατὸν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας τοιοῦτοτρόπως, ὥστε ἔκαμε αὐτὸν ἰσόπαλον μὲ τὸν μακεδονικὸν στρατὸν καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὸν ὀπλισμὸν τῶν Μακεδόνων στρατιωτῶν.

Ὁ Φιλοποίμην ἦτο εὐθύς εἰς τοὺς τρόπους καὶ λιτὸς εἰς τὴν δίαίταν του καὶ τὴν ἐνδυμασίαν του. Διὰ τὰς ἀρετὰς του αὐτὰς καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν εὐστροφίαν του ἠγαπᾶτο ἀπὸ ὄλους. Ὁ Πλούταρχος ὀνομάζει αὐτὸν τὸν τελευταῖον
 Ἑλληνα.

Αὐτὴ μὲ ὀλίγους λόγους ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία τῶν δύο σπουδαίων συμπολιτειῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους. Ἐὰν αἱ δύο τότε συμπολιτεῖαι ἠδύναντο νὰ ἐνωθοῦν μεταξύ των διὰ τὸ συμφέρον ὅλης τῆς Ἑλλάδος, τότε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχουν εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ πνεῦμα ὅμως αὐτὸ δὲν εἶχον ποτὲ οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι. Ἡ διχόνοια, τὴν ὁποίαν εἶχον μεταξύ των αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, ἔγινε καὶ τότε ἀφορμὴ νὰ καταστραφῇ ἡ ἀρχαία μας πατρίς. Ἡ λαμπρὰ ἐκείνη ἔνωσις τῶν ἑλληνικῶν πόλεων κατήνησε νὰ γίνῃ ὄργανον τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἡ ὁποία ἐπρό-

κειτο νά υποδουλώση τὴν Ἑλλάδα, δηλαδή τῆς Ρώμης. Ἐκαμαν λοιπὸν συμμαχίαν μὲ αὐτὴν καὶ ἐπολέμησαν ἐναντίον τῆς Μακεδονίας, διὰ νὰ τὴν συντρίψουν· κατόπιν ὅμως κατεστράφησαν καὶ αἱ ἴδιαι αἱ συμπολιτεῖαι.

47. Η ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ Η ΑΧΑΪΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ. ΑΓΙΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ

Ἡ Σπάρτη, ὅπως εἶπομεν, δὲν ἦτο μέλος τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ἀλλ' ἐχθρὰ πρὸς αὐτήν. Εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἦτο εἰς ἀκμὴν ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία, ἡ Σπάρτη εἶχεν ἀποκτήσει σπουδαίαν δύναμιν χάρις εἰς δύο σπουδαίους βασιλεῖς, τοὺς ὁποίους εἶχε τότε.

Προηγούμενος ἡ θέσις τῆς τόσο λαμπρᾶς ἄλλοτε πόλεως δὲν ἦτο καλή. Ὁ πληθυσμὸς τῆς εἶχε πολὺ ἐλαττωθῆ. Μόνον ἑπτακόσιοι πολῖται Σπαρτιάται ὑπῆρχον τότε. Οἱ περισσότεροι ἦσαν καταχρεωμένοι καὶ τὰ κτήματα εὐρίσκοντο εἰς τὰς χεῖρας ὀλίγων, οἱ ὅποιοι ἔζων μὲ πολυτέλειαν.

Οἱ δύο βασιλεῖς τῆς, ὁ Ἅγις καὶ ὁ Κλεομένης, εἰργάσθησαν, διὰ νὰ ἐπαναφέρουν τὴν πατρίδα των εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς δύναμιν καὶ δόξαν.

Ὁ Ἅγις εἶχεν ἀνατραφῆ εἰς τὸν πλούσιον οἶκον τοῦ μὲ πολυτέλειαν καὶ μαλθακότητα. Ἀλλὰ πρὶν γίνῃ εἴκοσιν ἐτῶν, ἄφησε τὴν μαλθακὴν του ζωὴν καὶ συνήθισεν εἰς τὴν ἀρχαίαν λακωνικὴν δίαιταν καὶ ἀπλότητα. « Δὲν ἐπιθυμῶ, ἔλεγε, τὴν βασιλείαν, ἐὰν δὲν δυνηθῶ μὲ αὐτὴν νὰ ἀναστηλώσω τοὺς νόμους καὶ τὴν πάτριον ἀγωγὴν ».

244 π.Χ.

Ἦτο εἰλικρινής, χρηστὸς καὶ γενναῖος, ἀλλ' ἄπειρος. Διὰ τοῦτο οἱ πλοῦσιοι ἠναντιώθησαν εἰς τὰ σχέδιά του καὶ ἐπέτυχον νὰ θανατώσουν αὐτόν. Τὸ ἔργον τοῦ ἠκολούθησε πιστῶς ὁ Κλεομένης, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει λαμπρὰν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν. Εἶχε σπουδαῖον στωικὸν φιλόσοφον διδάσκαλον καὶ ἐλάτρευε τὸ ἔνδοξον παρελθὸν τῆς ἀρχαίας του πατρίδος. Ὁ Κλεομένης ἔκαμε Σπαρτιάτας πολῖτας τοὺς πλέον χρηστοὺς ἐκ τῶν περιοίκων καὶ τοιουτοτρόπως ἠύξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν. Κατῶρθωσε δὲ νὰ μοιράσῃ

235 π.Χ.

μὲ δίκαιον τρόπον τὴν χώραν εἰς τοὺς πολίτας καὶ κατήργησε τὰ χρέη. Ἐπίσης κατήργησε τὸ ἀξίωμα τῶν ἐφόρων καὶ ἐπανέφερε τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου.

Ὁ Κλεομένης ἔκαμεν ἐπιτυχεῖς πολέμους ἐναντίον τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ὁ δὲ στρατηγὸς Ἄρατος, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι ἡ Σπάρτη ἐγένετο πολὺ ἐπικίνδυνος καὶ ὑπῆρχε φόβος νὰ διαλυθῇ ἡ συμπολιτεία, συνεμάχησε μὲ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας. Εἰς μίαν μάχην, εἰς τὴν **Σελλα-**
222 π.Χ. **σίαν** τῆς Λακωνίας, ὁ σπαρτιατικὸς στρατὸς ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ ἠνωμένου στρατοῦ τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ὁ Κλεομένης κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Τοιοτοτρόπως ἡ Σπάρτη, ἡ ὁποία ἐπὶ πεντακόσια ἔτη εἶχε σπουδαίαν ἱστορίαν, ἔπεσεν ἀπὸ τότε εἰς ἀφάνειαν.

48. ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΩΝ. Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία, ἀφοῦ μὲ τὴν συμμαχίαν τῶν Μακεδόνων ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας, ἔλαβε καὶ πάλιν ὅσας πόλεις εἶχε χάσει. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Ἄρατος εἶχε κάμει τὴν ἔνωσιν αὐτὴν τῶν πολιτειῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν, τώρα ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία μὲ τὴν συμμαχίαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε μὲ τὸν Μακεδόνα βασιλέα, πραγματικῶς ὑπετάσσετο εἰς αὐτόν.

Ὁ Ἄντιγονος μάλιστα ὁ Δόσων, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως Φιλίππου Ε', εἶχεν ἐνώσει ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος εἰς μίαν ἔνωσιν, τὴν Ἐνωσιν τῶν Ἑλλήνων. Ὅπως δὲ ἄλλοτε ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἶχον ἀνακηρυχθῆ ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων, τοιοτοτρόπως καὶ ὁ Μακεδὼν βασιλεὺς ἐγένετο τότε ἡγεμὼν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων.

Οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας διηύθυνε τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Δηλαδή αὐτὸς ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου ἐναν-

τίον τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν τῆς ἠνωμένης Ἑλλάδος καὶ ἐκάνονιζε τοὺς ὄρους τῆς εἰρήνης.

Εἰς τὴν ἔνωσιν ὅμως αὐτὴν δὲν ἠθέλησαν νὰ λάβουν μέρος αἱ Αἰτωλικάι πόλεις. Διὰ τοῦτο ὁ νέος βασιλεὺς **Φίλιππος ὁ Ε΄** (220 π.Χ.) μαζί με τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον αὐτῶν. Ὁ πόλεμος ὠνομάσθη **συμμαχικός πόλεμος** καὶ διήρκεσε τρία ἔτη (220·217 π.Χ.).

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῶν ἐμπολέμων εἰς τὴν **Ναύπακτον** διὰ τὴν εἰρήνην, ἀντήχησεν ἡ φωνὴ τοῦ **Ναυπακτίου Ἀγελάου** ὡσὰν μία φοβερὰ προειδοποίησις διὰ τὸν κίνδυνον, ὁ ὁποῖος ἠπεῖλει ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὁ καλὸς ἐκεῖνος πατριώτης Ἑλληνας, ὅπως μᾶς λέγει ὁ ἱστορικὸς **Πολύβιος**, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐξώρκισε τότε τοὺς Ἑλληνας νὰ παύσουν νὰ πολεμοῦν μεταξύ των καὶ νὰ ὁμονοήσουν. *Ὅπως δὲ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι περνοῦν τοὺς ποταμούς, ἔλεγε, συμπλέκων τὰς χεῖρας των, διὰ νὰ μὴ τοὺς παρασύρῃ τὸ ρεῦμα, ποιουτοτρόπως καὶ αὐτοὶ ἠνωμένοι ἔπρεπε νὰ ἀποκρούουν τὰς ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ σώζῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον.* Ὡς ἄλλος δὲ Ἰσοκράτης, συνεβούλευε καὶ αὐτὸς τὸν Μακεδόνα βασιλέα νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ὁμόνοιαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Τὰ ἐξ Ἑσπερίας νέφη, ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἀγέλαος, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, πράγματι ἐπλησίαζον ἀπειλητικὰ εἰς τὴν ἐξηντλημένην ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους ἀρχαίαν μας πατρίδα. Ἡ Ἑλλάς ἦτο πεπρωμένον ἐντὸς ὀλίγου χρόνου νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν σιδηρᾶν δύναμιν τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία θὰ ἐγένετο κοσμοκράτειρα. Ποῖον ἦτο τὸ νέον αὐτὸ κράτος καὶ πῶς ἔγινε κυρίαρχον τῆς ἀρχαίας μας πατρίδος, θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΞΑΠΛΟΥΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

49. ΡΩΜΗ, Η ΑΙΩΝΙΑ ΠΟΛΙΣ

Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον εἶδομεν, ὅτι μὲ τὰς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν καὶ ἐφώτισε τοὺς καθυστερημένους λαοὺς τῆς.

Εἰς τὸ νέον μας κεφάλαιον θὰ ἴδωμεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες χάνουν τὴν πολιτικὴν τῶν ἀνεξαρτησίαν καὶ ὑποτάσσονται εἰς ἓνα πολὺ ἰσχυρὸν λαὸν τῆς Δύσεως, τοὺς **Ρωμαίους**. Τοῦτο ὁμως γίνεται ἀφορμὴ νὰ γνωρίσουν οἱ σπουδαῖοι αὐτοὶ κατακτηταὶ τῆς Ἑλλάδος τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, νὰ τὰ διαδώσουν δὲ κατόπιν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως μὲ τὰς μεγάλας κατακτήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμαν ἐκεῖ.

Ἀπὸ ὅλας τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Εὐρώπης ἡ **Ρώμη**, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας, ἔχει τὴν ἐνδοξοτέραν ἱστορίαν. Εἰς πολὺ παλαιοὺς χρόνους ἡ πόλις αὕτη ἦτο πολὺ μικρὸς συνοικισμὸς ἐπὶ τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔγινεν ἡ πρώτη μεγάλη πόλις τῆς Εὐρώπης καὶ τέλος ἡ πρωτεύουσα ἑνὸς τεραστίου κράτους, τὸ ὁποῖον ἔφθανεν ἀπὸ τὴν Βρετανίαν μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης· περιελάμβανε δηλαδὴ ὅλας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ὅλην τὴν δυτικὴν Ἀσίαν καὶ περισσοτέρας ἀκόμη χώρας.

Τὸ κράτος αὐτὸ ὀνομάζεται εἰς τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσάν του **Ρώμην** **Ρωμαϊκὸν κράτος** καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ **Ρωμαῖοι**.

Δέν ὑπάρχει σήμερον κανέν μέρος τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἀσίας, εἰς τὸ ὁποῖον νά μὴ εὐρίσκεται ἐν ἀρχαίῳ ρωμαϊκῷ μνημεῖον. Ἐρείπια λαμπρῶν κτιρίων, ρωμαϊκά λουτρά, θέατρα, τεῖχη ἰσχυρά, γέφυραι καί ἀψίδες ρωμαϊκαί, ἐνθυμίζουσι τὴν ρωμαϊκὴν κατοχὴν καί φανερόν ποσόν σπουδαῖοι ἄνθρωποι ὑπῆρξαν οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι. Σήμερον ἀκόμη, ὕστερον ἀπὸ δύο χιλιάδας ἔτη, τὰ αὐτοκίνητα περνοῦν ἀπὸ μεγάλας ὁδοῦς, τὰς ὁποίας εἶχον κατασκευάσει Ρωμαῖοι μηχανικοί.

Τὴν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων, τὴν λατινικὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατάγονται αἱ λεγόμεναι νεολατινικαὶ γλῶσσαι, δηλαδὴ ἡ ἰταλική, ἡ γαλλικὴ, ἡ ἰσπανικὴ, ἡ πορτογαλικὴ καί ἡ ρουμανικὴ, σπουδάζουσι σήμερον ὅλοι οἱ πολιτισμένοι λαοὶ εἰς τὰ σχολεῖα, διὰ νά δύνανται νά μελετοῦν τὰ σπουδαῖα συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων.

Ὅπως οἱ σημερινοὶ τεχνῖται ἔχουσι ὡς παραδείγματα εἰς τὴν τέχνην τῶν ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οὕτω καὶ οἱ νομομαθεῖς σήμερον εἰς ὅλον τὸν κόσμον μελετοῦσι τοὺς νόμους τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ σπουδαῖοι.

50. ΠΟΙΟΙ ΗΣΑΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

Οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι εἶναι οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Ἰταλῶν καί ἀνήκον εἰς τὴν ἰδίαν παλαιὰν φυλὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατήγοντο καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους κατέβησαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἰταλοὶ ὕστερον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἔφυγον καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ ψυχρὸν κλίμα τῆς Εὐρώπης καὶ κατέβησαν εἰς τὴν Ἰταλικὴν Χερσόνησον, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι γλυκὺ τὸν χειμῶνα.

Ἡ χερσόνησος αὕτη εἶναι τέσσαρας φορές μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν. Ἐκεῖ ὑπῆρχον μεγάλαι πεδιάδες διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου, ὅμοιαι πρὸς τὰς ὁποίας δὲν ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπίσης ἡ Ἰταλία εἶχε πολὺ περισσοτέρας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα βοσκὰς εἰς τὰς πλαγιάς τῶν βουνῶν, διὰ

νά τρέφονται πρόβατα καὶ ἀγελάδες. Ὁ ποταμὸς Τίβερης, ὁ ὁποῖος πηγάζει ἀπὸ τὰ Ἄπέννινα ὄρη, διαρρέει τὴν κεντρικὴν Ἰταλίαν πρὸς δυσμὰς.

Ἡ Ἰταλία ὅμως δὲν διαμελίζεται, ὅπως ἡ Ἑλλάς, ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ δι' αὐτὸ εἶχε καὶ τότε ὀλιγωτέρας λιμένας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία προώδευσαν πολὺ ἐνωρίτερον εἰς τὴν Ἰταλίαν παρὰ τὸ ἐμπόριόν της.

Χιλιάδας ἔτη πρὶν, τὴν ὠραίαν αὐτὴν χερσόνησον κατῴκει λαὸς ἀπολίτιστος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε νὰ κατασκευάζῃ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ ἀπὸ λίθον. Κατόπιν ἦλθον ἄλλοι ἄνθρωποι, μετανάσται, ἀφοῦ ἐπέρασαν τὰ βουνὰ τῶν Ἄλπεων.

Αὐτοὶ ἐγνώριζον τὸν χαλκὸν καὶ τὸν ὀρείχαλκον καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὄπλα τῶν ἦσαν ὀρειχάλκινα. Ὑστερον ἀπ' αὐτοὺς ἦλθον ἄλλοι λαοί, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον τὸν σίδηρον. Αὐ-

τοὶ ἦσαν οἱ Ὀμβριοι, οἱ ὁποῖοι κατῴκησαν εἰς τὸ κεντρικὸν καὶ βορειότερον μέρος τῆς χερσονήσου, οἱ Λατῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν πεδιάδα, ἡ ὁποία ποτίζεται ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ καὶ οἱ Σαμνῖται, οἱ ὁποῖοι κατέλαβον τὰς πρὸς νότον πεδιάδας καὶ τοὺς λόφους.

Ὁ σπουδαιότερος λαὸς μεταξὺ τῶν Ἰταλικῶν φύλων, τὰ ὁποῖα ἦλθον τότε εἰς τὸ κεντρικὸν καὶ τὸ νοτιώτερον μέρος τῆς Ἰταλίας, ἦσαν οἱ Λατῖνοι. Οὗτοι ἦσαν λαὸς γεωργικὸς καὶ ἔζων εἰς χωρία, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχε τὴν αὐτοδιοίκη-

Χάρτης τῆς Ἰταλίας
(Δεικνύων τοὺς ἀρχαίους λαοὺς
τοὺς κατοικήσαντας τὴν Ἰταλικὴν
Χερσόνησον).

σίν του. Ἄλλὰ μερικὰς φορὰς διὰ κοινὰ ζητήματα συνήρχοντο οἱ κάτοικοι ὅλοι μαζί καὶ συνεσκέπτοντο.

Τὸ μικρὸν αὐτὸ τμήμα τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, τὸ ὁποῖον κατώκησαν οἱ Λατῖνοι, ὠνομάσθη **Λάτιον**. Ἀπὸ τοὺς Λατῖνους κατάγονται καὶ οἱ Ρωμαῖοι, τῶν ὁποίων ἀργότερον ἡ ἱστορία ὑπῆρξεν ἔνδοξος.

51. ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΙΤΑΛΩΝ

Κατὰ τὸ ἔτος 900 π.Χ. περίπου, λαὸς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πειρατικὸς ἔφθασε μὲ τὰ πλοῖα του εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας, πλησίον τοῦ Λατίου. Ἐπέρασε τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ καὶ ἐβάδισε βορειότερον. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο λαὸς πολεμικός, ἀπώθησε τοὺς Ὀμβρίους ἐπάνω εἰς τὰ ὄρεινά μέρη καὶ κατέλαβε τὴν χώραν πρὸς βορρᾶν τοῦ Τιβέρεως. Ἐκεῖ ἔκτισε μικρὰς πόλεις, τὰς ὁποίας περιέβαλε μὲ τείχη.

Ὁ λαὸς αὐτὸς ἦσαν οἱ Ἐτροῦσκοι, οἱ ὁποῖοι φαίνεται, ὅτι ἦλθον ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ χώρα των εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς τὸ ὄνομα **Ἐτρουρία**. Οὗτοι ἐλέγοντο καὶ Τυρρηνοί. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ θάλασσα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὠνομάσθη Τυρρηνικὸν πέλαγος. Ἕλληνες ἄποικοι, ὅπως γνωρίζομεν, ἦλθον ἐπίσης κατὰ τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν. Ἐκεῖ ἔκτισαν πολλὰς πόλεις. Ἡ ἀρχαία πόλις **Κύμη**, ἐπάνω ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς σημερινῆς Νεαπόλεως, ἦτο ἡ περισσότερον σημαντικὴ ἀπὸ τὰς ἄλλας πρὸς βορρᾶν ἑλληνικὰς πόλεις. Ὅλαι αἱ πόλεις ὑπῆρξαν πολὺ σπουδαῖαι καὶ προώδευσαν μὲ τὸ ἐμπόριόν των. Ἡ δὲ κάτω Ἰταλία ὠνομάσθη, ὅπως γνωρίζομεν, **Μεγάλη Ἑλλάς**.

52. ΟΙ ΛΑΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΤΡΟΥΣΚΟΙ. ΚΤΙΣΙΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Οἱ Λατῖνοι χωρικοὶ φαίνεται, ὅτι ἦλθον πολὺ ἔνωρις εἰς σχέσεις μὲ τοὺς γείτονάς των Ἐτρούσκους, οἱ ὁποῖοι κατώ-

κουν κατά μήκος της άλλης όχθης του Τιβέρεως ποταμού.

Είς μέρος άνοικτόν πλησίον του ποταμού, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ἀπὸ λόφους, ἐγένετο ἓν εἶδος ἀγορᾶς. Οἱ χωρικοὶ τοῦ Λατίου ἔδιδον σῖτον ἢ βοῦς εἰς τοὺς Ἐτρούσκους καὶ ἐλάμβανον ἀπ' αὐτοῦς ἐργαλεῖα ἢ ὄπλα, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι ἐγνώριζον νὰ κατασκευάζουν. Εἰς τὸ μέρος ἀκριβῶς ἐκεῖνο, ὅπου ἐγένετο ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν προϊόντων τῶν δύο αὐτῶν λαῶν, ἔκτισαν οἱ Λατῖνοι μίαν μικρὰν πόλιν. ἐπάνω εἰς ἓνα λόφον, τὸν **Παλατῖνον**, καὶ τὴν περιέβαλον μὲ τεῖχος. Εἰς τὴν νέαν πόλιν ἐδόθη τὸ ὄνομα **Ρώμη**, διότι λέγουν, ὅτι ὁ κτίστης αὐτῆς ὠνομάζετο **Ρωμύλος**. 753 π.Χ.

53.

ΤΙ ΔΙΗΓΟΥΝΤΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΙΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΡΩΜΗΣ

Ἐπάρχουν διάφοροι ἐνδιαφέροντες μῦθοι διὰ τὴν πολὺ παλαιάν ἱστορίαν τῆς πόλεως αὐτῆς. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἀναφέρει, ὅτι ὁ **Αἰνεΐας**, ἐκ τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Τροίας, ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ, ὅταν οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὴν πόλιν ἐκείνην. Ὑστερον ἀπὸ πολλὰς περιπλανήσεις ἔφθασεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας καὶ ἵδρυσεν μίαν πόλιν, τὸ **Λαβίνιον**, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ.

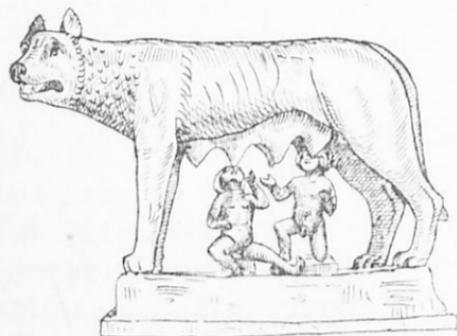
Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἰνεΐου πολλοὶ βασιλεῖς ἐκυβέρνησαν. Ἀλλὰ κάποτε μεγάλη φιλονικία ἐπεκράτησε μέσα εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον. Ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως **Νουμίτορος**, ὁ **Ἀμούλιος**, ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὸν θρόνον τὸν βασιλέα καὶ ἔγινεν ὁ ἴδιος βασιλεὺς. Διέταξε δὲ νὰ θέσουν εἰς μίαν σκάφην τὰ δύο νήπια παιδία τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως, τὸν **Ρωμύλον** καὶ τὸν **Ρέμον**, καὶ νὰ τὰ ρίψουν εἰς τὸν Τίβεριν. Τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ ἔφερε τὴν σκάφην πρὸς τὴν ξηράν. Μία λύκαινα ἤκουσε τοὺς κλαυθμυρισμοὺς τῶν παιδιῶν, τὰ ἐπλησίασε καὶ ἔκτοτε ἐπήγαινε πρὸς αὐτὰ καὶ τοὺς προσέφερε τὸ γάλα τῆς.

Κατόπιν εἷς ποιμὴν, ὁ ὁποῖος κατὰ τύχην διήρχετο ἀπὸ ἐκεῖ, παρέλαβε τὰ παιδία καὶ τὰ ἀνέθρεψεν. Ὅταν αὐτὰ ἔγιναν ἄνδρες, ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὸν θρόνον τὸν Ἀμούλιον καὶ

ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐσώθησαν, μίαν πόλιν. Αὕτη ἦτο ἡ **Ρώμη**.

“Ὅταν ἐκτίζετο τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, ὁ Ρέμος ἐφρονεῦθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, διότι συμπεριεφέρθη μὲ περιφρόνησιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ρωμύλου. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Ρωμύλος ἔμεινε μόνος καὶ ἔγινεν ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ρώμης.

Ἄλλη μία παράδοσις λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἡ νέα πόλις δὲν εἶχε κατοίκους, ὁ Ρωμύλος ἐκήρυξεν, ὅτι κάθε ἐξόριστος ἢ φυγόποινος ἀπὸ ἄλλην πόλιν ἠδύνατο νὰ γίνῃ κάτοικος τῆς νέας πόλεως.

Ἡ λύκαινα ἐν τῷ Καπιτωλίῳ.

νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν νέαν πόλιν. Ἐνῶ ὅμως ὅλοι προσεῖχον εἰς τοὺς τελουμένους ἀγῶνας, οἱ κάτοικοι τῆς Ρώμης ἤρπασαν τὰς θυγατέρας τῶν ἐπισκεπτῶν **Σαβίνων** καὶ ἔκαμαν αὐτὰς συζύγους των.

“Ὅταν ἀργότερον οἱ Σαβῖνοι ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, διότι ἐθεώρησαν τὴν πράξιν ἐκείνην ὡς προσβολήν, αἱ ἄρπαγεῖσαι θυγατέρες ἐρρίφθησαν εἰς τὸ μέσον τῶν ἐμπολέμων στρατευμάτων καὶ συνεφιλίωσαν αὐτούς.

Οἱ μῦθοι αὐτοὶ φανερώνουν τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον εἶχον οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι, νὰ συνδέωνται μὲ ἄλλους γειτονικοὺς καὶ συγγενεῖς των λαούς. Μὲ τούτους ἔκαμνον ἰσχυράν ἔνωσιν. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα δὲν εἶχον δυστυχῶς αἱ παλαιαὶ πολιτεῖαι εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ νέα πόλις ὀλίγον κατ’ ὀλίγον ἐμεγάλωσε πολὺ καὶ πε-

ριέλαβε και τούς άλλους έξ λόφους, οί όποιοι ήσαν πλησίον. Διά τοῦτο δέ έλέγετο και πόλις έπτάλοφος.

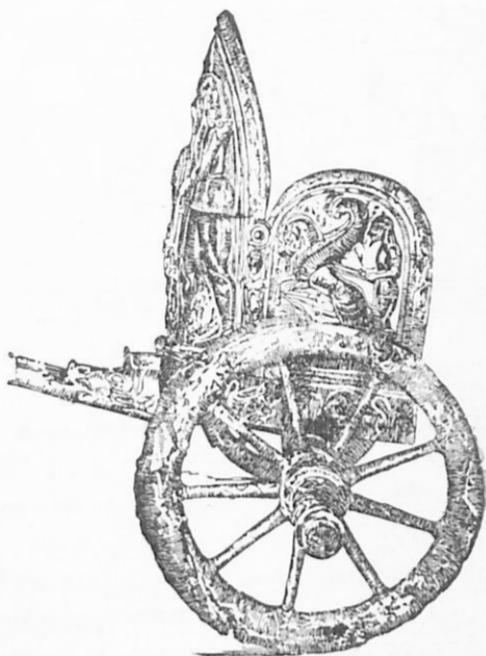
54. ΟΙ ΕΤΡΟΥΣΚΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Οί Λατίνοι μέ μεγάλην άνησυχίαν έβλεπον τούς άπέναντί των γείτονας Έτρούσκους νά προσδεύουν και νά γίνωνται πολὺ ισχυροί. Τρία έτη μετά την κτίσιν τής Ρώμης, εἷς άπό τούς άρχηγούς τών Έτρούσκων διέβη τόν ποταμόν και έγινε κύριος τοῦ λόφου Παλατινού, επάνω εἰς τόν όποιον ήτο κτισμένη ή Ρώμη. 750 π.Χ.

Άπό εκεί οί Έτρούσκοι έπεξέτειναν τήν κυριαρχίαν των εἰς όλην τήν περιοχήν τοῦ Λατίου. Τοιούτοτρόπως ή δύναμις τοῦ βασιλέως τών Έτρούσκων έφθανεν άπό τοῦ κόλπου τής Νεαπόλεως μέχρι τοῦ κόλπου τής Γενούης.

Οί νέοι κατακτηταί, έπειδή ήσαν καλοί έμποροι, ήλθον άπό πολὺ παλαιούς χρόνους εἰς σχέσεις μέ τούς Έλληνας και έγιναν άνθρωποι πολιτισμένοι. Οί Έλληνες έμποροι έλάμβανον άπό αὐτούς σίδηρον και χαλκόν και έδιδον ως άντάλλαγμα ώραῖα άγγεῖα και ύφάσματα.

Οί Έτρούσκοι έδανείσθησαν άπό τούς Έλληνας τὸ άλφάβητον, τὰ όπλα και τήν τέχνην τοῦ πολέμου. Έπίσης έμαθον άπό αὐτούς νά ζωγραφίζουν και νά κατασκευάζουν αγάλματα. Άπό τούς Βαβυλωνίους

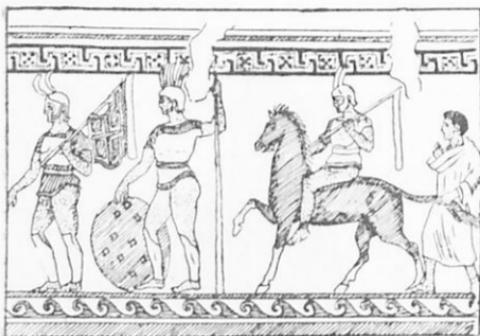

Έτρουσκική άμαξα έξ όρειχάλκου
(Τοῦ 6ου π. Χ. αἰώνος).

ἐγνώριζον ἐπίσης πολλά ἀπὸ τὸν παλαιὸν πολιτισμὸν τῶν. Εἰς δὲ τὰ οἰκοδομήματά τῶν μετεχειρίζοντο τὰς ἀψίδας (καμάρες). Τὴν τέχνην αὐτὴν εἶχον ἴδει εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἡ Ρώμη λοιπὸν προώδευσε πολὺ μὲ τὴν διοίκησιν τῶν Ἑτρούσκων, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν εἰς τοὺς κατακτηθέντας ὑπ' αὐτῶν λαοὺς ὅλα ὅσα ἐγνώριζον.

Κατὰ τὸν 5ον π. Χ. αἰῶνα, ὅταν ὁ Ξέρξης ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ρώμη ἤκμαζε καὶ ἦτο σπουδαία πόλις. Ὅταν δὲ μεγάλοι ἄνδρες, ὅπως ὁ Περικλῆς, ὁ Ἀλ-

Ἑτρουσκικὴ ζωγραφικὴ.

Ἐπειδὴ πολὺ συχνὰ ἐξεχειλίζεν ὁ ποταμὸς καὶ ἐκάλυπτε τὴν πεδιάδα, ὅπου ἐγίνετο ἡ ἀγορά, κατεσκεύασαν ὀχετοὺς, ἀπὸ ὅπου ἔφευγον τὰ ὕδατα. Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐλίμναζον πλέον ὕδατα καὶ τὸ μέρος ἦτο ὑγιεινόν. Τὰ ἔργα αὐτὰ ἐγίνοντο μὲ τὴν στερρότητα, ὥστε ἀκόμη σφίζονται.

Ἐπίσης κατεσκεύασαν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ θεοῦ Διός, ὁ ὁποῖος διετηρεῖτο ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

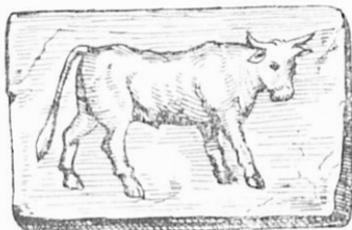
Τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων τῆς νοτίου Ἰταλίας ἔπλεον πολὺ συχνὰ τὸν Τίβεριν ποταμὸν καὶ ἔφερον ἐμπορεύματα. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι ἐμάνθανον πολλὰ πράγματα.

Ἐπίσης οἱ Ῥωμαῖοι ἔμαθον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, πῶς νὰ κατασκευάζουν πλοῖα καὶ νὰ κόπτουν νομίσματα. Ἀπὸ τότε ἔπαυσαν τὴν ἀνταλλαγὴν πραγμάτων καὶ ἔδιδον νομίσματα. Τὰ ὀνόματα πρὸς τούτοις τῶν θεῶν τῶν ἦσαν ἑλληνικά.

ΕΣ. Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΝ ΡΩΜΗ, ΤΑΡΚΙΝΙΟΣ Ο ΥΠΕΡΗΦΑΝΟΣ.
Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ἡ Ρώμη ἀφ' ὅτου ἐκτίσθη, ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ βασιλεῖς. Ὁ βασιλεὺς ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ λαοῦ τοῦ καὶ εἶχεν ἐπὶ τῶν ὑπηκόων τοῦ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Ἦτο ὁ ἀνώτατος ἱερεὺς, ὁ ἀρχηγὸς δηλαδὴ τῆς θρησκείας. Ἦτο ἐπίσης ὁ ἀνώτατος δικαστὴς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ.

Τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν εἶχεν ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως γνωρίζομεν, εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου.

Ἀρχαῖα Ρωμαϊκὰ νομίσματα.

Ἡ εἰκὼν δεῖκνύει δύο παλαιὰ νομίσματα ἀπὸ χαλκόν. Ἀργότερον, ὅταν ἀνεπτύχθησαν αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις μετὰ τοὺς Ἕλληνας, οἱ Ρωμαῖοι κατεσκεύασαν νομίσματα ἀπὸ ἀργυρον.

Τὸν βασιλέα συνώδεον πάντοτε δώδεκα ὑπηρέται. Ὁ καθεὶς ἔφερεν εἰς τὸν ἀριστερόν του ὤμον μίαν δέσμην ράβδων, διὰ τοῦτο δὲ ἐλέγοντο ραβδοῦχοι. Αἱ ράβδοι αὗται, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο φάσκαί, ἦσαν δεμέναι γύρω ἀπὸ ἓνα πέλεκυν. Ταῦτα ἐσήμαινον τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως νὰ τιμωρῇ ἢ νὰ φονεύῃ τὸν παρεκτρεπόμενον πολίτην. Ἡ λέξις φασισμός, τὴν ὁποίαν ἀκούομεν σήμερον, προέρχεται ἀπὸ τὴν λέξιν αὐτήν.

Ὁ βασιλεὺς ἐβοηθεῖτο εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀπὸ συμβούλιον γερόντων. Τούτους ἐξέλεγε μετὰ τῶν σπουδαιότερων οἰκογενειῶν τῆς Ρώμης. Ἐλέγοντο δὲ πατέρες καὶ ἦσαν ἰσόβιοι. Οὗτοι ἐδίδον τὴν γνώμην των εἰς τὸν βασιλέα διὰ σπουδαῖα ζητήματα τῆς χώρας.

“Όταν ο βασιλεύς ήθελε νά ζητήση τήν συμβουλήν του λαοῦ, ἔστελλεν ἀγγελιαφόρους, οἱ ὅποιοι μέ σάλπιγγας ἐκάλουν τόν λαόν εἰς συνέλευσιν. Οἱ πολῖται συνηθροίζοντο εἰς μίαν γωνίαν τῆς ἀγορᾶς καί διηροῦντο εἰς ὀμάδας. Ἡ κάθε μία ἀπό αὐτάς εἶχε μίαν ψήφον.

Ραβδοῦχοι Ρωμαῖοι.

Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ἑπτὰ βασιλεῖς, μερικοὶ ἀπό τοὺς ὁποίους ἐκυβέρνησαν πολὺ καλὰ τὴν Ρώμην. Τελευταῖος βασιλεύς ὑπῆρξεν ὁ **Ταρκίνιος**, τὸν ὁποῖον οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμασαν **Ἵπερήφανον**, διότι ἦτο σκληρὸς βασιλεύς καί διώκει σύμφωνα μέ τὴν ἰδικὴν του θέλησιν καί ὄχι κατὰ τὰς ρωμαϊκὰς συνηθείας.

ἽΟ Ταρκίνιος ὁ Ἵπερήφανος ἔκαμε πολλοὺς πολέμους καί

κατέστησε τὴν Ρώμην πολὺ ἰσχυράν. Ἄλλ' ὁ λαὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν σκληρότητα τῶν Ἑτρούσκων βασιλέων καὶ κυρίως τοῦ Ταρκινίου. Ἐκαμε λοιπὸν ἐπανάστα- 509 π.Χ. σιν καὶ ἐξεδίωξε τὸν βασιλέα. Ἀπὸ τότε οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχον πλέον βασιλεῖς. Ἡ κατάλυσις τῆς βασιλείας εἰς τὴν Ρώμην ἔγινε περίπου τὸν ἴδιον καιρὸν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐξωρίσθη ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ὁ Ἴππίας.

56. Ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΡΩΜΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ. ΟΙ ΠΑΤΡΙΚΙΟΙ

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ἐν Ρώμῃ ἐξελέγησαν δύο νέοι ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι ὠνομάσθησαν ὕπατοι. Οὗτοι εἶχον τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, ὅπως οἱ βασιλεῖς προηγουμένως. Ἄλλ' ἡ δύναμις τῶν περιωρίζετο πολὺ διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: πρῶτον, διότι ἡ ἐξουσία τῶν διήρκει μόνον ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ δὲν ἦτο δυνατόν εἰς τὸ ὀλίγον αὐτὸ διάστημα νὰ ἀποκτήσουν μεγάλην δύναμιν· δεύτερον, διότι ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ οἱ δύο σύμφωνοι εἰς ὅ,τι ἀπεφάσιζον. Ἐὰν ὁ εἷς δὲν ἐπεδοκίμαζε μίαν πράξιν τοῦ ἄλλου, τότε ἡ πράξις ἐκείνη δὲν εἶχε καμμίαν ἰσχύν.

Τὸ συμβούλιον τῶν γερόντων, ἡ γεροουσία, καθὼς καὶ ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία ἐψήφιζε τὰς ἀποφάσεις, ἐξηκολούθουν νὰ ὑπάρχουν, ὅπως καὶ ἐπὶ βασιλείας. Ἡ γεροουσία ὅμως, ἡ ὁποία ἐπρωτοστάτησε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν. Ἐνῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας ἦτο μόνον συμβουλευτικὸν σῶμα, τώρα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκρίνῃ ἢ νὰ ἀπορρίπτῃ κάθε ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ.

Τοιοιουτρόπως τὸ πολίτευμα εἰς τὴν Ρώμην, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας, ἦτο καθαρῶς ἀριστοκρατικόν. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας, ὅταν ἐξέπεσαν οἱ βασιλεῖς. Ἡ τάξις αὕτη τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν πλουσίων Ρωμαίων πολιτῶν, ἡ ὁποία εἶχε τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν, ὠνομάσθη τάξις τῶν πατρικίων.

57. ΟΙ ΠΛΗΒΕΙΟΙ ΚΑΙ Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΑΓΡΙΠΠΑ

Ἐκτός ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πατρικίων, ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην καὶ ἡ τάξις τοῦ λαοῦ, οἱ πληβεῖοι. Οὗτοι ἦσαν πτωχοὶ γεωργοὶ καὶ τεχνῖται καὶ δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν γερουσίαν οὔτε νὰ ἐκλέγωνται ὑπατοὶ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀλίγον ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας. Ἐπειδὴ δὲ εὕρισκοντο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, ἔνεκα τῶν χρεῶν τῶν εἰς τοὺς πατρικίους, ἐπανεστάτησαν καὶ ἔφυγον ἀπὸ τὴν Ρώμην.

Οἱ πατρικιοὶ εἶδον, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ζήσουν χωρὶς τοὺς πληβείους, διότι, ὅπως εἶπομεν, οὔτοι ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν καὶ ἦσαν οἱ καλύτεροὶ στρατιῶται εἰς τοὺς συνεχεῖς τῶν πολέμους. Διὰ τοῦτο ἔστειλαν ἓνα συνετὸν ἄνθρωπον, τὸν **Μενήνιον Ἀγρίππαν**, διὰ νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ρώμην.

Ὁ Ἀγρίππας ἔπεισε τοὺς πληβείους νὰ ἐπανέλθουν μετὰ τὸν ἐξῆς μῦθον: Κάποτε, εἶπε, τὰ μέλη τοῦ σώματος ἔκαμαν συνωμοσίαν κατὰ τῆς κοιλίας. Εἶπον, ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον αὐτὰ νὰ ἐργάζωνται διαρκῶς καὶ ἡ κοιλία νὰ μένη ἡσυχος πάντοτε καὶ νὰ ἀπολαύῃ ὅσα φέρουν τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ καταδικάσουν εἰς λιμοκτονίαν τὴν κοιλίαν. Οἱ πόδες δὲν θὰ ὠδήγουν εἰς ἐργασίαν, αἱ χεῖρες δὲν θὰ ἔφερον τίποτε καὶ τὸ στόμα θὰ ἔμενε κλειστὸν. Πράγματι, ἡ κοιλία ἠσθένησε, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἐξησθένησαν. «*Τώρα καὶ σεῖς, πληβεῖοι, εἶπε, θέλετε νὰ ἐξασθενήσετε τοὺς πατρικίους. Ἀλλὰ νομίζετε, ὅτι καὶ σεῖς θὰ σωθῆτε;*»

Οἱ πληβεῖοι ἀντελήφθησαν πόσον ὀρθοὶ ἦσαν οἱ λόγοι τοῦ φρονίμου αὐτοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐδέχθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ρώμην, ἀφοῦ ἔκαμαν συμφωνίαν μετὰ τοὺς πατρικίους, νὰ λαμβάνουν καὶ αὐτοὶ μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας.

58. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΔΗΜΑΡΧΟΙ. Η ΔΩΔΕΚΑΔΕΛΤΟΣ

Οἱ πατρικιοὶ ἔδωσαν εἰς τοὺς πληβείους τὸ δικαίωμα νὰ συνέρχωνται εἰς συνέλευσιν καὶ νὰ ἐκλέγουν τοὺς δημάρ-

χοι. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐξελέγοντο δύο δήμαρχοι, ἀργότερον πέντε καὶ τέλος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔφθασεν εἰς τοὺς δέκα.

Οἱ δήμαρχοι εἶχον καθῆκον νὰ προστατεύουν τὰ δίκαια τῶν πληβείων. Εἶχον τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλλουν τὴν ἀπόφασιν τῶν ὑπάτων καὶ νὰ σώζουν ἕνα πολίτην ἀπὸ τὴν καταδίκην τοῦ εἰς θάνατον. Ἐὰν εἷς πολίτης ἀδίκως ἐτιμωρεῖτο ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, ἦτο δυνατόν νὰ ζητήσῃ τὴν προστασίαν τῶν δημάρχων.

Οἱ δήμαρχοι ἐκάθηντο εἰς τὴν εἴσοδον τῆς συνελεύσεως τῶν πατρικίων καὶ ἠδύναντο νὰ ἀπορρίψουν ἕνα νόμον, τὸν ὁποῖον ἀπεφάσιζον οἱ πατρίκιοι καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πληβείων. Αἱ θύραι τῶν οἰκιῶν τῶν δημάρχων ἦσαν ἀνοικταὶ ἡμέραν καὶ νύκτα, διὰ νὰ εὐρίσκη πᾶς πολίτης ἄσυλον καὶ προστασίαν. Τοιουτοτρόπως οἱ δήμαρχοι ἀπέκτησαν πολὺ μεγάλην δύναμιν.

Ἐν ἄλλο πολὺ σπουδαῖον, τὸ ὁποῖον ἐπέτυχον οἱ πληβεῖοι, ἦτο τὸ ἐξῆς: Μέχρι τοῦ 450 π. Χ. οἱ ρωμαϊκοὶ νόμοι ἦσαν γνωστοὶ μόνον εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματούχους. Οἱ πληβεῖοι ἐζήτησαν νὰ γραφοῦν οἱ νόμοι καὶ νὰ δημοσιευθοῦν, ὥστε κάθε πολίτης νὰ γνωρίζῃ ἂν τὸ δίκαιον ἀπονέμεται συμφώνως μὲ αὐτούς. Τότε οἱ Ρωμαῖοι ἔγραψαν τοὺς νόμους εἰς δώδεκα ὀρειχαλκίνοις πίνακας καὶ τοὺς ἔστησαν εἰς τὴν ἀγοράν. Οἱ νέοι ἀπεστήθιζον τοὺς νόμους τῶν δώδεκα αὐτῶν πινάκων, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο Δωδεκάδελτος.

59. ΑΛΛΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Οἱ ὑπατοὶ κατ' ἀρχὰς εἶχον ὅλην τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους τῆς χώρας τῶν. Ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον, ἐφύλαττον τὸν δημόσιον θησαυρὸν καὶ ἦσαν καὶ οἱ ἴδιοι δικασταί.

Ἄλλὰ ταχέως εἶδον οἱ Ρωμαῖοι, ὅτι οἱ ὑπατοὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τόσα ζητήματα, ἀφοῦ μάλιστα πολλὰς φορὰς ἀπουσίαζον ἕνεκα ἐκστρατειῶν ἀπὸ τὴν Ρώμην. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐξελέγησαν καὶ ἄλλοι ἄρχοντες διὰ

τάς διαφόρους υπηρεσίας τῆς πολιτείας. Οὗτοι ἦσαν οἱ ταμίαι, οἱ ὅποιοι ἐφύλαττον τὸν δημόσιον θησαυρόν, καὶ δύο τιμηταί, οἱ ὅποιοι ἐκράτουν κατάλογον τῶν πολιτῶν, διὰ νὰ κανονίζουν τοὺς φόρους σύμφωνα μὲ τὴν περιουσίαν των, καὶ ἐπέβλεπον μήπως κανὲν ἄσχημον πράγμα ἐγίνετο εἰς τὴν πόλιν.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς διορίζετο καὶ εἷς πραιτώρ, ὁ ὅποιος ἐβοήθει τὸν ὕπατον εἰς τὰ δικαστικά του καθήκοντα. Ἀργότερον ὁ ἀριθμὸς τῶν πραιτόρων ηὔξηθη.

Ὅταν ἡ πολιτεία εὕρισκετο εἰς κίνδυνον, τότε διορίζετο εἷς δικτάτωρ. Οὗτος ἦτο ἄνθρωπος μεγάλης ἐμπιστοσύνης καὶ εἶχεν ἐπὶ ἕξ μῆνας ἀπόλυτον ἐξουσίαν.

Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον μέγαν σεβασμὸν εἰς τοὺς ἄρχοντάς των. Ὁ ὕπατος, ἐνδεδυμένος τὴν τήβεννον μὲ πορφύρας γραμμάς, παρουσιάζετο δημοσίᾳ ἀκολουθούμενος ἀπὸ δώδεκα γραβδούχους, ὅπως ἄλλοτε οἱ βασιλεῖς.

60. ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΤΡΙΚΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΒΕΙΩΝ

Ἀπὸ τὸν καιρόν, κατὰ τὸν ὅποιον ἰδρύθη εἰς τὴν Ρώμην ἡ ἐλευθέρα πολιτεία, δὲν ἔπαυσαν οἱ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν εὐγενῶν πατρικίων καὶ τοῦ λαοῦ, τῶν πληβείων.

Κατὰ τὰ πενήκοντα πρῶτα ἔτη οἱ πληβεῖοι ἠγωνίσθησαν πῶς νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα, εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκοντο. Κατὰ δὲ τὰ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη ὕστερον, πῶς νὰ ἀποκτήσουν μεγαλυτέραν δύναμιν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς νέας ρωμαϊκῆς πολιτείας. Ἄλλ' οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο μεταξὺ τῶν δύο τάξεων μὲ σωφροσύνην. Πολὺ σπανίως ἐχύνετο ἀδελφικὸν αἷμα. Κάθε πολίτης Ρωμαῖος, ὁ ὅποιος ἀνήκεν εἰς μίαν τάξιν, ἐθεώρει τὸν πολίτην τῆς ἄλλης τάξεως ὡς ἀδελφὸν Ρωμαῖον. Διὰ τοῦτο, ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἠπειλεῖ τὸ κράτος των, ἀμέσως ἄφηνον τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας καὶ ἠνοῦντο ὅλοι ὡσάν εἷς ἄνθρωπος, διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἀγαπητὴν των πατρίδα. Ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος ἐθεωρεῖτο ἀπὸ ὅλους ὡς ὑποχρέωσις ἀνωτέρα ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας μεταξὺ των καὶ ὡς ὕψιστος νόμος.

Οἱ ἀγῶνες μεταξύ τῶν πατρικίων καὶ τῶν πληβείων ἐδίδαξαν αὐτοὺς νὰ γίνουν αὐστηροὶ καὶ δίκαιοι. Συγχρόνως τοὺς ἔκαμαν νὰ ἐννοήσουν καλύτερον τὰ καθήκοντα, τὰ ὅποια εἶχον ὡς πολῖται μεταξύ των καὶ πρὸς τὸ κράτος. Ἐμποροῦμεν λοιπὸν νὰ ἐννοήσωμεν πολὺ καλά, διατί ἡ Ρώμη ἔγινεν ἀργότερον μέγα κράτος.

61. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ

Ἐμάθομεν, ὅτι οἱ πατρικιοὶ κατ' ἀρχὰς συνηθοῦζοντο, διὰ νὰ ἐκλέξουν τοὺς ὑπάτους καὶ νὰ ἀποφασίσουν δι' ἄλλα ζητήματα τοῦ κράτους.

Οἱ πληβεῖοι κατῶρθωσαν μὲ τοὺς ἀναιμάκτους ἀγῶνας των νὰ πείσουν τοὺς πατρικίους νὰ δώσουν περισσότερα δικαιώματα εἰς αὐτοὺς. Παραδείγματος χάριν, ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν συνέλευσιν, ὅταν ἀπεφασίζοντο νέοι νόμοι καὶ ἐξελέγοντο διὰ τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα τῆς πολιτείας, ἀκόμη καὶ ὕπατοι.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως σῶμα εἰς τὴν Ρώμην ἦτο ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος, τὴν ὁποίαν ἐγνωρίσαμεν ὡς γεροῦσίαν εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ τριακοσίου γέροντας, οἱ ὅποιοι εἶχον χρηματίσει ταμίαι, τιμηταὶ κ.τ.λ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ πληβεῖοι ἠδύναντο, ὅπως εἶπομεν, νὰ ἐκλεγοῦν εἰς τὰ ἀξιώματα αὐτά, διὰ τοῦτο μέλη τῆς συγκλήτου ἐξελέγοντο καὶ ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πληβείων.

Ἡ σύγκλητος εἶχε δύναμιν ἀνωτέραν ἀπὸ τὸν ὑπατον. Ἐδίδε διαταγὰς εἰς αὐτὸν καὶ αὕτη ἐκυβέρνα πραγματικῶς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τοῦ κράτους κάθε πολίτης ἐλάμβανε μέρος, εἰς οἰανδήποτε τάξιν καὶ ἂν ἀνῆκε.

62. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΟΥ ΛΑΤΙΟΥ

Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι πολὺ γρήγορα ἔγιναν καλοὶ ἔμποροι καὶ γεωργοὶ καὶ

ἀντήλλασσον τὰ προϊόντα των μὲ ἔμπορεύματα τῶν Ἑτρούσκων, τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἔμπόριον ἔφερεν εἰς αὐτοὺς πλοῦτον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἔχθραν πρὸς τοὺς γείτονάς των. Διὰ τοῦτο οἱ ἔμποροι καὶ οἱ γεωργοὶ ἄφηνον πολλὰς φορὰς τὰς ἐργασίας των καὶ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατόν, διὰ νὰ εἶναι ἕτοιμοι κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ Ρωμαῖοι κατ' ἀρχὰς ἦλθον εἰς πόλεμον μὲ λαοὺς συγγενεῖς, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Λατίου. Μὲ
 405 π. Χ. τοὺς λαοὺς αὐτοὺς κατ' ἀρχὰς ἦσαν φίλοι καὶ ἀπετέλουν μίαν ἔνωσιν, τῆς ὁποίας ἡ Ρώμη ἦτο ἀρχηγός. Ἄλλ' οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι ἐφθόνησαν τὴν δύναμιν τῆς Ρώμης καὶ ἐπολέμησαν αὐτήν. Οἱ Ρωμαῖοι κατέλαβον τὴν μίαν πόλιν κατόπιν τῆς ἄλλης καὶ ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς χώρας τοῦ Λατίου.

63. Ο ΓΑΪΟΣ ΜΑΡΚΙΟΣ ΚΟΡΙΟΛΑΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΙΓΚΙΝΑΤΟΣ

Ἡ παράδοσις ὁμιλεῖ διὰ δύο σπουδαίους Ρωμαίους, οἱ ὁποῖοι ἀνεδείχθησαν κατὰ τοὺς πολέμους ἐκείνους. Ὁ εἰς ὠνομάζετο **Γάιος Μάρκιος**. Οὗτος ἦτο Ρωμαῖος στρατιώτης καὶ ἀνήκεν εἰς τὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ἐπολιόρκει μίαν πόλιν, τὴν **Κοριόλην**. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐξῆλθον, διὰ νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπολιόρκουν αὐτοὺς. Ἄλλ' ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ἐνίκησε καὶ ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν. Ὁ Γάιος Μάρκιος ἠκολούθησε τοὺς ἐχθροὺς μόνος μέχρι τῆς πόλεως των καὶ εἰσῆλθε καὶ ὁ ἴδιος μαζί μὲ αὐτοὺς ἐντὸς τοῦ τείχους. Μὲ τὴν γενναιότητά του δὲ κατάρθωσε νὰ ἀπωθήσῃ τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ κρατήσῃ ἀνοικτὰς τὰς πύλας τοῦ τείχους, μέχρις ὅτου ἔφθασεν ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς. Ἀπὸ τότε ὁ ἀνδρεῖος αὐτὸς Ρωμαῖος πατρίκιος ὠνομάσθη **Κοριο-λανός**.

Περὶ τοῦ **Κιγκινάτου** μανθάνομεν, ὅτι ἔσωσε τὴν πατρίδα ἀπὸ μέγαν κίνδυνον. Κάποτε δυσάρεστοι εἰδήσεις ἔφθασαν εἰς τὴν Ρώμην. Ὁ ὑπάτος **Μινούκιος** εἶχε περικυκλωθῆ μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ ἰσχυρὸν στρατόν τῶν **Αἰκούων** καὶ ἐκιν-

δύνευε νὰ καταστραφῆ. Ἡ σύγκλητος ἀντελήφθη τότε, ὅτι μόνον εἷς Ρωμαῖος ἦτο ὁ περισσότερον ἰκανὸς ἀπὸ ὅλους νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα. Αὐτὸς ἦτο ὁ πτωχὸς γεωργὸς **Κιγκινάτος**. Οἱ συγκλητικοὶ λοιπὸν ἀπεφάσισαν νὰ ἀνακηρύξουν τὸν Κιγκινάτον δικτάτωρα καὶ ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν ἐπισήμους ἀπεσταλμένους, διὰ νὰ τοῦ ἀναγγείλουν τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου.

Ὁ Κιγκινάτος, ὁ ὁποῖος ὠδήγει τὸ ἄροτρον εἰς τὸν ἀγρόν του, εἶδεν ἀπὸ μακρὰν τοὺς ἀπεσταλμένους μὲ τὰς τηβέννους των νὰ ἔρχονται πρὸς αὐτόν. Τότε ἄφησε τὸ ἄροτρον του, ἐφόρεσε τὴν τῆβεννον καὶ ὑπεδέχθη αὐτούς. Ἐκεῖνοι τὸν ἐχαιρέτισαν ὡς δικτάτωρα καὶ ἀνήγγειλαν εἰς αὐτόν τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου.

Ὁ Κιγκινάτος ἔλαβέ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἠτοίμασε στρατεύμα, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς βοήθειαν τοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκινδύνευεν. Ἐξεστράτευσεν λοιπὸν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς μίαν νύκτα κατάρθωσε νὰ καταλάβῃ καταλλήλους θέσεις καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ πάντα διὰ τὴν ἐπίθεσιν. Τὴν πρωίαν οἱ ἐχθροὶ εἶδον, ὅτι ἦσαν περικυκλωμένοι. Ἦναγκάσθησαν λοιπὸν νὰ παραδοθοῦν εἰς τὸν Ρωμαῖον δικτάτωρα. Ὁ Κιγκινάτος μὲ τὸν νικηφόρον στρατόν του εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ρώμην. Τότε ἄφησε τὴν ἐξουσίαν τοῦ δικτάτωρος καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πτωχὴν ἔπαυλίν του, ὅπου ἐξηκολούθησε τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀγροῦ του.

Ἡ Ρώμη ὠφείλε τὰς νίκας τῆς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἰς ἄνδρας, ὅπως ὁ Κιγκινάτος. Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἦσαν μικροκτηματῆαι γεωργοὶ καὶ πολὺ ρωμαλέοι. Ἐν καιρῷ εἰρήνης ἐκαλλιέργουν τὸν ἀγρόν των καὶ ἔζων πολὺ λιτὴν ζωὴν. Ὅταν ὁμως ἡ πατρίς των ἐκινδύνευεν, ἐλάμβανον, ὅπως εἶδομεν, τὰ ὄπλα καὶ ὑπερήσπιζον αὐτὴν γενναίως.

Ἄν καὶ ἡ πολεμικὴ δρᾶσις ἔφερεν εἰς αὐτούς τιμὴν καὶ δόξαν, ἐν τούτοις ἠὺχαρίσται αὐτούς περισσότερον ἡ ἀγροτικὴ ζωὴ. Ταύτην ἐθεώρουν πραγματικὴν εὐλογίαν. Ἀντιθέτως, οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι ἠὺχαριστοῦντο πολὺ νὰ λαμβάνουν δημόσια ἀξιώματα, τὰ ὁποῖα ἐθεώρουν πολὺ τιμητικά.

64. ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΕΤΡΟΥΣΚΩΝ

Οί σπουδαιότεροι πόλεμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἦσαν οἱ πόλεμοι ἐναντίον τῶν Ἑτρούσκων.

Ἑτροῦσκος πολεμιστής.

Ὁ γενναῖος καὶ πλούσιος αὐτὸς λαὸς ἤθελε νὰ κυριεύσῃ τὴν πλουσίαν Ρώμην καθὼς καὶ τὴν περιοχὴν τῆς. Ἄλλ' οἱ Ρωμαῖοι ἔκαμαν πολλοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν καὶ ἐκυρίευσαν μίαν σπουδαίαν πόλιν αὐτῶν, ἡ ὁποία εὐρίσκετο πλησίον εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐλέγετο **Οὐήιοι** (396 π.Χ.). Δέκα ἔτη διήρκεσεν ἡ πολιορκία τῆς ἰσχυρᾶς ἐκείνης πόλεως. Τέλος ὁ **Μάρκος Κάμιλλος**, γενναῖος καὶ τίμιος στρατηγός, ἔγινε κύριος αὐτῆς. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν ὅλην τὴν χώραν τῶν Ἑτρούσκων.

65. Η ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΓΑΛΑΤΩΝ

Δὲν εἶχον παρέλθει ἕξ ἔτη, ἀφ' οὔτου ἐνίκησεν ὁ Κάμιλλος τοὺς Ἑτρούσκους, ὅτε μέγας κίνδυνος ἠπειλήσῃ τὴν Ρώμην. Οἱ **Γαλάται**, λαὸς βάρβαρος, ἐπέδραμον ἐναντίον αὐτῆς. Οὗτοι κατῴκουν εἰς τὰς πρὸς βορρᾶν χώρας τῆς Ἰταλικῆς Χερσονήσου. Ἐμάθομεν δέ, ὅτι ἐν τμῆμα αὐτῶν εἰσέβαλε καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ὀλίγα ἔτη ὕστερον.

Οἱ Γαλάται κατέβησαν ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα ὄρη καὶ ἐξεχύθησαν εἰς τὰς Ἰταλικὰς πεδιάδας λεηλατοῦντες καὶ καίοντες τοὺς ἀγρούς. Τέλος ἔφθασαν εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ Ρωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἔχασαν πολλοὺς στρατιώτας εἰς προηγουμένας μάχας, εἶδον, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Ρώμην καὶ ἔφυγον, ἀφήσαντες τὴν πόλιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν. Μόνον

ὀλίγοι ἀνδρεῖοι Ρωμαῖοι στρατιῶται ἐκλείσθησαν εἰς ὄχυρόν φρούριον ἐπάνω εἰς ἓνα λόφον, τὸ **Καπιτώλιον**, ὅπου ὑπῆρχον οἱ ναοὶ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας.

Οἱ Γαλάται εὗρον τὴν Ρώμην ἔρημον ἀπὸ κατοίκους καὶ τὴν κατέκασαν. Ἄλλ' οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τοῦ Καπιτωλίου ἀπέκρουσαν ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις τῶν Γαλατῶν, ὥστε οἱ βάρβαροι δὲν κατάρθωσαν νὰ τὸ κυριεύσουν. 390 π.Χ.

Οἱ Ρωμαῖοι διηγοῦντο μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν ἱστορίαν, πῶς μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Ἥρας ἐσώθη τὸ Καπιτώλιον.

Μίαν σκοτεινὴν νύκτα μερικοὶ Γαλάται στρατιῶται ἀνέβησαν ἀπὸ ἓνα ἀπόκρημνον μέρος τοῦ λόφου καὶ ἔφθασαν σχεδὸν εἰς τὴν κορυφήν. Ἄλλ' αἱ χῆνες, αἱ ὁποῖαι ἐτρέφοντο ἐκεῖ πρὸς τιμὴν τῆς Ἥρας, ἀντελήφθησαν αὐτοὺς καὶ ἤρχισαν νὰ ἐκβάλλουν δυνατὰς κραυγὰς. Τοῦτο ἔδωσε τὸ σύνθημα τοῦ συναγεμωῦ. Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν.

Μία παράδοσις λέγει, ὅτι οἱ Γαλάται ἐπείσθησαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους νὰ λάβουν ὡς λύτρα τεράστιον ποσὸν χρυσοῦ καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν χώραν. Λέγουν δὲ ὅτι, ὅταν ἐζυγίζετο ὁ χρυσός, ὁ **Βρέννος**, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γαλατῶν, ἔρριψε τὸ ξίφος του εἰς τὴν πλάστιγγα, διὰ νὰ χρειασθῇ βαρύτερον ποσὸν χρυσοῦ καὶ εἶπεν: « *Οὐαὶ τοῖς ἠτιμημένοις* ». Ἄλλ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν παρουσιάσθη ὁ ἔνδοξος νικητὴς εἰς τοὺς Οὐηίους, ὁ Κάμιλλος καὶ εἶπεν: « *Ἡ Ρώμη δὲν ἐξαγοράζεται μὲ χρυσόν, ἀλλὰ μὲ τὸν σίδηρον* ». Μὲ τὸν γενναῖον δὲ στρατὸν του ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν φοβερόν αὐτὸν ἐχθρόν καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν χώραν, ἀπὸ ὅπου ἦλθεν.

Ἡ καταστραφεῖσα Ρώμη καὶ πάλιν ἀνοικοδομήθη, ὅπως ἄλλοτε αἱ Ἀθηναὶ μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Περσῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ τὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τῶν Ρωμαίων ἐχάθησαν καὶ δὲν ἦτο δυνατόν βεβαίως νὰ γίνουν ὅμοια. Ὁ **Τίτος Λίβιος**, ὁ Ρωμαῖος ἱστορικός, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τετρακό-

σια ἔτη ἀργότερον τὴν ἱστορίαν τῆς Ρώμης, δὲν μᾶς γράφει ἄλλο διὰ τὴν παλαιάν τῆς ἱστορίαν παρὰ μύθους.

66. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ἔγιναν κύριοι τῆς χώρας τοῦ Λατίου, ἦλθον κατόπιν εἰς πόλεμον μὲ τοὺς ὄρεινους λαούς, μὲ τοὺς ὁποίους συνώρουν. Ὁ ἰσχυρότερος ἐξ αὐτῶν ἦσαν οἱ **Σαμνῖται**. Οἱ Ρωμαῖοι ἔκαμαν τρεῖς πολέμους ἐναντίον των, οἱ ὁποῖοι διήρκεσαν περίπου πενήκοντα ἔτη. Ὁ δὲ ρωμαϊκὸς στρατὸς εἰς μίαν μάχην πλησίον τοῦ **Σεντίνου** (295 π.Χ.) ἐνίκησε τοὺς Σαμνίτας, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχον ἐνωθῆ στρατεύματα τῶν Ἑτρούσκων, τῶν Ὀμβρίων καὶ τῶν Γαλατῶν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων.

Τοιοιουτρόπως οἱ Ρωμαῖοι ἔγιναν κύριοι τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας. Νέοι τώρα δρόμοι συνέδεσαν τὰς κατακτηθείσας χώρας καὶ ἰσχυρὰ φρούρια κατεσκευάσθησαν εἰς διάφορα ὄχυρά μέρη. Κατόπιν οἱ Ρωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσουν τὰς ὠραίας ἐλληνικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι εὕρισκοντο πρὸς νότον τῆς χώρας των καὶ μὲ τὰς ὁποίας εἶχον ἐμπορικὰς διαφορὰς.

Αἱ ἐλληνικαὶ πόλεις, ἐπειδὴ ἔβλεπον, ὅτι ἠπειλοῦντο νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἐζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Πύρρος, ὅπως ἐμάθομεν, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου, ἦλθε πρὸς βοήθειαν τῶν κατοίκων τῆς περιφήμου ἐλληνικῆς ἀποικίας **Τάραντος** εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν. Ἄλλ' ὅπως εἶδομεν, ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς Ρωμαίους εἰς δύο μάχας, εἰς τὸ τέλος ἐνίκηθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ βασιλεῖόν του.

Τοιοιουτρόπως ἡ Ρώμη, ὕστερον ἀπὸ διακοσίων ἐτῶν ἀγῶνας, κατὰ τοὺς ὁποίους ἔχασε πολλοὺς ἀνδρείους πολεμιστάς, ἔγινε κυρία ὅλης τῆς Ἰταλίας. Ὁ πόλεμος δὲ μὲ τὸν βασιλέα Πύρρον ἦτο ἡ ἀρχὴ ἄλλων πολέμων, τοὺς ὁποίους ἔκαμε μὲ ἄλλα ἔθνη καὶ εἰς τὸ τέλος ἔγινε κοσμοκράτειρα.

67. ΠΩΣ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΕΚΥΒΕΡΝΩΝ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΚΤΗΘΕΝΤΑΣ ΛΑΟΥΣ

Οί Ρωμαῖοι δὲν ἦσαν μόνον ἱκανοὶ στρατιῶται εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐδείχθησαν ἐπίσης σπουδαῖοι εἰς τὸ νὰ ὀργανώσουν τὸ κράτος τῶν μὲ τὸν καλύτερον τρόπον. Ἦξευρον καλὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἦτο δυνατὸν νὰ κρατοῦν καλύτερον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν τοῦς λαοῦς, τοῦς ὁποίους ὑπέτασσαν κατὰ τοῦς πολέμους. Δὲν ἐξεδίωκον αὐτοὺς ἀπὸ τὰς πόλεις τῶν, ὅπως ἔκαμνον οἱ Ἀσσύριοι βασιλεῖς εἰς παλαιούς χρόνους, οὔτε τοῦς μετεχειρίζοντο ὡς σκλάβους, ὅπως οἱ Σπαρτιᾶται τοῦς εἴλωτας. Οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν τοῦς νέους λαοῦς, τοῦς ὁποίους ὑπέτασσαν, ὡς συμμάχους. Ἐπέτρεπον δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχουν τὴν κυβέρνησιν τῶν καὶ τοῦς ἄρχοντάς τῶν. Τοῦτο ἠὺχαρίσται πολὺ τοῦς ὑποτεταγμένους λαοῦς καὶ τοῦς ἔκαμνε νὰ εἶναι πειθαρχικοὶ εἰς τὴν Ρώμην. Ἐδίδον ἐπίσης εἰς αὐτοὺς μερικὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα εἶχον καὶ οἱ ἄλλοι Ρωμαῖοι πολῖται, ὥστε νὰ ἠμποροῦν νὰ εὐρίσκουν προστασίαν εἰς τὰς ἐργασίας τῶν καὶ δικαιοσύνην εἰς τὰ δικαστήρια.

Ἡ Ρώμη ὅμως εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀσκήῃ ἔλεγχον εἰς τὰ στρατιωτικὰ ἐκάστης πόλεως, δὲν ἐπέτρεπε δὲ εἰς αὐτάς νὰ πολεμοῦν ἢ νὰ κάμνουν συμμαχίαν χωρὶς τὴν γνώμην τῆς. Ρωμαῖος ἀξιωματικὸς ἦτο διωρισμένος εἰς κάθε πόλιν, διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ αὐτάς ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου.

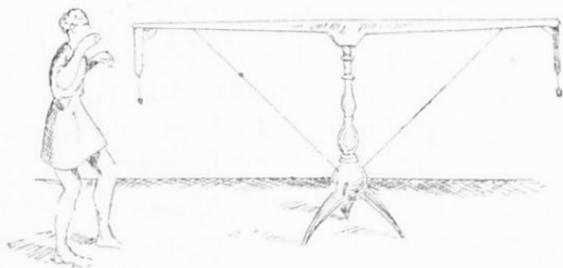
68. ΡΩΜΑΪΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΚΑΙ ΟΔΟΙ

Τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐστερεοποίησε τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων εἰς τοῦς νέους λαοῦς τῶν, ἦσαν αἱ ἀποικίαι, τὰς ὁποίας ἡ Ρώμη ἴδρυνε εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς κατακτηθείσης χώρας. Χωρικοὶ Ρωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ φέρουν ὄπλα καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους, ἐστέλλοντο ὡς ἀποικοὶ εἰς διάφορα μέρη τῶν νέων χωρῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

Οἱ ἀρχαῖοι αὐτοὶ ἀποικοὶ τῆς Ρώμης ἦσαν σχεδὸν φρου-

ροί τῆς τάξεως καὶ τῆς εἰρηνικῆς ζωῆς εἰς τὰς νέας κτήσεις. Εἰργάζοντο μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν τοὺς ἀγρούς των καὶ ἐδείκνυσαν τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς φιλεργίας καὶ τῆς τάξεως εἰς τοὺς νέους λαοὺς τῆς Ρώμης. Τοιοῦτοτρόπως ἐμάνθανον οὗτοι πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἀποίκους, ἐφρόντιζον νὰ γίνωνται ὅμοιοι μὲ αὐτοὺς καὶ ἦσαν εὐχαριστημένοι, διότι ἦσαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς Ρώμης. Οἱ Ρωμαῖοι, διὰ νὰ κάμουν εὐκόλον τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῆς πρωτεύουσας καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, κατεσκεύασαν ὠραίους δρόμους.

Μολονότι δὲν εἶχον τὰ μηχανικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ἔχομεν σήμερον διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν, ἐν τούτοις κατεσκεύα-

Ρωμαϊκὸν ἐργαλεῖον διὰ τὴν ἰσοπέδωσιν τῶν ὁδῶν.

ζον στερεοὺς καὶ εὐρεῖς δρόμους, οἱ ὁποῖοι διετερήθησαν ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας. Ἀκόμη καὶ σήμερον εὐρίσκομεν λείψανα τῶν ὠραίων αὐτῶν ρωμαϊκῶν ὁδῶν. Περίφημον εἶναι τὸ ρητὸν « *ὄλαι αἱ ὁδοὶ ἄγουν εἰς τὴν Ρώμην* ».

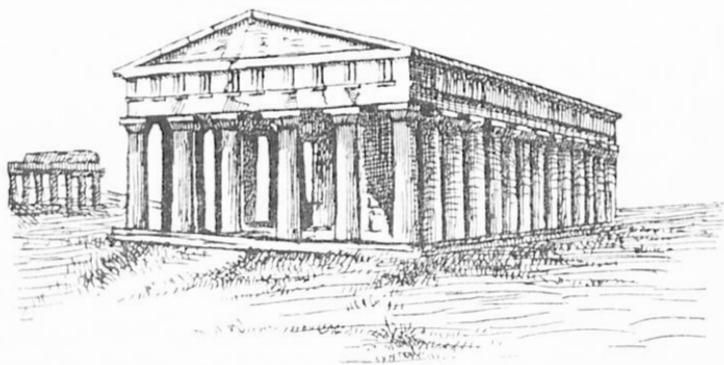
Αἱ νέα ὁδοὶ δὲν διηκόλουν μόνον τὰς ρωμαϊκὰς στρατιάς κατὰ τοὺς πολέμους, ἀλλὰ καὶ ἐξυπηρετοῦν σπουδαίως τοὺς ἐμπόρους. Περίφημος ὑπῆρξεν ἡ Ἄππια ὁδός, ἡ ὁποία ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν Ρώμην καὶ ἔφθασεν ἀργότερον μέχρι τοῦ Βρινδησίου πρὸς νότον.

Πόσον ἠγάπων οἱ κάτοικοι τῶν κατακτηθειῶν χωρῶν τοὺς Ρωμαίους, φανερῶνουν οἱ λόγοι τοῦ ρήτορος **Κικέρωνος**, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἄππιον: « *Δὲν λησμονῶ*, ἔλεγεν, *ὅτι ἡ*

Ρώμη είναι ἡ μεγαλυτέρα μου πατρίς καὶ τὸ χωρίον μου εἶναι ἐν μέ-
 ρος τῆς Ρώμης».

69. Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

“Αν καὶ οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς
 κάτω Ἰταλίας, ἐν τούτοις ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ πολι-
 τισμός, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀναπτύξει αἱ πλούσιαι ἐκεῖναι ἑλλη-
 νικαὶ ἀποικίαι, κατέκτησε πράγματι τὴν Ρώμην.

Ναὸς ἐν Ποσειδωνία τῆς κάτω Ἰταλίας.

Ὁ ναὸς οὗτος ἐκτίσθη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος καὶ
 σφάζεται μέχρι σήμερον εἰς ἀρίστην κατάστασιν. Θεωρεῖται δὲ ἐν ἀπὸ
 τὰ σημαντικώτερα καὶ διδακτικώτερα μνημεῖα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ
 δωρικοῦ ρυθμοῦ.

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται μὲ ἔκπληξιν καὶ θαυμασμόν ἔβλε-
 πον τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ ὠραίους ναοὺς εἰς τὰς κυριευ-
 θείσας πόλεις, ὅπως τὸν Τάραντα καὶ τὴν Ποσειδωνίαν
 (Παῖστον).

Ἐκεῖ διὰ πρώτην φοράν ἔβλεπον λαμπρὰ θέατρα, ὅπου
 ἐπαίζοντο ἔργα δραματικά. Οἱ ἀθλητικοὶ ἐπίσης ἀγῶνες, οἱ
 ὁποῖοι ἐγίνοντο εἰς τὰ ὠραῖα στάδια, χωρὶς ἄλλο ἐνεθουσία-
 ζον τοὺς Ρωμαίους κατακτητὰς. Ἀμέσως οὗτοι ἐνόησαν πό-

σον ανώτεροι ησαν οι "Ελληνες από αυτούς και πόσον ωραιότερα ητο η ζωή των. Διά τοϋτο ηγάπησαν τους "Ελληνες και τον πολιτισμόν των. Οι "Ελληνες λοιπόν ημπορούμεν νά εἶπω-

Σαρκοφάγος ἑλληνική ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἡ εἰκὼν παρουσιάζει μίαν σαρκοφάγον, τὴν ὁποίαν κατεσκεύασεν Ἕλληνας τεχνίτης ἀπὸ τὴν κάτω Ἰταλίαν. Οὗτος προσεκλήθη ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Σκιπίωνος εἰς τὴν Ρώμην, διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὴν σαρκοφάγον αὐτὴν διὰ τὸν πατέρα Σκιπίωνα. Τὸ μνημεῖον τοῦτο φανερώνει καθαρὰν ἑλληνικὴν τέχνην.

μεν, ὅτι ἔγιναν διδάσκαλοι τῶν Ρωμαίων. Ὅσον δὲ περισσότερον οἱ Ρωμαῖοι ἐπεξέτειναν ἀργότερον τὰς κατακτήσεις των, τόσοον μεγαλυτέρα ὑπῆρξεν ἡ νίκη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

1
~~επεί~~

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

70. ΚΑΡΧΗΔΩΝ ΚΑΙ ΡΩΜΗ

Οί Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς Ἰταλίας καὶ ὄλων τῶν σπουδαίων ἐλληνικῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πολὺ προωθευμένοι εἰς τὸ ναυτικόν, ἐφαίνοντο, ὅτι θὰ ἐγίνοντο πολὺ σπουδαία δύναμις καὶ κατὰ θάλασσαν.

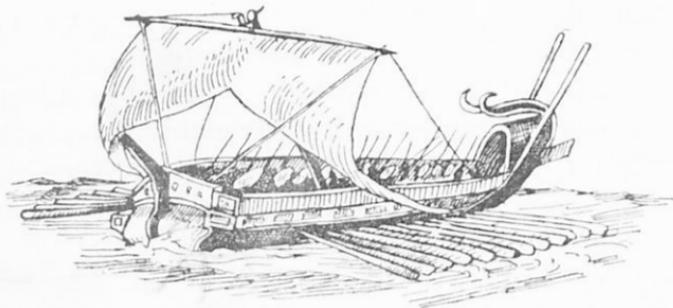
Ἄλλ' εἰς τὰ μεγάλα τῶν σχέδια, νὰ γίνουν κυρίαρχοι τῆς Μεσογείου θαλάσσης, συνήντων ἓνα πολὺ ἰσχυρὸν ἀντίπαλον, τὴν **Καρχηδόνα**. Αὕτη εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Σικελίας παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐκυριάρχει μὲ τὸ ἐμπόριόν της εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον.

Οἱ Καρχηδόνιοι κατήγοντο, ὅπως ἐμάθομεν, ἀπὸ τοὺς Φοίνικας. Ὅταν ἡ Ρώμη ἦτο ἓν μικρὸν χωρίον εἰς τὸν Τίβεριν ποταμὸν καὶ πρὶν ἀκόμη οἱ Ἕλληνες ἔλθουν ὡς **1000 π.Χ.** ἄποικοι εἰς τὰ διάφορα παράλια τῆς Μεσογείου, οἱ Φοίνικες ἔμποροι ἦσαν οἱ πρῶτοι, οἱ ὁποῖοι ἐξηρεύνησαν τὰ παράλια τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἐκυριάρχησαν ὅλης τῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς σημερινῆς Τύνιδος ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς Σικελίας, ἔκτισαν πόλιν, ἡ ὁποία ἔγινεν ἡ βασιλίς τῆς Μεσογείου καὶ ἡ επικίνδυνος ἀντίπαλος τῆς ἰσχυρᾶς Ρώμης κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους χρόνους.

Μεγάλη ἦτο ἡ δόξα καὶ ὁ πλοῦτος τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης πόλεως. Ἦτο τρεῖς φορές μεγαλυτέρα τῆς Ρώμης καὶ εἶχεν εὐρύχωρον λιμένα, εἰς τὸν ὁποῖον διὰ νὰ εἰσέλθῃ τις, ἔπρεπε

νά περάση μίαν στενήν εἴσοδον. Ὠραία ἦτο ἡ εὐρεῖα ἀγορά της μέ τόν μεγαλοπρεπή ναόν τοῦ Ἀπόλλωνος καί τὰ ἄλλα ἱερά, τὰ ἀφιερωμένα εἰς παλαιούς φοινικικοὺς θεούς. Ἐπίσης τὰ λαμπρὰ λίθινα καί ὑψηλὰ οἰκοδομήματά της, ἡ ἰσχυρά της ἀκρόπολις μέ τόν μέγαν ναόν, ἀφιερωμένον εἰς τόν θεόν τοῦ πλοῦτου καί τῆς ὑγείας, ὅλα αὐτὰ ἔκαμνον τὴν Καρχηδόνα ἀξιοθαύμαστον πόλιν.

Ἡ Καρχηδὼν εἶχε κατακτήσει ἐμπορικῶς καί τὰς νήσους Σικελίαν, Κορσικὴν καί Σαρδηνίαν. Συχναὶ δὲ ἔριδες ἐγίνοντο εἰς τοὺς λιμένας μεταξύ Καρχηδονίων καί Ρωμαίων ναυτῶν. « *Οἱ Ρωμαῖοι*, ἔλεγε Καρχηδόνιος πλοίαρχος, *χωρῆς*

Καρχηδονιακὸν πλοῖον.

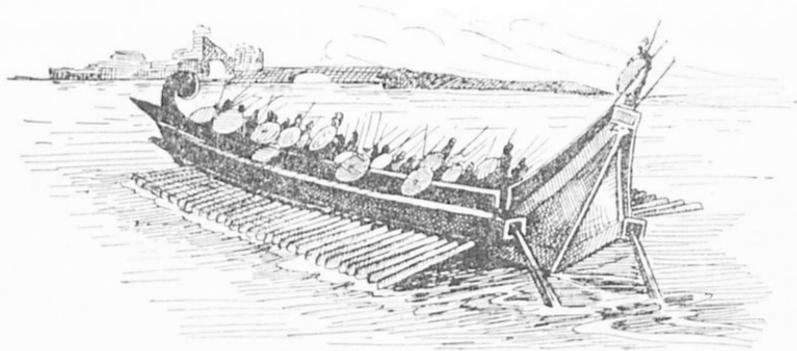
τὴν συγκατάθεσίν μας δὲν ἠμποροῦν νὰ πλύνουν τὰς χεῖρας των εἰς τὴν θάλασσαν». Ἐφαίνεται λοιπόν, ὅτι μίαν ἡμέραν ἡ ἰσχυρὰ αὐτὴ πόλις θὰ ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν μέ τὴν Ρώμην, ἡ ὁποία εἶχε γίνει ἰσχυρὰ καί ἐζήτει νὰ γίνη κυρία τῶν πλησίον της νήσων.

71. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὅταν ὁ Πύρρος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νήσον Σικελίαν (275 π.Χ.), ὅπως ἐμάθομεν, εἶπεν, ὡσάν προφήτης, ὅτι *θὰ ἔλθῃ καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι θὰ πολεμήσουν μεταξύ των διὰ τὴν ὠραίαν αὐτὴν νήσον*. Οὕτω καὶ

ἔγινεν. Ἡ νῆσος Σικελία μὲ τὰς πολὺ εὐφόρους πεδιάδας καὶ τὰς πλουσίας καὶ ὠραίας της πόλεις ἔγινε τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξύ τῶν δύο ἐκείνων ἰσχυρῶν πόλεων καὶ ἡ πραγματικὴ αἰτία, ἡ ὁποία ὠδήγησεν εἰς τὸν πρῶτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον.

Πράγματι. Μετὰ δέκα καὶ πλέον ἔτη (264 π.Χ.) ἀφ' οὗτου ἡ Ρώμη ἔγινε κυρία τῆς Ἰταλίας, αἱ δύο αὐταὶ ἰσχυραὶ δυνάμεις ἤλθον εἰς σύγκρουσιν. Οἱ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Ρωμαῖοι, λέγονται Καρχηδονιακοί. Διήρκεσαν πολλὰ ἔτη καὶ διαιροῦμεν αὐτοὺς εἰς τρεῖς περιόδους.

Ρωμαϊκὸν πλοῖον.

Κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον ἐπολέμησαν καὶ τὰ δύο κράτη κατὰ θάλασσαν. Οἱ Ρωμαῖοι προσεπάθησαν νὰ κατασκευάσουν στόλον ἴσον μὲ τὸν στόλον τῶν Καρχηδονίων. Εἰς ὀλίγον δὲ χρονικὸν διάστημα 120 πολεμικὰ ρωμαϊκὰ πλοῖα ἦσαν ἔτοιμα.

Μολονότι οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὴν ἀρχὴν ἐνίκων, ἐν τούτοις τὰ πλοῖα τῶν ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν εἰς μίαν ναυμαχίαν, μακρὰν τῆς σικελικῆς παραλίας. Νέος ὁμως στόλος, μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν πρῶτον, κατεσκευάσθη καὶ οἱ Ρωμαῖοι 264-241 π.Χ. ἔσυνέχισαν τὸν ἀγῶνα. Εἰς τὸ τέλος μετὰ εἴκοσι τρία ἔτη οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν εἰρήνην. Οἱ

Ρωμαῖοι συνεφώνησαν νά γίνη εἰρήνη, ἀλλ' οἱ Καρχηδόνιοι ἐπλήρωσαν χρηματικὸν ποσὸν ὡς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν καὶ ἀνεγνώρισαν τοὺς Ρωμαίους ὡς κυριάρχους τῶν νήσων Σικελίας καὶ Σαρδηνίας. Ὁ μακρὸς αὐτὸς πόλεμος ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα, διότι ἔδειξε τότε, ὅτι ἡ Ρώμη ἔγινεν ἐπίσης δύναμις σπουδαία κατὰ θάλασσαν. Ἐξηγόρασεν ὁμως πολὺ ἀκριβὰ τὴν νίκην της. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς λέγουν, ὅτι εἰς τὸ διάστημα αὐτοῦ τοῦ πολέμου οἱ Ρωμαῖοι ἔχασαν 700 πλοῖα καὶ 200.000 ἄνδρας. Ἄλλ' ἔγιναν κυρίσρχοι μιᾶς πλουσίας χώρας, ἡ ὁποία παρήγε σῖτον, ἔλαιον καὶ οἶνον καὶ εἶχε πολλὰ δάση διὰ ξυλείαν.

72. Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Η ΑΦΟΡΜΗ

Ὁ πρῶτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος ἦτο, ὅπως ἐμάθομεν, ἀγὼν μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων, τῆς Ρώμης καὶ τῆς Καρχηδόνης, ποία ἀπὸ τὰς δύο θὰ ἐκέρδιζε τὴν κυριαρχίαν κατὰ θάλασσαν. Ὁ δεύτερος πόλεμος ἦτο μία τιτανικὴ πάλη τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων, ἡ ὁποία θὰ ἔκρινε πλέον τὴν ὑπαρξίν των ὡς ἐθνῶν.

Οἱ Ρωμαῖοι μὲ μεγάλην ἀνησυχίαν καὶ φθόνον ἔβλεπον, ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεξέτεινον τὰς κτήσεις των εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἡ χώρα αὕτη ἦτο πλουσία εἰς μεταλλεῖα ἀργύρου καὶ οἱ ἄνδρες της ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ πολεμικοί. Ἐπὶ ἐννέα ὀλόκληρα ἔτη ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων Ἄμιλκας ἠγωνίζετο νά καθυποτάξῃ τοὺς λαοὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ νά γίνη κύριος τῶν πλουτοφόρων πηγῶν της. Ἀπὸ ἐκεῖ ἠλπίζεν, ὅτι θὰ προμηθεύεται ἄφθονα μέσα διὰ τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Ρωμαίων καὶ ἄνδρας πολεμικοὺς, διὰ νά ἀντιμάχεται τὰς ἰσχυρὰς ρωμαϊκὰς στρατιάς, τὰς λεγεῶνας. Εἰς παλαιότερους ἀκόμη χρόνους εἶχον ἰδρυθῆ ἀποικία τῶν Καρχηδονίων εἰς τὴν νοτίαν παραλίαν τῆς Ἰβηρικῆς Χερσονήσου.

Ὁ Ἄμιλκας ἦτο σπουδαῖος στρατηγός. Οἱ Καρχηδόνιοι ὠνόμαζον αὐτὸν καὶ Βάρκαν, δηλαδὴ κεραυνόν. (Βαράκ,

λέξις φοινικική, σημαίνει κεραυνός.) Φοβερὸν δὲ ἦτο τὸ μῖσος τοῦ ἐναντίον τῶν Ρωμαίων.

Ὅταν ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων ἐκυρίευσεν μίαν πόλιν τῆς Ἰσπανίας, τὸ **Σάγουντον**, ἡ ὁποία ἦτο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρώμης, οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρησαν τὴν πράξιν αὐτὴν ὡς κήρυξιν πολέμου ἐναντίον των. Ἔστειλαν λοιπὸν πρέσβεις καὶ ἐζήτησαν ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ἀδικίαν.

Οἱ Καρχηδόνιοι ὅμως ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τῶν Ρωμαίων πρέσβεων. Ὅταν δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν εἶπε: « *φέρω εἰς σᾶς, Καρχηδόνιοι, εἰρήνην καὶ πόλεμον* » ἐκλέξατε λοιπὸν, τί ἐκ τῶν δύο θέλετε », οἱ Καρχηδόνιοι ἀπήντησαν: « *δώσατε ὅ,τι θέλετε* ». « *Ἀλλὰ δίδω πόλεμον* », ἦτο ἡ ἀπάντησις τοῦ πρέσβεως. « *Τὸν δεχόμεθα*, ἀπήντησαν ἐκεῖνοι, *καὶ εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ πολεμήσωμεν* ».

73. Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ANNIBAS

Μεταξὺ τῶν προτάσεων, τὰς ὁποίας ἔκαμαν, ὅπως εἶπομεν, οἱ Ρωμαῖοι πρέσβεις εἰς τοὺς Καρχηδόνιους, ἦτο καὶ ἡ ἐξῆς: νὰ παραδώσουν εἰς αὐτοὺς τὸν νεαρὸν ἀρχηγόν, ὁ ὁποῖος μὲ τόσῃ ἐπιτυχίαν ὠδήγησε νικηφόρως τὸν στρατὸν τῶν Καρχηδονίων εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Εἰς τὸ πρόσωπον ἐκείνου οἱ Ρωμαῖοι ἀντελήφθησαν ἓνα πολὺ ἐπικίνδυνον ἐχθρόν.

Ποῖος λοιπὸν ἦτο ὁ νέος ἐκεῖνος στρατιώτης; Ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Ἀμίλκα, ὁ ὁποῖος διηύθυνε τὰς δυνάμεις τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Ἦτο ὁ **Ἀννίβας**. Οὗτος, ὅταν ἀκόμη ἦτο μικρὸς, ὠδηγήθη ἀπὸ τὸν πατέρα του εἰς ἓνα βωμὸν θεοῦ καὶ ὠρκίσθη αἰώνιον μῖσος ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Ἦκολούθησε τὸν πατέρα κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις του εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἔμαθεν ὅλα τὰ καθήκοντα τοῦ πραγματικοῦ στρατιώτου.

Ὁ ἱστορικὸς Λίβιος μᾶς λέγει τὰ ἐξῆς δι' αὐτόν: « *Ἦτο εἰς ἄκρον τολμηρὸς εἰς τοὺς κινδύνους καὶ μὲ μεγάλην ψυχραιμίαν ἀντιμετώπιζεν αὐτούς. Οἱ κόποι καὶ οἱ μόχθοι οὔτε τὸ σῶμα του ἀδυνατίζον, οὔτε τὸν νοῦν του ἐκούραζον. Ἀντεῖχε πολὺ εἰς τὸ καῶμα καὶ*

εἰς τὸ ψῆχος. Ἔτρωγε καὶ ἔπινε πάντοτε τόσον, ὅσον εἶχεν ἀνάγκην τὸ σῶμα του, χωρὶς νὰ γίνεται δοῦλος κάθε ὀρεξέως. Ὅταν αἱ ἀσκολίαι του τοῦ ἐπέτρηπον, ἀνεπαύετο. Δὲν ἐκοιμᾶτο εἰς μαλακὰ στρώματα, οὔτε καὶ εἰς μέρη, ὅπου ὑπῆρχεν ἡσυχία. Συνήθως ἐτυλίσσειτο μὲ τὸν στρατιωτικόν του μανδύαν καὶ πολὺ συχνὰ ἐξηπλώνετο ἐκεῖ, ὅπου οἱ φρουροὶ στρατιῶται ἐφύλαπτον ἢ ὅπου εὐρίσκοντο αἱ προφυλακαὶ τοῦ στρατεύματος. Προῶτος εἰσήρχετο εἰς τὴν μάχην καὶ τελευταῖος ἀπεχώρει ἀπὸ αὐτήν ».

Τοιοῦτος στρατιώτης ὁ Ἄννιβας, δὲν ἤργησε νὰ γίνῃ τὸ εἶδωλον τῶν στρατιωτῶν του, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον, ὅτι ὁ νέος στρατηγός των θὰ ὠδήγει αὐτοὺς πάντοτε ἀπὸ νίκης εἰς νίκην.

Ὁ Ἄννιβας.

Ὁ Ἄννιβας ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους στρατηγούς, τοὺς ὁποῖους ἀναφέρει ἡ Ἱστορία. Ὡς πρὸς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου καὶ τὴν στρατηγικὴν ἰδιοφυΐαν, ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Ὁ Μακεδὼν στρατηλάτης ἐκυρίευσεν τὸν κόσμον καὶ ἐσκόρπισεν τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς χώρας ἀπολιτίστους. Τὴν καρδίαν του, ὅπως ἐμάθομεν, διέφλεγεν ἡ δόξα καὶ

τὰ μεγάλα σχέδια. Καὶ ὁ Ἄννιβας ὅμως, διεφλέγετο ἀπὸ ἕνα ἀνώτερον πατριωτισμόν. Ἔβλεπεν, ὅτι ἡ Ρώμη ἐζήτει νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἀγαπημένην του πατρίδα καὶ ἐπολέμει διὰ τὴν τιμὴν της, τὴν ἐλευθερίαν της, τὴν ὑπαρξίν της. Σφοδρὰ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, μῖσος αἰώνιον πρὸς τὴν ἐχθρὰν της, Ρώμην! Αὐτὰ ἦσαν τὰ σύμβολα εἰς τὴν ζωὴν του, καμμία δὲ ἀτομικὴ φιλοδοξία. Ἐὰν οἱ συμπατριῶται του ἐδεικνύοντο ἀντάξει πρὸς τὸν μέγαν των στρατηγόν, χωρὶς ἄλλο ὁ Ἄννιβας θὰ ἔκαμνε τὴν πατρίδα του τὸ μεγαλύτερον κράτος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Δυστυχῶς ὅμως ἡ προσήλωσις των εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλοῦτου ἐκράτει τὸ πνεῦμα των

πολύ χαμηλά. Δέν ήμπόρουσαν νά φθάσουν τόν άρχηγόν των εἰς τὰ άνωτέρα αὐτοῦ πατριωτικά ἰδεώδη.

74. Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Ὁ Ἄννιβας ἦτο 26 ἐτῶν, ὅταν ανέλαβε νά ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Ρώμης. Τό σχέδιον, τό ὁποῖον συνέλαβεν εἰς τόν νοῦν του, ἦτο νά πορευθῆ ἐναντίον αὐτῆς τῆς Ἰταλίας ἀπό ξηρᾶς. Ἦλπιζεν, ὅτι ἐκεῖ θά ἀπέκτα ὡς συμμάχους του λαούς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὅπως τοὺς Σαμνίτας, τοὺς Ἐτρούσκους καί ἄλλους Ἰταλικούς λαούς. Ἀλλά καί οἱ Γαλάται, καθὼς θά διήρχετο ἀπό τὴν χώραν των, ἐχθροὶ καί αὐτοὶ τῶν Ρωμαίων, θά ἠνοῦντο μὲ αὐτόν.

Ἀπὸ τὴν θάλασσαν δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν καρχηδονιακὸς στρατὸς νά ἀποβιβασθῆ, εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οἱ Ρωμαῖοι τότε, ὅπως εἶδομεν, ἦσαν κυρίαρχοι αὐτῆς.

Ἐπεχείρησε λοιπὸν διὰ ξηρᾶς μίαν μεγάλην ἐκστρατείαν, τὴν σπουδαιότεραν ἀπὸ ὅσας ἀναφέρει ἡ Ἱστορία.

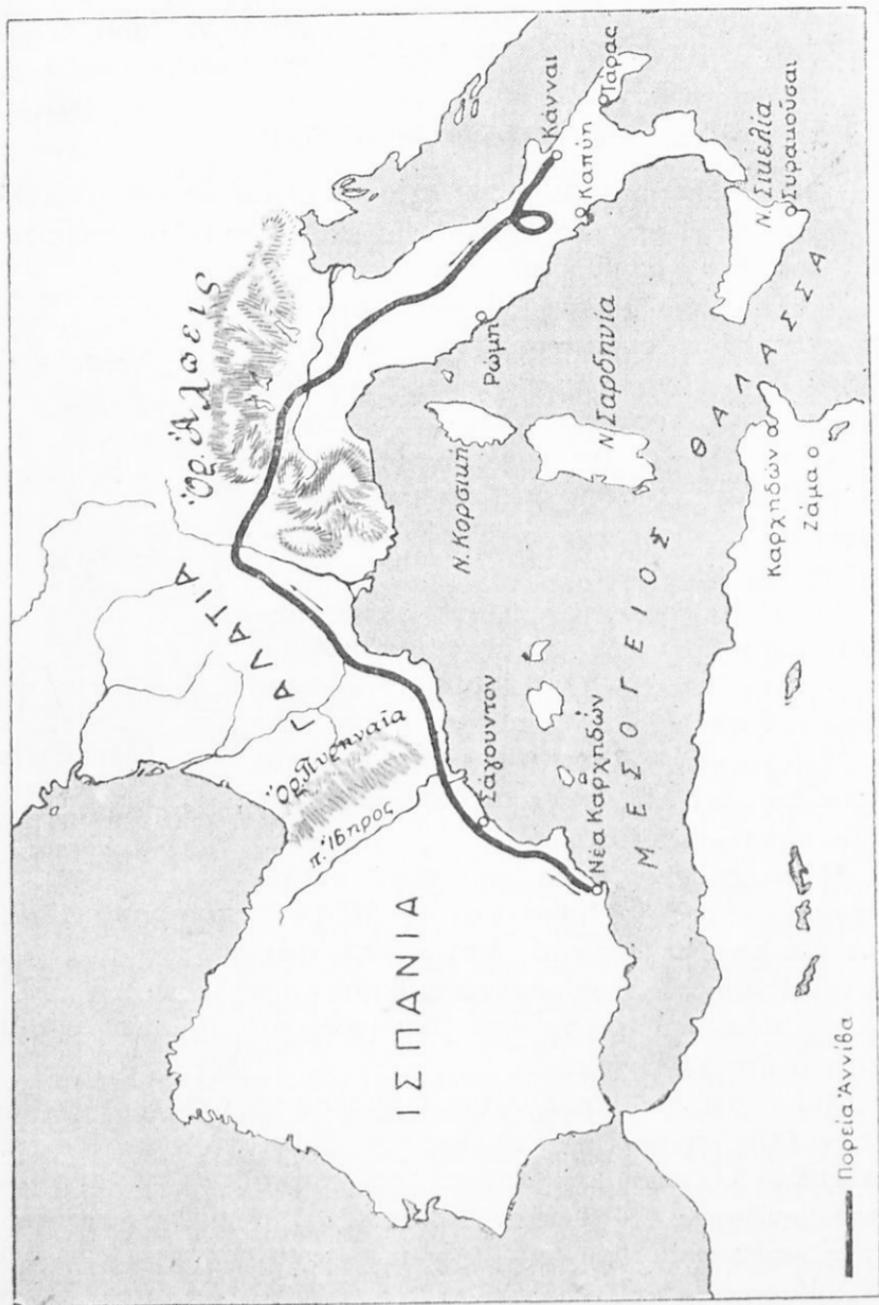
Ἦτο ἄνοιξις. Ἀπὸ τὴν νέαν καρχηδονιακὴν πόλιν τῆς Ἰσπανίας, τὴν **Νέαν Καρχηδόνα**, ἐξεκίνησε μία μεγάλη στρατιὰ ἀπὸ στρατιώτας πεζοὺς καί ἵππεῖς ἄριστα ἐξοπλισμένους. Ταύτην συνώδευον πολλοὶ πολεμικοὶ ἐλέφαντες. Ἀρχηγὸς τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ Ἄννιβας.

Διὰ μέσου τοῦ πρὸς νότον τμήματος τῆς χώρας τῶν Γαλατῶν (τῆς σημερινῆς Γαλλίας καί Ἑλβετίας) καί τῶν χιονοσκεπῶν Ἄλπεων, ἔφθασεν ἡ στρατιὰ αὕτη μετὰ πορείαν πέντε μηνῶν εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν. Τό ἡμισυ τοῦ στρατεύματος, καθὼς καί ὅλοι οἱ ἐλέφαντες ἔκατεστράφησαν ἀπὸ τὰς κακουχίας καί τὸ ψῦχος, καθὼς διέβαινον τὰς Ἄλπεις. Ὅταν

Ρωμαῖος
λεγεωνάριος.

218 π.Χ.

Χάρτης τής πορείας τού Άννιβα.

ἔφθασαν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἰταλίας εἶχον μείνει μόνον 20.000 πεζοὶ στρατιῶται καθὼς καὶ 6.000 ἵππεις. Ἄλλ' ὅμως 25.000 Γαλάται καλῶς ἐξωπλισμένοι, ὅπως ὁ Ἄννιβας ἠλπίζεν, ἠνώθησαν μετὰ τὰ ἀφρικανικὰ καὶ ἰσπανικὰ στρατεύματά του.

75. ΑΙ ΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΝΙΒΑ. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΝΝΑΣ

Οἱ Ρωμαῖοι ποτὲ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθοῦν μίαν τόσον τολμηρὰν καὶ αἰφνιδίαν ἐκστρατείαν μέσα εἰς αὐτὴν τὴν χώραν των. Τότε ἀντελήφθησαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν ἰδίαν των πατρίδα καὶ τὰς ἐστίας των. Ἔστειλαν λοιπὸν στρατὸν, διὰ νὰ ἀποκρούσουν τὸν ἐχθρόν, ὁ ὁποῖος εἰσέβαλεν εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος.

Ὁ Ἄννιβας, μολοντί οἱ στρατιῶται του ἦσαν πολὺ κουρασμένοι ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας τῆς μακρᾶς πορείας των, προσέβαλεν ἀμέσως τὰς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας καὶ κατετρόπωσεν αὐτάς. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους 218 ὁ Ἄννιβας ἦτο κύριος τῆς βορείου Ἰταλίας.

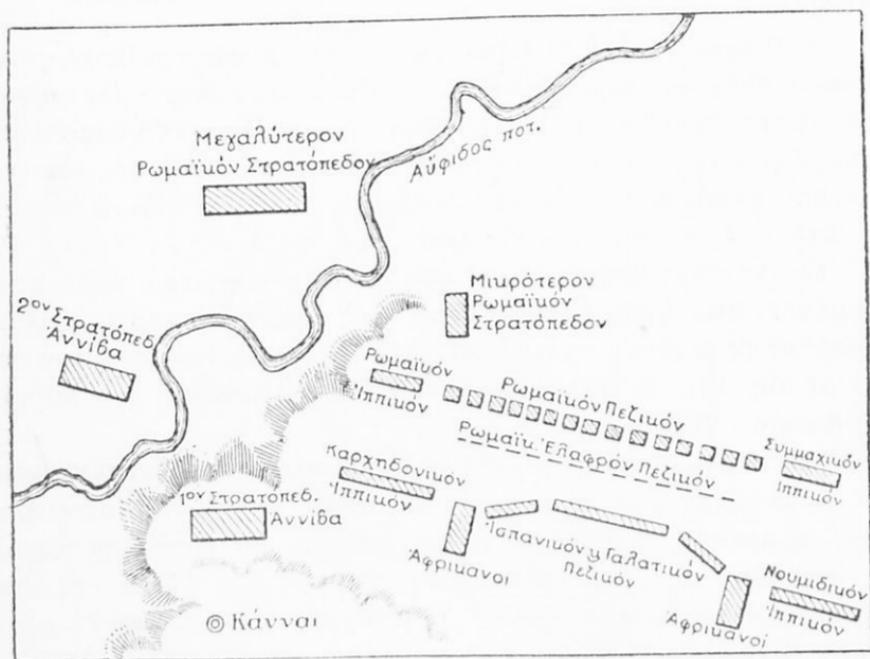
Τὸ ἐπόμενον ἔτος διέβη τὴν ὄροσειρὰν τῶν Ἀπεννίνων καὶ μετὰ μεγάλην στρατηγικὴν ἐπιδειξιότητα ἀπέφυγε μίαν στρατιὰν ρωμαϊκὴν, ἣ ὅποια εἶχε σταλῆ, διὰ νὰ ἐμποδίση αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἐτρουρίαν χώραν. Εἰς ἓν δὲ στενὸν πέρασμα πλησίον τῆς λίμνης Τρανσιμένης κατενίκησε μίαν ἄλλην στρατιάν, ἣ ὅποια ἀπετελεῖτο ἀπὸ 40.000 ἄνδρας Ρωμαίους.

Ἀπὸ τὰς ἀπαισίας ἐκεῖνας ἡμέρας τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν ἡ Ρώμη δὲν εἶχε δοκιμάσει ἄλλας συμφοράς, ὡσὰν αὐτάς τὰς ὁποίας ἐξαπέλυσε τότε ἐναντίον της ὁ Ἄννιβας.

Ἡ περισσότερον ἔνδοξος μάχη διὰ τὸν Ἄννιβαν ἦτο ἐκείνη, ἣ ὅποια ἐγένετο εἰς τὰς Κάννας. Κατ' αὐτὴν ἐνίκησεν οὗτος τὸν κατὰ πολὺ ἀνώτερον στρατὸν τῶν Ρωμαίων, 216 π.Χ. τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ἦτο ὁ στρατηγὸς Οὐάρρων.

Ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος κάμνει μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν περιγραφὴν τῆς φοβερᾶς ἐκεῖνης μάχης. Πῶς δηλαδὴ παρετάχθησαν τὰ δύο ἐχθρικὰ στρατεύματα καὶ πῶς ἐγένετο ἡ μάχη.

Αι δυνάμεις του Άννιβα ἦσαν ὀλιγώτεροι ἀπὸ 50.000 ἄνδρας, ἐνῶ αἱ λεγεῶνες τοῦ Οὐάρρωνος ὑπερέβαινον τὰς 80.000. Ὁ Καρχηδόνιος ὁμῶς στρατηγὸς ὑπερεῖχε χάρις εἰς τὸ ἵππικόν του, τὸ ὁποῖον ἦτο παρατεταγμένον εἰς τὰς δύο πτέρυγας τῆς παρατάξεως. Τὸ κέντρον τοῦ καρχηδονιακοῦ πεζικοῦ ἦτο

Σχέδιον τῆς ἐν Κάνναις μάχης.

ἀσθενὲς καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ὄρμην τῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων. Ἡ παράταξις ὁμῶς τούτων ἦτο τοιαύτη, ὥστε δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὰς ἐλευθερίαν εἰς τὰς κινήσεις των. Ἀπετέλουν συμμαζευμένας στήλας καὶ ἦσαν ἡ μία παραπλεύρως τῆς ἄλλης.

Ὅταν δὲ εἰσώρμησαν εἰς τὰς γραμμὰς τῆς καρχηδονιακῆς παρατάξεως, τὴν ὁποίαν ἐσχημάτιζον ἰσπανικὰ καὶ γαλατικὰ στρατεύματα, προσεβλήθησαν εἰς τὰ πλευρὰ των ἀπὸ τὰς δύο πτέρυγας τοῦ ἀφρικανικοῦ στρατοῦ. Αὗται ἦσαν τὸ ἰσχυρότε-

ρον μέρος τῆς στρατιᾶς καὶ ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ κέντρου, τὸ ὁποῖον εἶχε σφηνοειδῆ παράταξιν. Τὸ ἰσχυρὸν ἵππικὸν τοῦ Ἀννίβα προσέβαλε τότε τὸν ἐπιτεθέντα ρωμαϊκὸν στρατὸν ἀπὸ τὰ νῶτα καὶ τοιοῦτοτρόπως προσεβλήθη οὗτος ἀπὸ τρία μέρη. Ἡ τόσον στρατηγικὴ αὕτη παράταξις τοῦ Καρχηδονίου στρατηλάτου μᾶς ἐνθυμίζει τὴν σφηνοειδῆ παράταξιν τοῦ Ἐπαιμειώνδου.

Τρομερὸν ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης διὰ τὰς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας. Τρεῖς μέδιμνοι, λέγουν μερικοὶ συγγραφεῖς, ἐγέμισαν ἀπὸ χρυσᾶ δακτυλίδια, τὰ ὁποῖα οἱ Καρχηδόνιοι στρατιῶται ἐμάζευσαν ἀπὸ τὰ δάκτυλα τῶν φονευθέντων Ρωμαίων στρατιωτῶν καὶ ἐστάλησαν εἰς τὴν Καρχηδόνα.

Σπουδαῖοι Ρωμαῖοι ἀξιωματικοὶ ἔπεσαν εἰς τὸ πεδίον τῆς τιμῆς πολεμοῦντες γενναίως· ὁ δὲ ὑπάτος Οὐάρρων μὲ τὰ συντρίμματα τοῦ στρατοῦ του ἔφυγεν εἰς τὴν Ρώμην. Καμμία οἰκογένεια δὲν ὑπῆρχε τότε εἰς τὴν Ρώμην, ἡ ὁποία νὰ μὴ πενθῇ τὸν θάνατον ἐνὸς παλικαριοῦ τῆς. Λέγουν, ὅτι τὸ ἥμισυ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ κατεστράφη τότε κατὰ τὴν μάχην.

Ἐπιπλέον ἀπὸ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, ὅπου οἱ Ἕλληνες κατασυνέτριψαν, ὅπως γνωρίζομεν, τὴν κολοσσιαίαν περσικὴν στρατιάν, ἡ Ἱστορία δὲν ἀναφέρει φοβερωτέραν καταστροφὴν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἔπαθον οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὰς Κάννας.

76. Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΥΠΑΤΟΥ ΣΚΙΠΙΩΝΟΣ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΖΑΜΑΝ

Ἡ μάχη εἰς τὰς Κάννας ἐσημείωσε τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε φθάσει ὁ Καρχηδόνιος στρατηλάτης. Τώρα ἠδύνατο νὰ δρέπη οὗτος τοὺς καρποὺς τῶν νικῶν του. Σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην αἱ σπουδαιότεραι πόλεις τῆς νοτίου Ἰταλίας καθὼς καὶ τῆς Σικελίας ἐπήγαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Ἀννίβα. Ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος Ε΄ ἔκαμε τότε συμμαχίαν μὲ τοὺς Καρχηδονίους.

Ὁ λαμπρὸς ὄμως ἥλιος τῆς δόξης τοῦ Ἀννίβα ἤρχιζε νὰ

κλίνη πρὸς τὴν δύσιν. Ὁ Ἀννίβας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακολουθῇ νὰ κερδίῃ πάντοτε νίκας. Ὁ στρατὸς του ἐγένετο ὀλιγώτερος καὶ οἱ συμπατριῶται του δὲν ἔστελλον εἰς αὐτὸν νέας δυνάμεις. Οἱ Καρχηδόνιοι, ὅπως εἶπομεν, ἐνδιεφέροντο μόνον διὰ τὸ ἐμπόριόν των καὶ ὄχι διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ μεγάλου των στρατηγοῦ. Εἰς διάστημα πλεόντων δώδεκα ἐτῶν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἔμεινεν οὗτος εἰς τὴν Ἰταλίαν, δὲν ἐκέρδισεν ἄλλην σπουδαίαν νίκην. Κάποτε ἔφθασε καὶ μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Ρώμης, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀρκετὰς δυνάμεις καὶ δὲν κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν. Μέγας ἐσημειώθη τότε τρόμος μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, οἱ ὅποιοι ἐφώναζον: « Ὁ Ἀννίβας πρὸ τῶν πυλῶν! »

Οἱ Ρωμαῖοι ὅμως δὲν ἔχανον τὸ θάρρος των. Μὲ μεγάλην ψυχραιμίαν ἐδέχοντο τὰς συμφορὰς των καὶ ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμον μέχρις ὅτου νικήσουν.

Ἐννέα περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἔνδοξον νίκην εἰς τὰς Κάννας, ὁ Ἀννίβας ἐλάμβανε κατὰ τρόπον ἀπαίσιον μίαν φοβερὰν εἶδησιν. Ὁ ἀδελφὸς του Ἀσδρούβας, ὁ ὁποῖος
207 π.Χ. ἦρχετο μὲ νέας δυνάμεις ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν πρὸς βοήθειάν του, ἐφονεύθη καὶ ὁ στρατὸς του κατεστράφη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Ἀργότερον δὲ ἐλάμβανεν ἐντολὴν ἀπὸ τὴν πατρίδα του νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ, διότι ρωμαϊκὸς στρατὸς μὲ ἀρχηγὸν τὸν Πόπλιον Σκιπίωνα ἠπείλει τὴν Καρχηδόνα.

Ὁ Πόπλιος Σκιπίων ἦτο νέος καὶ δραστήριος στρατηγός. Εἶχε δὲ πολλὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς καὶ μεγάλην ἑλληνικὴν μόρφωσιν· ἦτο δὲ καὶ φίλος τοῦ ἱστορικοῦ Πολυβίου. Διὰ τὰς ἀρετὰς του αὐτὰς οἱ Ρωμαῖοι ἐξέλεξαν αὐτὸν τότε ὑπατον ὡς τὸν μόνον, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ πολεμήσῃ τὸν φοβερὸν ἐχθρὸν τῶν Ρωμαίων.

Ὁ Ἀννίβας ἔσπευσε νὰ ἐπανεέλθῃ, διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Καρχηδόνα. Εἰς μίαν δὲ μάχην παρὰ τὴν Ζάμαν, πρὸς δυσμὰς
202 π.Χ. τῆς Καρχηδόνας, ὁ στρατὸς τοῦ Ἀννίβα ἔπαθε τρομερὰν καταστροφὴν ἀπὸ τὰ γενναῖα στρατεύματα τοῦ νεαροῦ Σκιπίωνος.

Τοιοιουτρόπως οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητή-

σουν εἰρήνην. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως οἱ ὄροι τῆς εἰρήνης ἦσαν πολὺ αὐστηροί. Οἱ Καρχηδόνιοι ἔπρεπε νὰ παραδώσουν ὅλας τὰς ἀποικίας των εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Μεσόγειον, ὅλα τὰ πλοῖα των, πλὴν δέκα, νὰ πληρώνουν κατ' ἔτος φόρον εἰς τὴν Ρώμην καὶ νὰ μὴ κάμνουν πόλεμον χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῶν Ρωμαίων.

Ὁ Σκιπίων ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος. Οἱ συμπατριῶται του παρεσκεύασαν δι' αὐτὸν τὸν μεγαλύτερον θρίαμβον, ἀπὸ ὅσους εἶδεν ὁ κόσμος, ὠνόμασαν δὲ αὐτὸν Ἄφρικανόν.

Ὁ Ἄννιβας ἐξ ἄλλου, ὁ τόσον ἄλλοτε ἐνδοξος στρατηγός, εἶχε θλιβερὸν τέλος. Ἐπειδὴ οἱ Ρωμαῖοι τὸν ἐφοβοῦντο, ἐξηναγκάσθη νὰ ἀφήσῃ τὴν πατρίδα του. Ὅπως δὲ ἄλλοτε ὁ Θεμιστοκλῆς, μετέβαινε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν ἕνα βασιλέα εἰς τὸν ἄλλον, μέχρις οὗ ἀπέθανεν εἰς τὴν ξένην τὸ ἴδιον ἔτος (183 π. Χ.), κατὰ τὸ ὅποιον ἀπέθανε καὶ ὁ μέγας ἀντίπαλός του Σκιπίων ὁ Ἄφρικανός.

Σκιπίων ὁ Ἄφρικανός.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἢ ἄλλοτε ἰσχυρὰ Καρχηδῶν ἔγινεν ὑπήκοος εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ὁ τρομερὸς ἀγὼν μεταξὺ Ρώμης καὶ Ἄννιβα ἐτελείωσεν. Ἐν μέγα ἔθνος ἐνίκησεν ἕνα μέγαν ἄνδρα.

Κανεὶς ἄλλος λαὸς δὲν θὰ ἔφθανεν ἴσως εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἀντοχῆς κατὰ ἕνα τόσον σκληρὸν ἀγῶνα, ὅπως ὁ Ἄννιβαϊκὸς πόλεμος, ὅσον οἱ Ρωμαῖοι μὲ τοὺς ἀποίκους καὶ τοὺς συμμάχους των. Τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς πειθαρχίας ποτὲ δὲν ἄφησεν αὐτούς. Ἦσαν πάντοτε ἔτοιμοι νὰ θυσιάσουν τὸ πᾶν χάριν τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα.

77. ΤΡΙΤΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.

Η ΚΑΡΧΗΔΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΤΑΙ

Ἡ Καρχηδών, ἄν καὶ ἐνίκηθη ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους καὶ ὑπεχρεώθη νὰ πληρώνη κατ' ἔτος μεγάλην ἀποζημίωσιν, ἐν τούτοις δὲν ἐβράδυνε νὰ γίνῃ μὲ τὸ ἐμπόριόν της καὶ πάλιν ἰσχυρὰ δύναμις.

Ἡ Ῥώμη μὲ ἀνήσυχον βλέμμα παρηκολούθει τὴν αὐξησιν τῆς ἀντιπάλου πόλεως καὶ οἱ Ῥωμαῖοι πολῖται δὲν ἠδύναντο νὰ λησμονήσουν τὸν φόβον, τὸν ὅποιον ἠσθάνθησαν ἀπὸ τὸν Ἄννιβαν καὶ τὰς νίκας του. Εἷς γέρον Ῥωμαῖος συγκλητικός, ὁ **Κάτων**, εἰς τὸ τέλος ἐκάστου λόγου του ἔλεγεν : *« Ἐγὼ φρονῶ, ὅτι ἡ Καρχηδὼν πρέπει νὰ καταστραφῇ »*.

Ἐπιπλέον ἀπὸ πεντήκοντα δύο ἔτη, ἀφ' ὅτου οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἔκαμαν εἰρήνην, νέος πόλεμος ἐξερράγη μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων. Τὴν φορὰν ὅμως αὐτὴν **149 - 146 π.Χ.** οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐξολοθρεύσουν διὰ παντὸς τὴν Καρχηδόνα. Εὖρον λοιπὸν τὴν κατάλληλον ἀφορμὴν νὰ ἔλθουν εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἔστειλαν ἰσχυρὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν εἰς ὅλας τὰς ἀξιώσεις τῶν Ῥωμαίων καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς τριακοσίους ὁμήρους, παιδία τῶν εὐγενεστέρων οἰκογενειῶν τῆς Καρχηδόνας.

Ἄλλ' ἀργότερον οἱ Ῥωμαῖοι ἀπήτησαν ἀπὸ τοὺς Καρχηδονίους νὰ κρημνίσουν τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καὶ νὰ παραδώσουν εἰς αὐτοὺς τὸν στόλον των, τὰ ὄπλα καὶ τὰ πολεμοφόδιά των.

« Ἀφοῦ πραγματικῶς θέλετε εὐθνήν, ὦ Καρχηδόνιοι, εἶπον οἱ ὕπατοι, διατί χρειάζεσθε τὰ ὄπλα ; » Οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ κάμουν ὅλα αὐτά, τὰ ὅποια ἐζήτησαν οἱ Ῥωμαῖοι. *« Εὖγε, εἶπον οἱ ὕπατοι, ἀλλὰ τώρα δώσατέ μας τὴν πόλιν καὶ ὑπάγετε δέκα μίλια μαζρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ κτίσατε ὅπου θέλετε νέαν πόλιν »*.

Αἱ λέξεις αὗται ἤχησαν ὡσάν μία καταδίκη εἰς θάνατον τῶν πολιτῶν τῆς δυστυχοῦς ἐκείνης πόλεως. Ἀπεφάσισαν δὲ

νά ταφοῦν κάτω ἀπό τὰ ἐρείπια τῆς λατρευτῆς των πόλεως καί
νά πολεμήσουν ὡς τίμοι ἄνδρες.

Μέ μυστικότητα καί μέ καταπληκτικὴν ταχύτητα ὁλόκλη-
ρος ὁ πληθυσμὸς ἠτοιμάσθη διὰ τὴν υπεράσπισιν τῶν ἐστιῶν
του. Μόλυβδος καί σίδηρος ἀφηρέθησαν ἀπὸ τὰ δημόσια κτί-
ρια καί τοὺς ναοὺς, διὰ νὰ κατασκευασθοῦν ὄπλα. Λέγουν δέ,
ὅτι καί αἱ γυναῖκες ἔκοψαν τὰς μακρὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς
των, διὰ νὰ γίνουν αὐταὶ σχοινία καί νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ
τοὺς καταπέλτας. "Ὁλη ἡ πόλις τότε μετεβλήθη εἰς ἓν ἀτελεύ-
τητον ἐργαστάσιον, ὅπου ὁ κάθε πολίτης μέ προθυμίαν καί
γοργότητα συνεισέφερε διὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν.

Ἐπί τρία ἔτη οἱ Καρχηδόνιοι κατῶρθωσαν νὰ κρατήσουν
τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως των.

*«Ὅπως τὰ δῆγματα τῶν θανασίμως πληγωμένων θηρίων εἶναι
συνήθως τὰ περισσότερον φοβερά, λέγει κάποιος Ρωμαῖος ιστορι-
κός, οὕτω καὶ ἡ καταστροφή, τὴν ὁποίαν ἐξαιμὼν οἱ υπερασπισταὶ
τῆς ἀποθηροκοῦσης πόλεως εἰς τὰς ἐπιτιθεμένας ρωμαϊκὰς λεγεῶνας,
τότε ἦτο φοβερωτέρα τότε παρὰ ἄλλοτε.»*

Ἐπί τέλους οἱ ἐξηντημένοι κάτοικοι υπεχώρησαν ἐμπρὸς
εἰς τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, τὸν
ὁποῖον διηύθυνε τότε ὁ Σκιπίων ὁ νεώτερος. Τρομερὸν
ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς Καρχηδόνας. Οἱ κάτοικοὶ τῆς ἐφονεύθησαν
ἢ ἠχμαλωτίσθησαν. Οἱ δὲ θησαυροὶ τῆς ἐστάλησαν εἰς τὴν Ρώ-
μην. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἐβασίλευεν ἡ εὐτυχία, ἡ χαρὰ καί ὁ
πλοῦτος, δὲν ἔμειναν παρὰ στάκτη καί χέρσος γῆ. Διὰ τοῦτο
τίποτε δὲν ἐσώθη ἀπὸ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην πόλιν.

78. ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΡΩΜΗ

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνας ἡ Ρώμη ἦτο πλέον
κυρία τῶν νήσων Σικελίας, Κορσικῆς καί Σαρδηνίας. Ἐπίσης
ἡ Ἰσπανία καί ἡ βορειοδυτικὴ παραλία τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν
ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς. Ἡ δὲ ναυτικὴ τῆς δύναμις ἐδέσποζεν
ὅλης τῆς δυτικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου.

Ἄλλὰ πάντοτε τὰ βλέμματα τῶν Ρωμαίων ἦσαν καί πρὸς

ἀνατολὰς ἐστραμμένα. Μὲ τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου εὐρίσκοντο εἰς φιλικὰς σχέσεις. Κατὰ τὰς δυστυχεῖς ἡμέρας τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἀννίβα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἔστειλε σῖτον εἰς τὴν λιμοκτονοῦσαν Ρώμην. Ὁ φιλελληνισμὸς ἐξ ἄλλου κάθε ἡμέραν ἠϋξάνεν εἰς τὴν Ρώμην. Αἱ πλουσιώτεραι τάξεις αὐτῆς ἠσθάνοντο μέγαν ἐνθουσιασμόν διὰ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην καὶ τὴν φιλολογίαν καθὼς καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν πολυτέλειαν.

Ἄλλ' οἱ Ρωμαῖοι ἐφοβοῦντο πρὸς τούτοις τὸν φιλόδοξον βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ὁ ὁποῖος, ὅπως γνωρίζομεν, εἶχε συμμαχήσει μὲ τὸν Ἀννίβαν ἐναντίον τῆς Ρώμης. Διὰ τοῦτο μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν μερικῶν ἑλληνικῶν πόλεων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας. Αἱ πόλεις αὗται, ἐπειδὴ ὑπέφερον ἀπὸ τοῦς Ἰλλυριοῦς πειρατάς, ἐκάλεσαν τοὺς Ρωμαίους ὡς ἐλευθερωτάς. Στρατὸς ρωμαϊκὸς ἐστάλη ἐκεῖ καὶ ἐπολέμησε τοὺς Ἰλλυριοῦς. Κατέλαβε δὲ τὴν νῆσον **Κέρκυραν** καὶ τὴν **Ἐπίδαμνον** (τὸ σημερινὸν Δυρράχιον). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Ρωμαῖοι ἔθεσαν πόδα εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης.

79. ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Πολλαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις ἐθεώρησαν τότε τοὺς Ρωμαίους ὡς φίλους καὶ ὡς ὑπερασπιστάς των ἐναντίον τῶν Μακεδόνων. Τοῦτο ὅμως ἀνησύχησε τὸν Μακεδόνα βασιλέα Φίλιππον Ε' καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ πολέμων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἰσχυρᾶς Ρώμης. Τοὺς πολέμους τούτους ὀνομάζομεν **Μακεδονικοὺς πολέμους**.

Κατ' ἀρχὰς αἱ πόλεις τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, καθὼς καὶ ἄλλαι, ἐπήγαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Φιλίππου, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ ἐκδιώξη τοὺς Ρωμαίους ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ κράτους του. Αἱ πόλεις ὅμως τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας καὶ ἄλλαι, ὅπως αἱ Ἀθῆναι, ἡ Σπάρτη, καθὼς καὶ ὀλόκληρος ἡ Ἠλεῖα καὶ ἡ Μεσσηνία, ἦσαν μὲ τὸ μέρος τῶν Ρωμαίων. Σύμμαχος τοῦ Φιλίππου τότε ἦτο καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Περγᾶμου **Ἄτταλος**.

Τοιουτοτρόπως βλέπομεν, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐχωρίσθη τότε εἰς δύο ἐχθρικά στρατόπεδα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἐν ὑπεστήριζε τὸν Φίλιππον, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἦτο μὲ τὸ μέρος τῶν Ρωμαίων.

Ἐλάχιστον καιρὸν ὕστερον, ἀφ' οὗ οἱ Ρωμαῖοι **200 π.Χ.** κατέστρεψαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἀννίβα, ἤλθον εἰς νέαν ρῆξιν μὲ τὸν Μακεδόνα βασιλέα. Ὁ φιλόδοξος ἐκεῖνος βασιλεὺς εἶχε κάμει συμμαχίαν μὲ τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον Γ'. Καὶ οἱ δύο οὗτοι ἤθελον νὰ αὐξήσουν τὰ βασιλεία των καὶ νὰ κερδίσουν νέας χώρας. Ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου **Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος** καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνηλικίου βασιλέως διαδόχου ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς τὴν εὐκαιρίαν νὰ καταλάβουν μερικὰς κτήσεις τοῦ βασιλείου τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλὰ τοῦτο ἔγινεν ἀφορμὴ, ὥστε ἡ Ρόδος, ἡ Πέργαμος, τὸ Βυζάντιον καὶ ἄλλαι πόλεις νὰ συμμαχήσουν ἑναντίον τοῦ Φιλίππου καὶ νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τῆς Ρώμης. Αὕτη, ὡς προστάτις τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἑναντίον τοῦ Φιλίππου. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἐβοήθησαν τὴν Ρώμην κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ Αἰτωλική, κατόπιν δὲ ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία. Ὁ ρωμαϊκὸς καὶ ὁ συμμαχικὸς στρατὸς κατ' ἀρχὰς δὲν εἶχεν ἐπιτυχίας, ἐνῶ ὁ Φίλιππος προσέβαλε τὰς Ἀθήνας.

Ἄλλ' ἀργότερον ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἔστειλε τὸν στρατηγὸν **Τίτον Φλαμινῖνον** μὲ νέας δυνάμεις καὶ τὰ **197 π.Χ.** πράγματα ἤλλαξαν πρὸς ὠφέλειαν τῶν Ρωμαίων.

Ὁ Πλούταρχος, ὁ ὁποῖος ἔγραψε διὰ τὸν βίον τοῦ Φλαμινίου, μᾶς λέγει, ὅτι ἦτο πολὺ ἱκανὸς στρατηγὸς καὶ μὲ μεγάλην πολιτικὴν ἐπιδεξιότητα. Οὗτος προσέβαλε τὸν Φίλιππον εἰς ἓν μέρος τῆς Θεσσαλίας, τὰς **Κυνὸς κεφαλὰς**. Ἦτο ἡ δευτέρα φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες συνητῶντο μὲ τὴν ἰσχυρὰν μακεδονικὴν φάλαγγα. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε

Φίλιππος Ε'
(Ἀπὸ ἀργυρίου νόμισμα).

τραχύς· εἰς τὸ τέλος δὲ ὑπερίσχυσαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ὁ Φίλιππος ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην. Οἱ ὄροι τῆς εἰρήνης ἦσαν σχεδὸν οἱ ἴδιοι μὲ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους περιελάμβανεν ἡ εἰρήνη, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν οἱ Ῥωμαῖοι μὲ τοὺς Καρχηδονίους μετὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον. Δηλαδή ὁ Φίλιππος δὲν ἠδύνατο νὰ κάμνῃ πόλεμον χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου καὶ ἡ Μακεδονία ἐγένετο ὑποτελὴς σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων. Ἐπίσης ἡ Ῥώμη ἀνελάμβανε τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Ἡ Ἑλλάς δηλαδή ἐγένετο προτεκτοράτον τῆς Ῥώμης.

80. Ο ΦΛΑΜΙΝΙΟΣ ΚΗΡΥΣΣΕΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Μετὰ τὴν ἔνδοξον νίκην του εἰς τὰς Κυνὸς κεφαλὰς, ὁ Φλαμινῖνος ἐπορεύθη εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον.

Ἦτο ἄνοιξις. Ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἀπειράριθμοι Ἕλληνες εἶχον συναθροισθῆ εἰς τὴν Κόρινθον, διὰ νὰ ἴδουν τοὺς τελουμένους ἀγῶνας. Ὅλοι ἐώρταζον
196 π.Χ. τότε τὴν ἑορτὴν τῶν Ἴσθμίων.

Εἰς μίαν στιγμὴν ὁ κήρυξ ἀναγγέλλει ἐν μέσῳ σιγῆς τοῦ πλήθους τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα: «*Συμφώνως πρὸς ἀπόφασιν τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου, ἡ Ἑλλάς κηρύσσεται εἰς τὸ ἐξῆς ἐλευθέρᾳ*». Τόση ἦτο ἡ χαρὰ τοῦ πλήθους, ὥστε παρ' ἀλίγον ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς χαρᾶς νὰ φονευθῆ ὁ Φλαμινῖνος. Ὁ Λίβιος μᾶς λέγει, ὅτι ἡ Ῥώμη τότε ἐξυμνήθη ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας «*ὡς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ τοὺς κόπους του, μὲ τὰς θυσίας του καὶ μὲ κίνδυνον ἐκίνησε τὸν πόλεμον χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπότητος*».

Ἀλίμονον ὅμως! Ἡ ἔνωσις ὅλης τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιτύχει ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, διελύετο τότε ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἑορτὴν. Οἱ πρόγονοί μας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσουν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐπεδίωκον, νὰ στερήσουν αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν των.

81. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΥΝ ΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΟΝ.
Ο ΣΥΡΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Οί πόλεμοι έναντίον τῆς Μακεδονίας ἔφερον τοὺς Ρωμαίους εἰς σύγκρουσιν μετὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον, τὸν διάδοχον τοῦ Σελεύκου, διότι ὁ βασιλεὺς οὗτος εἶχε καταλάβει διαφόρους χώρας ἀπὸ τὸ βασιλεῖον τῆς Μακεδονίας, τὰς ὁποίας εἶχον οἱ Ρωμαῖοι κηρύξει ἀνεξαρτήτους.

Εἰς τὴν **Μαγνησίαν** τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔγινε μία σπουδαία μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ἐνίκησε τὰ ἀσιατικὰ στρατεύματα τοῦ Ἀντιόχου. Ἡ νίκη αὕτη εἶχεν ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι τότε εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἀντιόχου ἦτο καὶ ὁ Ἀννίβας, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν μεγάλην πεῖραν τοῦ ἐβοήθησε τὸν βασιλέα Ἀντίοχον. **190 π.Χ.**

Τότε ὁ Ἀντίοχος ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ρώμην τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος τῆς Ἀσίας. Τοιοῦτοτρόπως ἐντὸς δώδεκα ἐτῶν ἡ Ρώμη ἔγινε κυρία δύο σπουδαίων χωρῶν ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. **168 π.Χ.**
Ἐπιπλέον ἀπὸ ὀλίγα ἔτη καὶ ἡ Αἴγυπτος ὑπήχθη εἰς τὸ κράτος τῆς Ρώμης.

82. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὅπως οἱ Καρχηδόνιοι οὕτω καὶ οἱ Μακεδόνες δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὴν ταπείνωσιν, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Ὁ διάδοχος τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε', ὁ Περσεύς, ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, περισσότερον δραστήριος βασιλεὺς ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἦτο ἕτοιμος νὰ ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῶν Ρωμαίων.

Τότε ἔγινε πόλεμος μετὰ τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ Μακεδόνο βασιλέως, ὁ ὁποῖος διήρκεσε τρία ἔτη (171-168 π.Χ.) καὶ λέγεται τρίτος μακεδονικὸς πόλεμος. Κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς **Αἰμίλιος Παῦλος** ἐνίκησε τὸν στρατὸν τοῦ Περσέως εἰς μίαν μάχην παρὰ τὴν Πύδναν, εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. **168 π.Χ.**

Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν μὲν ἄριστοι στρατιῶται, ἀλλ' ἦσαν ἀκόμη ἀπολίτιστοι.

Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν μὲν ἄριστοι στρατιῶται, ἀλλ' ἦσαν ἀκόμη ἀπολίτιστοι. Τοιοῦτοτρόπως, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον

Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν μὲν ἄριστοι στρατιῶται, ἀλλ' ἦσαν ἀκόμη ἀπολίτιστοι. Τοιοῦτοτρόπως, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον

Περσεὺς

(Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν μὲν ἄριστοι στρατιῶται, ἀλλ' ἦσαν ἀκόμη ἀπολίτιστοι.)

Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν μὲν ἄριστοι στρατιῶται, ἀλλ' ἦσαν ἀκόμη ἀπολίτιστοι. Τοιοῦτοτρόπως, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον

Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν μὲν ἄριστοι στρατιῶται, ἀλλ' ἦσαν ἀκόμη ἀπολίτιστοι. Τοιοῦτοτρόπως, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον

Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν μὲν ἄριστοι στρατιῶται, ἀλλ' ἦσαν ἀκόμη ἀπολίτιστοι. Τοιοῦτοτρόπως, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον

Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν μὲν ἄριστοι στρατιῶται, ἀλλ' ἦσαν ἀκόμη ἀπολίτιστοι. Τοιοῦτοτρόπως, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον

κατεστράφη ή Καρχηδών, κατεστράφη και ή άλλη πόλις προς τὸ ἀνατολικὸν τῆς Μεσογείου μέρος, ή Κόρινθος, ή 146 π.Χ. ὁποία, λόγω τῆς προόδου τῆς εἰς τὸ ἐμπόριον, εἶχε γίνει ἰσχυρὰ καί οἱ Ρωμαῖοι ἀνέμενον τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὴν καταστρέψουν.

Ἐκ τούτου ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἔχασαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Αἱ ἀνησυχίαι, τὰς ὁποίας εἶχεν ὁ καλὸς ἐκεῖνος Ἕλλην, ὁ Ἀγέλαος, ἐφάνησαν τότε, ὅτι ἦσαν πολὺ δικαιολογημέναι.

83. Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΠΟΛΥΒΙΟΣ

Ὁ μεγαλύτερος μετὰ τὸν Θουκυδίδην ἱστορικός, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, εἶναι ὁ **Πολύβιος**, ἀπὸ τὴν **Μεγαλόπολιν** τῆς Ἀρκαδίας. Οὗτος κατήγετο ἀπὸ πλουσίαν οἰκογένειαν, ὁ δὲ πατὴρ του **Λυκόρτας** ἐχρημάτισε στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ἐλαβε τὴν καλύτεραν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῆς ἐποχῆς του, πρὸς τούτοις δὲ ἐμορφώθη εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὰ πολιτικά. Τὸ ἔτος 167 π.Χ., μετὰ τὸν τρίτον μακεδονικὸν πόλεμον, οἱ Ρωμαῖοι νικηταὶ ἔφερον ὡς ὀμήρους εἰς τὴν Ρώμην χιλίους ἐπιφανεῖς Ἕλληνας. Εἷς ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο καὶ ὁ Πολύβιος.

Ὁ Πολύβιος εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ συναναστραφῆ σπουδαίους Ρωμαίους πολίτας κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ εἰς τὴν Ρώμην. Ἐγίνε διδάσκαλος τοῦ νεωτέρου Σκιπίωνος καὶ ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῆς Καρχηδόνος (146 π.Χ.). Ἦτο δὲ παρὼν κατὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς. Ὁ θαυμασμός του πρὸς τὴν νέαν ἰσχυρὰν αὐτοκρατορίαν τῆς ἐνδόξου πόλεως ἐνέπνευσεν αὐτὸν νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς. Ἡ ἱστορία τοῦ Πολυβίου ἐξιστορεῖ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἔτος 264 καὶ φθάνει μέχρι τοῦ ἔτους 146 π.Χ. Πέντε βιβλία του ἀπὸ τὰ τεσσαράκοντα, τὰ ὁποῖα ἔγραψεν, ἐσώθησαν ὀλόκληρα, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα ἔχουν διασωθῆ εἰς ἀποσπάσματα.

Ὁ σπουδαῖος αὐτὸς ἱστορικὸς προσπαθεῖ εἰς τὴν διήγησίν του νὰ περιγράψῃ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα μὲ μεγάλην ἀλήθειαν, ὅπως ἔκαμεν ὁ Θουκυδίδης. Ἡ δὲ διήγησις του δὲν εἶναι καθόλου ρητορικὴ, ἀλλ' ἀπλὴ καὶ διδακτικὴ.

Τὸ βιβλίον τοῦ Πολυβίου εἶναι ἐπίσης ἀρίστη πηγὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΠΩΣ ΕΖΩΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

84. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΟΙΚΙΑ

Οί Ρωμαῖοι εἰς τὰς ἀρχὰς ἔζων μέσα εἰς πολὺ ἀπλᾶς οἰκίας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον ὠραιότητα ἀρχιτεκτονικὴν, οὔτε καὶ ἡ πρόσοψις τῶν εἶχεν ἰδιαιτέρον στολισμόν. Ἡ παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκία ἦτο ἐκτισμένη ἀπὸ ἠλιοψημένας πλίνθους καὶ εἶχε μόνον ἓν δωμάτιον, τὸ ἄτριον.

Ἡ θύρα ἦνοιγε κατ' εὐθείαν εἰς τὸ ἄτριον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε μία ἀβαθὴς δεξαμενὴ. Αὕτη ἦτο κατεσκευασμένη, διὰ νὰ δέχεται τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς, τὸ ὁποῖον ἔπιπτεν ἀπὸ ἓν μικρὸν ἄνοιγμα εἰς τὸ μέσον τῆς στέγης. Ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τοῦτο εἰσῆρχετο καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἐφώτιζε τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας. Ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς θύρας ὑπῆρχεν ἡ ἐστία.

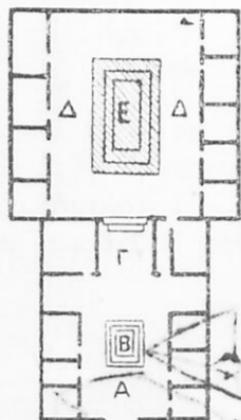
Ἄλλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας συνεκεντροῦντο εἰς τὸ δωμάτιον αὐτό. Ἐκεῖ ἐμαγείρευον, ἐκεῖ ἔτρωγον, ἐκεῖ ἐκοιμῶντο. Εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον αἱ γυναῖκες ἐγενεθον καὶ ὕφαινον, εἰς αὐτὸ δὲ ὁ οἰκοδεσπότης ἐδέχετο τοὺς φίλους του. Ὁ καπνός,

Παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκία
(Ἀναπαράστασις).

ὅταν ἦναπτον φωτιάν, δὲν ἔφευγεν ἀπὸ ὠρισμένην καπνοδόχον, ἀλλ' ἐσκορπίζετο εἰς ὅλον τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δωματίου, πρὶν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τῆς στέγης. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δωμάτιον ἐγένετο μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν, διὰ τοῦτο ὠνομάσθη ἄτριον.

Ἀργότερον ὁμως οἱ Ῥωμαῖοι, ὅταν κατέκτησαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, ἐδιδάχθησαν πολλὰ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν οἰκοδομικὴν. Διὰ τοῦτο κατεσκεύαζον ὠραίας οἰκίας μὲ ὅλας τὰς ἀνέσεις.

Σχέδιον οἰκίας.

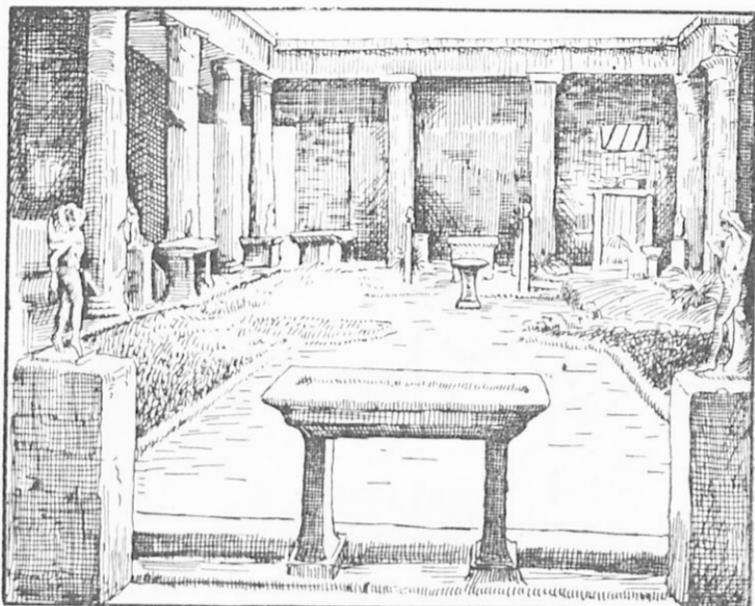
Τὸ παραπλεύρως σχέδιον δεικνύει τὴν διαίρεσιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ Ῥωμαϊκὴ οἰκία εἰς νεωτέραν ἐποχὴν. Βλέπομεν δηλαδή, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ἀτρίου (βλέπε γράμμα Α) καὶ τῆς δεξαμενῆς δαὶ τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς (Β), ὑπάρχουν ἀπὸ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην πλευρὰν δωμάτια ὕπνου χωριστά. Ἐν ἄλλο ἐπίσης δωματίον (Γ) ὑπάρχει εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος διὰ τὸν οἰκοδεσπότην.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἔμαθον ἐπίσης ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας νὰ κατασκευάζουν αὐτὴν περίστυλον, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ὑπῆρχε κρήνη (Ε), ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔτρεχεν ὕδωρ. Ἀπὸ τὸ ἓν δὲ καὶ τὸ ἄλλο μέρος (Δ) ὑπῆρχε κήπος μὲ ἄνθη.

85. ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΟΙΚΙΑΝ ΤΗΣ ΠΟΜΠΗΙΑΣ

Ἡ ἀπέναντι εἰκὼν μᾶς παρουσιάζει τὸ ἐσωτερικὸν μιᾶς οἰκίας, ἡ ὁποία ἀπεκαλύφθη εἰς μίαν πόλιν τῆς Ἰταλίας, τὴν Πομπηίαν, κατὰ τὰς ἀνασκαφάς. Ἡ πόλις αὕτη πρὸ 1860 ἐτῶν, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πλησίον εὐρισκομένου Βεζουβίου, εἶχε καλυφθῆ ἀπὸ λάβαν. Ἡ ἀρχαιολογικὴ ὁμως σκαπάνη μᾶς ἀπεκάλυψε πρὸ ἐξήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς νεκρᾶς αὐτῆς πόλεως. Μόλις εἰσέλθωμεν διὰ τῆς θύ-

ρας εἰς τὴν ὠραίαν ἔπαυλιν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἐμπρὸς μας, μεγαλοπρεπεστάτη αὐλὴ ἀπλώνεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας. Ὁραῖαι μαρμαρίναι τράπεζαι, ὠραῖα ἀγάλματα εἰς τὴν δεξιάν καὶ ἀριστεράν πλευράν καὶ ^{Περὶ αὐτῶν} μεγαλοπρεπεῖς κιονοστοιχίαι περικλείουν τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ~~ἔργον~~. Εἰς τὸ κέντρον ὑπάρχει μαρμαρίνη δεξαμενὴ μὲ κρήνην, ὅπως ἀκριβῶς εἶδομεν εἰς τὸ σχέδιον τῆς ρωμαϊκῆς οἰκίας.

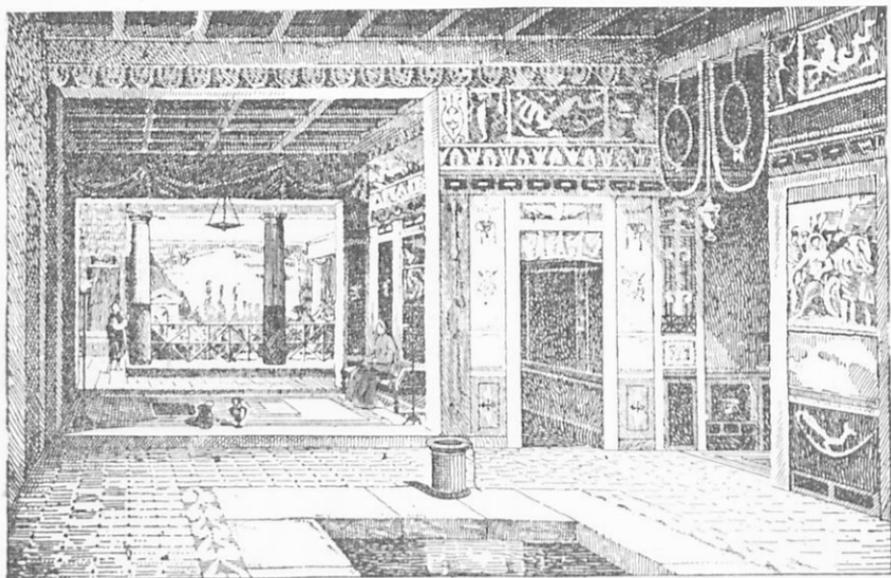

Περίστυλος αὐλὴ οἰκίας ἐν Πομπηία.

Εἰς τὴν θελκτικὴν αὐτὴν αἴθουσαν συνεκεντροῦτο ἡ οἰκογένεια τοῦ Ρωμαίου πλουσίου κυρίου. Ἐκεῖ καὶ τὰ μικρὰ παιδιά ἔπαιζον. Ὅλοι ἀπήλαυον τὴν ὠραιότητα τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ διακόσμου, τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων, τὰ ὁποῖα εὕρισκοντο καὶ εἰς τὰς δύο πλευρὰς τῆς αὐλῆς κατὰ σειράν, καὶ τὸ γλυκὺ κελάρυσμα τοῦ κρυσταλλίνου ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἔτρεχε ἀπὸ τὴν κρήνην. Τὸ ἄτριον ἐχρησίμευεν ἐπίσης ὡς αἴθουσα ὑποδοχῆς διὰ τοὺς ξένους. Ὁ Ρωμαῖος κύριος ἔκαμε τότε εἰς αὐτοὺς

ἐπίδειξιν τοῦ πλοῦτου του μὲ τὰ ὠραῖα ἀγάλματα, μὲ τὰς ζωγραφίας καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τέχνης, τὰ ὁποῖα εἶχε φέρει ὡς λάφυρα ἀπὸ τὴν Ἄνατολὴν. Δεύτερον ἐπίσης πάτωμα, ὅπως καταλαμβάνομεν, ὑπῆρχεν εἰς τὴν πλουσίαν ρωμαϊκὴν οἰκίαν. Ἐκεῖ εὐρίσκοντο τὰ δωμάτια ὕπνου, ἴσως δὲ καὶ τὸ δωμάτιον, ὅπου ἔτρωγον.

Εἰς τὸ μαγειρεῖον τῆς οἰκίας εὐρέθησαν θαυμάσια μαγει-

Ἐσωτερικὸν ρωμαϊκῆς ἐπαύλεως.

ρικὰ σκευῆ, καλύτερα ἀπὸ αὐτά, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς συνήθως ἔχομεν σήμερον. Εὐρέθησαν δὲ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολόγους τακτοποιημένα μὲ τόσῃν τάξιν, ὥστε ὁ ἐπισκέπτης νομίζει, ὅτι περιμένουν τὴν ἀρχαίαν Ρωμαίαν δέσποιναν, διὰ νὰ τὰ χρησιμοποίησῃ εἰς τὸ μαγεῖρευμα.

86. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ἡ παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκογένεια διεκρίνετο διὰ τὴν μεγάλην τῆς αὐστηρότητα. Μεγάλῃ ἦτο ἡ δύναμις τοῦ πατρὸς μέσα

εἰς τὸν οἶκον του. "Ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καθὼς καὶ οἱ δοῦλοι ὤφειλον νὰ ἐκτελοῦν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διέτασεν ὁ πατήρ. Ἄκόμη καὶ ἐὰν μέλος τῆς οἰκογενείας ἐλάμβανε μεγάλην θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν, ὤφειλε νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν πατέρα. "Ὅλοι ἐξηρτῶντο ἀπὸ αὐτὸν καὶ μόνον αὐτὸς ἦτο ὁ κύριος τῆς περιουσίας.

Ἡ Ρωμαῖος οἰκογενειάρχης δὲν ἀφιέρωνε πολὺν καιρὸν, ὅπως ὁ Ἕλληνας, εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ τὰ πολιτικὰ πράγματα. Οὐτε ἐξώδευε χρόνον εἰς καθημερινὰς ἀσκήσεις. Ἡ κυρία του ἐνασχόλησις ἦτο νὰ ἐπιβλέπῃ τοὺς δούλους εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του καὶ νὰ προσέχῃ τὴν οἰκογένειάν του. Ἐν ἀπὸ τὰ κύρια καθήκοντα αὐτοῦ ἦτο νὰ διδάσκῃ τὰ τέκνα του νὰ γίνουσι ἀνδρεῖοι στρατιῶται καὶ καλοὶ πολῖται.

Ἡ Ρωμαῖα δέσποινα εἶχεν ἐπίσης μεγάλην θέσιν μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν. Δὲν ἦτο κλεισμένη εἰς ἓν διαμέρισμα τῆς οἰκίας, ὅπως εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ δὲν ἠμποδίζετο νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰς συναναστροφάς. Ἐδέχετο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς τοὺς συγγενεῖς καὶ ἔκαμνεν ἐπισκέψεις. Ἐλάμβανεν ἐπίσης μέρος εἰς τὰ συμπόσια, τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἢ ἔξω ἀπὸ αὐτὴν. Ἀπηγορεύετο ὅμως νὰ πίνῃ οἶνον. Παρίστατο εἰς τὰς ἱεροτελεστίας καὶ παρουσιάζετο πρὸ τοῦ δικαστηρίου. Μὲ τὴν ἄδειαν δὲ τοῦ κυρίου τῆς ἐπήγαιναν εἰς τὸν ἵπποδρομον καὶ εἰς τὸ θέατρον. Ἐθεωρεῖτο ὅμως πρέπον ἢ ρωμαῖα δέσποινα νὰ συνοδεύεται, ὅταν ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν οἰκίαν τῆς.

Ἡ κυρία ἀσχολία τῆς γυναικός, ὅπως ἀρμόζει εἰς κάθε γυναῖκα, ἦτο νὰ ἐπιβλέπῃ, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, τὸ νοικοκυριό της. Ἐπέβλεπε καὶ τὰς ὑπηρετίας εἰς τὰς ἐργασίας των, ὅταν ἔκλωθον ἢ ὕφαινον. Ὅταν δὲ ὁ σύζυγός της ἔλειπεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν, ἡ ἴδια ἐπέβλεπε τοὺς δούλους εἰς τὰς ἀγροτικὰς τῶν ἐργασίας. Ἐγνώριζεν ἐπίσης μαγειρικὴν καὶ ἀνέτρεφε τὰ τέκνα τῆς μὲ τὸν καλύτερον τρόπον. Τοῦτο ἦτο σπουδαία δι' αὐτὴν ἐνασχόλησις.

37. ΤΙ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΕΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

Ὁ Ρωμαῖος κύριος ἐφόρει δύο φορέματα, τὰ ὁποῖα ἦσαν μάλλινα καὶ ὄχι βαμμένα. Ἀργότερον ὑφαίνοντο λινὰ φορέματα μὲ διαφόρους χρωματισμούς. Τὸ ὑποκάμισον, ἢ τοῦ νικαῖ, δὲν ἔφερε χειρίδας (μανίκια) καὶ ἦτο ἐζωσμένον εἰς τὴν ὀσφύν

μὲ στενὴν ἢ πλατεῖαν ζώνην, ἢ ὁποῖα ἔφερεν ἐρυθρὰς γραμμάς, ὅπως εἰς τοὺς ἵππεῖς στρατιώτας καὶ τοὺς συγκλητικούς. Τὸ ἐξωτερικὸν φόρεμα, ἢ τόγκα, ἦτο τὸ ἐπίσημον ἔνδυμα. Αὕτη ἐρρίπτετο κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐσχημάτιζε πλουσίας πτυχάς.

Ἡ Ρωμαῖα δέσποινα κατ' ἀρχὰς ἐφόρει καὶ αὕτη δύο φορέματα, ὅπως οἱ ἄνδρες. Ἀργότερον ὅμως μετεχειρίζετο τρία. Ἡ γυναικεῖα τούνικα δὲν ἦτο βραχεῖα, ὅπως τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἔφθανε μέχρι τοῦ ἀστραγάλου. Ἐπάνω ἀπὸ αὐτὴν ἐρρίπτετο ἄλλο φόρεμα, ἢ στολή, φόρεμα μὲ βραχείας χειρίδας ἢ ἄνευ χειρίδων, ὅπως ἦτο ὁ χιτῶν εἰς τοὺς Ἑλληνας. Ἐπάνω ἀπὸ τὴν στολὴν ἐρρίπτετο τὸ τρίτον, ἢ πάλλα, ἢ ὁποῖα ἦτο ὁμοία μὲ τὴν τόγκαν. Ἡ Ρωμαῖα κυρία ἐτακταποίει μὲ τὸν πλέον κομψὸν τρόπον ἐπάνω τῆς τὴν πάλαν, ἢ ὁποῖα ἐσχημάτιζεν ὠραίας πτυχάς.

Ὡς ὑποδήματα ἐχρησιμοποιοῦν τὰ σανδάλια. Διὰ νὰ προφυλάσσωνται δὲ ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν βροχὴν, μετε-

χειρίζοντο ὀμβρέλλας. Ἐπίσης αἱ κυρίαι ἐφόρουν διάφορα ὠραῖα κοσμήματα ἀπὸ πολύτιμα μέταλλα καὶ λίθους.

Ἡ Ρωμαῖα Δέσποινα μὲ πλήρη ἔνδυμασίαν.

88. ΠΩΣ ΑΝΕΤΡΕΦΟΝΤΟ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΠΑΙΔΕΣ

Ἦτο μεγάλη εὐτυχία διὰ τοὺς Ρωμαίους γονεῖς νὰ ἔχουν τέκνα. Διὰ τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι αἱ παλαιαὶ εὐγενεῖς οἰκογένειαι ἦσαν πολύτεκνοι. Ἐὰν εἰς μίαν οἰκογένειαν δὲν ὑπῆρχον ἄρρενα, τότε ὁ πατήρ ἠδύνατο νὰ υἱοθετήσῃ ξένον παιδίον. Ὁ πατήρ, παραδείγματος χάριν, τοῦ Σκιπίωνος τοῦ Νεωτέρου εἶχεν υἱοθετηθῆ ἀπὸ τὸν Σκιπίωνα τὸν Ἀφρικανόν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου ἐγίνετο μία οἰκογενειακὴ ἐορτὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ νεογέννητον ἐλούετο καὶ ἐδίδετο εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα. Κάθε Ρωμαῖος εἶχε δύο ὀνόματα, τὸ κύριόν του ὄνομα καὶ τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκεν. Ἀργότερον καὶ τρίτον ὄνομα προσετίθετο, τὸ ὁποῖον ἐσήμαινε τὴν οἰκογένειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκεν ὁ πατήρ. Τὰ ὀνόματα Μάρκος, Γάιος, Λεύκιος ἦσαν πολὺ συνηθισμένα, ὅπως καὶ τὰ ὀνόματα γυναικῶν Ἰουλία, Γρατία, Κορνηλία.

Τὰ παιδιά ἐμεγάλωναν μαζί μετὰ τὰ παιδιά τῶν δούλων καὶ ἦσαν πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μητρός. Ὅταν δὲ ἐγίνοντο ἕξ ἐτῶν, τότε ἤρχιζον νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον. Εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους ὁ πατήρ ἐδίδασκε τὸν υἱόν, ἐνῶ ἡ μήτηρ ἐδίδασκε τὴν κόρην.

Ὁ κάθε Ρωμαῖος γονεὺς ἐν ὄνειρον εἶχε διὰ τὸν υἱόν του ἤθελε νὰ τὸν μάθῃ νὰ γίνῃ ὠφέλιμος ἄνθρωπος εἰς τὴν κοινωσίαν καὶ καλὸς οἰκογενειάρχης ἀργότερον. Διὰ τοῦτο ἐμάνθανεν αὐτὸν ποῖα ἦσαν τὰ καθήκοντά του εἰς τὴν κοινωσίαν καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιοῖ τὰ ὄπλα του κατὰ τὴν μάχην. Ὁ παῖς ἠκολούθει σχεδὸν παντοῦ τὸν πατέρα καὶ ἤκουε χωρὶς νὰ ὀμιλῇ τὰς συζητήσεις τοῦ πατρός. Κατόπιν ἔκαμνεν ἐξὑπνους ἐρωτήσεις εἰς τὸν πατέρα, ὅταν ἦσαν μόνοι τῶν. Ἐὰν ὁ πατήρ ἦτο συγκλητικὸς, ὁ υἱὸς ἠκολούθει τὸν πατέρα καὶ εἰς τὴν σύγκλητον. Ἰδιαίτερα καθίσματα ὑπῆρχον πλησίον εἰς τὴν θύραν διὰ τὰ παιδιά τῶν συγκλητικῶν. Ἐκεῖ ἐκάθηντο ταῦτα καὶ ἤκουον τοὺς ῥήτορας.

Εἰς τοὺς πολὺ παλαιοὺς χρόνους ὁ πατήρ δὲν ἐφρόντιζε μόνον νὰ μάθῃ τὸν υἱὸν τοῦ ἠθικὰ καὶ πρακτικὰ μαθήματα, ἀλλ' ἦτο καὶ διδάσκαλος αὐτοῦ. Ἐμάνθανε δηλαδὴ τὸν υἱὸν τοῦ νὰ ἀναγινώσκῃ, νὰ γράφῃ καὶ νὰ ἀριθμῇ. Ἀργότερον

Μαθητικὰ σκευῆ

(*Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς*).

ὅμως ὑπῆρχον εἰδικοί διδάσκαλοι καὶ σχολεῖα, ὅπου τὰ τέκνα τῶν Ρωμαίων ἐμάνθανον γράμματα. Αἱ πολὺ πλούσιαι οἰκογένειαι εἶχον βεβαίως τοὺς καταλλήλους οἰκοδιδασκάλους.

Κατ' ἀρχὰς τὰ σχολεῖα ἦσαν πτωχὰ ξύλινα παραπήγματα, ὅπου συνηθοῦντο ἄρρενα καὶ θήλεα. Εἰς γραμματοδιδάσκαλος ἐδίδασκε τὰ πρῶτα μαθήματα ἀντὶ ὀλίγων χρημάτων. Πολλὰς φορές τὰ μαθήματα ἐγίνοντο εἰς τοὺς δρόμους, πλησίον τῆς ἀγορᾶς. Ὀλόκληρον τὴν πρωΐαν τὰ παιδιά ἔμενον εἰς τὸ σχολεῖον. Εἶχον ὅμως καὶ πολλὰς ἐορτασίμους ἡμέρας. Ὅπως ἡμεῖς ἔχομεν τὰς διακοπὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐκεῖνα διέκοπτον κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Σατουρναλίων, τὸν χειμῶνα, καὶ τὴν ἀνοιξιν κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Ἀθηνᾶς, τὰ Ἀθῆναια.

Ἡ πειθαρχία εἰς τὸ σχολεῖον ἦτο πολὺ αὐστηρά. Ὁ διδάσκαλος ἐκτύπα μὲ ράβδον τὸν ἄτακτον ἢ ἀμελεῖ μαθητὴν καθὼς καὶ τὴν μαθήτριαν, πρὸς σωφρονισμόν.

Οί μαθηταί ἤσκοῦντο ἐπίσης καί με σωματικὰς ἀσκήσεις, ὄχι ὅμως ὅπως οἱ Ἑλληνόπαιδες. Οἱ Ρωμαῖοι ἐλεύθεροι πολῖται δὲν εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας. Αἱ κυριώτεραι ἀθλητικαὶ ἀσκήσεις τῶν ἦσαν ὁ δρόμος, τὸ πῆδημα, ἀργότερον δὲ ἡ πάλη, ἡ πυγμὴ, τὸ ἀκόντιον καὶ ἡ ἵππασία.

Διὰ τὰ κοράσια ἦτο ἀρκετὸν νὰ μανθάνουν τὰ στοιχειώδη γράμματα. Ἐκτὸς ὅμως τούτων ἐμάνθανον τὰς γυναικείας ἐργασίας· πῶς δηλαδὴ νὰ γνέθουν, νὰ ὑφαίνουν καὶ νὰ κεντοῦν. Ἦγάπων ὅμως πολὺ αἱ Ρωμαῖαι δεσποινίδες νὰ μανθάνουν μουσικὴν, νὰ παίζουν κιθάραν, νὰ τραγουδοῦν, νὰ χορεύουν καὶ νὰ ἀπαγγέλλουν ποιήματα. Αἱ γυμναστικαὶ ἀσκήσεις δὲν τὰς ἠύχαρίστουν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠσχολοῦντο με αὐτάς.

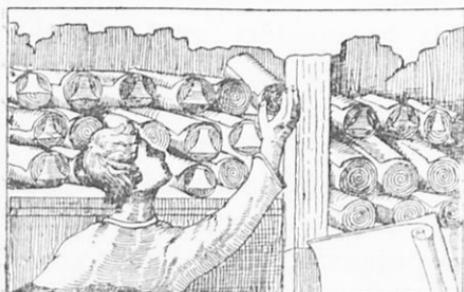
Ἐκτὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος οἱ Ρωμαῖοι ἤρχισαν νὰ μανθάνουν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, νὰ τὴν ὀμιλοῦν καὶ νὰ ἀναγινώσκουν ἑλληνικὰ συγγράμματα. Ὅπως σήμερον αἱ ξένοι γλῶσσαι, ἡ γαλλικὴ, ἡ ἀγγλικὴ καὶ ἡ γερμανικὴ, εἶναι γλῶσσαι τοῦ συρμοῦ, τοιοῦτοτρόπως οἱ πλουσιώτεροι Ρωμαῖοι ἐφρόντιζον νὰ ἐκπαιδεύουν τὰ τέκνα τῶν με τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Τὴν ἀνωτέραν αὐτὴν μόρφωσιν ἔδιδον εἰδικοί διδάσκαλοι, οἱ γραμματικοί.

90. ΜΙΑ ΡΩΜΑΪΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα ἐμάνθανον οἱ Ρωμαῖοι, ὠφέλησαν αὐτοὺς πολὺ, διότι ἠδύναντο οὕτω νὰ μελετοῦν τὰ ὠραῖα ἑλληνικὰ συγγράμματα. Αὐτὰ με τὰς πολυτίμους γνώσεις, τὰς ὁποίας περιεῖχον, ἐμόρφωνον πολὺ αὐτοὺς καὶ ἔκαμνον ἡμερωτέρας τὰς συνηθείας τῶν. Πολλοὶ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἦλθον εἰς τὴν Ρώμην ὡς αἰχμάλωτοι, ἐχρησίμευον ὡς διδάσκαλοι εἰς πολλὰς ρωμαϊκὰς οἰκίας. Οἱ Ρωμαῖοι ἠγάπων πολὺ τοὺς Ἕλληνας διδασκάλους. Ἐδιδον εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν τῶν καὶ τοὺς ἐτίμων.

Ὅταν οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὸν Τάραντα, τὴν ἑλληνικὴν πόλιν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, ὠδήγησαν πολλοὺς αἰχμα-

λώτους εἰς τὴν Ρώμην. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ εἷς ὀνομαζόμενος **Λίβιος Ἀνδρόνικος**, ὁ ὁποῖος προσελήφθη ὡς οἰκοδιδάσκαλος καὶ ἔγινεν ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν κύριόν του. Οὗτος ἀντελήφθη τὸ διαφέρον τῶν Ρωμαίων διὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ μετέφρασε τὴν Ὀδύσειαν τοῦ Ὀμήρου εἰς λατινικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ αὕτη ὡς σχολικὸν βιβλίον. Διὰ τοὺς μεγαλυτέρους εἰς τὴν ἡλικίαν μετέφρασεν ἐπίσης τραγῳδίας τῶν μεγάλων Ἑλλήνων τραγικῶν ποιητῶν, καθὼς καὶ

Μέρος ρωμαϊκῆς βιβλιοθήκης.

κωμῳδίας, αἱ ὁποῖαι ἐπαίζοντο εἰς τὰ θέατρα.

Πολλοὶ Ἕλληνες διδάσκαλοι ἤνοιξαν σχολεῖα εἰς τὴν Ρώμην καὶ πολλοὶ γονεῖς Ρωμαῖοι ἔστελλον τὰ τέκνα τῶν ἐκεῖ, διὰ νὰ λάβουν φῶς ἑλληνικόν. Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία δὲν ἤργησε νὰ κάμῃ τὰ θαύματά της μεταξὺ τοῦ τραχέος καὶ πολεμικοῦ ἐκείνου λαοῦ. Ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἱστοριῶν ἐξεπήδησαν τότε μεταξὺ τῶν Ρωμαίων πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἠδύναντο τώρα νὰ ἀναγινώσκουν τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων τῶν. Οἱ δὲ ρόλλοι τῶν παπύρων, οἱ ὁποῖοι περιεῖχον τοὺς θησαυροὺς τοῦ πνεύματος, ἐπληθύνοντο. Οἱ δοῦλοι, οἱ ὁποῖοι ἤξευρον γράμματα, ἀντέγραφον διάφορα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐπωλοῦντο εἰς τὴν ἀγοράν.

Ὅπως καταλαμβάνομεν, δὲν ἤργησαν νὰ ἰδρυθοῦν καὶ βιβλιοθήκαι. Ὅταν οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὴν Μακεδονίαν, ἔφερον εἰς τὴν Ρώμην ὀλόκληρον τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μακεδόνο βασιλέως. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη βιβλιοθήκη τῆς Ρώμης.

Πλούσιοι Ρωμαῖοι πολῖται ἐπρομηθεύοντο πολλὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ βιβλία. Ταῦτα εἶχον σχῆμα κυλίνδρου καὶ ἦσαν τακτοποιημένα εἰς καταλλήλους βιβλιοθήκας, αἱ ὁποῖαι εἶχον πολλὰ μικρὰ τετράγωνα διαμερίσματα. Κάθε κύλινδρος ἐξεῖχεν ὀλίγον πρὸς τὰ ἔξω. Εἰς τὸ μέρος

αὐτὸ ἐσημειοῦτο ὁ τίτλος τοῦ ἔργου, ὥστε ὁ βιβλιοθηκᾶριος ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἀμέσως τὸν πάπυρον, ὁ ὁποῖος ἐζητεῖτο.

91. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

Οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν πολὺ εὐσεβεῖς εἰς τοὺς θεοὺς των. Ἐκτὸς ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπίστευον, ὅτι προστατεύουν τὴν οἰκίαν, ἐλάτρευον καὶ ἄλλους θεοὺς Ἐπίστευον, ὅτι οἱ θεοὶ αὐτοὶ ἐπροστάτευον ὅλην τὴν πόλιν· ἦσαν δὲ οἱ ἴδιοι μὲ τούς ἑλληνικοὺς θεοὺς.

Οἱ κυριώτεροι θεοὶ ἦσαν ὁ Ζεὺς, ἡ σύζυγός του Ἥρα καὶ ἡ θεὰ τῆς σοφίας, ἡ Ἀθηνᾶ. Οἱ θεοὶ οὗτοι ἐλατρεύοντο ἐπάνω εἰς τὴν ἀκρόπολιν, τὸ Καπιτώλιον, εἰς ὠρισμένας ἑορτασίμους ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ὅλοι οἱ πολῖται μετέβαινον ἐκεῖ, διὰ νὰ προσφέρουν πλουσίας θυσίας.

Ὁ ναὸς τῆς Ἑστίας.

Ἐξω ὅμως ἀπὸ τὴν πόλιν, εἰς μίαν ἀνοικτὴν πεδιάδα, ἡ ὁποία ἐλέγετο πεδίον τοῦ Ἄρεως, ὑπῆρχεν εἷς ναός, ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεὸν τοῦ πολέμου, τὸν Ἄρην. Οἱ Ρωμαῖοι ἠθέλον κάθε πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον εἶχε σχέσιν μὲ τὸν πόλεμον, νὰ μὴ εὐρίσκεται πλησίον εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως ἢ μέσα εἰς αὐτήν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ναός τοῦ Ἄρεως εὐρίσκετο μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβασίλευεν ἡ εἰρηνικὴ ζωὴ καὶ ἡ πρόοδος. Οἱ Ρωμαῖοι ἐπήγαινον ἐκεῖ, διὰ νὰ τιμῆσουν τὸν πολεμικὸν αὐτὸν θεόν.

Πλησίον τῆς ἀγορᾶς ὁ διαβάτης ἔβλεπε μικρὸν κυκλοτερῆ

ναόν, αφιερωμένον εἰς τὴν θεὰν Ἑστίαν Ἐκεῖ αἱ ἱέρειαι, αἱ Ἑστιάδες, ἐπρόσεχον νὰ μὲνη ἄσβεστον τὸ ἱερὸν πῦρ, τὸ ὁποῖον ἐφυλάσσετο μέσα εἰς τὸν ναόν. Τὸ ἱερὸν αὐτὸ πῦρ ἐσυμβόλιζε τὴν εὐτυχίαν τῆς πόλεως. Ὅπως ὅταν ἀπὸ κάθε οἰκίαν λείψῃ τὸ πῦρ, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ὑποφέρουν, τοιουτοτρόπως καὶ ὅλη ἡ πόλις δυστυχεῖ, ὅταν σβεσθῇ τὸ ἱερὸν πῦρ.

92. Ο ΡΩΜΑΙΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΛΕΓΕΩΝ

Ἐπὶ τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ρώμη ἠδύνατο νὰ παρατάξῃ κατὰ τὸν πόλεμον στρατιώτας περισσοτέρους ἀπὸ 300.000 Ρωμαῖους πολίτας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν στρατὸν, τὸν ὁποῖον ἔστελλον αἱ σύμμαχοι πόλεις τῶν Ρωμαίων. Ὁ κόσμος, ὁ ὁποῖος κατῴκει γύρω εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, δὲν εἶχε γνωρίσει τότε τόσον μεγάλον στρατὸν, ὡσὰν τὸν ρωμαϊκόν.

Ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης κατὰ τὴν μάχην ἐκράτει μὲ τὴν δεξιὰν τοῦ χεῖρα δόρυ, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζετο μόνον, ὅταν ἤρχιζεν ἡ μάχη. Ὅταν ὅμως ἔκαμνεν ἔφοδον εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ, τότε ἐχρησιμοποῖει τὸ βαρὺ τοῦ ξίφος, τὸ ὁποῖον ἐκρέματο εἰς τὴν δεξιὰν πλευράν. Διὰ νὰ προστατευέται, ἔφερε κράνος, ἓν δερμάτινον φόρεμα ὡσὰν φουστανέλαν, τὸ ὁποῖον ἔφθανεν ἀπὸ τὴν ὀσφὺν μέχρι τῶν γονάτων, καὶ τὴν ἀσπίδα.

Διὰ νὰ διοικῆται εὐκολώτερον ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς καὶ νὰ ἐφοδιάζεται καλύτερον μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδιά του, ἦτο διηρημένος εἰς ὠρισμένα τμήματα, τὰς λεγεῶνας. Ἐκάστη λεγεὼν περιελάμβανε 4.500 ἄνδρας, ἐκ τῶν ὁποίων 300 ἦσαν ἵππεῖς καὶ 1.200 ἑλαφρῶς ὀπλισμένοι.

Κατὰ τὴν μάχην οἱ βαρέως ὀπλισμένοι στρατιῶται ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τρεῖς γραμμάς. Κάθε γραμμὴ ἦτο διηρημένη εἰς μικρότερα τμήματα, ἀπὸ 120 ἄνδρας.

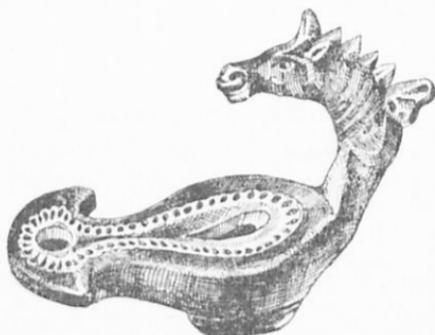
Ἡ πρώτη γραμμὴ ἦτο τὸ μέτωπον ἀπετελεῖτο ἀπὸ νέους καὶ ρωμαλέους στρατιώτας, ἐνῶ οἱ μεγαλύτεροι εἰς τὴν ἡλικίαν κατελάμβανον τὰς δύο ὀπισθίας γραμμάς. Ἐὰν ἐνὸς τμήματος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐφονεύοντο οἱ στρατιῶται

καί ἐσχηματίζετο κενόν, τότε οἱ στρατιῶται, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν ὀπισθίαν γραμμὴν, ἔτρεχον καὶ συνεπλήρωνον τὸ χάσμα. Αὐτὸς ἦτο ὁ λόγος, διὰ τὸν ὅποιον ἡ κάθε παράταξις ἦτο διηρημένη εἰς τμήματα μικρότερα. Εἰς αὐτὴν τὴν παράταξιν οἱ Ῥωμαῖοι ὤφειλον τὰς ἐπιτυχίας των. Κατὰ τοὺς Καρχηδονιακοὺς πολέμους οἱ Ῥωμαῖοι ἔκαμαν καὶ ἄλλας τροποποιήσεις εἰς τὴν πολεμικὴν των παράταξιν, ἡ ὁποία τοιοῦτοτρόπως κατέστη τεῖχος ἀδιαπέραστον.

Κανεῖς ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους στρατιώτας δὲν εἶχε τὴν πειθαρχίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Ῥωμαῖος στρατιώτης. Διηγοῦνται, ὅτι πατὴρ στρατηγὸς διέταξε νὰ φονευθῆ ὁ υἱὸς του ἐνώπιον τῶν ἄλλων στρατιωτῶν, διότι παρέβη διαταγὴν καὶ ἐπολέμησε μόνος ἐναντίον ἐχθροῦ, τὸν ὅποιον ἐφόνευσεν.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀνατροφή, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανεν ὁ Ῥωμαῖος ὡς πολίτης καὶ ὡς στρατιώτης. Ἐὰν ἡμπορούσαμεν νὰ ἐρωτήσωμεν ἕνα Ῥωμαῖον πολίτην, ποῖοι εἶναι οἱ ἀνώτεροι σκοποὶ, τοὺς ὁποίους ἔχει νὰ ἐκπληρῶσῃ εἰς τὴν ζωὴν του, θὰ μᾶς ὠμίλει μὲ τὰ ἴδια λόγια, τὰ ὁποῖα ἀναγινώσκομεν ἐπάνω εἰς ἕν μνημεῖον κάποιου ἀγνώστου παλικαριοῦ τῆς Ῥώμης :

« Ἠγάπησα τοὺς φίλους μου, εἰήρησα τὴν πίστιν μου καὶ ἐξετέλεσα πιστῶς τὰ καθήκοντά μου ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

Η ΡΩΜΗ

ΣΥΝΤΑΡΑΣΣΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΜΦΥΛΙΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

93. Η ΡΩΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 2ον π. Χ. ΑΙΩΝΑ

Οί Ρωμαῖοι, ὕστερον ἀπὸ τοὺς νικηφόρους πολέμους, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν, ἔγιναν κύριοι ἑνὸς κράτους μεγάλου. Τοῦτο περιελάμβανε τὰς νήσους Σικελίαν, Σαρδηνίαν καὶ Κορσικὴν, καθὼς καὶ ἄλλας χώρας, ὅπως τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Αἱ χώραι αὗται ἦσαν τμήματα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἐλέγοντο ἐπαρχίαι. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα κράτη γύρω ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ὅσα διετηροῦντο ἀκόμη τότε, ἦσαν καὶ αὐτὰ ὑποτελῆ εἰς τὸ ἰσχυρὸν κράτος τῶν Ρωμαίων. Τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη ἔγινε τότε ἡ ἔνδοξος καὶ ἰσχυρὰ πρωτεύουσα ὄλων ἐκείνων τῶν μερῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἔφθανεν ἡ κυριαρχία τοῦ τεραστίου κράτους τῶν Ρωμαίων.

Ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἀπεφάσιζε διὰ τὴν τύχην τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι κατῴκουν ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου. Ρωμαῖοι δὲ διοικηταὶ ἐκυβέρνην ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς τὰς ἐπαρχίας των. Οἱ πρέσβεις, τοὺς ὁποίους ἔστελλεν ἡ Ρώμη, ἐγίνοντο παντοῦ δεκτοὶ μὲ μεγάλας τιμὰς. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ Ρωμαίου πολίτου, εἶχε περισσότερα δικαιώματα ἀπὸ τοὺς πολίτας τῶν λαῶν τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος.

Αί μεγάλοι ὅμως κατακτήσεις τῶν Ρωμαίων ἤλλαξαν πολὺ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς Ρώμης. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἔγιναν πλούσιοι ἀπὸ τὰ λάφυρα, τὰ ὅποια ἐκέρδιζον κατὰ τοὺς πολέμους, καὶ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, τὸ ὅποῖον εἶχεν ἀναπτυχθῆ σπουδαίως εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ρωμαῖοι στρατηγοὶ καὶ διοικηταὶ ἐπλούτησαν ἐπίσης πολὺ εἰς τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας, ὅπου ἦσαν διωρισμένοι. Ἄλλοι πάλιν πλούσιοι Ρωμαῖοι εἰσέπραττον μεγάλους φόρους ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας. Ἐδεικνύοντο δὲ πολὺ σκληροὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους, ὅταν δὲν ἐπλήρωνον οὗτοι τὸν ὠρισμένον δι' αὐτοὺς φόρον.

Οἱ πλούσιοι ὅμως αὐτοὶ Ρωμαῖοι δὲν ἐχρησιμοποιοῦν τὸν πλοῦτον των διὰ τὸ καλὸν τῆς πόλεως καὶ τὴν εὐτυχίαν ὄλων τῶν πολιτῶν, ὅπως ἐγένετο εἰς παλαιότερους χρόνους εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐνῶ ἄλλοτε οἱ Ρωμαῖοι εὐγενεῖς ἦσαν, ὅπως ἐμάθομεν, ὀλιγαρχεῖς καὶ ἔζων μὲ μεγάλην ἀπλότητα, τότε ὁ πολὺς πλοῦτος εἶχε κάμει αὐτοὺς πολὺ ἐγωιστὰς καὶ πλεονέκτας. Ἐπρόσεχον μόνον τὸ ἰδικόν των ὁ καθεὶς συμφέρον. Μὲ τὰ χρήματά των ἠγόραζον τὰ κτήματα τῶν πτωχῶν γεωργῶν τῆς Ἰταλίας, οἱ ὅποιοι εἶχον πολλὰ χρέη, ἐπειδὴ ὑπηρετοῦν ὡς στρατιῶται εἰς τοὺς πολέμους ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Εἰς τὰς τεραστίαις ἐκτάσεις τῶν κτημάτων των, ἀντὶ νὰ καλλιεργοῦν τὸν σῖτον, ἔβοσκον πολυάριθμα πρόβατα. Εἶχον δὲ ἰδικούς των δούλους, οἱ ὅποιοι ἐπέβλεπον αὐτά.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πλουσίους αὐτοὺς ἄφηνον τὰ κτήματά των, διὰ νὰ τὰ ἐπιβλέπουν οἱ ἐπιστάται των, αὐτοὶ δὲ ἐπήγαινον εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἔζων μὲ μεγάλην πολυτέλειαν πλησίον εἰς τοὺς συγκλητικούς, τοὺς τραπεζίτας καὶ τοὺς ἄλλους πλουσίους ἐπιχειρηματίας.

Ὅλοι αὐτοὶ ἀπετέλουν τὴν σπουδαιότεραν τάξιν τῶν Ρωμαίων πολιτῶν. Κατῴκουν εἰς τὸν Παλατῖνον λόφον, εἰς πολυτελεστάτας οἰκίας, αἱ ὅποια ἦσαν στολισμέναι μὲ μαρμαρίνους κίονας, μωσαϊκὰ εἰς τὸ πάτωμα, ὠραίας κρήνας καὶ ἀγάλματα. Ἐφόρουν πολῦτιμα φορέματα καὶ κοσμήματα καὶ

ἐξώδευον πολλά χρήματα διὰ τὰ ἀρώματα, τὰ δειπνα καὶ τὰς ψυχαγωγίας των. Ὅταν δὲ περιεπάτουσαν εἰς τοὺς δρόμους, ἠκολουθοῦντο ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους πτωχοὺς, οἱ ὅποιοι μὲ τὰς κολακείας των προσεπάθουν νὰ ἐπιτύχουν κάτι ἀπὸ αὐτοῦς.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πλουσίων αὐτῶν Ρωμαίων πολιτῶν, ὑπῆρχε καὶ μία ἄλλη τάξις πολιτῶν εἰς τὴν Ρώμην. Οὗτοι ἦσαν στρατιῶται Ρωμαῖοι, οἱ ὅποιοι ὕστερον ἀπὸ τοὺς νικηφόρους καὶ σκληροὺς πολέμους ἐπέστρεφον εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἤλπιζον, ὅτι θὰ εὕρισκον ἥσυχον καὶ καλὴν ζωὴν. Ἐπίσης χωρικοί, οἱ ὅποιοι ἐπώλησαν τὰ κτήματά των εἰς τοὺς πλουσίους γείτονάς των διὰ τὰ πολλά των χρέη, ἐπήγαινον καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ρώμην, διὰ νὰ εὕρουν ἐκεῖ ἐργασίαν ὡς ἐργάται. Οἱ πλούσιοι κτηματῖαι, ὅπως ἐμάθομεν, ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὰς ἐργασίας των δούλους καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ὑπῆρχεν ἐργασία διὰ τοὺς χωρικοὺς αὐτοὺς Ρωμαίους πολίτας.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν πτωχῶν πολιτῶν τῆς Ρώμης. Οὗτοι πολλὰς φορὰς ἔμενον χωρὶς ἐργασίαν. Περιεφέροντο δὲ εἰς στενὰς ὁδοὺς καὶ ἔζων μέσα εἰς ἀνθυγιεινὰ ξύλινα παραπήγματα. Μὲ μεγάλην των λύπην ἔβλεπον τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των νὰ φοροῦν πολὺ πτωχικὰ φορέματα καὶ νὰ τρέφονται κακῶς.

Τὴν δυσαρέσκειάν των αὐτὴν ἠῤῥξανον οἱ λόγοι τῶν ρητόρων, οἱ ὅποιοι ὠμίλουν διὰ τὰς ἀσωτίας τῶν πλουσίων εἰς τὸ πλῆθος, τὸ ὅποῖον συνηθροίζετο γύρω των εἰς τὴν ἀγορὰν.

95. ΟΙ ΔΟΥΛΟΙ

Εἰς τὴν Ρώμην ὑπῆρχον ἐπίσης τότε πολλοὶ δοῦλοι. Οὗτοι κατήγοντο ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Συρίαν, ἀπὸ τὰς χώρας πρὸς βορρᾶν καὶ ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν αἰχμάλωτοι τῶν πολέμων. Ἄλλοι δὲ εἶχον ἀγορασθῆ ἀπὸ πλουσίους Ρωμαίους εἰς ἀγοράς, ὅπου ἐπώλουν τότε δούλους. Κάθε

οικογένεια πλουσίου Ρωμαίου είχε πολλούς δούλους, οί όποιοι έκαμνον διαφόρους έργασίας. Ήσαν δηλαδή θυρωροί, μάγειροι, άρτοποιοί, ύπηρέται εις τά δωμάτια και τά λουτρά. Άλλοι ύπηρέτουν κατά την ώραν τοϋ φαγητοϋ και άλλοι συνώδευον τούς κυρίους των, όταν εξήρχοντο οϋτοι από την οικίαν. Ύπήρχον επίσης ύπηρέτριαι, αί όποιαί έκλωθον ή έρραπτον. Άλλοι πάλιν από τούς δούλους έχρησιμοποιοϋντο δι' άνωτέρας έργασίας: δηλαδή ειργάζοντο ως καταστιχογράφοι, ως βιβλιοθηκάριοι και ως γραφεΐς. Έκτός όμως αυτών ύπήρχον και οί πολυάριθμοι εκείνοι δοϋλοι, οί όποιοι έχρησιμοποιοϋντο ως έργάται εις τά εργοστάσια ή ως γεωργοί εις τά κτήματα των πλουσιών ή ως ποιμένες των προβάτων των.

Ό κύριος ήδύνατο νά πωλήση τόν δοϋλον του, ή όταν έκαμνε σφάλμα, νά τόν κτυπήση και νά τόν βασανίση. Ήδύνατο όμως νά δώση εις αυτόν και την έλευθερίαν του. Έκεϊνος από τούς δούλους, ό όποιος απέκτα κατ' αυτόν τόν τρόπον την έλευθερίαν του, ώνομάζετο άπελεύθερος. Ύπήρχον δε πολλοί άπελεύθεροι πολίται εις την Ρώμην.

96. Ο ΠΟΡΚΙΟΣ ΚΑΤΩΝ

Μεταξύ των Ρωμαίων πλουσιών, περί των οποίων ώμιλήσαμεν, ύπήρχον και μερικοί φρόνιμοι άνδρες, οί όποιοι με λύπην των έβλεπον την μεγάλην αυτήν άνισότητα των πολιτών. Άντελαμβάνοντο, ότι ό ύπερβολικός πλοϋτος των πλουσιών και ή δυστυχία των πτωχών δέν ήτο δυνατόν νά έχουν καλās συνεπειάς δια την πατρίδα. Ό σπουδαιότερος από όλους αυτους τούς φρονίμους άνδρας ύπήρξεν ό πλούσιος Ρωμαίος Πόρκιος Κάτων. Οϋτος κατήγετο από πολύ πλουσίαν και εύγενή οικογένειαν και ύπήρξε σπουδαίος στρατιωτικός και ρήτωρ. Ήμίσει πολύ την Καρχηδόνα και ειναί εκείνος, ό όποιος επανελάμβανε πάντοτε εις τούς λόγους του, ότι « ή Καρχηδών πρέπει νά καταστραφη ». Σκοπόν της ζωής του έταξε νά επαναφέρη τά άρχαΐα και άπλᾶ ήθη, με τά όποια έζησαν οί παλαιότεροι Ρωμαίοι και δι' αυτό ειχον μεγαλουργήσει.

Ἦτο φοβερὸς ἐχθρὸς τοῦ πλοῦτου καὶ ἐπολέμει κάθε τάσιν δι' ὑλικὴν ἀπόλαυσιν καὶ διασκέδασιν. Ἦγάπα πολὺ τὴν γεωργίαν καὶ ἐπρόσεχε πολὺ τὴν ρωμαϊκὴν νεολαίαν. Ἦθελεν οἱ νέοι νὰ λαμβάνουν μὲν μόρφωσιν καθαρῶς ρωμαϊκὴν, διότι ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ μόρφωσις ἔβλαπτε τὰ ρωμαϊκὰ ἤθη. Ἦνε δὲ μετὰ πολλὴν ἀπλότητα καὶ εἰργάζετο ὁ ἴδιος μαζί με τοὺς ἐργάτας του εἰς τὰ κτήματά του. Ἦδίδασκε μόνος τὰ τέκνα του καὶ δὲν ἐλάμβανεν, ὅπως ἄλλοι πλούσιοι Ρωμαῖοι, διδασκάλους δούλους "Ἑλληνας δι' αὐτά.

Εἰς τὴν σύγκλητον ὤμιλει ἐναντίον τῶν ἀσωτιῶν, τὰς ὁποίας ἔκαμνον οἱ πλούσιοι, καὶ ἐναντίον τῆς κακῆς τῶν ζωῆς. Δυστυχῶς ὅμως ὀλίγοι ἐπρόσεχον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κάτωνος. "Οἱοι ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς ὀπισθοδρομικόν.

97. ΟΙ ΓΡΑΚΧΟΙ ΚΑΙ Η ΚΟΡΝΗΛΙΑ

Δύο ἀδελφοὶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους φρονίμους πολίτας ἀντελήφθησαν τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ἡ Ρώμη ἀπὸ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ἄλλοι πτωχοὶ πολῖται. Οὗτοι ἦσαν ὁ **Τιβέριος** καὶ ὁ **Γάιος Γράκχος**.

Οἱ δύο αὐτοὶ ἀδελφοὶ εἶχον μητέρα τὴν **Κορνηλίαν**, τὴν θυγατέρα τοῦ Σκιπίωνος ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τὸν Ἀννίβαν. Εἰς τὴν μητέρα αὐτὴν ὤφειλον τὴν ἀρίστην ἀνατροφὴν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀνεδείχθησαν εἰς τὴν πολιτείαν μεγάλοι ἄνδρες.

Ἦ Κορνηλία ἐδίδασκε τοὺς δύο υἱοὺς τῆς τὰ καλύτερα πράγματα ἀπὸ τὴν παλαιὰν καὶ αὐστηρὰν ἐκείνην ἀνατροφὴν τῶν Ρωμαίων. Ἦπίσης ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὅ,τι ὠφέλιμον ὑπῆρχεν εἰς τὸν νέον πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἦ ἴδια ἦτο γυνὴ μετὰ εὐγενῆ ψυχὴν καὶ πατριωτικὰς ἰδέας. Τὰς ὥρας τῆς δὲ ἰδέας ἐνέπνευσε εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς καὶ συνήθισεν αὐτοὺς νὰ εἶναι εὐγενεῖς ἄνθρωποι καὶ νὰ ἀγαποῦν τὴν πατρίδα τῶν περισσότερον ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν. Τόση ἦτο ἡ ἀφοσίωσις τῆς μητρὸς Κορνηλίας εἰς τὰ τέκνα

της, ὥστε μίαν φοράν, ὅταν μία φίλη της Ρωμαία πλουσία τὴν παρεκάλεσε νὰ δείξῃ εἰς αὐτὴν τὰ κοσμήματά της, ἡ Κορνηλία ἐκάλεσε τοὺς δύο υἱοὺς της καὶ εἶπεν εἰς τὴν φίλην της :

« Ἴδού οἱ πολῦτιμοι θησαυροί μου ».

98. Ο ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΓΡΑΚΧΟΣ

Ὁ μεγαλύτερος εἰς τὴν ἡλικίαν, ὁ Τιβέριος, πρῶτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Οὗτος εἰς τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν ἦτο πολὺ ἥσυχος καὶ διστακτικός. Ἦγάπα πολὺ τὰ γράμματα καὶ ἐφαίνετο, ὅτι θὰ γίνῃ μᾶλλον ἄνθρωπος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς σοφίας. Ὅταν ὅμως ἠνδρώθη, ὁ ἥσυχος ἐκεῖνος νεανίας μετεβλήθη εἰς ἄνδρα δραστήριον καὶ ἀποφασιστικόν. Μεγάλην θλίψιν ἠσθάνετο ἡ πατριωτικὴ ψυχὴ του, ὅταν ἔβλεπε τοὺς συμπατριώτας του νὰ δυστυχοῦν καὶ τὴν γεωργίαν τῆς πατρίδος του νὰ φθίνῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἦγανάκει δὲ πολὺ, ὅταν ἔβλεπε νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰς ἐκτεταμένας γαίας τῶν Ρωμαίων πλουσίων δοῦλοι καὶ ὄχι Ρωμαῖοι γεωργοί, εἰς τοὺς ὁποίους πραγματικῶς ἀνήκεν ἡ γῆ. Ὅλα αὐτὰ ἔκαμαν τὸν διστακτικόν Τιβέριον νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς δυστυχοῦντας γεωργοὺς συμπατριώτας του.

Μὲ μεγάλην εὐγλωττίαν ὠμίλει εἰς τὸν λαόν καὶ ἔλεγε :

« Τὰ ἄγρια θηρία τῆς Ἰταλικῆς πατρίδος ἔχουν τὰς φωλεάς των, ὅπου μὲ ἡσυχίαν ἀναπαύονται. Οἱ ἄνδρες ὅμως, οἱ ὁποῖοι διακινδυνεύουν τὴν ζωὴν των εἰς τὴν μάχην χάριν τῆς Ἰταλίας, δὲν ἔχουν τίποτε μέσα εἰς αὐτὴν ἰδικόν των, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Χωρὶς κατοικίας καὶ χωρὶς ἰδιαιτέραν πατρίδα περιπλανῶνται μὲ τὰς συζύγους καὶ τὰ τέκνα των ἀπὸ τὸν ἓνα τόπον εἰς τὸν ἄλλον ».

Ὁ Τιβέριος μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ λαοῦ ἐξελέγη δήμαρχος καὶ κατῶρθωσε, παρὰ τὸν σφοδρὸν πόλεμον τῶν εὐγενῶν, νὰ ψηφισθῇ νόμος, ὁ ὁποῖος ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς **133 π.Χ.** Ρωμαίους πολίτας νὰ ἔχουν περισσότερον ἀπὸ 1.000 στρέμματα γῆς. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶχε περισσότερα, ἔπρεπε τὸ ἐπὶ πλέον νὰ τὸ ἀφήσῃ, διὰ νὰ μοιρασθῇ μεταξὺ τῶν πτω-

χῶν πολιτῶν. Μὲ τὸν νόμον αὐτὸν πολλαὶ χιλιάδες στρέμματα γῆς ἐδόθησαν εἰς τοὺς ἀπόρους πολίτας, οἱ ὅποιοι ἔφυγον τότε ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ ἴδρυσαν εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν νέα χωρία, ὅπου εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματά των.

“Ὅταν τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ λαὸς συνῆλθε, διὰ νὰ ἐκλέξη καὶ πάλιν τὸν Τιβέριον δῆμαρχον, μία ὁμὰς ἀπὸ συγκλητικούς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὠπλισμένοι μὲ ρόπαλα, εἰσώρμησεν αἰφνιδίως εἰς τὸ συγκεντρωμένον πλῆθος καὶ ἐγινε συμπλοκή. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἦτο νὰ φονευθῇ ὁ Τιβέριος. Τὸ πρῶτον ἀδελφικὸν αἷμα εἶχε πλέον χυθῆ κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην σύγκρουσιν.

99. Ο ΓΑΪΟΣ ΓΡΑΚΧΟΣ

Δέκα ἔτη ὕστερον ἀπὸ τὸν φόνον τοῦ Τιβερίου ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ νόμου, τὸν ὅποιον ἔθεσεν ὁ Τιβέριος, **123 π.Χ.** ἐπανελήφθη μὲ μεγάλην δραστηριότητα ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Γαΐου. Οὗτος, ὅπως καὶ ὁ ἀδελφός του, ἦτο ἀνὴρ μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμόν καὶ ἠγάπα πολὺ τὴν πατρίδα του. Εἶχε μεγάλην ἱκανότητα καὶ ἦτο πολὺ ἐπιτήδειος διὰ τὰ πολιτικὰ πράγματα.

“Ὅταν ἐγινε δῆμαρχος, προσεπάθησε νὰ κάμη περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἔκαμεν ὁ ἀδελφός του διὰ τὸ καλὸν τῶν γεωργῶν καὶ τοῦ πτωχοῦ λαοῦ. Δηλαδή εἰς τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας ἠθέλησε νὰ στείλῃ Ρωμαίους πολίτας, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον ἐργασίαν, καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν ἀνεργίαν. Ἐπίσης ἠθέλησε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν λαὸν μὲ ἓνα νόμον, συμφώνως πρὸς τὸν ὅποιον μεγάλαι ποσότητες σίτου θὰ ἠγοράζοντο ἀπὸ τὴν Σικελίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ὁ σίτος οὗτος θὰ ἐπωλεῖτο εἰς εὐθνήν τιμὴν μεταξὺ τῶν πτωχῶν πολιτῶν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως, τὸ ὅποιον ἐπεχείρησε νὰ κάμη καὶ τὸ ὅποιον δεικνύει τὸ θάρρος τοῦ Γαΐου, ἦτο ὅτι ἠθέλησε νὰ καταρρίψῃ τὴν δύναμιν τῆς συγκλήτου.

Ἐπὶ ἓν διάστημα ὁ Γάιος εἶχε τόσην δύναμιν, ὥστε ἐνομίζετο ὡς ἡγεμὼν εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ ἐχθροὶ του ὅμως κατάρθωσαν νὰ τὸν διαβάλουν καὶ ἐπέτυχον νὰ μὴ ἐκλεγῇ καὶ πάλιν

δήμαρχος. "Υστερον ἀπὸ ὀλίγον χρόνον ἔγινε συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν δύο κομμάτων. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν αὐτὴν ἐφο- 121 π.Χ.
νεύθη ὁ Γάιος μαζί με ἄλλους πολλοὺς φίλους του.

Μὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ νόμοι τῶν Γράκχων ἔπαυσαν νὰ ἔχουν δύναμιν. Ἡ τάξις τῶν πτωχῶν ἔμενε πλέον ἀπροστά-
τευτος.

Οἱ Γράκχοι μετὰ τὸν θάνατόν των ἐτιμήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς μάρτυρες. Ὁ Πλούταρχος μᾶς λέγει, ὅτι οἱ ἀνδριάντες των ἐστήθησαν εἰς δημόσιον μέρος καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἔπεσαν, ἐκηρύχθη ἱερός. Ἐκεῖ τὸ πλῆθος προσέφερε τοὺς πρώτους καρ-
ποὺς τῆς κάθε ἐποχῆς καὶ ἔκαμνε θυσίας, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ναοὺς. Ἡ δὲ μήτηρ των Κορνηλία, ἡ ὁποία ἔζησεν ἀρκετὰ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τῶν υἱῶν της, λέγουν, ὅτι διηγεῖτο τὰς πράξεις αὐτῶν, ὅπως τὰ κατορθώματα τῶν ἀρχαίων ἡρώων, χωρὶς νὰ κλαίῃ.

Ἡ κυβέρνησις τῶν Γράκχων ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ρώμης, διότι μὲ τὴν πολιτικὴν των χάριν τῶν πτωχῶν, ἔγιναν αἴτιοι νὰ ἀρχίσῃ μία ἐπαναστατικὴ κί-
νησις τοῦ λαοῦ πρὸς ἀπόκτησιν τῶν δικαιωμάτων του. Ἡ κί-
νησις αὕτη δὲν ἐτελείωσε, παρὰ μόνον ὅταν ἡ ρωμαϊκὴ δημο-
κρατία περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς ἀνδρὸς μὲ στρατιωτικὴν δύναμιν.

100. ΟΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γαίου Γράκχου διάφοροι ἄνδρες, διὰ νὰ ἔχουν τὸν λαὸν μὲ τὸ μέρος των, ὠργάνωνον διασκε-
δάσεις εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως, ὅπου ἦτο δυνατὸν ὁ καθεὶς νὰ λαμβάνῃ μέρος ἐλευθέρως. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐθεράπευε τὴν κατάστασιν. Οἱ ἄνεργοι ἐξηκολούθουν νὰ μένουν χωρὶς ἐρ-
γασίαν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον καλυτέραν ἐνασχόλησιν, συνη-
θροίζοντο εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ καπηλεῖα, ὅπου ἔπινον, ἔπαι-
ζον διάφορα παιγνίδια καὶ ἐφιλονίκουν. Οἱ νέοι ἐλάμβανον
μαζί των ὀμάδας ἀπὸ ὀκνηροὺς ἀνθρώπους, περιεφέροντο εἰς
τὰς ὁδοὺς καὶ ἐλήστευον ἢ ἐπετίθεντο ἐναντίον σεβαστῶν

πολιτῶν. Ὄταν αἱ ἀρχαὶ ἐπεχείρουν νὰ ψηφίσουν νόμον, ὁ ὁποῖος θὰ περιώριζε τὴν ἀπρεπῆ συμπεριφορὰν τῶν πρὸς τοὺς πολίτας, οὗτοι εἰσώρμων εἰς τὴν συνέλευσιν μαζί με ὀμάδας ἀπὸ κακοποιούς καὶ ἐτρομοκράτου τὸν λαόν. Τοιοῦτοτρόπως κανεῖς νόμος δὲν ἐψηφίζετο ἐναντίον τῶν.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς νόμους, ὁ ὁποῖος ἦτο παλαιότερον τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς Ρώμης, εἶχε τότε ἐξαφανισθῆ. Μία δὲ μόνη ἐλπίς ὑπῆρχε διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως εἰς τὴν κλυδωνιζομένην κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους Ρώμην. Αὕτη ἦτο ὁ στρατὸς τῆς, ὁ ὁποῖος ἐστρατοπέδευεν ἐκεῖ.

Ἄλλὰ δὲν ἦτο μόνον ἡ Ρώμη, ὅπου ἐκυριάρχει ἡ ἀταξία καὶ ἡ δυσαρέσκεια. Εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους οἱ ἄνθρωποι ἐπιέζοντο πολὺ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους διοικητάς, οἱ ὁποῖοι σκληρῶς ἐφορολόγουν αὐτούς. Εἰς τὴν θάλασσαν δὲν ὑπῆρχεν ἀσφάλεια. Οἱ δὲ ἔμποροι καὶ οἱ ταξιδιωταὶ ὑπέφερον πολὺ ἀπὸ τοὺς πειρατάς. Μέσα εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπίσης περιεπλανῶντο συμμαχίαι ὀπλισμένων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐλήστευον τοὺς γεωργούς καὶ ἐφόνευον ἐκείνους, ὅσοι ἀνθίσταντο.

Τὰς συμμαχίας αὐτὰς ἀπετέλουν κυρίως δοῦλοι, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρουν νὰ ὑποφέρουν τὴν σκληρότητα τῶν ἐπιστατῶν, ἔφευγον ἀπὸ τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν, ὅπου εἰργάζοντο, καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ληστρικὰς αὐτὰς συμμαχίας.

101. ΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐσωτερικοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι ἐτάρασσον τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους, ἄλλοι φοβερῶτεροι κίνδυνοι ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά του ἠπέιλησαν αὐτό.

Εἰς τὴν **Νουμιδίαν** τῆς Ἀφρικῆς, τὸ σημερινὸν Ἀλγέριον, εἰς **πρίγκιψ**, ὁ **Ἰουγούρθας**, ἐφόνευσε τὸν ἐξάδελφόν του, τὸν ὁποῖον ἐπροστάτευον οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἠθέλησε νὰ γίνῃ

αὐτὸς βασιλεύς. Ἐναντίον τοῦ Ἰουγούρθα οἱ Ῥωμαῖοι ἔκαμαν πόλεμον, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ὀκτὼ περίπου ἔτη (112·105 π. Χ.).

Ὁ μεγαλύτερος ὁμῶς ἀπὸ ὅλους τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους διέτρεξε τὸ Κράτος, ἦτο εἷς νέος φοβερός ἐχθρὸς ἀπὸ τὰ βόρεια σύνορα αὐτοῦ. Ἦσαν οἱ **Κίμβροι** καὶ οἱ **Τεύτονες**, γερμανικοὶ λαοί, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἀκόμη διήρκει ὁ πόλεμος ἐναντίον τοῦ Ἰουγούρθα, εἰσέβαλον εἰς τὴν ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν, ἡ ὁποία ἦτο ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Πέντε ρωμαϊκαὶ στρατιαί, αἱ ὁποῖαι ἐστάλησαν ἐναντίον των, ἐνίκηθησαν ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Εἰς μίαν μάλιστα μάχην αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν, ἡ ὁποία μόνον μὲ τὴν φοβερὰν ἦταν εἰς τὰς Κάννας εἶναι δυνατὸν νὰ παραβληθῇ.

Ὁ κίνδυνος, ὁ ὁποῖος ἠπειλεῖ τὸ ρωμαϊκὸν κράτος, ἦτο μέγας. Ποῖος θὰ ἦτο ὁ ἄξιος στρατηγός, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο τότε νὰ σώσῃ αὐτό;

102. Ο ΓΑΪΟΣ ΜΑΡΙΟΣ

Ἡ Ῥώμη ὀφείλει τὴν σωτηρίαν της κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἐποχὴν εἰς ἓνα σπουδαῖον ἄνδρα, τὸν **Γάιον Μάριον**. Οὗτος ἦτο υἱὸς ἑνὸς πτωχοῦ γεωργοῦ καὶ ὑπῆρξε γενναῖος στρατιώτης εἰς τοὺς πολέμους. Δὲν εἶχε μεγάλην μὀρφωσιν, ἀλλ' ἦτο τίμιος καὶ κανεὶς δὲν κατάρθωσε νὰ δωροδοκῆσῃ αὐτόν, ὅπως ἄλλους. Εἶχε μεγάλην ἰκανότητα καὶ ἦτο πολὺ φιλόδοξος.

Ἀπὸ τὸν Πλούταρχον μανθάνομεν, ὅτι μίαν φορὰν, ἐνῶ ἦτο μικρὸς ἀκόμη, καθὼς ἐκοιμᾶτο κάτω ἀπὸ ἓν δένδρον, ἔπεσαν ἐπάνω του μία φωλεὰ ἀετοῦ, ἡ ὁποία περιεῖχεν ἑπτὰ νεοσσούς. Οἱ μάντιες τότε ἐπροφήτευσαν, ὅτι ἑπτὰ φορὰς ὁ νέος θὰ ἐγίνετο ὑπάτος. Πράγματι, ὁ Μάριος μὲ τὴν μεγάλην του στρατιωτικὴν ἰδιοφυῖαν πολὺ ταχέως ἀνεδείχθη σπουδαῖος στρατηγός καὶ ἐξελέγη πολλὰς φορὰς ὑπάτος.

Ὁ Μάριος κατ' ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ ἐστάλη ὡς στρατηγός τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπολέμει τὸν Ἰουγούρθαν.

Ἐνῶ δὲ ἄλλοι στρατηγοί, οἱ ὅποιοι εἶχον σταλῆ προηγου-
 μένως, διεφθείροντο ἀπὸ τὸν Ἰουγούρθαν μὲ χρήματα καὶ ὁ
 105 π.Χ. πόλεμος παρετείνεται ἐκεῖ ἐπὶ ἔτη, ὁ Μάριος, μόλις
 ἀνέλαβεν τὴν στρατηγίαν, κατενίκησε τὸν Ἰουγούρ-
 θαν, συνέλαβεν αὐτὸν αἰχμάλωτον καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν
 Ρώμην, ὅπου ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ θρίαμβον.

Ὁ Μάριος εἶχε διοργανώσει σῶμα μισθοφόρων στρατιω-
 τῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἄριστα ἐξησκημένοι εἰς τὴν πολεμικὴν τέ-
 χνην. Μὲ τὸν στρατὸν αὐτὸν ἐστάλη νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς φο-
 βεροὺς ἐχθροὺς, τοὺς Κίμβρους καὶ τοὺς Τεύτονας, οἱ ὅποιοι
 ἠπέιλον νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Μάριος μὲ τὸν
 ἠσκημένον του στρατὸν κατώρθωσε νὰ νικήσῃ εἰς δύο σπου-
 दाίας μάχας τὸν ἐχθρόν, εἰς τὴν μίαν (102 π.Χ.) τοὺς Τεύτο-
 νας καὶ εἰς τὴν ἄλλην (101 π.Χ.) τοὺς Κίμβρους.

Τὰ δύο αὐτὰ βαρβαρικά φύλα, τὰ ὅποια ἄλλοτε τόσον
 ἠπέιλησαν τὸ ρωμαϊκὸν κράτος, κατεστράφησαν. Πολλοὶ αἰ-
 χμάλωτοι τοῦ πολέμου ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Πολλαὶ δὲ γυ-
 ναῖκες αὐτῶν, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν δουλείαν, ἠτύοκτόνησαν.
 Ἀπὸ τότε ἐπέρασαν πεντακόσια ἔτη, κατὰ τὰ ὅποια δὲν ἐπά-
 τησαν τὴν Ἰταλίαν ἐχθροὶ ἐπιδρομεῖς. Ὁ Μάριος λοιπὸν
 προσέφερε μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅσην ὀλί-
 γοι ἄλλοτε στρατηγοὶ εἶχον προσφέρει.

103. ΜΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΛΕΥΚΙΟΣ ΣΥΛΛΑΣ

Ὁ Μάριος ὕστερον ἀπὸ τὰς ἐνδόξους τοῦ νίκας ἐπέστρε-
 ψεν εἰς τὴν Ρώμην μὲ πρωτοφανῆ θρίαμβον. Οἱ Ρωμαῖοι πολῖ-
 ται ἐχαιρέτησαν αὐτὸν ὡς δεῦτερον Κάμιλλον. Μὲ τὰς λόγχας
 τῶν στρατιωτῶν του ἠδύνατο τότε ὁ Μάριος νὰ ἀνακηρύξῃ
 τὸν ἑαυτὸν τοῦ βασιλέα· ἀλλ' ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸ πολίτευμα
 τῆς χώρας του. Οἱ πολῖται ἀνεκήρυξαν αὐτὸν δι' ἕκτην τότε
 φορὰν ὕπατον.

Ὁ Μάριος κατὰ τοὺς εἰρηνικοὺς χρόνους τῆς Ρώμης εἰσ-
 ἦλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν καὶ ἔγινεν ἀρχηγὸς τοῦ δημο-
 κρατικοῦ κόμματος. Ἀπέκτησεν ὅμως ἓνα σπουδαῖον πολιτι-

κόν αντίπαλον, τὸν **Λεύκιον Σύλλαν**, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν.

Ὁ Σύλλας κατήγετο ἀπὸ παλαιὰν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν, ἀλλ' ὄχι καὶ πλουσίαν. Εἶναι γνωστὸν δέ, ὅτι νέος ἦτο πολὺ πτωχὸς καὶ ἐκάθητο εἰς μίαν πολὺ πτωχικὴν οἰκίαν, ἣ ὁποία δὲν ἦτο ἰδική του. Εἶχε λάβει ὅμως μεγάλην μόρφωσιν. Ἦγάπα πολὺ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, ἀνῆκε δὲ εἰς τοὺς ἐπικουρεῖους φιλοσόφους. Ἦτο τολμηρὸς καὶ ἀποφασιστικὸς, ἀλλὰ προσεκτικὸς καὶ πολὺ συνετός. Εἶχε μεγάλα πολιτικὰ προτερήματα καὶ ἐγνώριζε καλὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἦτο δηλαδὴ πολιτικὸς πολὺ ἱκανός, ὅσον δὲν ἦτο ὁ Μάριος. Οἱ δύο αὐτοὶ ἀντίπαλοι ὠμοίαζον μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν στρατηγικὴν τοῦ πολέμου. Μέσα ὅμως εἰς τὰς φλέβας τοῦ Σύλλα ἔτρεχεν αἷμα ἀγρίας σκληρότητος καὶ δεισιδαιμονίας. Ἦμποροῦσε χάριν ἀστεϊσμοῦ νὰ διατάξῃ τὸν θάνατον ἑνὸς ἀνθρώπου. Ἐχλεύαζε δὲ τοὺς παλαιοὺς θεοὺς τῆς Ρώμης καὶ ὠνόμαζε τὸν ἑαυτὸν του φίλον καὶ εὐνοούμενον τῆς Ἀφροδίτης. Εἶχε μεγάλην πίστιν εἰς τὴν τύχην του, ἣ ὁποία πραγματικῶς δὲν ἄφησεν αὐτὸν ποτέ.

Ὁ Σύλλας διεκρίθη κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Ἰουγούρθα, ὅτε ὑπηρετήσεν ὡς ταμίας τοῦ Μαρίου. Ἀνεδείχθη δὲ κατὰ τὸν πόλεμον αὐτόν, διότι κατάρθωσε τότε μὲ δολιότητα νὰ συλλάβῃ αἰχμάλωτον τὸν ἴδιον τὸν Ἰουγούρθαν. Εἰς τὸν πόλεμον ἐπίσης κατὰ τῶν Κίμβρων ὁ Σύλλας ἔλαβε μέρος. Τότε ὁ Μάριος ἀντελήφθη τὴν στρατηγικὴν ἰδιοφυῖαν αὐτοῦ.

104. Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΣΥΛΛΑΣ ΥΠΑΤΟΣ

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἀνέδειξε πολὺ τὸν Σύλλαν, ἦτο ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἐξεργάγη τότε εἰς τὴν Ἰταλίαν μεταξὺ τῶν συμμάχων λαῶν τῆς Ρώμης. Ὁ πόλεμος 91-88 π.Χ. αὐτὸς ἔγινε, διότι ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἀπέφευγε νὰ δώσῃ δικαιώματα Ρωμαίου πολίτου εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἰταλίας. Οὗτοι ἦσαν οἱ πολυπληθέστεροί καὶ οἱ γενναιότεροι στρατιῶται κατὰ τοὺς πολέμους. Ἀφοῦ δὲ ἐλάμβαν-

νον μέρος εις ὄλους τοὺς κινδύνους διὰ τὴν υπεράσπισιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, διατί καὶ αὐτοὶ νὰ μὴ ἔχουν ἴσα δικαιώματα, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ; Ἐζήτησαν λοιπὸν ἰσότητα ἀπέναντι τῶν νόμων καὶ δικαίωμα περιουσίας. Ἐπίσης ἐζήτησαν νὰ λαμβάνουν καὶ αὐτοὶ μέρος εἰς τὸ ἐμπόριον, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ρωμαῖοι πολῖται. Διὰ τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, νὰ ἔρχονται δηλαδὴ εἰς τὴν Ρώμην καὶ νὰ ψηφίζουν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται, δὲν ἐνδιεφέροντο πολὺ.

Ὅταν εἶδον, ὅτι οὔτε τὸ δημοκρατικὸν κόμμα οὔτε τὸ ἀριστοκρατικὸν ἤθελε νὰ κάμῃ τὴν παραχώρησιν αὐτὴν τῶν δικαιωμάτων, ἐπανεστάτησαν καὶ ἐξέλεξαν ἰδικὴν τῶν κυβερνησιν. Ὁ σκοπὸς τῶν ἦτο νὰ κάμουν ἓν νέον κράτος, τὸ ὁποῖον νὰ περιλαμβάνῃ ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν, καὶ νὰ καταστρέψουν τὴν Ρώμην. Ὡς νέαν τῶν πρωτεύουσαν ἐξέλεξαν μίαν πόλιν εἰς τὸ κέντρον τῶν Ἀπεννίνων, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Ἰταλικήν.

Ὁ πόλεμος αὐτὸς ὑπῆρξε πολὺ σκληρὸς, διότι αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἔπρεπε νὰ πολεμήσουν ἐναντίον ρωμαλέων ὀρεινῶν λαῶν τῶν Ἀπεννίνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον μάθει νὰ πολεμοῦν ἄλλοτε μὲ ἀρχηγούς ὅπως ὁ Σκιπίων καὶ ὁ Μάριος. Ὁ πόλεμος ἐτελείωσεν, ἀφοῦ ἡ Ρώμη ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ ἴσα πολιτικὰ δικαιώματα εἰς ὄλους τοὺς ἐλευθέρους πολίτας τῆς Ἰταλίας.

Τοῦτο ἔχει πολὺ μεγάλην ἱστορικὴν σημασίαν, διότι οὕτως ἡ Ρώμη ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν παλαιάν τῆς πολιτικὴν δηλαδὴ νὰ κάμνῃ, ὅπως ἐμάθομεν, Ρωμαῖους πολίτας τοὺς λαοὺς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους κατέκτα.

Εἰς τὸν συμμαχικὸν ἐκεῖνον πόλεμον πολλοὶ στρατηγοὶ ἔλαβον μέρος καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ ἴδιος ὁ Μάριος. Ὁλος ὑπερέτρησε τότε ὁ Σύλλας, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἐστεφανώθη ἀπὸ τὸν στρατὸν του. Ἡ ἀμοιβή του ἐκ μέρους τῆς πολιτείας ἦτο νὰ ἐκλεγῇ ὑπάτος (88 π.Χ.).

105. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ ἘΘ ΜΙΘΡΑΔΑΤΗΣ

Ἐνῶ ἀκόμη ἐξηκολούθει ὁ συμμαχικὸς πόλεμος εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἓν νέον κράτος εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου

ἀπέκτα μεγάλην δύναμιν καὶ ἠπέλπει τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Βασιλεὺς τοῦ κράτους αὐτοῦ τοῦ Πόντου ἦτο τότε ὁ **Μιθραδάτης** σπουδαῖος καὶ ἰκανὸς ἡγεμῶν. Ἐλεγεν, ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὸν Κῦρον καὶ τὸν Δαρεῖον Ἐγνώριζεν εἴκοσι δύο γλώσσας, ἦτο δὲ πολὺ φιλόδοξος. Ἦθελε νὰ γίνῃ βασιλεὺς ὀλοκλήρου τῆς Ἀσίας καὶ νὰ ἰδρῶσῃ κράτος ἰσχυρόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἀνθίστατο κατὰ τῆς Ρώμης.

Ὁ Μιθραδάτης μὲ ἰσχυρόν στρατὸν ἀπὸ τὰ ἄγρια ὄρεινὰ μέρη τοῦ Πόντου καὶ μὲ τοὺς καλυτέρους Ἑλληνας μισθοφόρους ἀρχηγούς του εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Οἱ κάτοικοι, ἐξηντημένοι ἀπὸ τὴν σκληρὰν διοίκησιν τῶν Ρωμαίων, ἐδέχθησαν αὐτὸν μὲ χαρὰν. Ἐκεῖ κατὰ διαταγὴν του εἰς μίαν μόνην ἡμέραν ἐφονεύθησαν 80.000 Ρωμαῖοι. Κατόπιν ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον, διέτρεξε τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔφθασε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ρώμη τότε ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ ὅλας τὰς ἀνατολικὰς τῆς ἐπαρχίας. Τὴν κατάστασιν ὅμως ἔσωσεν ὁ Σύλλας, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ σύγκλητος ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ Μιθραδάτου.

106. Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ. ΑΙ ΠΡΟΓΡΑΦΑΙ

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Σύλλα ὡς στρατηγοῦ δυσηρέστησε τοὺς δημοκρατικούς, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν νὰ διορισθῇ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ὁ Μάριος ἀντὶ τοῦ Σύλλα. Ὁ Σύλλας τότε ἠθέλησε μὲ τρόπον δραστήριον καὶ μὲ βίαν νὰ καταπνίξῃ τὴν ἀξίωσιν αὐτὴν τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος.

Ἐπορεύθη λοιπὸν μὲ τὰς λεγεῶνας του ἐναντίον τῆς Ρώμης καὶ ἔγινε κύριος τῆς καταστάσεως μὲ τὴν δύναμιν τῶν ὀπλων του. Κατόπιν ἔκαμε προγραφὰς τοῦ Μαρίου καὶ τῶν φίλων του. Δηλαδή διέταξε νὰ φονεύεται ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα εἶχεν ἀναγραφῆ εἰς τοὺς καταλόγους, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο προγραφικοὶ κατάλογοι. Οὗτοι εἶχον τὰ ὀνόματα ὄλων τῶν σπουδαιότερων ἀντιπάλων του. Διὰ νὰ

μη διαφύγη δὲ κανεῖς τὸν θάνατον, ὠρίζετο ἀμοιβὴ δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐφόνευε προγεγραμμένον πολίτην.

Ὁ Μάριος ἐπεχείρησε νὰ κρυβῆ καὶ νὰ σωθῆ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἄλλ' ἀνεκαλύφθη ἀπὸ ἵππεις εἰς ἓν παράλιον μέρος τῆς Ἰταλίας καὶ ὠδηγήθη εἰς πλησίον χωρίον. Οἱ προύχοντες τοῦ χωρίου ἀπεφάσισαν νὰ θανατώσουν αὐτὸν καὶ τὸν παρέδωσαν εἰς ἓνα Κίμβρον δοῦλον, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασίν των. Ἄλλ' ὁ δοῦλος ἐτρόμαξεν ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Μαρίου, ὁ ὁποῖος τὸν ἠρώτησε μὲ ἰσχυρὸν τόνον φωνῆς: «*Ἄνθρωπε, τὸν Μάριον θέλεις νὰ φονεύσῃς;*» Ὁ Μάριος ἀφέθη ἐλεύθερος, οἱ δὲ προύχοντες ἠλλαξαν γνώμην καὶ μὲ τιμὰς συνώδυσαν τὸν Μάριον μέχρι τῆς παραλίας. Μὲ ἓν δὲ πλοῖον ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἐστάθμευσεν εἰς τὴν παλαιὰν Καρχηδόνα. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἔμεινεν ἥσυχος. Ἀπεσταλμένος τοῦ διοικητοῦ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτόν, ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτραμμένον νὰ μένῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Ὁ Μάριος τότε παρήγγειλεν εἰς αὐτόν διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου: «*Εἶπὲ εἰς τὸν κύριόν σου, ὅτι εἶδες τὸν Μάριον νὰ κάθηται εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Καρχηδόνας*». Τῆς πόλεως δηλαδὴ ἐκείνης, τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον καταστρέψει μὲ τὴν δύναμίν των.

Ἡ πράξις τοῦ Σύλλα, νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀξίωσιν τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος καὶ νὰ γίνῃ διὰ τῆς βίας κύριος τῆς καταστάσεως, ἦτο πραγματικῶς τὸ πρῶτον θανατηφόρον πλήγμα κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας.

107. Ο ΣΥΛΛΑΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ

Ὁ Σύλλας, ἀφοῦ ἐτακτοποίησεν, ὅπως αὐτὸς ἤθελε, τὰ πράγματα εἰς τὴν Ρώμην, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τῆς Ρώμης Μιθραδάτου. Ἄν καὶ δὲν εἶχε πολὺν στρατόν, ὅπως ἐκεῖνος, ἐν τούτοις ἐνίκησεν αὐτόν εἰς πολλὰς μάχας.

Εἰς μίαν μάλιστα μάχην, εἰς τὴν ἱστορικὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας, ὁ στρατὸς τοῦ Σύλλα ἐνίκησε τὸν μιθραδατικὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ἦτο κατὰ πέντε φοράς πολυπληθέστερος. Ὁ Σύλλας κατόπιν ἔγινε κύριος τῶν Ἀθηναίων. Ἀφοῦ δὲ ἔμει

νεν ὀλίγον εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ θεραπευθῆ εἰς τὰ θερμὰ λουτρά τῆς Αἰδηψοῦ, μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐκεῖ ἐξηνάγκασε τὸν Μιθραδάτην νὰ ἀφήσῃ ὅλας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχε καταλάβει, νὰ παραδώσῃ τὰ πλοῖα του καὶ νὰ πληρώσῃ μεγάλην πολεμικὴν ἀποζημίωσιν.

Αἱ νῆκαι τοῦ Σύλλα ἐναντίον τοῦ Μιθραδάτου ἔχουν μεγάλην σπουδαιότητα, διότι ἐξησφάλισαν τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης εἰς τὰς ἀνατολικὰς τῆς κήσεις διὰ πολλὰ ἔτη. Ὅπως δὲ ἄλλοτε ὁ Μάριος ἀπέκρουσε τὸν τρομερὸν κίνδυνον, ὁ ὁποῖος ἤρχετο ἀπὸ βορρᾶ, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Σύλλας ἐξησφάλισε τότε τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν εἰς τὴν Ἀνατολήν.

108. ΝΕΟΣ ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΣΥΛΛΑΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΔΙΚΤΑΤΩΡ

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Σύλλας ἀπουσίαζεν ἀπὸ τὴν Ρώμην, τὸ κόμμα τοῦ Μαρίου ἀπέκτησε καὶ πάλιν δύναμιν. Ὁ Μάριος μαζί με ἄλλους δημοκρατικούς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου σκληρῶς ἐξεδικήθη τοὺς ἀντιπάλους του συγκλητικούς. Αἱ προγραφαί, τὰς ὁποίας ἔκαμεν, ἐστοίχισαν τὴν ζωὴν πολλῶν χιλιάδων ἀριστοκρατικῶν. Δι' ἐβδόμην φοράν ὁ Μάριος ἐξέλεγε ὑπατος, ἀλλὰ δὲν ἔζησε πολὺ. Ὁλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐκλογὴν του ἀπέθανε (82 π. Χ.).

Ὁ Σύλλας, ὅταν ἔμαθεν αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχον συμβῆ εἰς τὴν Ρώμην, ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τοῦ νικηφόρου στρατοῦ του εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὑστερον ἀπὸ δύο ἔτη σκληροῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὁ Σύλλας εἰσηλθε νικητὴς εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἐτιμώρησεν αὐστηρότατα τοὺς ἀντιπάλους του. Περισσότεροι ἀπὸ τέσσαρας χιλιάδας κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ αἱ περιουσίαι των ἐδημεύθησαν. Αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία **81 π.Χ.** ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον του, μαζί με τὰ κτήματά των κατεστράφησαν ἢ ἐκάησαν κατὰ διαταγὴν του. Ὁ ἴδιος δὲ ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτὸν του δικτάτωρα.

Ὁ Σύλλας ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα τῆς πολιτείας κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ λάβῃ μεγάλην δύναμιν ἢ σύγκλητος.

Μετά τρία ἔτη κατέθεσε τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπῆγε νὰ ζήσῃ ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης εἰς τὴν ἑπαυλὶν του, παρὰ τὸν κόλπον τῆς
78 π.Χ. Νεαπόλεως. Ὑστερον ἀπὸ ὀλίγους μῆνας ἀπέθανε, ὁ νεκρὸς δὲ τοῦ σπουδαίου ἐκείνου ἀνδρὸς ἐκομίσθη εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς.

Ἐπάνω εἰς τὸ μνήμα του ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον, ὅπως μᾶς λέγει ὁ Πλούταρχος, συνέθεσεν ὁ ἴδιος :
« Δὲν ὑπάρχει κανεὶς φίλος μου, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔκαμε χάριν, ἢ ἐχθρὸς μου, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔκαμε κακόν, εἰς τοὺς ὁποῖους νὰ μὴ ἀνταπέδωσα τοῦτο μὲ τὸν καλύτερον τρόπον ».

Ὁ Σύλλας δὲν εἶχε καμμίαν φιλοδοξίαν. Ὁ κύριος σκοπὸς του ἦτο νὰ ἀνυψώσῃ τὴν δύναμιν τῆς συγκλήτου. Διότι πάντοτε μὲ τὴν διοίκησιν τῆς συγκλήτου ἢ Ρώμῃ εἶχε γίνει ἰσχυρὰ καὶ εὐτυχής. Τοῦτο ἀπετέλει ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προσπάθειαν τῶν Γράκκων, νὰ θέσουν τὴν συνέλευσιν εἰς ἀνωτέραν μοῖραν ἀπὸ τὴν σύγκλητον. Ἡ προσπάθεια ἐκείνη δὲν εἶχε καλὰ ἀποτελέσματα διὰ τὸ κράτος.

109. ΓΝΑΙΟΣ ΠΟΜΠΗΙΟΣ. ΜΑΡΚΟΣ ΚΡΑΣΣΟΣ

Μετά τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα δύο νέοι ἄνδρες παρουσιάσθησαν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Ρώμης. Οὗτοι ἦσαν ὁ Γναῖος Πομπήιος καὶ ὁ Μᾶρκος Κράσσος.

Γναῖος Πομπήιος.

Ὁ πρῶτος ἦτο ἰκανὸς στρατιώτης καὶ εἶχεν ἀναδειχθῆ κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὅτε ὑπηρετήσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Σύλλα. Οὗτος ἐξετίμησε τότε τὴν ἰκανότητά του νέου, ὁ ὁποῖος ἦτο μόλις εἴκοσι πέντε ἐτῶν, καὶ ὠνόμαζεν αὐτὸν μέγαν.

Ὁ σύντροφος τοῦ Πομπηίου Κράσσος δὲν εἶχε τόσην στρατιωτικὴν ἰκανότητα, ἦτο ὅμως πολὺ πλούσιος καὶ ἐπιτήδειος εἰς τὰ πολιτικά. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ

δύο νέοι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἐφόρεσαν τὴν δικτατωρικὴν τήβεννον. Ὁ εἷς ἰκανὸς στρατιωτικὸς, ὁ δὲ ἄλλος ἐπιδέξιος πολιτικὸς.

Ὁ Πομπήιος ἐστάλη εἰς τὴν Ἰσπανίαν, διὰ νὰ καταβάλλῃ τὸν ἀρχηγὸν **Σερτώριον**, ὁ ὁποῖος εἶχε καταφύγει ἐκεῖ μὲ τὰ λείψανα τῶν ὀπαδῶν τοῦ κόμματος τοῦ **77 π.Χ.** Μαρίου. Ὁ πόλεμος διήρκεσε μερικὰ ἔτη καὶ μόνον ὅταν ὁ Σερτώριος ἐφονεύθη ἀπὸ ἓνα ἀξιωματικὸν τοῦ Πομπηίου, ὁ ἀγὼν ἐτελείωσεν ὑπὲρ αὐτοῦ.

110. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΟΥΛΩΝ.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΤΩΝ

Ἐνῶ ἀκόμη ὁ Πομπήιος εὐρίσκετο εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἐπολέμει ἐναντίον τοῦ Σερτωρίου, νέος κίνδυνος ἠπειλήσεν τὴν Ἰταλίαν.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἰς τὴν Ρώμην ἐγίνοντο δημόσιοι ἀγῶνες **μονομάχων**. Οὗτοι ἦσαν δοῦλοι, οἱ ὁποῖοι ἀνὰ δύο παρουσιάζοντο εἰς τὸ ἀμφιθέατρον καὶ ἐμάχοντο σῶμα πρὸς σῶμα. Ἐπίσης ἐμάχοντο πρὸς θηρία. Εἰς τὴν πόλιν δὲ Καπύην ὑπῆρχε καὶ σχολεῖον, ὅπου ἤσκοῦντο εἰδικοί **μονομάχοι**, οἱ ὁποῖοι ἐμισθοῦντο διὰ τοιαῦτα θεάματα. Εἰς τὸ σχολεῖον αὐτὸ ἐφοῖτα καὶ εἷς δοῦλος ἀπὸ τὴν Θράκην, ὁ **Σπάρτακος**.

Οὗτος, καθὼς καὶ ἄλλοι **μονομάχοι**, ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ κατέφυγε μὲ αὐτοὺς εἰς τὸν Βεζούβιον. Ἐκεῖ ἠνώθησαν μὲ πολλοὺς δούλους καὶ ἄλλους δυσηρεστημένους ἀπὸ διάφορα μέρη. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔφθασε πολλὰς χιλιάδας ἀνδρας. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σπάρτακος τρεῖς φορές ἐνίκησε τὸν στρατὸν τῶν Ρωμαίων, ὁ ὁποῖος ἐστάλη ἐναντίον του. Ἐπὶ τρία ἔτη ὁ Σπάρτακος ἦτο κύριος τῆς νοτίου Ἰταλίας, τὴν ὁποίαν ἐλελάτει, ἠπειλεῖ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Ρώμην.

Ἐπὶ τέλους ἐστάλη ὁ Κράσος μὲ ἕξ λεγεῶνας ἐναντίον του καὶ κατενίκησεν αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Πομπήιος, καθὼς ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν, προσέβαλε τὰς τελευταίας συμμορίας τῶν φυγάδων δούλων. Τοιοῦτοτρόπως συνετέλεσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἐπικινδύνου αὐτοῦ ἐχθροῦ τῆς Ρώμης.

Μεγαλύτεραν ὅμως δόξαν ἐκέρδισεν ὁ Πομπήιος ἀπὸ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν πειρατῶν. Οὗτοι ἐλυμαίνοντο τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἐπειδὴ τότε οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον παραμελήσει πολὺ τὰ ναυτικά. Οἱ πειραταὶ εἶχον τὰ καταφύγια τῶν εἰς βραχῶδεις παραλίας καὶ εἰς φρούρια, ἀπὸ ὅπου ἐξεκίνουν καὶ συνελάμβανον τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια καὶ ἐλήστευον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἰς τὴν Ῥώμην ὑπῆρχεν ἔλλειψις σίτου καὶ μεγάλη ἀκρίβεια. Πολλοὶ πλοῦσιοι συνελαμβάνοντο καὶ μόνον ὅταν ἐπλήρωνον μεγάλα λύτρα ἀφήνοντο ἐλεύθεροι. Αἱ παράλιοι πόλεις ὑπέφερον ἐπίσης ἀπὸ τὴν λεηλασίαν τῶν φοβερῶν αὐτῶν πειρατῶν.

Ὁ λαὸς ἔστρεψε τὰ βλέμματά του τότε πρὸς τὸν Πομπήιον, ὡς εἰς τὴν μόνην σωτηρίαν. Τότε ἡ σύγκλητος ἐψήφισε νόμον, ὁ ὁποῖος ἔδιδεν εἰς αὐτὸν τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα νὰ συλλέξῃ χρήματα, νὰ κατασκευάσῃ πλοῖα καὶ νὰ στρατολογήσῃ τοὺς καταλλήλους στρατιώτας. Οὐδέποτε ἄλλοτε ἡ Ῥώμη ἐνεπιστεύθη τόσην δύναμιν εἰς ἓνα ἄνδρα.

Ὁ Πομπήιος μὲ μεγάλην δραστηριότητα καὶ καταπληκτικὴν ταχύτητα ἠτοίμασεν ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον. Εἰς μίαν δὲ μεγάλην ναυμαχίαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὁ πειρατικὸς στόλος ἔπαθεν ἀληθῆ πανωλεθρίαν. Ἀπὸ τότε τοὺς ταξιδεύοντας ἐμπόρους δὲν ἠνόχλησαν πλέον πειραταὶ. Ὁ σῖτος ἀπὸ τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον εἰσήρχετο ἄφθονος εἰς τὴν Ῥώμην. Ὁ Πομπήιος ἐπανάφερε τὴν ἀσφάλειαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔπλεον τὴν θάλασσαν καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Μεσόγειον.

111. ΑΙ ΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΜΠΗΙΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ

Ἡ λαμπρὰ ἐκείνη νίκη τοῦ Πομπηίου ἔκαμεν αὐτὸν ἔνδοξον. Ἐθεωρήθη δὲ τότε ὡς ὁ μόνος ἰκανὸς στρατηγός, ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ θέσῃ τέλος εἰς τὸν νέον πόλεμον ἐναντίον τοῦ Μιθραδάτου. Ὁ βασιλεὺς ἐκείνος τοῦ Πόντου καὶ πάλιν ἐκίνησε τὰ ὄπλα ἐναντίον τῆς Ῥώμης. Ἐπὶ ἀρκετὰ δὲ ἔτη ὁ περίφημος Ῥωμαῖος στρατηγὸς Λού-

κουλλος εἰς μάτην προσεπάθει νὰ καταβάλλῃ αὐτόν. Ὁ Πομπήιος ἐντὸς ἑνὸς ἔτους ἐνίκησε τὸν Μιθραδάτην καὶ τὸν κατεδίωξε μέχρι τῶν Καυκασίων ὄρέων. Ὁ ὑπερήφανος ἐκεῖνος μονάρχης ἠυτοκτόνησε, διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ Ρωμαῖοι μετὰ τὸν Ἀννίβαν δὲν εἶχον γνωρίσει ἄλλον τόσοσιν ἐπικίνδυνον ἐχθρόν, ὡσάν τὸν Μιθραδάτην.

Ὁ Πομπήιος ἐβάδισε κατόπιν εἰς τὴν Συρίαν καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Τὸ περίφημον **64-63 π.Χ.** κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἔγινε τότε ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. Ὁ δὲ Πομπήιος, ἀφοῦ διώκησε τὰς ἐπαρχίας ἐκεῖνας ὡς βασιλεύς, ἐπέστρεψεν εἰς Ρώμην, ὅπου ἐτέλεσε πρωτοφανῆ θρίαμβον. Ἐπάνω εἰς μίαν ἄμαξαν, τὴν ὁποίαν ἔσυρον λευκοὶ ἵπποι, ἐκάθητο ὁ ἑνδοξος στρατηγὸς φορῶν τήβεννον πορφυρᾶν. Ὅπισθέν του ἴστατο δοῦλος, ὁ ὁποῖος ἐκράτει ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του χρυσοῦν στέμμα. Ὁ Πομπήιος ἐβάδιζε πρὸς τὸ Καπιτώλιον, διὰ νὰ προσφέρῃ θυσίας εἰς τὸν Δία. Τὴν ἄμαξάν του ἠκολούθουν αἱ νικηφόροι λεγεῶνες του καὶ ἀναρίθμητοι αἰχμάλωτοι τοῦ πολέμου. Εἰδικαὶ ἄμαξαι ἔφερον τὰ πολύτιμα λάφυρα, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι παρουσίαζον διαφόρους μάχας. Ποῖος ἄλλος εἶχε τόσῃν δύναμιν ὡσάν αὐτόν;

112. Η ΠΡΩΤΗ ΤΡΙΑΝΔΡΙΑ

Ἡ σύγκλητος ἐφοβήθη τὴν μεγάλην δόξαν τοῦ Πομπηίου καὶ ἠθέλησε νὰ μειώσῃ τὴν δύναμίν του. Εὔρε δὲ τὴν εὐκαιρίαν νὰ πράξῃ τοῦτο, ὅταν ὁ Πομπήιος ἀπέλυσε τὰς λεγεῶνας του καὶ παρουσιάσθη ὡς ἀπλοῦς πολίτης εἰς τὴν πολιτείαν. Τότε ἡ σύγκλητος, κατὰ συμβουλήν τοῦ **Κάτωνος τοῦ Νεωτέρου**, δὲν ἐνέκρινε τὰς πράξεις τοῦ Πομπηίου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐπίσης ἀπέρριψε τὴν πρότασιν τοῦ Πομπηίου νὰ δοθῇ ὡς δῶρον εἰς τοὺς στρατιώτας του τεμάχιον γῆς ὡς μισθός.

Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἡ σύγκλητος ἔχασε τὴν φιλίαν ἑνὸς ἀνδρὸς σπουδαίου. Ὁ Πομπήιος ἠναγκάσθη τότε νὰ στραφῇ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς συγκλήτου, τὸν Κράσσον καὶ ἓνα νέον,

πολύ σπουδαῖον ἄνδρα, τὸν **Ἰούλιον Καίσαρα**. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες ἔκαμαν ἓνα σύνδεσμον, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη **τριανδρία**. Εἰς τὸν σύνδεσμον αὐτόν, τοῦ ὁποῖου σκοπὸς ἦτο νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Ρώμης, ὁ Πομπήιος θὰ προσέφερε τὴν στρατηγικὴν του ἰκανότητα, ὁ Κράσσος τὸν τεράστιον πλοῦτον του καὶ ὁ Καῖσαρ τὴν μεγάλην ἐπιρροήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὸν ὄχλον. Ἄλλὰ ποῖος ἦτο ὁ νέος αὐτὸς πολιτικὸς ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἠγαπᾶτο τόσον ἀπὸ τὸν λαόν;

113. Ο ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ

Ὁ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ κατήγετο ἀπὸ παλαιὰν εὐγενῆ οἰκογένειαν, ἀλλὰ πολὺ ἔνωρίς ἔγινεν ὀπαδὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Μαρίου. Ὁ Σύλλας εἶχε προγράψει καὶ τὸν Καῖσαρα, μικρὸν τότε, ὅτε κατεδίωξε τοὺς φίλους τοῦ Μαρίου.

Ἰούλιος Καῖσαρ.

Ἐσώθη δὲ ὁ Καῖσαρ ἀπὸ τὸν θάνατον, διότι ἐμεσολάβησαν φίλοι τοῦ Σύλλα διὰ τὴν ζωὴν του. Ὁ Σύλλας εἶπε τότε εἰς τοὺς φίλους του: « Προσέξαιτε! Εἰς τὸ παιδίον αὐτὸ βλέπω πολλοὺς Μαρίους ».

Ὁ Καῖσαρ ἐξώδευε πολλὰ χρήματα διὰ δημοσίους ἀγῶνας καὶ ἐφιλοξένει πολίτας πάσης τάξεως εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἦτο πάντοτε πρόθυμος νὰ ἀκούῃ κάθε παράπονον πολίτου καὶ ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν ὑποστήριξιν καὶ βοήθειαν. Εἰς ἡλικίαν εἴκοσι τεσσάρων ἐτῶν εἶχεν ἐξοδεύσει ὅλην του τὴν περιουσίαν χάριν τῶν πολιτῶν. Ἀπὸ τότε ἐζήτησε τὴν οικονομικὴν ὑποστήριξιν τοῦ συντρόφου του Κράσσου.

Μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν δύο συντρόφων του ὁ Καῖσαρ ἔγινε ὕπατος (59 π.Χ.) καὶ ἐπέδειξεν ἐξαιρετὰ διοικητικὰ προσόντα. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐξουσίας του διωρίσθη διοικητὴς τῆς Γαλατίας, ἡ ὁποία ἐξετείνετο πέραν ἀπὸ τὰς Ἄλπεις. Ἐκεῖ ὠργάνωσε στρατόν, μὲ τὸν ὁποῖον ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν του.

Οἱ Ρωμαῖοι ποτὲ δὲν ἀπέκτησαν στρατηγὸν ὅμοιον τοῦ Καίσαρος. Οἱ στρατιῶται του ἐλάτρευον αὐτὸν καὶ τὸν ἠκολούθουν παντοῦ μὲ μεγάλην πεποίθησιν. Ἐὰν καὶ ἦτο ἀσθενικός, ἐν τούτοις πάντοτε συνεμερίζετο τὰς κακουχίας καὶ τὰς τλαιπωρίας τῶν στρατιωτῶν του. Πάντοτε ἦτο παρὼν κατὰ τὴν μάχην καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτούς. Ἦτο πολὺ φιλόπονός. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς ἐκστρατείας, ἐκάθητο εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ ὑπὸ γόρρευεν εἰς τοὺς δύο γραμματεῖς του κεφάλαια ἀπὸ τοῦ ἔργου του « Ἀπομνημονεύματα τοῦ Γαλαϊκοῦ πολέμου ». Τὸ ὄρατον αὐτοῦ βιβλίον οἱ μαθηταί, οἱ ὁποῖοι μανθάνουν λατινικά, ἀναγινώσκουν μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν σήμερον.

§ 4. Οἱ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΓΑΛΑΤΩΝ

Ὁ Καῖσαρ ἔμεινεν ἐννέα ἔτη διοικητὴς τῆς Γαλατίας. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἔκαμε πολλοὺς πολέμους ἐναντίον βαρβάρων γερμανικῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν πέραν ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς ἐπαρχίας του. Οἱ ἀγῶνες ἐκεῖνοι ἦσαν πολὺ σκληροί, διότι οἱ ἐχθροὶ ἦσαν γενναῖοι στρατιῶται καὶ εἶχον καλοὺς στρατηγούς.

Δύο φορές ὁ Καῖσαρ διέβη τὸν Ρήνον ποταμὸν καὶ ἐληλάτησε τὴν Γερμανίαν. Ἐπίσης ἔκαμε δύο ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς Βρεττανίας. Ὁλητὴ ἡ χώρα μεταξὺ τῶν Πυρηναίων ὀρέων καὶ τῶν Ἀλπεων, καθὼς ἐπίσης ἀπὸ τοῦ Ρήνου ποταμοῦ μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, προσετέθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εἰς τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων.

Ὁλην αὐτὴν τὴν χώραν ὁ Καῖσαρ ὠργάνωσε πολὺ καλὰ ὡς μίαν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Ἐπέτρεψε δὲ εἰς τοὺς διαφόρους λαούς, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν ἐκεῖ, νὰ ζοῦν συμφώνως μὲ τὰς συνηθείας των. Ἀπήτησε μόνον νὰ πληρώνουν μικρὸν φόρον. Πολλοὶ ἀρχηγοὶ των ἔγιναν Ρωμαῖοι πολῖται. Ἡ διοίκησις τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν ἦτο λαμπρά, διότι οὗτος ἐτακτοποίησεν ὅλα μὲ τρόπον δίκαιον καὶ συνετόν. Οἱ ἄνθρωποι ἦσαν πολὺ εὐχαριστήμενοι καὶ ὑπῆρξαν οἱ περισσότερον πειθαρχικοὶ εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν.

115. "Ο ΚΥΒΟΣ ΕΡΡΙΦΘΗ!,,

Αἱ νῆκαι τοῦ Καίσαρος εἶχον ἐπισκιάσει τὴν προτέραν δόξαν τοῦ Πομπηίου, ἡ δὲ δύναμις του ἦτο πολὺ μεγάλη. Εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του στρατὸν ἀφωσιωμένον εἰς αὐτὸν καὶ ἄφθονα χρήματα.

Τὴν μεγάλην του αὐτὴν δόξαν καὶ δύναμιν ἐφθόνησαν πολὺ οἱ συγκλητικοὶ καὶ ὁ Πομπήιος. Ὁ Κράσσοσ, ὁ ἄλλος συντροφός του, ἐφονεύθη εἰς μίαν μάχην, ὅτε ἐπολέμει ἐναντίον τῶν Πάρθων, μεταξὺ Περσίας καὶ Μεσοποταμίας.

Ὁ Πομπήιος, τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος Ἰουλία, θυγάτηρ τοῦ Καίσαρος, εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθάνει, μὲ πολλὴν ζηλοτυπίαν παρηκολούθει τὴν ὀλονέν ἀυξάνουσαν δύναμιν τοῦ Καίσαρος. Διὰ τοῦτο ἠνώθη μὲ τοὺς συγκλητικούς, οἱ ὅποιοι ἔβλεπον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Καίσαρος τὸν πλέον ἐπικίνδυνον ἐχθρὸν τῆς δημοκρατίας. Ὁ νέος ἐμφύλιος σπαραγμὸς δὲν ἦτο μακρὰν ἀπὸ τὴν Ρώμην.

Ὁ Καῖσαρ ἔφυγε μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ τὴν Γαλατίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην. Πρὶν διαβῆ τὸν Ρουβίκωνα ποταμόν, ἔλαβε διαταγὴν ἀπὸ τὴν σύγκλητον
49 π.Χ. νὰ ἀπολύσῃ τὰς λεγεῶνας του. Χωρὶς τὴν ἄδειαν τῆς συγκλήτου δὲν ἐπετρέπετο νὰ περάσῃ Ρωμαῖος στρατηγὸς τὸν ποταμὸν αὐτὸν καὶ νὰ εἰσέλθῃ μὲ τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Ρώμην.

Εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐστάθη καὶ ἐσυλλογίζετο. Ἐπὶ τέλους ἐστράφη πρὸς τοὺς στρατιώτας του καὶ εἶπε μὲ ἀποφασιστικότητα: « Ὁ κύβος ἐρρίφθη! » Καὶ ἐπέρασε τὸν Ρουβίκωνα. Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς δημοκρατίας εἶχεν ἀρχίσει πλέον μὲ τὰς λέξεις αὐτὰς τοῦ Καίσαρος.

116. Η ΜΑΧΗ ΠΑΡΑ ΤΑ ΦΑΡΣΑΛΑ. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΜΠΗΙΟΥ

Ὁ Πομπήιος, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀρκετὸν στρατὸν νὰ ἀντεπεξέλθῃ πρὸς τὸν ἄριστα ἐξησκημένον στρατὸν τοῦ Καίσαρος,

ἔφυγε μὲ ἄλλους συγκλητικούς ἀπὸ τὴν Ρώμην. Ἐπορεύθη δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὴν κατάλληλον στρατιάν, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπολέμει τὸν ἰσχυρόν του ἀντίπαλον.

Ὁ Καῖσαρ κατ' ἀρχὰς ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου κατέπνιξεν εἰς διάστημα ἕξ ἑβδομάδων τὴν ἀντίστασιν τῶν δημοκρατικῶν καὶ ἐτακτοποίησεν ἐκεῖ τὰ πράγματα. Κατόπιν ἐπορεύθη ἐναντίον τοῦ Πομπηίου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν εἰς τὰ **Φάρσαλα** τῆς **48 π.Χ.** Θεσσαλίας. Ἐκεῖ ἔγινε μάχη κρατερὰ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ στρατὸς τοῦ Πομπηίου, ἂν καὶ ἦτο δύο φορές μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Καίσαρος, ἐνίκηθη.

Ὁ Καῖσαρ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι εἶχον βοηθήσει τὸν Πομπήιον, δὲν ἔδειξε καμμίαν μνησικακίαν. Τοὺς δὲ Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι παρεδόθησαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ προστάτου τῶν, ἐσυγχώρησεν. Ἠρκέσθη μόνον νὰ εἶπῃ εἰς αὐτούς: « *Ποσάκις ὑμᾶς ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἀπολλυμένους ἢ δόξα τῶν προγόνων περισώσει;* » Ὁ Πομπήιος ἔσπευσε νὰ σωθῆ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου κατὰ διαταγὴν τῶν ἀρχόντων τῆς Αἰγύπτου ἐφονεύθη ἐκ τῶν ὀπισθεν, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπεβιβάζετο ἀπὸ τὸ πλοῖον.

Τόσον ἄδοξον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου ἀνδρός. Ἐὰν ὁ Πομπήιος ἔζη διακόσια ἔτη ἐνωρίτερον, θὰ ἐτιμᾶτο μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, ὅπως τόσοι ἄλλοι ἄξιοι ἄνδρες Ρωμαῖοι ἐτιμήθησαν ἀπὸ τὴν πολιτείαν εἰς τοὺς καλοὺς ἐκείνους χρόνους.

Ὅταν ὀλίγας ἡμέρας κατόπιν ὁ Καῖσαρ ἔφθασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔδειξαν εἰς αὐτὸν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντιπάδου του καὶ τὸν δακτύλιόν του. Οὗτος μὲ ἀποτροπιασμὸν εἶδε τὸ φρικτὸν αὐτὸ θέαμα καὶ ἔκλαυσε πικρῶς διὰ τὴν οἰκτρὰν τύχην τοῦ Πομπηίου.

117. Ο ΚΑΙΣΑΡ ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΜΟΝΑΡΧΗΣ

Ὁ Καῖσαρ ἔκαμε τὴν Αἴγυπτον ἐπαρχίαν ρωμαϊκὴν καὶ ἐπανέφερεν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον τὴν περίφημον βασιλίσσαν

Κλεοπάτραν. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Λαγιδῶν. Ὁ Πλούταρχος μᾶς λέγει περὶ αὐτῆς, ὅτι δὲν ὑπῆρξε περίφημος τόσον διὰ τὴν ὠραιότητά της, ὅσον διὰ τὴν εὐφυΐαν της, τὴν χάριν τῶν τρόπων της, τὴν δραστηριότητά της καὶ τὸν ὠραῖον τόνον τῆς φωνῆς της. Ἡ Ἑλληνὶς αὐτῆ βασίλισσα, ἡ ὁποία ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον δέκα ἐπτὰ ἐτῶν, εἶχε λάβει μεγάλην μὀρφωσιν. Εἶχε καταπληκτικὴν εὐχέρειαν νὰ ὀμιλῇ πολλὰς γλώσσας καὶ ἠδύνατο χωρὶς διερμηνέα νὰ συνεννοηται μὲ Αἰθίοπας, Συρίους, Μήδους, Πάρθους, Ἑβραίους καὶ Ἄραβας.

Τὸν ἰσχυρὸν στόλον τῆς Αἰγύπτου ὁ Καῖσαρ κατέκαυσεν, αἱ δὲ φλόγες του κατέστρεψαν τότε καὶ μέγα μέρος τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ καταστροφή αὐτῆ ἦτο διὰ τὸν κόσμον ὄλον ἀνεπανόρθωτος, διότι ἐχάθησαν σπουδαῖα χειρόγραφα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ὠφελεῖτο πολὺ σῆμερον ἢ ἀνθρωπότης.

Πρὶν ὁ Καῖσαρ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ρώμην, ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου συνέτριψε τὴν δύναμιν τοῦ Φαρνάκου, ἐνὸς φιλοδόξου υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Μιθραδάτου, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε νὰ ἐπαναστατήσῃ. Μὲ τόσῃν ταχύτητά ὁ Καῖσαρ κατέβαλε τὴν ἀνταρσίαν ἐκείνην, ὥστε μὲ τρεῖς λέξεις ἀνήγγειλε τὴν νίκην του εἰς Ρώμην: « *Ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα* ».

Κατόπιν ἐβάδισεν ἐναντίον τῆς ἀφρικανικῆς ἐπαρχίας, ὅπου εἰς μίαν μάχην παρὰ τὴν **Θάψον** κατέβαλε καὶ 46 π.Χ. τὴν τελευταίαν ἀντίστασιν τῶν φίλων τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος.

Ὁ Καῖσαρ εἶχε φθάσει πλέον εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δυνάμεώς του. Νικητὴς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἐτέλεσε σειρὰν μεγαλοπρεπῶν θριάμβων. Εἰς τὸ ἀχανὲς κράτος τῶν Ῥωμαίων, τὸ ὁποῖον ἔφθανε τότε ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὀκεανοῦ μέχρι τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, εἶς ἀπόλυτος ἄρχων ἠγεμόνευεν. Οὗτος ἦτο ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ.

118. Η ΛΑΜΠΡΑ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ἡ ἡγεμονία τοῦ Καίσαρος ὑπῆρξε πραγματικὴ εὐλογία διὰ

τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Οὗτος ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀπεριόριστον δύναμίν του, διὰ νὰ ὠφελήσῃ κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὸ κράτος του. Εἰς ὅλους τοὺς ἀντιπάλους του ἐφάνη πολὺ ἐπιεικῆς καὶ ἔδωκεν ἴσα δικαιώματα Ρωμαίου πολίτου εἰς κάθε ἐλεύθερον κάτοικον τῆς Ἰταλίας, καθὼς καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Γαλατίας. Τὸ ὄνειρόν του ἦτο νὰ καταστήσῃ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς πολίτας εὐτυχεῖς.

Ἰδρυσεν ἀποικίας εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κράτους καὶ ἔστειλεν εἰς αὐτάς ἀνθρώπους χωρὶς ἐργασίαν ἢ στρατιώτας, οἱ ὅποιοι ἔπαυσαν νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατόν. Τοὺς κατοίκους τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τὴν Ρώμην λαῶν ἐπροστάτευσεν ἀπὸ τὰς βιαιότητας τῶν διοικητῶν των καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπαχθεῖς φόρους, τοὺς ὁποίους ἄλλοτε ἐπλήρωνον.

Μία ἀπὸ τὰς σπουδαίας μεταρρυθμίσεις τοῦ Καίσαρος ἦτο, ὅτι ἐφήρμοσεν ἐν νέον ἡμερολόγιον, τὸ ὅποιον κατήρτισε μὲ τὴν βοήθειαν ἐνὸς ἀστρονόμου ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τοῦτο φέρει τὸ ὄνομά του καὶ λέγεται Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον.

Τὸν 13ον αἰῶνα ὁ Πάπας Γρηγόριος ἐτελειοποίησε τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Καίσαρος καὶ ὁ περισσότερος κόσμος παρεδέχθη αὐτό. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες μεταχειριζόμεθα τοῦτο ἀπὸ τὸ ἔτος 1923.

Ὁ Καῖσαρ εἶχε μεγάλα σχέδια διὰ τὴν Ρώμην. Ἠθέλησε νὰ κάμῃ αὐτὴν κέντρον τῆς σοφίας. Ἐσκέφθη νὰ ἀποξηράνη τὰ ἔλη τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ κατασκευάσῃ μεγάλας ὁδοὺς καὶ διώρυγας εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἐν ἀπὸ τὰ μεγάλα του σχέδια ἦτο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Πάρθων καὶ νὰ ὑποτάξῃ, ὅπως ἄλλοτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, τὴν ἄνω Ἀνατολήν.

Δυστυχῶς ὅμως, ὅπως ἐκεῖνος, δὲν ἔζησεν ἐπὶ πολὺ, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ μεγάλα του σχέδια. Οἱ ἐχθροὶ του, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Καῖσαρ θὰ ἀνακηρύξῃ τὸν ἑαυτὸν του βασιλέα, συνώμοσαν ἐναντίον του. Μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν ἦτο καὶ ὁ Βροῦτος, τὸν ὅποιον ὁ Καῖσαρ πολὺ ἠγάπα.

Μίαν ἡμέραν ὁ Καῖσαρ ἐξεκίνησε, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν σύγκλητον. Ἡ σύζυγός του τὸν ἀπέτρεψε νὰ ἐξέλθῃ ἐκείνην

τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του. Κακὰ ὄνειρα εἶχεν ἴδει αὐτὴ τὴν προηγουμένην νύκτα. Οἱ φίλοι του ἐπίσης τὸν συνεβούλευσαν καθ' ὁδὸν νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐκεῖνος ὁμως ἥσυχος μετέβη εἰς
44 π.Χ. τὸν τόπον, ὅπου συνεδρίαζον οἱ συγκλητικοί. Οἱ δολοφόνοι, καθ' ὃν χρόνον ὁ Καῖσαρ ἐκάθητο ἥσυχος, ἐπετέθησαν ἐναντίον του καὶ ἐπλήγωσαν αὐτὸν πολλὰς φορὰς μὲ μαχαίρας. Ὅταν δὲ ὁ Καῖσαρ εἶδε καὶ τὸν Βροῦτον νὰ καταφέρῃ μὲ τὴν μάχαιράν του πλῆγμα ἐναντίον του, εἶπε: « *Καὶ σὺ, Βροῦτε;* »

Ὁ Σουητώνιος, Ρωμαῖος συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος ἔγραψε διὰ τὸν βίον τοῦ Καίσαρος, μᾶς λέγει, ὅτι μίαν νύκτα πρὶν γίνῃ ἡ δολοφονία, ὁ Καῖσαρ συνέτρωγε μὲ τοὺς φίλους του. Ὅταν δὲ ἔγινε λόγος περὶ θανάτου καὶ συνεζήτησαν μεταξύ των ποῖος θάνατος εἶναι ὁ καλύτερος, ὁ Καῖσαρ ἀπήντησεν: « *Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔρχεται χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν περιμένῃ.* »

Τὸ πτώμα τοῦ Καίσαρος ἐκάη ἐπάνω εἰς πυρὰν εἰς τὴν Ἀγοράν, ὁ δὲ φίλος του Ἀντώνιος ἐξεφώνησε λαμπρὸν λόγον.

119. Η ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΦΟΝΟΝ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΡΙΑΝΔΡΙΑ. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΣ

Οἱ δολοφόνοι τοῦ Καίσαρος ματαίως ἤλπισαν, ὅτι θὰ εἶχον τὸν λαὸν μὲ τὸ μέρος των καὶ θὰ ἐγίνοντο κύριοι τῆς ἀρχῆς εἰς τὴν Ρώμην. Τὸ ἐναντίον ὁ λαός, ὁ ὁποῖος τόσα καλὰ εἶχε δοκιμάσει ἀπὸ τὴν λαμπρὰν διοίκησιν τοῦ Καίσαρος, ἦτο πολὺ εὐγνώμων εἰς αὐτόν. Διὰ τοῦτο δέ, ὅταν ὁ Ἀντώνιος ἐξεφώνησε τὸν ἐπικήδειον λόγον του πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου νεκροῦ, τὰ πνεύματα τοῦ λαοῦ ἠρεθίσθησαν ἐναντίον τῶν φονέων τοῦ ἀρχηγοῦ του. Οἱ συνωμόται ἐντὸς ὀλίγου χρόνου εὐρέθησαν εἰς μέγαν κίνδυνον. Ὁ φίλος τοῦ Καίσαρος, ὁ **Μάρκος Ἀντώνιος**, ἀνὴρ μὲ μεγάλα προτερήματα, ἀλλὰ φίλος τῶν διασκεδάσεων καὶ ἄσωτος, ἔγινεν ἀμέσως κύριος τῆς καταστάσεως. Οἱ δὲ σπουδαιότεροι παράγοντες τοῦ φόνου τοῦ Καίσαρος, ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος, ἔφυγον ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν.

Ἀλλὰ τότε παρουσιάσθη εἰς τὴν Ρώμην νέος ἀνὴρ, ὁ

ὁποῖος ἤγειρεν ἀξιώσεις διὰ τὴν κληρονομίαν τοῦ Καίσαρος. Οὗτος ἦτο ὁ θετὸς υἱὸς τοῦ Καίσαρος, ὁ ὁποῖος ἔφερε τὸ ὄνομα **Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανός**. Τοῦτον ὁ Καῖσαρ διὰ διαθήκης εἶχε κάμει κληρονόμον του.

Εἰς τὸν ἀσθενικὸν ἐκεῖνον νέον οἱ ἄνθρωποι τότε δὲν ἤμπο-
ρεσαν νὰ διακρίνουν τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο ἐντὸς
ὀλίγου νὰ ἀναδειχθῆ μέγας. Ὁ Ὀκταβιανός πολὺ ταχέως ἐκέρ-
δισε τὸν ὄχλον μὲ τὸ μέρος του καὶ ἔγινε σοβαρὸς ἀντίπαλος
τοῦ Ἀντωνίου. Οἱ δύο ὁμως οὗτοι ἄνδρες ἔθεσαν κατὰ μέρος
τὰς διαφορὰς των καὶ μαζί μὲ ἓνα ἄλλον ἀξιωματικὸν τοῦ
Καίσαρος, τὸν **Λέπιδον**, συνέστησαν τὴν δευτέραν τρι-
ανδρίαν.

Οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἄνδρες ἔκαμαν τότε προγραφὰς τῶν ἐχθρῶν
τοῦ Καίσαρος. Περισσότεροι τῶν δύο χιλιάδων σπουδαίων ἀν-
δρῶν ἐφονεύθησαν τότε. Κατόπιν μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν 42 π.Χ.
ἐπορεύθησαν ἐναντίον τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου,
οἱ ὁποῖοι εἶχον συγκεντρώσει ἰσχυρὰς δυνάμεις εἰς τὴν Μα-
κεδονίαν. Εἰς μίαν πόλιν αὐτῆς, τοὺς **Φιλίππους**, ἔγινε πολὺ
σκληρὰ μάχη. Τὰ στρατεύματα τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου
ἐνίκηθησαν, οἱ δὲ δύο ἀρχηγοὶ των ηὔτοκτόνησαν. Ἡ τελευ-
ταία προσπάθεια τοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ εἶχεν οἰκτρῶς
ναυαγήσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ

120. Ο ΟΚΤΑΒΙΑΝΟΣ ΚΑΤΑΒΑΛΛΕΙ ΤΟΝ ΑΝΤΩΝΙΟΝ.
Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΠΑΡΑ ΤΟ ΑΚΤΙΟΝ

Ἵστερον ἀπὸ τὴν μάχην εἰς τοὺς Φιλίππους, ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ ὁ Ἀντώνιος διήρεσαν τὸ κράτος εἰς δύο τμήματα. Ὁ πρῶτος ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ δυτικοῦ κράτους, ἐνῶ ὁ δεῦτερος τοῦ ἀνατολικοῦ. Ὁ Λέπιδος δὲν ἔλαβε καμμίαν διοίκησιν.

Ὁ Ὀκταβιανὸς ἐκυβέρνησα τὸ κράτος του μὲ μεγάλην ἰκανότητα καὶ ἐπιτυχίαν. Οἱ ἄνθρωποι ἦσαν εὐχαριστημένοι πολὺ διὰ τὴν ἡσυχίαν, τὴν τάξιν καὶ τὴν πρόοδον, τὰς ὁποίας εἶχεν εἰς αὐτοὺς χαρίσει ὁ νέος ἡγεμῶν. Εἰς αὐτὸν ὅλοι ἐβλεπον ὡσάν εἰς ἓνα ἄλλον Καίσαρα.

Ἡ Κλεοπάτρα
(Ἀπὸ ἀοχαῖον νόμισμα).

Ἡ διοίκησις ὅμως τοῦ Ἀντωνίου δὲν ἦτο διόλου καλή. Οὗτος διεζεύχθη τὴν ἐνάρετον σύζυγόν του Ὀκταβίαν, ἀδελφὴν τοῦ Ὀκταβιανοῦ, καὶ συνεδέθη μὲ τὴν βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτραν. Εἰς αὐτὴν δὲ καὶ εἰς τὰ τέκνα τῆς ἐδώρησε πλουσίας ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ἡ σύγκλητος ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον του. Εἰς μίαν δὲ ναυμαχίαν, ἣ ὁποία ἔγινε παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἄκτιον, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ὁ αἰγυ-

πιακός στόλος ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Οὗτος κατεδίωξε τὸν Ἀντώνιον καὶ τὴν Κλεοπάτραν μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρειας. Καὶ ὁ μὲν Ἀντώνιος ἐφονεύθη μόνος διὰ τοῦ ξίφους του, ἡ δὲ ὑπερήφανος Κλεοπάτρα ἀργότερον, ὅταν ἐνόησεν, ὅτι θὰ ἐκόσμει τὸν θρίαμβον τοῦ Ὀκταβιανοῦ εἰς τὴν Ρώμην, ἔπιε δηλητήριο καὶ ηῤοκτόνησε.

31 π.Χ.

Ἡ Αἴγυπτος ἔγινε τότε ἐπαρχία τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ὁ δὲ Ὀκταβιανὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην ἀπόλυτος σχεδὸν κυρίαρχος τοῦ τεραστίου κράτους τῶν Ρωμαίων. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰαννοῦ, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πάντοτε ἀνοικταὶ ἐν καιρῷ πολέμου, τότε ἐκλείσθησαν. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ὀκταβιανοῦ ὑπέσχετο εἰς τὸ κράτος εἰρήνην καὶ πρόοδον.

121. Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΚΤΑΒΙΑΝΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ὁ Ὀκταβιανὸς Αὐγούστος, ὅπως ἐπωνομάσθη, ἐκυβέρνησεν ἐπὶ τεσσαράκοντα τρία ἔτη (29 π.Χ. - 14 μ.Χ.) Καθ' ὄλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἐπεκράτησεν εἰς τὸ κράτος εἰρήνην.

Οὐδέποτε δὲ ἄλλοτε οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἐγνώρισαν λαμπροτέραν διοίκησιν. Ὁ Ὀκταβιανὸς ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του ὑπηρετὴν τῆς πολιτείας. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως ἦτο κύριος αὐτῆς. Ἔλαβε δὲ τόσα ἀξιώματα, ὅσα κανεῖς ἄλλος Ρωμαῖος ἡγεμῶν δὲν εἶχε λάβει ἕως τότε. Ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ συγχρόνως δήμαρχος. Ἡ σύγκλητος ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον Αὐγούστος, δηλαδὴ σεβαστός. Οὐδέποτε ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του βασιλέα, ἀλλὰ πρῶτον· δηλαδὴ πρῶτον ἀπὸ τοὺς πολίτας. Ὡς ἀρχηγὸς δὲ τοῦ στρατοῦ ὁ Αὐγούστος ἐπωνομάσθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ. Τὰ σύνορα, μέχρι τῶν ὁποίων ἔφθανεν ἡ ἐξουσία τοῦ Αὐγούστου, ἦσαν ἡ Σαχάρα πρὸς νότον, ὁ Ἀ-

Ὁ Ὀκταβιανὸς
Αὐγούστος.

τλαντικός Ὠκεανὸς πρὸς δυσμὰς, ὁ Εὐφράτης ποταμὸς πρὸς ἀνατολὰς καὶ οἱ ποταμοὶ Δούναβις καὶ Ρήνος πρὸς βορρᾶν.

Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν συνόρων τοῦ κράτους του εἶχε διοργανώσει στρατόν, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 225.000 ἀνδρας. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶχον στρατολογηθῆ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας. Κάθε στρατιώτης ἐγένετο καὶ Ρωμαῖος πολίτης. Ὁ στρατὸς ἔμενε πάντοτε φύλαξ τῶν συνόρων τοῦ κράτους καὶ προήσπιζεν αὐτὸ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐξωτερικῶν του ἐχθρῶν.

122. Η ΛΑΜΠΡΑ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ὁ Αὐγουστος ἐφρόντισε νὰ φέρῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν καλὴν διοίκησιν ὄχι μόνον εἰς τὴν Ρώμην, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας της. Ἐτοποθέτησεν εἰς αὐτὰς μονίμους διοικητάς, οἱ ὅποιοι δὲν κατεπίεζον, ὅπως προηγουμένως, τοὺς ὑπηκόους τοῦ κράτους, ἀλλὰ διώκουν αὐτοὺς μὲ σωφροσύνην καὶ τιμιότητα. Διέταξε δὲ νὰ συνταχθοῦν κατάλογοι, εἰς τοὺς ὁποίους κατεγράφετο ἡ περιουσία τοῦ κάθε πολίτου. Τοιοῦτοτρόπως ἦτο εὐκόλον νὰ καθορισθῆ μὲ δίκαιον τρόπον καὶ ὁ φόρος, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπλήρωνε κάθε ἐπαρχία. Ὁ Αὐγουστος ἐχρησιμοποιοῦσε τὰ εἰσπραττόμενα χρήματα καταλλήλως. Εἰς τὰς ἐπαρχίας κατεσκευάζοντο μὲ αὐτὰ ὁδοί, γέφυραι, ὕδραγωγεῖα καὶ δημόσια κτίρια.

Οἱ λιμένες τῆς Ἰταλίας ἦσαν γεμάτοι τότε ἀπὸ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἔπλεον εἰς τὴν θάλασσαν χωρὶς τὸν φόβον τῶν ληστῶν. Ταῦτα ἔφερον εἰς τὴν Ἰταλίαν κυρίως σῖτον. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἐμπορεύματα, ὅπως λινά, μάλλινα ὑφάσματα καὶ μέταξα ἔφθανον ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Ἐπίσης σίδηρος, χαλκός, κασσίτερος καὶ ὀρείχαλκος ἤρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη εἰς τὴν Ρώμην. Πολλὰ δὲ εἶδη μαρμάρων ἐξεφορτώνοντο εἰς διαφόρους πόλεις, διὰ νὰ κοσμήσουν τὰ ὠραῖα κτίρια, τὰ ὁποῖα ἐκτίζοντο εἰς αὐτάς. Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται ἐπλούτιζον καὶ πολλοὶ ἐργάται εὕρισκον ἐργασίαν.

Οἱ ἄνθρωποι τῶν ἐπαρχιῶν ἦσαν πολὺ εὐγνώμονες διὰ

τὴν λαμπρὰν διοίκησιν τοῦ Αὐγούστου κατὰ τὰ εἰρηνικὰ αὐτὰ ἔτη τῆς αὐτοκρατορίας του. Ἡ δὲ σύγκλητος ἦτο τόσο ἐυχαριστημένη ἀπὸ τὰ θαυμάσια ἔργα τοῦ Αὐγούστου, ὥστε ὅταν οὗτος ἀπέθανεν, ἴδρυσεν πρὸς τιμὴν του μεγαλοπρεπῆ μαρμάρινον βωμόν, τὸν βωμόν τῆς Αὐγουστέϊου εἰρήνης.

123. Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ὁ Πλούταρχος ἔγραψε διὰ τὸν βίον τοῦ Αὐγούστου, ἀλλ' ἡ βιογραφία αὐτὴ ἐχάθη. Ἀπὸ τὸν Σουητώνιον ὅμως, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα, μανθάνομεν, ὅτι ὁ Αὐγουστος εἶχεν αὐστηρὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, διαπεραστικούς ὀφθαλμούς καὶ ὠραῖον παράστημα. Ἐνεδύετο ἀπλᾶ φορέματα καὶ ἦτο λιτὸς εἰς τὴν τροφήν του. Ὁ ἴδιος ἦτο παράδειγμα ἀπλῆς ζωῆς καὶ μεγάλης ἐργατικότητος. Ἦτο δὲ θεοσεβῆς καὶ ἐπήγαινε εἰς τοὺς ναοὺς, ὅπου προσήχεται καὶ προσέφερε θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς τῶν Ρωμαίων.

Εἰς τὸ ἀνάκτορόν του, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἐπάνω εἰς τὸν Παλατῖνον λόφον, ἐδέχετο ὅλους τοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι ἔζων, ὅπως καὶ αὐτός, ἡσύχως καὶ μὲ ἀπλοῦς τρόπους. Οὗτοι ἦσαν ποιηταί, ὅπως ὁ Ὀράτιος καὶ ὁ Βεργίλιος, καθὼς καὶ ἄλλοι, πλοῦσιοι ἄνδρες, ὅπως ὁ Ἀγρίππας καὶ ὁ Μαικήνας.

Τούτους ὁ Αὐγουστος παρῶτρυνε νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν πλοῦτον των δι' ἔργα κοινωφελῆ. Ἡ οἰκία του ἦτο ἐπίσης ἀνοικτὴ διὰ κάθε πολίτην. Ὁ Αὐγουστος ἤκουεν εὐχαρίστως καὶ τὸν πλέον ἄσημον ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του.

Εἰς κάποιον δὲ πολίτην, ὁ ὁποῖος μὲ τρέμουσαν χεῖρα ἔδωσε κάποτε μίαν αἴτησιν εἰς αὐτόν, εἶπε: « *Κάμνεις, ὡς ἐὰν προσέφερες νόμισμα εἰς ἓνα ἐλέφαντα* ».

Ἡ Ρώμη κατὰ τοὺς λαμπροὺς ἐκείνους χρόνους τῆς διοικήσεως τοῦ Αὐγούστου εἶχε γίνεи πολὺ εὐτυχεστέρα, παρὰ εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους.

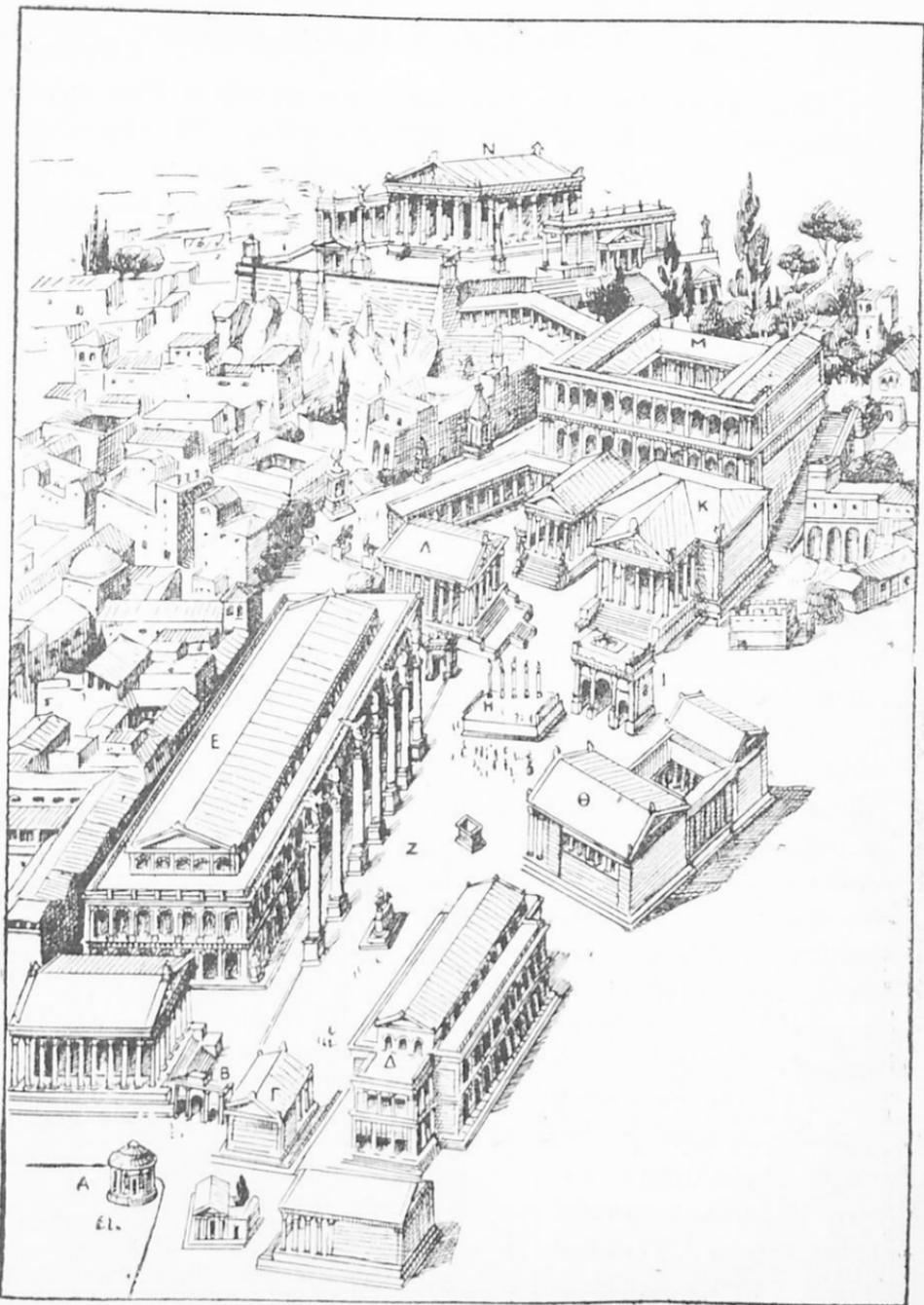
Ἐὰν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέπτετο τὴν Ρώμην εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου, ἀνέβαινεν εἰς τὸν Ἀβεντῖνον λόφον καὶ ἔρριπτεν ἓν βλέμμα εἰς τὴν πόλιν, θὰ ἐξεπλήσσετο ἀπὸ τὸ ὠραῖον θέαμα τῶν λαμπρῶν κτιρίων. Ταῦτα ἦσαν ἐκτισμένα ἀπὸ θαυμάσιον μάρμαρον καὶ ὑψώνοντο μεγαλοπρεπῆ γύρω ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἀγοράν.

Ἡ ἀπέναντι εἰκὼν μᾶς παρουσιάζει αὐτά, ὅπως ἦσαν εἰς τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐποχὴν.

Τὸ μέγα κτίριον, τὸ ὁποῖον σημειώνεται μὲ τὸ γράμμα Ε, εἶναι μία βασιλική, δηλαδὴ αἴθουσα ἀγορᾶς καὶ συναλλαγῶν, ἡ ὁποία ἐκτίσθη ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος, ἀλλ' ἔμεινεν ἀτελείωτος καὶ κατόπιν κατεστράφη ἀπὸ πυρκαϊάν. Ὁ Αὐγούστος ἀνοικοδόμησεν αὐτὴν καὶ πάλιν καὶ τὴν συνεπλήρωσεν. Ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς βασιλικῆς αὐτῆς, ἐκεῖ ὅπου σημειώνεται τὸ γράμμα Θ, ὁ Αὐγούστος ἔκτισεν ἓν νέον κτίριον, ὅπου συνεδρίαζεν ἡ σύγκλητος. Ἄλλο κτίριον ὠραῖον τοῦ Αὐγούστου εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον σημειώνεται μὲ τὸ γράμμα Γ. Εὐρίσκεται εἰς τὸ ἓν ἄκρον τῆς Ἀγορᾶς, ἡ ὁποία σημειώνεται μὲ τὸ γράμμα Ζ. Εἶναι ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ Καίσαρος. Τοῦτον ἀνήγειρεν ὁ Αὐγούστος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς ἀγορᾶς, ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ ναοῦ τοῦ Καίσαρος (γράμμα Η), ὁ Αὐγούστος ἔκτισε μαρμαρινὸν βῆμα, ἀπὸ ὅπου ὠμίλουν οἱ ρήτορες. Ὁ Αὐγούστος ἔκαμε καὶ ἄλλην ἀκόμη πλατυτέραν ἀγοράν.

Τὰ ἄλλα ὠραῖα κτίρια, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει ἡ εἰκὼν, εἶναι τὰ ἑξῆς: Μικρὸς κυκλοτερὴς ναὸς τῆς Ἑστίας (Α), θριαμβευτικὴ ἀψὶς τοῦ Αὐγούστου (Β), παλαιὰ βασιλικὴ (Δ), ἀψὶς τοῦ Σεβήρου (Ι), ναὸς τοῦ Κρόνου (Λ), ναὸς τῆς Ὁμονοίας (Κ), δημόσιον ἀρχεῖον (Μ) καὶ ναὸς τοῦ Διὸς (Ν).

Πόσον πραγματικῶς μεγαλοπρεπῆ ἦσαν τὰ καλλιμάρμαρα αὐτὰ οἰκοδομήματα εἰς τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐποχὴν! Ὁ Σουητώνιος μᾶς λέγει, ὅτι ὁ Αὐγούστος εὗρε τὴν Ρώμην πλινθόκτιστον καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν μαρμαρόκτιστον.

*Αναπαράσταση της ρωμαϊκής 'Αγοράς μετά των δημοσίων κτιρίων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

125. ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ

Οί Ρωμαῖοι τεχνίται ἐδανείσθησαν πολλά σχέδια ἔργων τέχνης ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολήν. Ἡ παραπλεύ-

Πυραμιδοειδῆς τάφος ρωμαϊκός.

ως εἰκὼν παρουσιάζει ἓνα πυραμιδοειδῆ τάφον ἑνὸς εὐγενοῦς Ρωμαίου, τοῦ **Κεστίου**. Ὅπως βλέπομεν, οὗτος ὁμοιάζει μὲ τὰς αἰγυπτιακὰς Πυραμίδας. Ἡ αἰγυπτιακὴ τέχνη εἶχε μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν τέχνην τὴν ρωμαϊκὴν. Ἐπίσης, ἐὰν παρατηρήσωμεν τὰ κτίρια

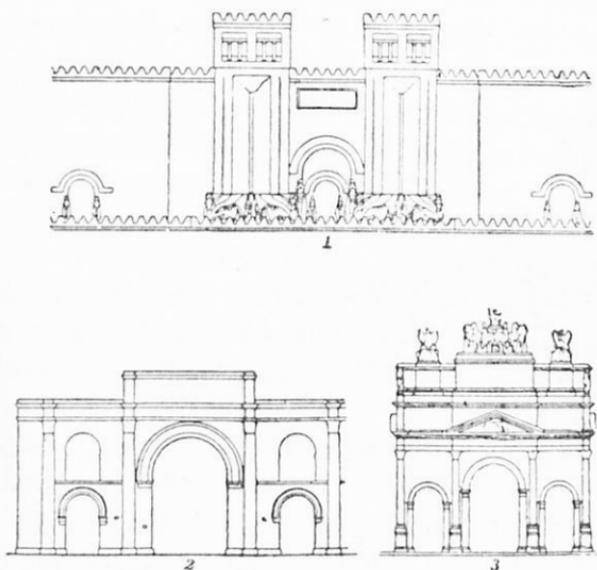
τῆς ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς, θὰ ἴδωμεν, ὅτι οἱ μεγαλοπρεπεῖς ναοί, αἱ βασιλικάι, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα δημόσια οἰκοδομήματα, ἦσαν κοσμημένα μὲ λαμπροὺς κίονας ἑλληνικῶν ρυθμῶν. Οἱ Ρωμαῖοι ἔμαθον ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν νὰ κατασκευάζουν μεγαλοπρεπεῖς ἀψίδας. Αὗται ἐκτίζοντο εἰς ἀνάμνησιν μιᾶς νίκης, τὴν ὁποίαν ἐκέρδιζε Ρωμαῖος στρατηγός, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἐτέλεε θρίαμβον.

Τὴν τέχνην αὐτὴν τῶν ἀψίδων οἱ Ρωμαῖοι παρέλαβον ἀπὸ τὴν πρόσοψιν ἀσσυριακῶν καὶ παρθιακῶν ἀνακτόρων, ὅπως

Θριαμβευτικὴ ἀψὶς τοῦ Τίτου.

βλέπομεν εἰς τὰ σχέδια, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἐδῶ αἱ εἰκόνες.

- 1, 2: Σχέδια προσόψεων ἄσσυριακῶν καὶ παρθιακῶν ἀνακτόρων.
3: Σχέδιον ρωμαϊκῆς ἀψίδος.

126. ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι τεχνῖται ἐδανείσθησαν πολλὰ ἀπὸ τὴν ἀθάνατον ἑλληνικὴν τέχνην, τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ Ῥωμαῖοι λόγιοι, οἱ ὁποῖοι ἀνέπτυξαν τὰ ρωμαϊκὰ γράμματα, ἐδιδάχθησαν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων σοφῶν. Ἡ Ῥώμη δὲν εἶχεν ἐπιστήμονας, ὅπως ὁ Ἀρχιμήδης καὶ ὁ Εὐκλείδης. Ὑπῆρχον ὅμως ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εἶχον μεγάλην ἀγάπην εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Οἱ περισσότερον πολιτισμένοι Ῥωμαῖοι ἐμελέτων πολὺ τὰ ἑλληνικὰ βιβλία καὶ ἐγνώριζον καλὰ τὰς ὠραίας ιδέας, τὰς ὁποίας περιεῖχον.

Ἄνδρες σπουδαῖοι, ὅπως ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Κικέρων, ὁ μεγαλύτερος ρήτωρ τῶν Ῥωμαίων, ἐσπούδασαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Ρόδον. Εἶχον μελετήσει πολὺ καλὰ τοὺς ἀρ-

χαίους μας συγγραφείς καὶ ὠμίλου μεταξὺ των περισσότερον ἑλληνιστί παρά λατινιστί. Ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους συγγραφεῖς, ὁ ὁποῖος ἔζησεν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς δημοκρατίας, ἦτο ὁ **Κικέρων**. Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος τεχνίτης τῆς λατινικῆς πεζογραφίας, ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον οἱ ἄνθρωποι θαυμάζουν τοὺς λαμπροὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους ἐξεφώνει εἰς τὴν σύγκλητον, καὶ τὰς ἄλλας φιλοσοφικὰς του διατριβὰς καθὼς καὶ τὰς ἐπιστολάς του.

Κικέρων

(Μουσεῖον Μαρδὶτης).

Ὁ Αὐγουστος εἶχεν ἰδρύσει δύο βιβλιοθήκας εἰς τὴν Ρώμην, αἱ ὁποῖαι εἶχον πολλὰς συλλογὰς ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν βιβλίων.

Οἱ μεγαλύτεροι συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι ἤκμασαν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου, εἶναι οἱ ἑξῆς :

Ὁ **Τίτος Λίβιος**, ὁ ὁποῖος ἔγραψε μεγάλην Ἱστορίαν τῆς Ρώμης. Αὕτη ἤρχιζεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἔφθανε μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου. Διὰ τὴν συγγραφήν τὸ ἔργον αὐτὸ ὁ Λίβιος, ἐχρειάσθη τεσσαράκοντα ἔτη.

Ἄλλος σπουδαῖος ἀπὸ τὴν πλειάδα τοῦ Αὐγούστου ἦτο ὁ ποιητὴς **Ὀράτιος**. Οὗτος ἐγνώριζε καὶ ἠγάπα πολὺ τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ ποιήματα. Ἐγραψε δὲ ἐμμέτρως διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν ζωὴν τῶν χρόνων του. Τὰ ποιήματά του μᾶς δίδουν μίαν ἀθάνατον εἰκόνα τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔζησεν ὁ Αὐγουστος.

Ὁ μεγαλύτερος ὅμως ποιητὴς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι ὁ **Βεργίλιος**. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του εἶναι ἡ **Αἰνείας**. Τὸ ὠραῖον αὐτὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον σπουδάζομεν εἰς τὰ Γυμνάσια μὲ εὐχαρίστησιν, ὡσὰν ἄλλη Ὀδύσσεια τοῦ Ὀμήρου, ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἔθνικοῦ ἥρωος τῶν Ρωμαίων Αἰνείου. Πῶς δηλαδὴ οὗτος μετὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον περιεπλανήθη, ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ.

127. Η ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΕΞΑΠΛΟΥΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Μὲ τὴν αὐξησιν τῆς δυνάμεως τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἐβάδιζε παραλλήλως καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῆς γλώσσης τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν συνηθειῶν αὐτῶν. Ρωμαῖοι στρατιῶται, ὑπάλληλοι, πολλοὶ πτωχοὶ πολῖται χωρὶς κτήματα καὶ παλαιοὶ στρατιῶται, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον δοθῆ γαῖαι εἰς τὰς διαφόρους ρωμαϊκὰς κτήσεις, ὅλοι αὐτοὶ εἶχον γίνεαι ἀπόστολοι τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ρώμης εἰς τὰ πέρατα τῶν κτήσεών της.

Ὅπως ἄλλοτε μὲ τὰς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶχον διαδοθῆ εἰς τὰ πέρατα τῆς Ἀνατολῆς, τοιοῦτοτρόπως εἰς τὴν Δύσιν ἡ λατινικὴ ἦτο ἡ κυριωτέρα γλώσσα.

Κατὰ μῆκος ἐπίσης τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ καὶ τοῦ Ρήνου ἡ ρωμαϊκὴ γλώσσα καὶ αἱ ρωμαϊκαὶ συνήθειαι εἶχον πολὺ μεγάλην ἐπίδρασιν. Πόλεις δὲ σπουδαῖαι, ὅπως ἡ Κολωνία καὶ ἄλλαι, ἐγίναν καθαρῶς ρωμαϊκαὶ πόλεις. Ἀκόμη καὶ σημερινὰ εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς εὐρίσκονται λείψανα ἔργων ρωμαϊκῶν, ὅπως εἶναι γέφυραι, λουτρὰ καὶ ἄλλα ρωμαϊκὰ μνημεῖα.

128. ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΦΩΤΙΖΕΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους ὑπῆρχον πολλαὶ θρησκεῖαι εἰς τὸ ἀπέραντον ρωμαϊκὸν κράτος. Ὁ Αὐγουστος ἐπεθύμει ὅλοι οἱ ὑπήκοοί του νὰ ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμά του καὶ νὰ λατρεύουν τοὺς θεοὺς τῶν Ρωμαίων, διὰ τοὺς ὁποίους ὑπῆρχον πολλοὶ ναοὶ καὶ βωμοὶ εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοῦ κράτους. Ἐπίστευε δέ, ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι ἐν μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ὅλοι οἱ ὑπήκοοι τοῦ κράτους, κάθε φυλῆς, ἦτο δυνατὸν νὰ ἐνωθοῦν καλύτερον ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ρώμης καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἄλλ' ἡ παλαιὰ θρησκεία δὲν ἱκανοποιεῖ τότε τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς νὰ εἶναι τίμιοι, καθαροὶ καὶ νὰ ἐκτελοῦν τὸ καθήκον των, ἐν τούτοις δὲν τοὺς ἐνεθάρρυνεν εἰς τὴν δυστυχίαν των. Οὔτε καὶ ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς τὴν

ἀπάντησιν, ὅταν ἡρώτων, ἐὰν ὑπάρχη ἄλλος κόσμος πέραν ἀπὸ αὐτόν, εἰς τὸν ὅποιον ἔζων.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπίστευον τότε εἰς ἄλλας θεότητας, ὅπως εἰς τὴν **Κυβέλην**, τὴν μητέρα θεὰν τῆς Ἀσίας. Ἄλλοι πάλιν εἰς τὴν **Ἴσιν**, τὴν Αἰγυπτίαν θεάν. Οἱ στρατιῶται ἐλάτρευον ἐπίσης τὸν **Μίθραν**, περσικὸν θεὸν τοῦ φωτός.

Οἱ Ἕλληνες ἐξ ἄλλου ἐλάτρευον τοὺς παλαιούς των θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου καὶ οἱ Ἰουδαῖοι συνηθροίζοντο εἰς τὰς συναγωγὰς των καὶ ἐπήγαινον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἄλλοι ἄνθρωποι, διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς ψυχικὰς των ἀνάγκας, κατέφευγον εἰς τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν. Ἐμελέτων τὸν φιλόσοφον **Ζήνωνα**, ὁ ὁποῖος ἤκμασε τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα. Οὗτος ἐδίδασκεν εἰς τὴν Ποικίλην Στοάν, εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ὀπαδοὶ του ὠνομάσθησαν **στωικοί**. Πολλοὶ στωικοὶ ὑπῆρχον τότε εἰς τὴν Ρώμην· ὁ σπουδαιότερος δὲ ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξεν ὁ **Ἐπίκτητος**, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη δοῦλος. Οἱ στωικοὶ ἐπίστευον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, εἴτε δοῦλος εἶναι εἴτε αὐτοκράτωρ, πρέπει εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν νὰ ἐκτελῇ τὸ καθήκον του. « *Μὴ λησμονῆς, ἔλεγεν ὁ Ἐπίκτητος, ὅτι εἶσαι εἰς τὸν κόσμον εἰς ἡθοιοὺς καὶ λαμβάνεις μέρος εἰς ἐν δρᾶμα, τὸ ὁποῖον παίζεται. Ὅφείλεις νὰ παίξῃς τὸ μέρος σου μετὰ τὴν ἐργασίαν, τὴν ὁποῖαν κάμνεις, ὅσον ἠμπορεῖς καλύτερον* ». Μετὰ αὐτὰς ὁμως τὰς ἰδέας οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠσθάνοντο συμπάθειαν καὶ ἀγάπην ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον.

Ἄλλος φιλόσοφος, ὁ **Ἐπίκουρος**, ἐδίδασκεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζητῇ τὴν εὐτυχίαν του εἰς τὴν καλὴν ζωὴν, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ κάμνῃ. Μετὰ τοῦτο ἠθέλε νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους καλοὺς καὶ μετὰ σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἄλλους. Ἄλλ' οἱ ὀπαδοὶ του παρεξήγησαν τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν καὶ ἐνόμιζον, ὅτι ὁ καθεὶς πρέπει νὰ ζητῇ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τὸν εὐχαριστεῖ, χωρὶς νὰ σκέπτεται τοὺς ἄλλους.

Τοιοῦτοτρόπως οὔτε οἱ στωικοὶ οὔτε οἱ ἐπικούρειοι ἐπέτευχον νὰ κάμουν τοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἀγαπᾷ ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Οὔτε δὲ κατάρθωσαν νὰ διδάξουν εἰς αὐτοὺς ἓνα Θεὸν ἀγάπης καὶ δικαιοσύνης.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀπὸ μίαν μικρὰν πόλιν τῆς Ἰουδαίας, τὴν **Βηθλεέμ**, ἐξήστραψε τὸ θεῖον φῶς! Οἱ ἄγγελοι ἐχαιρέτησαν τὴν νέαν χαραυγὴν εἰς τὸν κόσμον μὲ τὸν οὐράνιον ὕμνον: « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία ». Ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ **Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός**, ἐγεννᾶτο τότε, ὅταν ἀκόμῃ ἡγεμόνευεν εἰς τὴν Ρώμην ὁ Αὐγουστος. Ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν θεϊκὴν τῆς δύναντιν ταχέως εὗρε θερμούςς ὁπαδούς. Διὰ δὲ τοῦ κορυφαίου ἀποστόλου αὐτῆς, τοῦ **Παύλου**, ἐξηπλώθη εἰς ὅλον τὸ ρωμαϊκὸν κράτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄

ΟΙ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

129. ΟΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ.

Ο ΤΙΒΕΡΙΟΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐγούστου τέσσαρες αὐτοκράτορες συγγενεῖς αὐτοῦ ἐκυβέρνησαν τὴν Ρώμην. Πρῶτος ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ **Τιβέριος**, υἱὸς τοῦ Αὐγούστου ἐκ 14-37 μ.Χ. δευτέρας συζύγου. Τὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς τοῦ Τιβερίου καὶ τὰ διοικητικὰ του προσόντα εἶχεν ἐκτιμῆσει πολὺ ὁ Αὐγούστος. Διὰ τοῦτο δὲ εἶχε προσλάβει αὐτόν, ὅτε ἔζη, εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Ὁ Τιβέριος ἦτο ὑπερήφανος, ἀλλ' ὀλίγον μελαγχολικὸς καὶ καχύποπτος. Ὁ ὄχλος τὸν ἐμίσει, διότι δὲν ἔδιδεν εἰς αὐτόν, ὅπως οἱ ἄλλοι αὐτοκράτορες, σῖτον, οὔτε παρεσκεύαζε δι' αὐτόν θεάματα μονομαχιῶν. Διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ οὗτος τὴν τάξιν μέσα εἰς τὴν Ρώμην, κατήρτισεν ἓν σῶμα ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν, τῶν πραιτωριανῶν. Οὗτοι ὑπηρετοῦν ὡς φρουροὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Τὸ σῶμα αὐτὸ ἀργότερον ἔγινε τόσο ἰσχυρόν, ὥστε συχνὰ ἀνεβίβαζεν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἢ κατεβίβαζεν ἀπὸ αὐτόν ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἤθελε. Ὁ Τιβέριος ἦτο ἐπίσης μισητὸς εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν, οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν νὰ ἀνακτήσουν τὴν δύναμίν των. Ὑπῆρξε δὲ πραγματικὸς τύραννος εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν ἀνθρώπων. Πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὅμως ἐπολιτεύθη μὲ σωφροσύνην. Τὸ Αἴγιον δέ, τὸ ὁποῖον εἶχε πάθει τότε ὑπὸ σεισμοῦ, ἀπηλλάγη κατὰ πρότασίν του ἐπὶ τρία ἔτη ἀπὸ κάθε φορολογίαν. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ ὁ Τιβέριος ὑπῆρξεν ἰσχυρὸς

καὶ ἱκανὸς ἡγεμῶν. « Ἄς μὲ μισοῦν, ἔλεγεν, οἱ ὑπήκοοί μου. Ἄρκεῖ, ὅτι ἐκτελοῦν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐγὼ θέλω ».

130. Ο ΓΑΪΟΣ ΚΑΛΙΓΟΥΛΑΣ

Μετὰ τὸν Τιβέριον αὐτοκράτωρ ἔγινεν ὁ νεαρὸς Γάιος, τὸν ὁποῖον οἱ στρατιῶται του ἐπωνόμασαν **Καλιγούλαν**. Ὁ νέος ἐκεῖνος εἶχε νοσηρὰν διάνοιαν. Ἐπειδὴ δὲ αἰφνιδίως ἀνήλθεν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, τόσον πολὺ διεστράφη ὁ χαρακτήρ του, ὥστε ἔγινεν εἰς ἀπὸ τούς πολὺ κακοὺς αὐτοκράτορας. 37-41 μ.Χ.

Ἄφου ἐσπατάλησεν ὄλας τὰς οἰκονομίας, τὰς ὁποίας εἶχε κάμει ὁ Τιβέριος, εἰς ἀσωτίας, ἤρχισε νὰ καταδικάζῃ πλουσίους Ῥωμαίους εἰς θάνατον καὶ νὰ ἀρπάξῃ τὰς περιουσίας των. Ὁ Σουητώνιος μᾶς λέγει, ὅτι « ὁ Καλιγούλας ἐλυπεῖτο, διότι οἱ Ῥωμαῖοι ὄλοι δὲν εἶχον μίαν κεφαλὴν, ἵνα μὲ ἐν κτύπημα ἀφαιρέσῃ αὐτήν ». Ὑστερον ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀθλίαν διοίκησιν, ὁ Καλιγούλας ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν φρουρόν του.

131. Ο ΚΛΑΥΔΙΟΣ

Οἱ πραιτωριανοί, ἐνῶ ἐλεηλάτουν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Καλιγούλα ὕστερον ἀπὸ τὸν φόνον του, ἀνεκάλυψαν ὀπίσω ἀπὸ ἐν παραπέτασμα κρυμμένον τὸν θεῖον τοῦ Καλιγούλα, τὸν **Κλαύδιον**. Τοῦτον ἀνέσυρον ἀπὸ ἐκεῖ, ὄχι διὰ νὰ τὸν φονεύσουν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν ἀνακηρύξουν αὐτοκράτορα. 41-54 μ.Χ.

Ὁ νέος αὐτοκράτωρ, ἂν καὶ ἦτο δειλὸς καὶ ἀσθενής, ἐν τούτοις ἔδειξεν, ὅτι εἶχεν ἱκανότητα ἀρκετὴν, διὰ νὰ διοικήσῃ. Τὸ κλαυδιανὸν ὑδραγωγεῖον, τὸ ὁποῖον ἀκόμη σφίζεται καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἔφερον ὕδωρ εἰς τὴν Ῥώμην ἀπὸ πολὺ μεγάλην ἀπόστασιν, μαρτυρεῖ πόσον συνετὸς ἦτο ὁ Κλαύδιος εἰς τὴν διοίκησίν του.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος αὐτοῦ ἀρχίζει καὶ μία προσπάθεια τῶν Ῥωμαίων νὰ ἐπεκτείνουν τὸ κράτος των πρὸς τὴν Βρεττα-

νίαν. Ἡ χώρα αὕτη, ἐπειδὴ εὐρίσκετο πλησίον τῆς Γαλατίας,
 43 μ.Χ. εἶχε δεχθῆ τὸν ρωμαϊκὸν πολιτισμὸν. Ὁ Κλαύδιος
 μὲ τὰς ρωμαϊκὰς του λεγεῶνας ἔγινε κύριος τῆς
 νοτίου Βρετανίας, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἐπαρχίαν ρωμαϊκὴν.

Ἄλλὰ καὶ ὁ καλὸς αὐτὸς αὐτοκράτωρ δὲν ἀπέθανεν ἀπὸ
 φυσικὸν θάνατον. Ἡ σύζυγός του Ἄγριππίνα ἐδηλητηρίασεν
 αὐτόν, διὰ νὰ κάμῃ αὐτοκράτορα τὸν υἱὸν ἀπὸ τὸν πρῶτον
 γάμον της, τὸν Νέρωνα.

132. Ο ΝΕΡΩΝ

Ὁ Νέρων ἦτο μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Σενέκα καὶ ἦτο
 δέκα ἐπτὰ ἐτῶν, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Εἰς τὴν ἀρχὴν
 54-68 μ.Χ. ἐφάνη, ὅτι ὁ νέος αὐτοκράτωρ θὰ διώκει καλῶς τὸ
 κράτος. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν τέχνην καὶ τὴν φι-
 λολογίαν καὶ ἡ καθοδήγησις του ἀπὸ καλοὺς συμβούλους ὑπέ-
 σχοντο πολλὰ διὰ μίαν χρηστὴν διοίκησιν. Ἄλλὰ δὲν ἐπέρασε
 πολὺς καιρὸς, ὅτε ἐφάνη ἡ κακὴ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου.
 Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του συνδέονται μὲ σειρὰν
 ἀγρίων καὶ ἐπαχθῶν πράξεων. Μία ἀπὸ αὐτὰς ἦτο καὶ ἡ κατα-
 δίωξις τῶν Χριστιανῶν.

Κάποτε μεγάλη πυρκαϊά, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἐπὶ μίαν ἐβδο-
 μάδα, κατέστρεψε μέγα τμῆμα τῆς Ρώμης, σχεδὸν τὸ ἡμισυ.
 Ὁ κόσμος δὲ τότε ἐπίστευσεν, ὅτι ὁ Νέρων διέταξε νὰ καῆ τὸ
 τμῆμα αὐτὸ τῆς πόλεως. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ οὗτος τὴν κατηγο-
 ρίαν, διέδωκεν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν οἱ αἴτιοι τῆς φοβερᾶς
 ἐκείνης πυρκαϊᾶς. Πρὸς τούτους ἐστράφη τότε ὁ ὄργη τοῦ
 λαοῦ καὶ οἱ ἄθῃοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ἔπαθον πολλὰ.

Ὁ Νέρων εἶχε παραμελήσει ἐντελῶς τὴν κυβέρνησιν τοῦ
 κράτους καὶ ἠρέσκετο νὰ παρουσιάζεται ἄλλοτε ὡς κιθαρωδός,
 ἄλλοτε ὡς ἠθοποιὸς ἐπάνω εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἄλλοτε ὡς
 ἄρματηλάτης.

Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, διὰ νὰ κολακεύσουν αὐτόν, τοῦ
 ἔστελλαν ὄλους τοὺς στεφάνους τῶν ἀγώνων. Μὲ χαρὰν του
 δὲ ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν ἑνὸς πρέσβεως καὶ ἦλθεν εἰς τὴν

Ἑλλάδα, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς ὄλους τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο ἐκεῖ. Οἱ ἑλλανοδίκαι, μολονότι δὲν ἦτο ἄξιος ἀθλητής, ἀφοῦ μάλιστα εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἔπεσεν ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ παρ' ὀλίγον νὰ συντριβῆ, ἐν τούτοις παντοῦ ἐστεφάνωνον αὐτόν. Ὁ Νέρων συνέλεξε τότε ἑβδομήκοντα πέντε στεφάνους.

Ὁ Νέρων τόσον ἠὲ χαριστήθη ἀπὸ τὰς τιμὰς, τὰς ὁποίας ἔκαμαν εἰς αὐτόν οἱ Ἕλληνας, ὥστε εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν

Ἰσθμίων ὠμίλησε πρὸς ὄλους τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Εἰς τὸν λόγον του ἐκεῖνον ἀνεκήρυξεν ὄλους τοὺς Ἕλληνας ἐλευθέρους καὶ αὐτονόμους. Ὁ λόγος αὐτός διετηρήθη χαραγμένος εἰς μίαν πλάκα, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἀναγινώσκωμεν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς, τὰ ὅποια εἶπεν ὁ Νέρων :

« Ἐῖθε νὰ παρῆχον τὴν δωρεὰν αὐτὴν, καθ' ὃν χρόνον ἤκμαζεν ἡ Ἑλλάς, διὰ νὰ ἀπολαύσουν τὴν χάριν αὐτὴν περισσότεροι Ἕλληνας. Διὰ τοῦτο μέμφομαι τὸν αἰῶνα, ὁ ὁποῖος προεδαπάνησε τὴν μεγάλην αὐτὴν χάριν. Καὶ τώρα δὲν σᾶς εὐεργετῶ ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν, ἀλλὰ ἀπὸ φιλίαν. Τιμῶν δὲ καὶ τοὺς θεοὺς σας, οἱ ὁποῖοι προνοοῦν δι' ἐμὲ καὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. »

Τέλος αἱ λεγεῶνες ἐπανεστάτησαν καὶ ἡ σύγκλητος ἔλαβε θάρρος καὶ ἐκήρυξε τὸν Νέρωνα ἐχθρὸν τῆς πατρίδος. Διὰ νὰ ἀποφύγη δὲ οὗτος τὴν σύλληψιν, ἠὲτοκτόνησεν. Αἱ τελευταῖαι του λέξεις ἦσαν : *« Ὅποῖος καλλιτέχνης χάνεται μαζί μὲ τὸ σῶμα μου ! »*

Ὁ Νέρων.

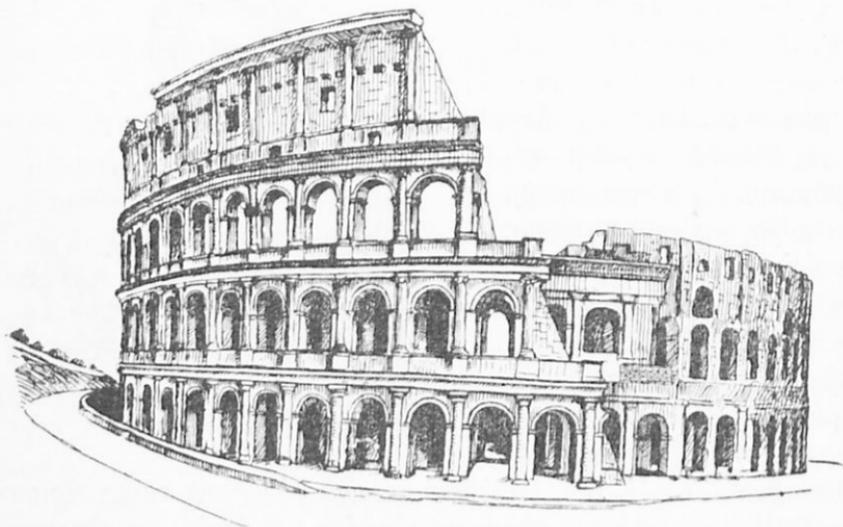
133. ΟΙ ΦΛΑΒΙΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ. Ο ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ

Ὑστερον ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Νέρωνος ἐπηκολούθησεν ἐμφύλιος πόλεμος καὶ φιλονικία, ποῖος θὰ γίνῃ αὐτοκράτωρ

της Ρώμης. Ἐπὶ τέλους ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία περιήλθεν
 εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Φλαβίου Οὐεσπασιανοῦ.
 69 - 79 μ.Χ.

Τοῦτον καὶ τοὺς δύο του υἱούς, οἱ ὁποῖοι διεδέ-
 χθησαν αὐτόν, ὀνομάζομεν Φλαβίους αὐτοκράτορας.

Ὁ Οὐεσπασιανὸς ἦτο Σαβῖνος, ἀπλοῦς καὶ ρωμαλέος
 στρατιώτης. Εἶχεν ἀρκετὴν πεῖραν διὰ τὴν διοίκησιν καὶ ἐθεω-
 ρήθη τότε ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἦτο δυνατὸν νὰ

Τὸ Κολοσσαῖον (Ὅπως εἶναι σήμερον).

φέρῃ τὴν τάξιν μέσα εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας.
 Οὗτος ἔκαμε καὶ πάλιν τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὁποῖαν εἶχε δώ-
 σει ὁ Νέρων αὐτονομίαν καὶ ἐλευθερίαν, ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν.
 Εἶπε δέ: « Ἀπομεμαθηκέναί τὴν ἐλευθερίαν τὸ Ἑλληνικόν ».

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Οὐεσπασιανὸς ἦτο αὐτοκράτωρ, ἐγίνε
 μία ἐπανάστασις εἰς τὴν Παλαιστίνην. Οἱ Ἰουδαῖοι, διότι κυ-
 ρίως δὲν ἠδύναντο νὰ τελοῦν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας
 των, βαρέως ἔφερον τὸν ζυγὸν τῶν Ρωμαίων καὶ ἐπανεστά-
 τησαν.

Ἐναντίον τῆς Παλαιστίνης ἐξεστράτευσε τότε ὁ υἱὸς τοῦ

Ούεσπασιανού **Τίτος**, διὰ νὰ καταπνίξη τὴν ἐπανάστασιν.

70 μ.Χ. Οὗτος, ὕστερον ἀπὸ πέντε μηνῶν πολιορκίαν, ἔγινε κύριος τῆς Ἱερουσαλήμ. Λέγουν, ὅτι ἔν ἑκατομμύριον Ἰουδαῖοι ἐφονεύθησαν τότε. Ἡ ἅγια πόλις καὶ ὁ περίφημος ναὸς τῆς κατεστράφησαν. Τὰ ἀφιερώματα δὲ τοῦ ναοῦ ἐκομίσθησαν εἰς τὴν Ρώμην. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης αὐτῆς ἐκτίσθη εἰς τὴν ρωμαϊκὴν Ἀγορὰν, ὅπως ἐμάθομεν, μεγαλοπρεπῆς ἄψις, ἡ ὁποία ὀνομάζεται ἄψις τοῦ **Τίτου**.

Ὁ Οὐεσπασιανὸς δὲν ἐξηκολούθησε τὴν πολυτέλειαν τοῦ **Νέρωνος** καὶ τὴν ἐπίδειξιν ἐκείνου. Ἦτο πολὺ συνετὸς εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους.

Ἐκρήμνισε τὸν χρυσοῦν οἶκον, τὸν ὁποῖον εἶχε κατασκευάσει ὁ **Νέρων** καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἔκτισεν ἕν τεράστιον ἀμφιθέατρον, τὸ **Κολοσσαῖον**. Τοῦτο εἶναι μία ὠσειδῆς παλαιστρα, ἡ ὁποία περιεβάλλετο ἀπὸ σειρὰς καθισμάτων, τὴν μίαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἦδύνατο δὲ νὰ χωρέσῃ περίπου 50.000 ἀνθρώπους. Μολονότι σήμερον εἶναι κατεστραμμένον, ἕν τούτοις ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος βλέπει αὐτό, ἐκπλήσσειται ἀπὸ τὸ μέγεθός του. Μέσα εἰς τὸ τεράστιον τοῦτο κτίριον ὁ **Τίτος** ἐτέλεσε μονομαχίας, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν ἑκατὸν ἡμέρας.

134. ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ ΑΔΕΛΦΟΙ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἔγινεν αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης δι' ὀλίγα ἔτη ὁ υἱὸς τοῦ **Τίτος**, ὁ « πολυγαπημένος καὶ γλυκὺς ἄνθρωπος », ὅπως μᾶς λέγει ὁ βιογράφος **79-81 μ.Χ.** τοῦ Σουητώνιος. Διὰ τὸν ἀγαθὸν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ὅπως μανθάνομεν, κάθε ἡμέρα, ἡ ὁποία παρήρχετο, χωρὶς οὗτος νὰ κάμῃ καλὸν τι, ἐθεωρεῖτο χαμένη. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος αὐτοῦ συνέβη καὶ τὸ ἐξῆς σπουδαῖον γεγονός: Ὁ **Βεζούβιος**, ἠφάιστειον τῆς Ἰταλίας, πλησίον τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως, ἐξερράγη. Ἡ λάβα του κατεπλάκωσε καὶ ἔθαψε δύο πόλεις, τὴν **Πομπηίαν** καὶ τὸ **Ἡράκλειον**. Τὰς πόλεις αὐτάς ὕστερον ἀπὸ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἔφερον εἰς φῶς ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη. Τὰ ἐρείπια κυρίως τῆς Πομπηίας, τῆς

ὅποιας μέγα μέρος ἐξεσκεπάσθη, μᾶς δίδουν νὰ ἐννοήσωμεν, ὅπως καὶ εἰς ἄλλο κεφάλαιον εἶδομεν, πῶς ἔζων οἱ ἄνθρωποι τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἐπίσης καταλαμβάνομεν πόσον οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης ἐφρόντιζον διὰ τὰς πόλεις τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους των.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Τίτου **Δομιτιανὸς** ὑπῆρξεν ἄνθρωπος ἀντιθέτου χαρακτήρου ἀπὸ αὐτόν. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα **81·96 μ.Χ.** τῆς βασιλείας του ὑπῆρξε τυραννικός. Ἐμποροῦμεν δὲ νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἦτο δεῦτερος Τιβέριος. Σκληρὸς ἐφάνη κυρίως εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὅποιοι πραγματικῶς ἀνέπνευσαν μὲ τὸν θάνατόν του.

Ὅταν ἦτο αὐτοκράτωρ ὁ Δομιτιανός, ὁ περίφημος Ρωμαῖος στρατηγὸς **Ἀγρικόλας** ἐπεξέτεινε τὰ ὄρια τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς τὴν Βρεττανίαν μέχρι τῆς Σκωτίας. Ἡ διοίκησις του δὲ ἐκεῖ ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν σημερινὴν Ἀγγλίαν. Ὁ Δομιτιανὸς ὑπῆρξε θύμα συνωμοσίας· μὲ αὐτόν δὲ τελειώνει καὶ ἡ δυναστεία τῶν Φλαβίων.

135. ΟΙ ΚΑΛΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

Οἱ πέντε αὐτοκράτορες, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνησαν τὴν Ρώμην μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δομιτιανοῦ, καλύπτουν τὸ μεγαλύτερον **96 - 180 μ.Χ.** μέρος τῆς δευτέρας μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος. Οὗτοι ὑπῆρξαν πολὺ καλοὶ αὐτοκράτορες. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς κυβερνήσεώς των οὐδεμία ἔγινε συνωμοσία, τὸ κράτος δὲ ἐγνώρισε μακρὰν περίοδον εὐτυχίας. Πολὺ δὲ δικαίως οἱ αὐτοκράτορες οὗτοι ὠνομάσθησαν **καλοὶ αὐτοκράτορες**. Ἐπειδὴ δὲ δύο ἐξ αὐτῶν εἶχον τὸ ὄνομα Ἀντωνῖνος, διὰ τοῦτο λέγονται καὶ Ἀντωνῖνοι. Οἱ σπουδαιότεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν οἱ ἑξῆς :

136. Ο ΤΡΑΪΑΝΟΣ

Οὗτος ἦτο θετὸς υἱὸς τοῦ **Νερούα**, ὁ ὅποιος ἦτο πρὶν ἀπὸ αὐτόν αὐτοκράτωρ. Ἦτο χρηστὸς ἡγεμὼν καὶ ἐπεξέτεινε τὰ

δρια τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἐπειδὴ δὲ εἶδεν, ὅτι τὸ κράτος δὲν ἦτο ἀσφαλὲς ἀπὸ βορρᾶ, ἀλλ' ἠπειλεῖτο ἀπὸ βάρβαρον λαόν, τοὺς **Δακούς**, διὰ τοῦτο **98 · 117 μ.Χ.** διέβη μὲ λέμβους τὸν Δούναβιν ποταμὸν καὶ ἐπορεύθη ἐναντίον των.

Οἱ Δακοὶ ἀπετέλουν βασιλείον, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο εἰς τὴν σημερινὴν Ρουμανίαν. Ὁ Τραϊανὸς ὠδήγησε νικηφόρως τὸν στρατὸν του ἐναντίον τοῦ βαρβάρου αὐτοῦ λαοῦ. Ἔγινε

Ὁ Τραϊανὸς προσφέρων θυσίας εἰς τὴν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως.

δὲ κύριος τῆς Δακίας καὶ προσήρτησεν αὐτὴν ὡς ἐπαρχίαν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην ὁ Τραϊανὸς συνήνησε τόσα ἐμπόδια, ὅσα ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε συναντήσει ρωμαϊκὸς στρατός.

Ἐπάνω εἰς τὸν Δούναβιν ποταμὸν ἔκτισε τότε μεγάλην λιθίνην γέφυραν, ἣ ὁποία συνέδεσε τὴν νέαν ἐπαρχίαν μὲ τὸ κράτος. Πολλαὶ χιλιάδες ἄποικοι Ρωμαῖοι ἐστάλησαν εἰς τὴν Δακίαν, ὅπου διέδωσαν τὸν ρωμαϊκὸν πολιτισμὸν. Ἡ δὲ ὀνομασία τῆς Ρουμανίας ἔχει ρωμαϊκὴν καταγωγὴν.

Μνημεῖον τῆς νίκης αὐτῆς τοῦ Τραϊανοῦ ἐναντίον τῶν Δακῶν εἶναι μία στήλη, ἣ ὁποία σώζεται ἀκόμη καὶ σήμερον.

Τραϊανός.

Ὁ Τραϊανός ὑπῆρξεν ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἐξαιρέτους εὐεργέτας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐπὶ τῆς κυβερνήσεώς του ἐστάλη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Μάξιμος, διὰ νὰ τακτοποιήσῃ τὰ ἐξωτερικὰ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Ὁ ὑπουργός καὶ πιστὸς φίλος τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ Πλίνιος ὁ Νεώτερος, μανθάνομεν, ὅτι ἔδωσεν εἰς τὸν Μάξιμον τὰς ἐξῆς γραπτὰς ὁδηγίας: « *Εὐτυχῆ Μάξιμε, ἔλεγεν ὁ αὐτοκράτωρ σὲ στέλλει εἰς τὴν Ἀχαΐαν, εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν πατρίδα τῆς κομφοῦτητος, τῶν γραμμάτων καὶ τῆς γεωργίας. Εἰς τὴν μαζορίαν ἐκείνην γῆν ὁ αὐτοκράτωρ ἀναθέτει εἰς σὲ*

πόλεις ἐλευθέρους, ἀνδρας ἐλευθέρους, τῶν ὁποίων αἱ ἀρεταί, αἱ πράξεις, αἱ συμμαχίαι, αἱ συνθηκαί, τὸ θρήσκευμα, σκοπὸν κύριον εἶχον τὴν διατήρησιν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας, τοῦ καλλίστου τούτου τῶν δικαιωμάτων τῆς φύσεως. Κατανόησον τὸ μέγεθος τῆς ἐντολῆς, ἣ ὁποία σοῦ ἀντιέθη... Μὴ λησμονήσῃς ποτέ, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἡμεῖς παρελάβομεν ἀπὸ τὴν Ἀτικὴν τὸ δημόσιον δικαίον μας καὶ ὅτι, ἐνῶ ἐπιβάλλομεν εἰς τὰ νικηθέντα ἔθνη τοὺς νόμους μας, ζητοῦμεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ ἔκαμαν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των. Ἐχε εἰς τὸν νοῦν σου, ὅτι ἄρχεις τῶν Ἀθηῶν καὶ

Στήλη τοῦ Τραϊανού.

τῆς Λακεδαιμόνος καὶ ὅτι εἶναι σκληρὸν καὶ βάροβαρον νὰ ἐξυβρίσῃς τὴν σκιάν τῆς ἐλευθερίας, ἣ ὁποία ἐχάθη δι' αὐτοῦς. Νὰ ἐνθυμῆσαι μᾶλλον, ὅποια ἐπῆρξαν αἱ πόλεις αὗται, παρὰ ὅποια εἶναι σήμερον ».

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ ἰδρύθη καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου, ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως, ἐπάνω εἰς τὸν λόφον τοῦ Μουσείου. Ὁ Φιλόπαππος ἦτο ἀπόγονος τῶν Σελευκιδῶν καὶ πλούσιος. Εὐηργέτησε δὲ μὲ τὸν πλοῦτον του τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ.

137. Ο ΑΔΡΙΑΝΟΣ

Ὁ Ἀδριανὸς ὑπῆρξε πολὺ σπουδαῖος αὐτοκράτωρ διὰ τὴν διοίκησιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἦτο περισσώτερον πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος παρὰ στρατηγός. Ἐδείκνυε δὲ περισσώτερον διαφέρον νὰ κατασκευάζῃ οἰκοδομήματα εἰς τὸ κράτος του, παρὰ νὰ κάμνῃ ἐκστρατείας. Ἡ βασιλεία του ἤμπορεῖ νὰ παραβληθῇ μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Αὐγούστου.

117 - 138 μ.Χ.

Ὁ Ἀδριανὸς ἔκαμε δύο μεγάλα ταξίδια καὶ ἐπεσκέφθη τὰς ἐπαρχίας τοῦ τεραστίου κράτους του. Εἰς τὰ σύνορα κατεσκεύασε φρούρια καὶ τείχη. Εἰς τὰς ἐπαρχίας ἵδρυσε λουτρά, ὑδραγωγεῖα, θέατρα καὶ ναοὺς. Δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν οὐδεμία ἐπαρχία, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μὴ εἶχε κτισθῇ ἀπὸ τὸν Ἀδριανὸν ἓν οἰκοδόμημα.

Τὰς Ἀθήνας ἐπεσκέφθη πέντε φορές· τρεῖς δὲ φορές ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ χρόνον ὄχι ὡς ξένος βασιλεύς, ἀλλ' ὡς πολίτης Ἀθηναῖος. Προσεπάθησε νὰ ἀνακουφίσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔκαμεν εἰς αὐτὸν πολλὰς δωρεάς. Ἐμοίραζε δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας κατ' ἔτος σῖτον.

Ἀδριανός.

Ἡ σπουδαιότερα ὁμως δωρεὰ τοῦ Ἀδριανοῦ πρὸς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρξαν τὰ λαμπρὰ οἰκοδομήματα, τὰ ὅποια ἀνήγειρεν εἰς τὴν κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν πόλιν. Ἰδρυσεν ναὸν τῆς Ἥρας καὶ τοῦ Πανελληνίου Διός, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐγίνοντο

Πύλη Ἀδριανοῦ (Ὅπως εἶναι σήμερον).

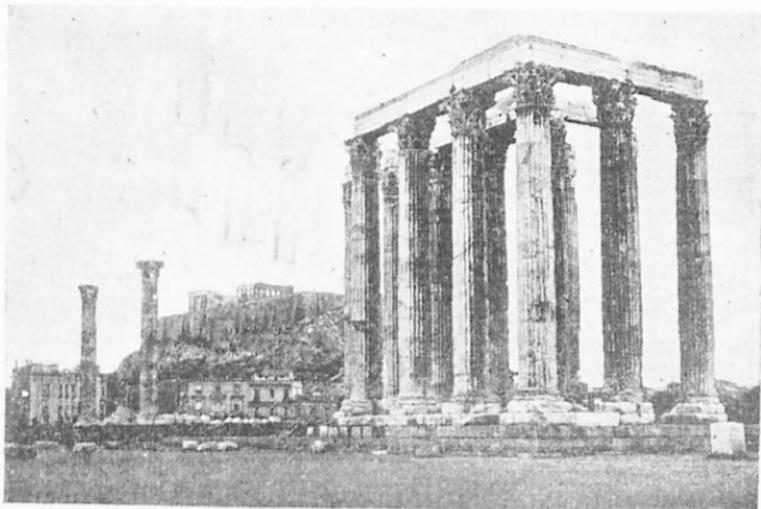
ζεταὶ πολὺ καλὰ μέχρι σήμερον καὶ ὀνομάζεται Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ, εὐρίσκετο εἰς τὴν εἴσοδον τῆς νέας πόλεως. Φέρει δὲ δύο ἐπιγραφάς, τὰς ὁποίας ἡμποροῦμεν νὰ ἀναγνώσωμεν. Πρὸς τὸ μέρος, τὸ ὅποιον εἶναι ἀπέναντι τῆς Ἀκρο-

πανελλήνιοι ἀγῶνες. Ἐπίσης ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῆ στοάν, ἡ ὅποια εἶχεν ἑκατὸν εἰκοσι κίονας ἀπὸ φρυγικὸν λίθον. Αὕτη περιελάμβανε βιβλιοθήκην, τῆς ὁποίας οἱ κίονες διατηροῦνται ἀκόμη πλησίον τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς.

Πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς Ἀκροπόλεως πλησίον εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ κατεσκεύασεν νέαν πόλιν, ἡ ὅποια ἔφερε τὸ ὄνομά του. Ἡ θριαμβευτικὴ ἀψίς, ἡ ὅποια σφύ-

πόλεως ἀναγιγνώσκομεν : « *Αἶδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις* ». Εἰς δὲ τὴν ἄλλην πλευράν, ἡ ὁποία εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸν Ἰλισσόν, εἶναι χαραγμένοι αἱ λέξεις : « *Αἶδ' εἰς' Ἀδριανοῦ, οὐχὶ Θησέως πόλις* ».

Ὅπισω ἀπὸ τὴν πύλην ὑφιοῦνται μέχρι σήμερον μεγαλοπρεπεῖς μαρμάρινοι κίονες κορινθιακοῦ ρυθμοῦ. Οὗτοι εἶναι λείψανα ἐνὸς ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Τούτου πρὸ ἑξακοσίων πενήκοντα περίπου ἐτῶν ὁ Πεισιστρατος εἶχε θέσει

Στῆλαι τοῦ Ὀλυμπίου Διός (*Ὅπως εἶναι σήμερον*).

τὰ θεμέλια. Ὁ δὲ Ἀδριανὸς ἀπετελείωσεν αὐτὸν καὶ τὸν ἀφείρωσεν εἰς τὸν Δία.

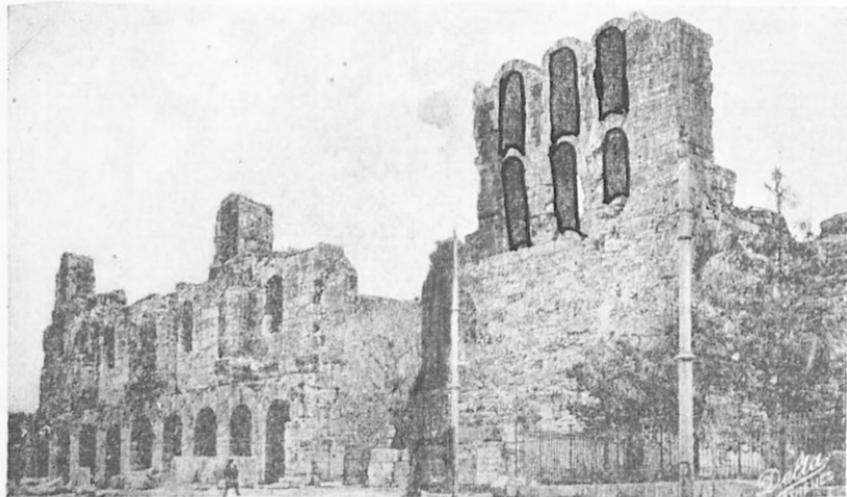
Μέσα εἰς τὸν ναὸν ἦσαν τοποθετημένα ἀγάλματα θεῶν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, κατεσκευασμένον ἀπὸ χρυσοῦ καὶ ἐλεφαντοστοῦν. Ὑπῆρχον δὲ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνδριάντες πολλοὶ ἀφιερωμένοι ἀπὸ διαφόρους πόλεις. Σπουδαῖον εἶναι ἐπίσης εἰς τὰς Ἀθῆνας τὸ ὕδραγωγεῖον, τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ὁ Ἀδριανός. Ἀκόμη καὶ σήμερον φέρει τὸ ὄνομα Ἀδριανεῖον ὕδραγωγεῖον.

Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ κάθε τρόπον ἔδειξαν τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν εὐεργέτην αὐτοκράτορα. Ὅπως δὲ ἄλλοτε πρὸς

τιμήν τοῦ Ἀντιγόνου καί τοῦ Δημητρίου ὠνόμασαν δύο ἀττικὰς φυλάς Ἀντιγονίδα καί Δημητριάδα, τοιοῦτοτρόπως καί τότε πρὸς τιμήν τοῦ Ἀδριανοῦ μία φυλή ὠνομάσθη Ἀδριανίς. Τοῦτο ἦτο ἡ μεγαλυτέρα τιμή, τὴν ὁποίαν ἔκαμμον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς εὐεργέτας των.

Ὁ Ἀδριανὸς καί εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις ἀνήγειρε σπουδαῖα οἰκοδομήματα.

Τότε εἰς τὰς Ἀθήνας ἔζησεν εἰς πλοῦσιος σοφιστὴς καὶ

ᾠδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ (Ὅπως εἶναι σήμερον).

ρήτωρ, ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀττικός. Τοῦτον ὁ Ἀδριανὸς εἶχε τιμήσει πολύ. Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ ἀνθρώπου συνδέονται διάφορα κτίρια, μὲ τὰ ὁποῖα οὗτος ἐκόσμησε τὰς Ἀθήνας καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐν ἀπὸ τὰ ὠραῖα κτίσματα του εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο τὸ Στάδιον, κατεσκευασμένον ἀπὸ πεντελικὸν μάρμαρον. Τούτου ἵχνη σφύζονται ἀκόμη μέχρι σήμερον. Ἄλλο κτίσμα ἦτο ἐπίσης τὸ ᾠδεῖον εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρεῖας τῆς Ἀκροπόλεως. Τοῦτο, ὅπως γνωρίζομεν, λέγεται καὶ θέατρον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, διατηρεῖται δὲ τόσον καλὰ μέχρι σήμερον, ὥστε τὸ χρησιμοποιούμεν διὰ συναυλίας καὶ παραστάσεις ἀρχαίων δραμάτων.

139. ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ Ο ΕΥΣΕΒΗΣ

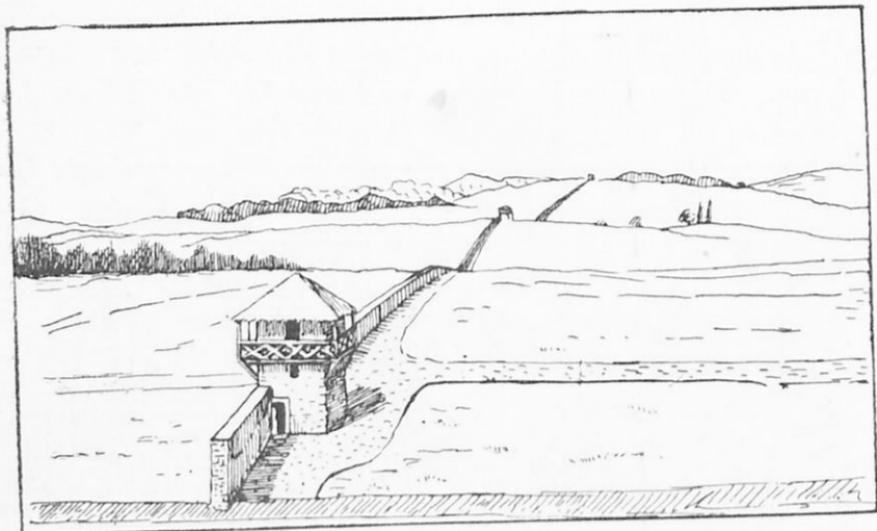
Τὸν Ἀδριανὸν διεδέχθη ὁ Ἀντωνῖνος, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν νότιον Γαλατίαν. Ἐπωνομάσθη δὲ διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν καλωσύνην τοῦ Εὐσεβῆς. Ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν θετὸν υἱὸν του, τὸν Μάρκον Αὐρήλιον, 138 - 161 μ.Χ. ὁ ὁποῖος τὸν διεδέχθη, μανθάνομεν τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Ἀντωνίου: « *Εἰς τὸν πατέρα μου, γράφει ἐκεῖνος, ἐγνώρισα τὴν προαότητα τῶν τρόπων, τὴν σταθερότητα εἰς τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὴν ματαιοδοξίαν. Ὁ πατήρ μου ἤξευρε πότε πρέπει νὰ ἀναπαύεται καὶ πότε νὰ ἐργάζεται. Μὲ ἐδίδαξε νὰ ἀπέχω ἀπὸ κάθε ἀπρεπῆ διασκέδασιν, νὰ συμπεριφέρωμαι πρὸς ὄλους ὡς ἴσος πρὸς ἴσους καὶ νὰ μὴ γίνωμαι αἷτιος, ὥστε οἱ φίλοι μου νὰ εἶναι δουλόφρονες πρὸς ἐμέ. Ἀπὸ αὐτὸν ἔμαθον νὰ μὴ γογγύζω διὰ κάθε μεταβολὴν τῆς τύχης, ἀλλὰ νὰ εἶμαι προῖος καὶ γαλήμιος. Νὰ εἶμαι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε ἐπενφημίαν τοῦ ὄχλου καὶ νὰ μὴ λαμβάνω ὑπ' ὄψιν μου τὰς κατηγορίας του. Νὰ λατρεύω τοὺς θεοὺς χωρὶς οὐδεμίαν δεισιδαιμονίαν καὶ νὰ βοηθῶ τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς οὐδεμίαν φιλοδοξίαν. Ὁ πατήρ μου ἦτο πάντοτε συνετὸς καὶ μετριόφρων· ἐπρόσεχε μόνον νὰ ἐκτελεῖ πάντοτε τὸ καθήκον του καὶ ὄχι εἰς τὸ τί θὰ ἔλεγον δι' αὐτὸν οἱ ἄλλοι. Αὐτὸς ἦτο ὁ χαρακτήρ καὶ οἱ τρόποι του. Δὲν ἦτο διόλου τραχὺς, διόλου ὑπερβολικός, διόλου ἀγενής, τὰ πάντα ἐφανέρωρον, ὅτι δὲν ἦτο σκληρὸς καὶ βίαιος* ». Ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοῦς, τοὺς ὁποῖους ἀφῆκεν ὁ υἱὸς του, καταλαμβάνομεν πόσον χρηστὸς καὶ πολῦτιμος αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Ἀντωνῖνος. Πράγματι, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡσύχου βασιλείας του, ἡ ὁποία ἐπέρασε χωρὶς πολέμους καὶ ἐπαναστάσεις, τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἐγνώρισε τὴν μεγαλυτέραν του εὐτυχίαν.

140. Ο ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΡΗΛΙΟΣ

Οὗτος, ἂν καὶ δὲν ἦτο τόσοσ ἱκανὸς εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους, ὅπως οἱ ἄλλοι καλοὶ αὐτοκράτορες, ἐν τούτοις ὑπῆρξεν ὁ ἀγνότερος ἄνθρωπος ἀπὸ ὄλους ὅσοι ἐκάθισαν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. 161 - 180 μ.Χ.

Ἐκείνος ἐπρότιμα νὰ κοιμᾶται πάντοτε εἰς τὸ σκληρὸν δάπεδον. Τόσον λιτὴ ἦτο ἡ ζωὴ του.

Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ὁ φιλόσοφος αὐτοκράτωρ, ὅπως ἐπωνομάσθη, ἔγραψεν ἓν βιβλίον διὰ τὰς ἰδέας τῶν στωικῶν. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι γραμμὸν εἰς ἑλληνικὴν

Ἐκείνην ἡμέραν ἀναπαράστασις ὀχυρωματικῶν τειχῶν εἰς τὰ γερμανικὰ σύνορα.

γλώσσαν, τὴν ὁποίαν ἠγάπα καὶ ἐγνώριζε πολὺ καλά. Δυστυχῶς ὅμως τὸν ἡσυχὸν βίον τοῦ φιλοσόφου ἐκείνου αὐτοκράτορος ἐτάραξαν ἐκστρατεῖαι, τὰς ὁποίας ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ, τὴν μίαν ἐναντίον τῶν Πάρθων εἰς τὸν Εὐφράτην καὶ τὴν ἄλλην ἐναντίον τῶν Γερμανῶν εἰς τὰ βόρεια σύνορα τοῦ Κράτους.

Ἐκείνην ἡμέραν ἀναπαράστασις ὀχυρωματικῶν τειχῶν εἰς τὰ γερμανικὰ σύνορα. Ἀπὸ τότε οἱ ἐχθροὶ τῶν συνόρων ἤρχισαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ γίνωνται πολὺ ἰσχυροὶ καὶ νὰ ἀπειλοῦν τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ὅταν ἔκλειε διὰ παντὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν ρωμαϊκὴν Βιτομόνον, τὴν σημερινὴν Βιέννην, ἤσθάνθη, ὅτι ἡ ἐποχὴ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς

εὐτυχίας τοῦ κράτους ἐτελείωνε πλέον. Πράγματι, νέαι κακαὶ ἡμέραι ἤρχοντο, αἱ ὁποῖαι ἐπρόκειτο νὰ ἐπισωρεύσουν πολλὰς συμφορὰς εἰς αὐτό.

141. Η ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΝΑΡΧΙΑ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἐπηκολούθησεν ἐποχὴ ἀναρχίας μέσα εἰς τὸ κράτος. Ἡ πειθαρχία τοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο εἰς τὰ σύνορα, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐχαλαρώνετο. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἦτο, ὅτι οἱ στρατιῶται ἐπενέβαινον εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ πραιτωριανοὶ εἰς τὴν Ρώμην, τὰ στρατεύματα εἰς τὴν Βρεττανίαν, εἰς τὴν Συρίαν καὶ εἰς τὸν Δούναβιν, εἶχον ἰδικούς των ὑποψηφίους διὰ τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον καὶ ἤθελον νὰ ἐπιβάλουν αὐτούς. Αἱ ἐπαρχαὶ ἐπίσης, ἀφοῦ οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἦσαν Ρωμαῖοι πολῖται μὲ πλήρη δικαιώματα, ὅπως καὶ τῆς Ἰταλίας, ἐνόμιζον, ὅτι εἶχον καὶ ἐκεῖναι τὰ ἴδια δικαιώματα μὲ αὐτούς, νὰ ἀποφασίζουσιν δηλαδὴ ποῖος θὰ ἦτο ὁ κυβερνήτης των.

Εἰς μίαν περίοδον ἐνενήκοντα ἐτῶν ἐξελέγησαν ὄγδοῦντα αὐτοκράτορες ἀπὸ τοὺς στρατιωτικούς! Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἐπέρασαν ἑκατὸν ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν ἐπαναστάσεις εἰς τὸ κράτος καὶ ὁ πολιτισμὸς παρήκμαζεν εἰς αὐτό. Ἐπὶ πενήκοντα ἔτη δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία δημοσία τάξις εἰς τὴν Ρώμην, ἐπειδὴ τὰ ἀπειθάρχητα στρατεύματα ἀνεκέρυττον καὶ ἐδολοφόνουν αὐτοκράτορας τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὀνομάζομεν ἐποχὴν τῶν στρατιωτῶν αὐτοκρατόρων. Οὐδεμία ἀσφάλεια περιουσίας ὑπῆρχε τότε· ληστεῖαι δὲ καὶ δολοφονίαι ἐγίνοντο εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κράτους.

142. ΟΙ ΒΑΡΒΑΡΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Ἐνῶ εἰς τὴν Ρώμην οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ ἠγωνίζοντο, ποῖος θὰ καταλάβῃ τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, εἰς τὰ σύνορα τοῦ κράτους ἀνεφαίνοντο φοβεροὶ ἐχθροὶ αὐτοῦ. Οὗτοι

ἦσαν φύλα γερμανικά, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ οἱ **Γότθοι**, οἱ ὁποῖοι διέβησαν τὸν Δούναβιν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Μοισίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν. Ταύτας ἔκαιον καὶ ἐληλάτου. Οἱ Γότθοι ἐνίκησαν καὶ ἐφόνευσαν τὸν αὐτοκράτορα **Δέκιον** (249-251 μ.Χ.). Ἦτο δὲ αὕτη ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ εἰς μάχην μετὰ τῶν βαρβάρων.

Ὅλιγα ἔτη ἀργότερον ἡ Δακία, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν ὁ Τραϊανός, περιήλθεν εἰς τοὺς Γότθους. Σπουδαῖος κίνδυνος ἐπίσης παρουσιάσθη εἰς τὴν Ἀνατολήν, οἱ **Πάρθοι**, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ νέαν περσικὴν δυναστείαν, τὴν δυναστείαν τῶν **Σασσανιδῶν**, ἔγιναν πολὺ ἰσχυροί. Οὗτοι ἐζήτησαν νὰ ἀνακτήσουν τὰς ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι ἀνήκον ἄλλοτε εἰς τὸ περσικὸν κράτος. Περσικὰ δὲ στρατεύματα διέβησαν τὸν Εὐφράτην, διέτρεξαν τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν καὶ ἠχμαλώτισαν τὸν αὐτοκράτορα **Οὐαλέριον** (253-260 μ.Χ.).

Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους δὲν ἐπειθάρχουν εἰς τὸ κράτος τῆς Ρώμης. Οἱ διοικηταὶ τῶν ἐζήτου νὰ εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀπὸ αὐτό, ἀφοῦ δὲν εἶχον νὰ φοβηθοῦν τὴν δύναμιν ἰσχυροῦ αὐτοκράτορος, ὅπως εἰς ἄλλους χρόνους. Ὅλα ἐφανέρωνον, ὅτι τὸ κράτος ἔβαινε πρὸς διάλυσιν. Ἀπὸ τὸν κατηφορικὸν ὁμῶς δρόμον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐβάδιζεν, ἐσταμάτησαν αὐτὸ δύο ἱκανοὶ αὐτοκράτορες. Οὗτοι ἦσαν ὁ **Διοκλητιανός** (περίπου 300 μ.Χ.) καὶ ὁ **Κωνσταντῖνος**, ὁ ὁποῖος ἐπωνομάσθη **Μέγας**.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Α΄ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Δ΄ ΑΙΩΝ

- 323-321 π.Χ. Λαμιακός πόλεμος.
322 π.Χ. Ἡ μάχη τῆς Κραννῶνος.
315 π.Χ. Ἴδρυσις Θεσσαλονίκης.
301 π.Χ. Ἡ ἐν Ἰψῶ μάχη.

Γ΄ ΑΙΩΝ

- 279 π.Χ. Εἰσβολὴ τῶν Γαλατῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα.
275 π.Χ. Ἦττα τοῦ Πύρρου εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν.
272 π.Χ. Θάνατος τοῦ Πύρρου.
266-262 π.Χ. Χρεμωνίδειος πόλεμος.
222 π.Χ. Ἡ μάχη τῆς Σελλασίας.
220-217 π.Χ. Συμμαχικός πόλεμος.

Β΄ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Η΄ ΑΙΩΝ

- 753 π.Χ. Κτίσις τῆς Ρώμης.
750 π.Χ. Οἱ Ἐτροῦσκοι γίνονται κύριοι τῆς Ρώμης.

Σ΄ ΑΙΩΝ

- 509 π.Χ. Ἐπανάστασις ἐν Ρώμῃ. Κατάλυσις τῆς βασιλείας.

Δ΄ ΑΙΩΝ

- 390 π.Χ. Καταστροφὴ τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν.
343-290 π.Χ. Σαμνιτικοὶ πόλεμοι.

Γ΄ ΑΙΩΝ

- 264-241 π.Χ. Πρῶτος Καρχηδονιακός πόλεμος.
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

- 218 - 202 π.Χ. Δεύτερος Καρχηδονιακός πόλεμος.
 218 π.Χ. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀννίβα.
 216 π.Χ. Ἡ ἐν Κάνναις μάχη.
 202 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τὴν Ζάμαν.

Β΄ ΑΙΩΝ

- 197 π.Χ. Ἡ παρὰ τὰς Κυνὸς κεφαλὰς μάχη.
 196 π.Χ. Ὁ Φλαμινῖνος κηρύσσει τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων.
 190 π.Χ. Συριακός πόλεμος.
 168 π.Χ. Ἡ παρὰ τὴν Πύδναν μάχη.
 149 - 146 π.Χ. Τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος.
 146 π.Χ. Ἡ καταστροφή τῆς Κορίνθου. Ἡ Ἑλλάς γίνε-
 νεται ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.
 112 - 105 π.Χ. Πόλεμος κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα.

Α΄ ΑΙΩΝ

- 91 - 88 π.Χ. Συμμαχικός πόλεμος.
 84 π.Χ. Μιθραδατικός πόλεμος.
 74 - 63 π.Χ. Νέος Μιθραδατικός πόλεμος.
 64 - 63 π.Χ. Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν γίνεται ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.
 48 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τὰ Φάρσαλα
 46 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τὴν Θάψον.
 42 π.Χ. Ἡ μάχη εἰς τοὺς Φιλίππους.
 31 π.Χ. Ἡ παρὰ τὸ Ἄκτιον ναυμαχία.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

1. Ροζέττη στήλη.....	»	Σελ. 8
2. Οικία ἐν Πριήνη (Ἀναπαράστασις)	»	9
3. Ἡ ἀρχαία Πριήνη (Ἀναπαράστασις).....	»	10
4. Ἡ Ἀντιόχεια ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου (Ἀπὸ ἀρχαίων νόμισμα)	»	12
5. Χάρτης τῶν βασιλείων τῶν Διαδόχων	»	13
6. Σέλευκος ὁ Νικάτωρ (Ἀπὸ ἀρχαίων τετράδραχμον νόμισμα)	»	16
7. Σχέδιον πόλεως Ἀλεξανδρείας (Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους).....	»	19
8. Ὁ Ἀλεξανδρινὸς Φάρος.....	»	20
9. Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ (Ἀπὸ τετράδραχμον νόμισμα)	»	21
10. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου Φιλέταιρος (Ἀπὸ τετράδραχμον νόμισμα).....	»	22
11. Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου (Ἀναπαράστασις)..	»	24
12. Ὑποδοχὴ νύμφης ὑπὸ τῶν γονέων τοῦ γαμβροῦ.	»	29
13. Ἡ σαρκοφάγος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου....	»	33
14. Χάρτης τῆς Γῆς κατὰ τὸν Ἐρατοσθένην	»	38
15. Ὁ ἀποθνήσκων Γαλάτης.....	»	42
16. Ὁ Λαοκόων καὶ τὰ τέκνα του.....	»	43
17. Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης	»	45
18. Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς.....	»	49
19. Πύρρος (Ἐπὶ ἀρχαίου νομίσματος).....	»	52
20. Νόμισμα παριστῶν τὴν Νίκην τῆς Σαμοθράκης	»	63
21. Χάρτης τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους	»	65
22. Χάρτης τῶν ἀρχαίων λαῶν τῆς Ἰταλίας.....	»	67
23. Ἡ λύκαινα ἐν τῷ Καπιτωλίῳ	»	70
24. Ἐτρουσικὴ ἄμαξα ἐξ ὄρειχάλκου (Τοῦ βου π.Χ. αἰῶνος).....	»	71
25. Ἐτρουσικὴ ζωγραφικὴ	»	72
26. Ἀρχαῖα ρωμαϊκὰ νομίσματα.....	»	73
27. Ραβδοῦχοι Ρωμαῖοι.....	»	74

28. Ἐτροῦσκος πολεμιστῆς.....	Σελ.	82
29. Ρωμαϊκὸν ἐργαλεῖον διὰ τὴν ἰσοπέδωσιν ὁδῶν.	»	86
30. Ναὸς ἐν Ποσειδωνίᾳ τῆς κάτω Ἰταλίας.....	»	87
31. Σαρκοφάγος ἐλληνικὴ ἐν Ἰταλίᾳ.....	»	83
32. Ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν νόμισμα.....	»	88
33. Καρχηδονιακὸν πλοῖον.....	»	90
34. Ρωμαϊκὸν πλοῖον.....	»	91
35. Ὁ Ἀννίβας.....	»	94
36. Ρωμαῖος λεγεωνάριος.....	»	95
37. Χάρτης τῆς πορείας τοῦ Ἀννίβα.....	»	96
38. Σχέδιον τῆς ἐν Κάνναις μάχης.....	»	93
39. Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς.....	»	101
40. Φίλιππος ὁ Ε΄ (Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα).....	»	105
41. Περσεὺς (Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα).....	»	108
42. Παῖς παλαίων μὲ χῆνα (Ἔργον τοῦ Χαλκηδονίου Βοήθου).....	»	110
43. Παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκία (Ἀναπαράστασις).....	»	111
44. Σχέδιον οἰκίας.....	»	112
45. Περίστυλος αὐλῆς οἰκίας ἐν Πομπηίᾳ.....	»	113
46. Ἐσωτερικὸν ρωμαϊκῆς ἐπαύλεως.....	»	114
47. Ρωμαία Δέσποινα μὲ πλήρη ἐνδυμασίαν.....	»	116
48. Μαθητικὰ σκευῆ (Ἄσκησις εἰς ἐλληνικὴν γραφὴν).....	»	118
49. Μέρος ρωμαϊκῆς βιβλιοθήκης.....	»	120
50. Ὁ ναὸς τῆς Ἑστίας.....	»	121
51. Λυχνία ἀπὸ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Πομπηίας.....	»	123
52. Γναῖος Πομπήιος.....	»	140
53. Ἰούλιος Καῖσαρ.....	»	144
54. Καρχηδονιακὸν νόμισμα, εὑρεθὲν ἐν Ἰσπανίᾳ.....	»	151
55. Ἡ Κλεοπάτρα (Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα).....	»	152
56. Ὁ Ὀκταβιανὸς Αὐγούστος.....	»	153
57. Ἀναπαράστασις τῆς ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς μετὰ τῶν δημοσίων κτιρίων.....	»	157
58. Πυραμιδοειδῆς τάφος ρωμαϊκός.....	»	158
59. Θριαμβευτικὴ ἀψὶς τοῦ Τίτου.....	»	158

60. Σχέδια προσόψεων άσσυριακῶν καί παρθιακῶν ἀνακτόρων. Σχέδιον ρωμαϊκῆς ἀψίδος.	Σελ.	159
61. Κικέρων	»	160
62. Ὁ καλὸς ποιμὴν (σύμβολον χριστιανικόν)	»	163
63. Ὁ Νέρων	»	167
64. Τὸ Κολοσσαῖον (Ὅπως εἶναι σήμερον).	»	168
65. Ὁ Τραϊανὸς προσφέρων θυσίας εἰς τὴν γέφυ- ραν τοῦ Δουνάβεως.	»	171
66. Τραϊανὸς	»	172
67. Στήλη τοῦ Τραϊανοῦ	»	172
68. Ἄδριανὸς	»	173
69. Πύλη Ἀδριανοῦ (Ὅπως εἶναι σήμερον).	»	174
70. Στήλαι Ὀλυμπίου Διὸς (Ὅπως εἶναι σήμερον)	»	175
71. Ὡδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ (Ὅπως εἶναι σήμερον)	»	176
72. Ἀναπαράστασις ὀχυρωματικοῦ τείχους εἰς τὰ γερμανικὰ σύνορα	»	178
73. Ρωμαϊκὸν νόμισμα	»	180

Τὰ σχέδια καὶ αἱ χάρται τοῦ βιβλίου ὀφείλονται εἰς τὸν καθη-
γητὴν κ. Ἀλέξανδρον Φαλιταίτη.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΞΑΠΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΑΤΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

(σελ. 5-10)

Είσαγωγή	Σελ.	5
1. Έλληνιστικοί χρόνοι. Ή Ροζέττη στήλη.....	»	6
2. Αί έλληνικαί πόλεις εις την Μικράν Άσίαν. Ή άρχαία Πριήνη.....	»	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

(σελ. 11-25)

3. Οί πόλεμοι τών Διαδόχων. Ή έν Ήρω μάχη....	Σελ.	11
4. Τò βασιλείον τών Σελευκιδών	»	12
5. Πώς ήτο ώργανωμένον τò κράτος	»	14
6. Αί έλληνικαί πόλεις του κράτους τών Σελευκι- δών. Ή περίφημος πρωτεύουσα Άντιόχεια..	»	15
7. Τò βασιλείον τών Πτολεμαίων εις την Αίγυπτον	»	16
8. Ποία ήτο ή διοίκηση του βασιλείου.....	»	17
9. Ή πρωτεύουσα του βασιλείου Άλεξάνδρεια ..	»	18
10. Ή περίφημος Άλεξανδρινός Φάρος.....	»	19
11. Τò Μουσείον καί ή Βιβλιοθήκη της Άλεξαν- δρείας	»	21
12. Τò βασιλείον της Περγάμου.....	»	22
13. Τά μεγαλοπρεπή κτίρια της Άκροπόλεως της Περγάμου.....	»	23
14. Ή Βιβλιοθήκη της Περγάμου. Αί περγαμηναί..	»	25
15. Οί ανατολικώτεροι λαοί τών κτήσεων του Με- γάλου Άλεξάνδρου	»	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

(σελ. 26-45)

16	Ἄδελφός μου	Σελ.	26
17	Ἄδελφός μου	»	27
18.	Ἄδελφός μου	»	28
19.	Ἄδελφός μου	»	29
20.	Ἄδελφός μου	»	30
21.	Τιμαί εἰς τοὺς νεκροὺς. Ἄδελφός μου	»	32
22.	Ἄδελφός μου	»	33
23.	Ἄδελφός μου	»	34
24.	Ἄδελφός μου	»	35
25.	Ἄδελφός μου	»	36
26.	Ἄδελφός μου	»	36
27.	Αἱ πρόοδοι τῆς γεωγραφίας. Ἄδελφός μου	»	37
28.	Ἀστρονομία, ζωολογία, βοτανική	»	39
29.	Αἱ πρόοδοι τῆς ἰατρικῆς. Ἄδελφός μου	»	40
30.	Ἄδελφός μου	»	40
31.	Ἄδελφός μου	»	41
32.	Ἄδελφός μου	»	42
33.	Ἄδελφός μου	»	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΗΣ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

(σελ. 46-63)

34.	Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου	Σελ.	46
35.	Ἄδελφός μου	»	47

36. Τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας	Σελ.	48
37. Οἱ Γαλάται εἰσβάλλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα.....	»	50
38. Ἀγαθοκλῆς, ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν...	»	51
39. Πύρρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου.....	»	52
40. Ὁ Πύρρος ἐκοτρατεύει εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν..	»	53
41. Ὁ Πύρρος ἐκοτρατεύει ἐναντίον τῆς Μακεδο- νίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Θάνατος αὐτοῦ.....	»	55
42. Ὁ Χρεμωνίδειος πόλεμος.....	»	56
43. Αἱ δύο συμπολιτεῖαι εἰς τὴν Ἑλλάδα.....	»	57
44. Αἰτωλικὴ συμπολιτεία	»	58
45. Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία.....	»	58
46. Οἱ στρατηγοὶ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας Ἄρα- τος καὶ Φιλοποίμην.....	»	59
47. Ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία. Ἅγις καὶ Κλεομένης.....	»	61
48. Σύγκρουσις τῶν δύο συμπολιτειῶν. Ὁ Συμμαχι- κὸς πόλεμος	»	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΞΑΠΛΟΥΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ἸΤΑΛΙΑΝ

(σελ. 64-88)

49. Ρώμη, ἡ αἰωνία πόλις.....	Σελ.	64
50. Ποῖοι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι.....	»	66
51. Οἱ γείτονες τῶν ἀρχαίων Ἰταλῶν.....	»	68
52. Οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Ἐτροῦσκοι. Κτίσις τῆς Ρώμης	»	68
53. Τί διηγούνται διὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς ἀρχαίας Ρώμης	»	69
54. Οἱ Ἐτροῦσκοι γίνονται κύριοι τῆς Ρώμης.....	»	71
55. Ἡ βασιλεία ἐν Ρώμῃ. Ταρκίνιος ὁ Ὑπερήφανος. Ἡ ἐπανάστασις.....	»	73
56. Ἡ ἐλευθέρω ρωμαϊκὴ πολιτεία. Οἱ πατρίκιοι...	»	75
57. Οἱ πληβεῖοι καὶ ὁ μῦθος τοῦ Ἀγρίππα.....	»	76
58. Οἱ Ρωμαῖοι δῆμαρχοι. Ἡ δωδεκάδελτος.....	»	76

59. Άλλοι άξιωματοϋχοι τής ρωμαϊκής δημοκρατίας	Σελ.	77
60. Άγωνες πατρικίων και πληβείων	»	78
61. Ή ρωμαϊκή σύγκλητος	»	79
62. Οί Ρωμαίοι γίνονται κύριοι τοϋ Λατίου	»	79
63. Ή Γάιος Μάρκος Κοριολανός και ό Κιγκινάτος	»	80
64. Οί πόλεμοι έναντίον τών Ήτρούσκων	»	82
65. Ή επίδρομη τών Γαλατών	»	82
66. Οί Ρωμαίοι γίνονται κύριοι τής Ήταλίας	»	84
67. Πώς οί Ρωμαίοι έκυβέρνων τούς κατακτηθέν- τας λαούς	»	85
68. Ρωμαϊκά άποικία και όδοι	»	85
69. Ή νίκη τοϋ έλληνικοϋ πολιτισμοϋ	»	87

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

(σελ. 89 - 110)

70. Καρχηδών και Ρώμη	Σελ.	89
71. Ή πρώτος Καρχηδονιακός πόλεμος	»	90
72. Ή δεύτερος Καρχηδονιακός πόλεμος. Ή άφορμή	»	92
73. Ή στρατηγός Άννίβας	»	93
74. Ή μεγάλη έκστρατεία	»	95
75. Αί νίκαι τοϋ Άννίβα. Ή μάχη εις τας Κάννας	»	97
76. Ή νίκη τοϋ ύπάτου Σκιπίωνος παρά τήν Ζάμαν	»	99
77. Ή τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος. Ή Καρχη- δών καταστρέφεται	»	102
78. Ήλλάς και Ρώμη	»	103
79. Οί Μακεδονικοί πόλεμοι	»	104
80. Ή Φλαμινίνος κηρύσσει τήν έλευθερίαν τών έλληνικών πόλεων	»	106
81. Οί Ρωμαίοι πολεμοϋν τόν Άντίοχον. Ή Συρια- κός πόλεμος	»	107
82. Οί Ρωμαίοι γίνονται κύριοι όλης τής Ήλλάδος	»	107
83. Ή ιστορικός Πολύβιος	»	109

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΠΩΣ ΕΖΩΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

(σελ. 111 - 123)

84. Ἡ ρωμαϊκὴ οἰκία.....	Σελ.	111
85. Μία ἐπίσκεψις εἰς οἰκίαν τῆς Πομπηίας.....	»	112
86. Ἡ ρωμαϊκὴ οἰκογένεια.....	»	114
87. Τί ἐνδύματα ἐφόρουσιν οἱ Ρωμαῖοι.....	»	116
88. Πῶς ἀνετρέφοντο οἱ Ρωμαῖοι παῖδες.....	»	117
89. Οἱ Ρωμαῖοι παῖδες εἰς τὸ σχολεῖον.....	»	118
90. Μία ρωμαϊκὴ βιβλιοθήκη.....	»	119
91. Ἡ θρησκεία τῶν Ρωμαίων.....	»	121
92. Ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης. Ἡ ρωμαϊκὴ λεγεών..	»	122

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Ἡ ΡΩΜΗ ΣΥΝΤΑΡΑΣΣΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΜΦΥΛΙΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ.
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

(σελ. 124 - 151)

93. Ἡ Ρώμη κατὰ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα.....	Σελ.	124
94. Πλούσιοι καὶ πένητες Ρωμαῖοι.....	»	125
95. Οἱ δοῦλοι.....	»	126
96. Ὁ Πόρκιος Κάτων.....	»	127
97. Οἱ Γράκχοι καὶ ἡ Κορνηλία.....	»	128
98. Ὁ Τιβέριος Γράκχος.....	»	129
99. Ὁ Γάιος Γράκχος.....	»	130
100. Οἱ ἐσωτερικοὶ κίνδυνοι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.....	»	131
101. Οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.....	»	132
102. Ὁ Γάιος Μάριος.....	»	133
103. Μάριος καὶ Λεύκιος Σύλλας.....	»	134
104. Ὁ Συμμαχικὸς πόλεμος. Ὁ Σύλλας ὑπάτος..	»	135
105. Τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου. Ὁ Μιθραδάτης....	»	136
106. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἰς τὴν Ρώμην. Αἱ προ- γραφαὶ.....	»	137

107. 'Ο Σύλλας ἐκστρατεύει ἐναντίον τοῦ Μιθραδράτου	Σελ. 138
108. Νέος ἐμφύλιος πόλεμος. 'Ο Σύλλας γίνεται δικτάτωρ	» 139
109. Γναῖος Πομπήιος. Μάρκος Κράσσοσ	» 140
110. 'Η ἐπανάστασις τῶν δούλων. 'Ο πόλεμος κατὰ τῶν πειρατῶν	» 141
111. Αἱ νῆκαι τοῦ Πομπηίου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν	» 142
112. 'Η πρώτη τριανδρία	» 143
113. 'Ο 'Ιούλιος Καῖσαρ	» 144
114. Οἱ πόλεμοι τοῦ Καίσαρος ἐναντίον τῶν Γαλατῶν	» 145
115. « 'Ο κύβος ἐρρίφθη! »	» 146
116. 'Η μάχη παρὰ τὰ Φάρσαλα. Τὸ τέλος τοῦ Πομπηίου	» 146
117. 'Ο Καῖσαρ ἀπόλυτος μονάρχης	» 147
118. 'Η λαμπρὰ διοικήσις τοῦ Καίσαρος. Θάνατος αὐτοῦ	» 148
119. 'Η ἐκδίκησις κατὰ τὸν φόνον τοῦ Καίσαρος. 'Η δευτέρα τριανδρία. 'Η μάχη εἰς τοὺς Φιλίππους	» 150

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ

(σελ. 152 - 163)

120. 'Ο 'Οκταβιανὸς καταβάλλει τὸν Ἀντώνιον. 'Η ναυμαχία παρὰ τὸ Ἄκτιον	Σελ. 152
121. 'Ο αὐτοκράτωρ 'Οκταβιανὸς Αὐγουστος	» 153
122. 'Η λαμπρὰ διοικήσις τοῦ Αὐγούστου	» 154
123. 'Η ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ Αὐγούστου	» 155
124. Ἐν βλέμμα ἀπὸ τὸν Ἀβεντῖνον λόφον	» 156
125. Ἄλλα ἔργα τέχνης εἰς τὴν Ρώμην	» 158

126. Τὰ γράμματα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου	Σελ. 159
127. Ἡ λατινικὴ γλῶσσα ἐξαπλοῦται εἰς τὴν Δύσιν	161
128. Τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ φωτίζει τὸν κόσμον.....	» 161

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

ΟΙ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

(σελ. 164-180)

129. Οἱ ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου αὐτοκράτορες. Ὁ Τιβέριος	Σελ. 164
130. Ὁ Γάιος Καλιγούλας	» 165
131. Ὁ Κλαύδιος	» 165
132. Ὁ Νέρων	» 166
133. Οἱ Φλάβιοι αὐτοκράτορες. Ὁ Οὔεσπασιανός	» 167
134. Οἱ διάδοχοι τοῦ Οὔεσπασιανοῦ	168
135. Οἱ καλοὶ αὐτοκράτορες.....	169
136. Ὁ Τραϊανός	170
137. Ὁ Ἄδριανός	173
138. Ἔργα τοῦ Ἄδριανοῦ εἰς Ἀθήνας	» 174
139. Ἄντωνίνος ὁ Εὐσεβῆς	» 177
140. Ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος	» 177
141. Ἡ παρακμὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀναρχία.....	» 178
142. Οἱ βάρβαροι ἐχθροὶ εἰς τὰ σύνορα.....	» 179

Συντάκτης: Δεσφ. Γεωργίου, Παράθεσις 6-7

[Faint, illegible handwritten scribble]

Q 3 115

~~Handwritten scribbles and lines, possibly representing a signature or a set of initials, heavily obscured by diagonal lines.~~

